BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
17 D
11
73. 4. 26
Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
12-17-D-11.

ANDREÆ
LAVRENTII
REGIS MEDICI, ET
IN ACADEMIA MONSPE-
lienſi Profeſſoris,

De Criſibus libri tres.

Adiecta eſt vniuerſalis quædam Methodus ad prognoſin, & criſes omnium morborum, ſed præcipue acutorum morborum conferens.

Cum Indice ſatis accommodo & vtili.

FRANCOFVRTI
Ex Officina Paltheniana Sumtibus Heredum Petri Fiſcheri

Anno. M. D. XCVI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

12.17 D 11

AMPLISSIMO VIRO D. A. HARLÆO, EQVITI, SENAtus Pariſienſis Principi, And. Laurentius,

S P

SVPERIORIBVS annis dum Monſpelii medicinam docerem publice, rogatus, vt criſimorum dierum naturam multis difficultatum inuolucris implicitam enodarem, paucula quædam in vſum captumque ſtudioſorum dictaui, quæ nunc maiore fruens otio, & polire, & illuſtrare cœpi. Ea cum doctis quibuſdam communicaſſem digna putarũt quæ ſtatim in lucẽ ederentur, & vt typis excudenda darẽ ſæpe hortati ſunt. Ego licet eorum cõſiliis morem non gerere nefas ducerẽ; tamen ne inanis cuiuſdam gloriolæ viderer cupidus, recuſaui, & diſtuli quãtum potui. Veniebat mihi in mẽtem egregiũ illud ſapiẽtiſſimi Poetæ Pindari, *πολλὰ γὰρ πολλὰ λέλεκται, νεαρὰ δ᾽ ἐξευρόντα δόμεναι βασάνῳ ἐς ἔλεγχον, ἅπας κίνδυνος.* Multa iã dicta ſunt: Noua autem examini dare vt explorẽtur, periculi eſt plenũ. Expertus erã nuper inuidiæ morſus & maligni liuoris dentem. Quos enim tumultus vera illa & Galenica de communione vaſorum cordis in fœtu demonſtratio, non mouit? Audiebam, opera mea anatomica hoc anno in lucem edita, a quibuſdam (qui niſi quod ipſi faciunt nihil rectum putant) improbari. Sciebam exſtare quoſdam, qui lucubrationes meas ex aliorum officina prodiiſſe iactitabant, cum tamen de re anatomica nihil vnquã eos ſcripſiſſe ſciant docti omnes. Quos illa Erebi & noctis filia

quantumuis probos non mordet? Omnia hæc, fateor, ancipitem, fluctuantem & quaſi ſuſpenſum diu tenuerunt animum meum. Sed quemadmodum mare videmus, tum cum omnes vndique venti erumpunt ſæuique exſiſtunt turbines, agitari, idemque ſubito cœli ſerenitate ne minima quidem fluctus aura mouente ſedari: Ita cũ multa eſſent quibus ego perturbarer, quæque antea pertimeſcerẽ, tua (vir Ampliſſime) auctoritate, tanquam proſperæ & ſalutaris cuiuſdam ſtellæ fulgore illuſtratus, ſenſi ſtatim omnes omnium perturbationum procellas ab animo meo diſſipari. Nota eſt omnibus ſingularis tua virtus, prudentia, & magnitudo animi pene incredibilis: Nã nec in mediis flammis, flamma ipſa te tangere vnquam potuit. Te plane ἀδώρκατον & vere Ægyptium iudicem, nihil præmio, nihil metu a iuſtitiæ ſemita digredientem prædicant & experiuntur omnes. Non heſperus, non ipſe Sol mundi oculus in cœlo ita nitent, vt tu in hoc clariſſimi Senatus theatro fulges. Te igitur fautore, te auſpice, q̃d nõ audeã? Quid non aggrediar? Libros ſcripſi de criſibus & diebus decretoriis: Tu iudicum princeps, de illis ſententiam fer & faue. Criſeos nomen e medio foro in artem medicam translatum fuiſſe putat Galen. Tu a grauiſſimis & forenſibus negotiis liber, deſcende aliquando in forum hoc medicum & tuæ auctoritatis ſcuto ſcripta noſtra defende. Hoc ſi feceris, Zoilus ilia rumpet, inuidi ſuo vitio (vt loquitur vetuſtiſſimus Poeta) punientur: Ego vero grates referam immortales, eroque tibi in perpetuum deuinctiſſimus. Vale Cæſaroduni Turonũ 4 id Septem.

INDEX CAPITVM
TOTIVS OPERIS.

Liber primus, in quo criſis natura, differentia omnes & ſigna critica explicantur.

PRæfatio in qua hiſtoriæ criticæ vtilitas demonſtratur, pag. 1.

CAP. I. Quid criſis dictio denotet, fol. 5.

II, Quam variæ ſint criſis apud Hippoc. & Galenum acceptiones. 7.

III, Criſis definitio eiuſdemq; explicatio. 9.

IV. De differentiis criſeon. 13.

V. Signorum criticorum diuiſio. 19.

VI. De ſignis antecedētibus quæ tempus & diē criſis prænuntiāt, ſignis quippe coctionis. 22.

VII. Qualia eſſe debeant coctionis ſigna in vrinis, & quomodo ex vrinæ inſpectione criſis, totuſq; morbi euētus præſentiri poſſit. 27.

VIII. Quæ coctionis ſigna in qualitate liquoris luceant. 31.

IX. Qualia apparere debeant in vrinæ contentis, coctionis & cruditatis ſigna. 38

X. Priuſquam de vrinarū coctione & cruditate ſuum proferat iudicium medicus, quid obſeruare debeat. 44.

XI. De aliis ſignis tēpus & diē criſis indicātibus. 50

XII. De ſignis antecedētibus, quæ ſpeciem criſis in vniuerſum prænunciant. 53.

XIII. Signa quæ apparēt ad futuram hæmorrhagiam. 55.

XIV. De ſignis quæ ſudorem criticum prænunciant. 60.

XV. De ſignis futuræ vomitionis & deiectionis aluinæ. 63

XVI De ſignis perirrhiæ, id eſt, vrinarū profluuia. 66.

XVII De ſanguinis expurgatione per vterum & per hæmorrhoidales venas earumq; ſignis. 69.

XVIII, De altera ſpecie criſis quæ fit per abſceſſus & quæ ſint illius ſi-

gna, 71
XIX. De ſignis criſin comitātibus, ac primum quæ ſigna ſint laudabilis excretionis dū ſit. 86
XX. De ſignis laudabilis & legitimi abſceſſus. 79
XXI. De ſignis criſin cōſequentibus. 91

Liber ſecundus in quo dierū criticorum differentia omnes explicantur.

CAP. I. Quomodo dies critici a Medicis inuenti ſint. 96,
II. Quid ſit dies Medicus & quænam eius ſint partes. 99.
III. Differētiæ dierū criticorum ex Hippoc. 102
IV. Differētiæ dierū criticorum ex Gal. 106.
V. Perfecta & vera criticorum dierum diuiſio. 107
VI. Quodnam ſit morbi principium & a quo die numerare debeat Medicus. 112
VII. An in partu principium morbi a die partus numerandum ſit, an a die febris, 116
VIII. Cui diei atribuenda ſit criſis. 120.
IX, De diebus vere criticis qui principes appellātur, ac primum de ſeptimo die, & eius dignitate. 123
X. De die quartodecimo qui ſecundus eſt dignitate & viribus. 130
XI. An quartusdecimus dies acutorum morborum ſit terminus. 132
XII. De vigeſimo die qui tertius eſt radicalis. 140
XIII. De ſecundo ordine dierum, quos indices & contēplabiles vocāt, ac primū de quarto die 145
XIV. De vndecimo die qui index eſt decimi quarti. 150
XV. De ſeptimodecimo die qui index eſt vigeſimi. 151
XVI. De tertio ordine dierum, quos intercidētes & intercalares vocānt. 152
XVII. De tertio, quinto, nono, tertiodecimo, nono & decimo diebus intercidentibus. 156
XVIII. De diebus vacuis & Medicinalibus q. ſunt a primo ad vigeſimum, ac primum de ſexto. 159
XIX. De diebus 8. 10. 12. decimoſexto, decimooctauo. 162
XX. De dibus criticis qui ſunt a vigeſimo ad 100. & viceſimum. 163

Liber tertius in quo criticorum dierum cauſæ omnes explicantur.

CAP. I. Criticorum dierum cauſſæ neceſſario ſtatuendæ ſunt. 166.
II. Prima opinio Pythagoræorũ, qui ad numerorum vim omnia referunt. 169
II. Conuellitur opinio Pythagoræorum & demonſtratur numeris à gendi vim nullam ineſſe. 174
IV. Altera opinio eorũ qui criticorum dierum cauſam ad Arithmeticã rationem referunt eiuſdemque confutatio. 181
V, Aſtrologorum opinio qui cauſam ſalutaris & lethalis criſeos referunt ad beneficos & maleficos planetas. 184
VI. Conuellitur hæc Aſtrologorum opinio, & demonſtratur cœlo atque aſtris nullam ineſſe vim maleficam, nec diuinatrici Aſtrologiæ credendum. 115
VII Altera Aſtrologorũ & medicorum quorundam opinio, qui criticorum dierum cauſam ad ſolã lunam referunt. 203
VIII. Conuellitur eã Aſtrologorum opinio & demonſtratur Lunam ſolam per ſe criticorum dierum cauſam non eſſe. 209
IX. Noua opinio Fracaſtorii qui dierum criticorum cauſam refert ad motum humoris melãcholici. 215
X. Conuellitur opinio Fracaſtorii. 221.
XI. Quid Hippocrates de criticorũ dierum cauſis ſentiat- 225
XII. Opinio Galeni de cauſis dierum criticorũ 228
XIII. Nos quid ſentiamus de cauſis dierum criticorum. 232
XIV. Cur vigeſimus dies ſit potius criticus quam vigeſimus primus. 238.
XV. Quæ cauſa ſit dierũ indicantium & intercidentium. 241

Methodus vniuerſalis ad Prognoſin & criſes omnium morborum, ſed præcipue acutorum conferens.

CAP. I. Quæ in quolibet morbo ſpectanda ſint. 246
II. Prognoſcos vtilitas

& a quibus prognoſti ca omnia ſigna petenda ſint 249

III. Quænam ex morbi natura prognoſtica petenda ſint. 253

IV. Prognoſtica ex ægrotantis natura petenda, ex qualitate corporis 257

V. Prognoſtica ex actionibus petenda, ac primum quæ ex animalibus actionibus. 260

VI. Prognoſtica quæ ex vitali facultate petuntur. 264

VII. Prognoſtica quæ ex facultate naturali petuntur 268

VIII. Prognoſtica ex excrementis petenda vniuerſalibus, ac primũ ex ſudore. 269

IX. Prognoſt. vrinarũ. 272

X. Prognoſtica ex deiectionibus & vomitionibus petenda. 276

LIBER PRIMVS, IN QVO CRISIS NATVRA, differentiæ omnes & ſigna critica explicantur.

Præfatio in qua hiſtoriæ criticæ vtilitas demonſtratur.

CVM multa ſint, eaque præclara, in hac, quam profitemur medendi arte, ad πρόγνωσιν & θεραπείαν affectuũ medico neceſſaria, nullum tamen mihi vnquam vtilius, nullum feracius, nullum obſcurius viſum eſt argumentum, quam, quod circa criſeωn & criticorum dierum naturam verſatur. Nam cum medici officium ſit, morbos humani generis hoſtes infeſtiſſimos profligare, diæta, pharmacia, chirurgia: quiſquis critica ſigna & dierum criticorum hiſtoriam ignorauerit, is nec victus rationem præſcribet accommodate, nec remedia exhibere poterit oportune. Hip-

pocrates 1. aphoriſ. & lib. de vict. rat. in acut. diætã nunc tenuiorẽ, nunc pleniorem inſtituit pro diuerſis morbi temporibus. Aphor. 7. 8. 9. 10. 11. ὁκόταν ἀκμάζῃ τὸ νόσημα quo tempore inſtat criſis tenuiſſimum victum imperat, ne ab humoris morbifici coctione & eiuſdẽ excretione auocetur natura. Exſtat in epidemiis commemorabilis hiſtoria de Philonis filia, quæ cum ſeptimo die liberali ſuperueniente hæmorrhagia, morbi periculo defuncta videretur, quia eadem die lautius cœnauit, interiit. Diebus criticis nihil mouendum, nihil nouandum, nunquã purgandum aph. 20. ſectionis primæ. & libro quarto de morbis, diebus imparibus, qui fere omnes ſunt critici, cathartica exhibere vetat Hippocrates. Qui (inquit) diebus imparibus validiore cathartico vſi ſunt, nimium ſunt purgati & multi perierunt. Neque vero ad curationem modo, ſed etiam ad prænotionem acutorum morborum vtilis eſt criſeωn & criticorum dierum dignotio: Prudentis enim eſt medici, tanquam e ſpecula

Criſeon cognitio ad victũ inſtituendum neceſſaria.

Vtilitas hiſtoriæ criticæ ad prognoſin

cula

cula præuidere imminentes morborũ tempeſtates. Inſtante criſi perturbarur natura, eſtque νὺξ δύσφορος ἡ περὶ τοῦ παροξυσμοῦ aphoriſmo 13. ſectionis 2. iactatio adeſt & anxitudo pene incredibilis, ſitis inexplebilis, difficultas ſpirãdi maxima, pulſus inæqualitas, capitis dolor ingens. Hæc ſane ægrum adſtantes, & ignaros, metu mortis exterrere ſolent; Prudentem vero & expertum medicum, ſpe ſalutis ob futuram criſin conſolantur. Eſt itaq; criſeωn διάγνωσις ad morborum prænotionem ac curationem medico & vtilis, & neceſſaria. Verum in hac criſeωn hiſtoria multa obſeruantur inuoluta ſummeq; ardua. Quot enim in dierum logiſmo diſſentientium opinionum ſeſe offerunt fluctus? Quot in cauſarum inueſtigatione ſcopuli? Quot in ſignorum antecedentium, comitantiũ, conſequentium perſpicientia ſyrtes? Hæc tamen ſingula primus omnium, quorum memoria ad nos peruenit, Hippocrates, ſua fretus μεγαλοψυχίᾳ in prognoſtico, aphoriſmis, epidemiis, libello de iudicatio-

nibus, & de diebus decretoriis, ita accurate expoſuit, vt poſteris gloriam omnem præripuerit. Hunc longo poſt æuo ſequutus eſt Galen. qui primus Hippocratis oracula aperuit, & quæ αἰνιγματωδῶς a ſummo dictatore tradita erant, ſcriptis illuſtrauit doctiſſimis, idque libris tribus de criſibus & totidem de diebus decretoriis. Nos, quæ ab antiquis & iunioribus de criſis natura, differentiis & cauſis, fuſa verborum ſerie ſunt animaduerſa, hic in epilogum, velut in certam ſummam, colligemus. Totam autem hanc criſeon doctrinam tribus complectar libellis. Primo criſis naturam, differentias, & critica ſigna aperiam. Secundo criticorum dierum numerum & eorundem vires patefaciam. Tertio cauſas dierum criticorum examinabo.

Inſtitutũ noſtrum.

Quid criſis dictio denotet?

CAPVT I.

KΡίσις dictio eſt græca, quam varii varie interpretantur. Sunt qui a verbo κρίνω, quod Latine, iudico, & ſententiam

tentiam fero, ſignificat, nominis ety- *Criſis idē eſt ac iudicium.*
mon deriuent, vt κρίσις idē ſonet, quod iudicium. Placuit Galeno nominis hæc interpretatio. Nam commentario in tertium prognoſt. τῆς κρίσεως nomen a plebeio quodam, e medio foro in artem medicam fuiſſe tranſlatum ſcribit. Et ſane ſimilia quodammodo ſunt, capitis cauſam dicere, & acuto morbo laborare, ab actore in iudicium rapi, & a morbo in vitæ diſcrimen trahi. Atq; vt tria ſunt, quæ forum conſtituunt, actor, reus, iudex: ita hic tria ſpectantur, natura, morbus & dies citricus. Improbatur a doctis q̄buſdā nominis hæc notatio: Nulla ſiquidē forenſis iudicii cū naturæ & morbi cōcertatione eſt analogia, niſi inepta & inſolens. Quis n. in hoc certamine iudex ſtatuendus? Non medicus qui naturæ miniſter eſt & ſpectator tātum; Non natura quæ pugnat cum morbo; Non dies criticus, quippe qui ꝑ ſe agendi nullam vim habeat, vt docet Ariſtoteles in Metaphyſicis: Criſin ergo ἀπὸ τοῦ κρίνειν, quod ſecernere eſt, deriuare malunt, vt criſis humo-

Criſis ſecretio eſt. ris potius ſecretionem denotet, quam iudicium. Hoc voluit Galenus commentario ad aphor. 13. ſectionis ſecundæ. γίνεται δὲ κρίσις τῆς φύσεως διακρινούσης ἀπὸ τῶν χρηστῶν τοὺς μοχθηροὺς καὶ παρασκευασούσης πρὸς τὴν ἔκκρισιν, id eſt, fit criſis natura ſecernente humores noxios a bonis, eoſq; ad excretionem præparante. *Criſis excretio eſt.* Alii criſin ab excretione dictam putant, quod perfecta criſis excretione fiat. Sic Ariſtoteles in problematis κρίνει τὴν περίττωσιν, & Hippocrates ſect. 4. libri de art. corrupt. oſſi excretionẽ *Criſis certamen denotat.* κρίσιν appellare ſolet. Sunt qui criſin certamẽ dicere malint; Eſt enim apud veteres κρίνω idem quod certo, vt διὰ μάχης κρίνειν τὸν πόλεμον. Et ſane in criſi, aũt ſaltem ea inſtante, maximum eſt naturæ & morbi certamen. Sed nobis, qui aucupes verborum non ſumus, nihil intereſt κρίσιν ne iudicium, certamen, ſecretionem aut excretionem voces: Maioris fortaſſe erit operæ criſeos varias acceptiones indicare, eiuſque naturam definitione ὁσιώδει explicare.

Quam variæ ſint criſis apud Hippocratem & Galenum acceptiones.

CAP. II,

Τῆς κρίσεως nomen in Hippocratis & Galeni doctrina varium eſt ac multiplex. Sæpe criſis morbi cuiuſlibet ſolutionẽ quouiſmodo factam denotat, ſic in prognoſtico, κρίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτὶ, iudicantur autem huiuſmodi vno die & nocte, id eſt, vt vertit Celſus, finiũtur. Sic libello de perceptionibus & περὶ κρισίων criſin definit Hippocr. ἀπόλυσιν νόσου & libro περὶ παθῶν. Iudicari in morbis eſt cum augeſcũt, aut marceſcunt, aut in aliam ſpeciem tranſmutantur, aut omnino deſinunt. Nonnunquam criſis violentos quoſuis naturæ motus & conatus ſignificat, ſic libris de ſeptimeſtri & octimeſtri partu, abortus & partus criſes vocat Hippocr. Mulieribus, inquit, & abortus, & partus ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ κρίνονται, ἐν ᾧπερ αἵτε νοῦσοι, id eſt, in eo tẽpore iudicantur quo & morbus, & ſanitas, & mors omnibus hominibus. In-

Prima criſis acceptio.

Secunda criſis acceptio.

Tertia.

Tertia, terdum pro morbi temporibus & exacerbatione vſurpatur criſis, vt aphoriſmo 19. ſect. 1. His qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet, ἀλλ᾽ ἀφαιρέειν περὶ τῶν κρισίων: nec ſine ratione criſis pro acceſſione vſurpatur, quia in vigore tantum & exacerbatione fiunt criſes, nunquam aut ſaltem raro admodum in principio & declinatione. *Quarta criſis ſignificatio.* Aliquando criſis ſumitur pro perturbatione quæ criſin pcedit, Gal. *Quinta.* vocat τὴν προηγουμένην ταραχήν. Solet etiam Hippocrates criſin p euacuatione vſurpare. ſic libro de locis in homine, Medicamentum (inquit) bene ſanis non propinandum οὐ γὰρ κρίνονται εἰ μὴ σμικρόν, neque enim vacuantur niſi modicum. Annotauit Galenus tertio *Sexta.* de criſibus & comment. 4. in librum de victus ratione in acutis, criſin ſimpliciter dictam eam ſignificare, quæ eſt ad ſalutē, aut ad melius, & commentario ad aphor. 13. ſectio. 2. Plures (inquit) criſes ad melius vergunt, quam ad deterius, pluresque ex ægrotis ſanantur quam moriuntur, niſi peſtilens fuerit

com

conſtitutio. Reperio tamen criſeos nomẽ, ſæpe pro interitu a ſummo Hippocrate vſurpatum, vt in coacis prænotionibus, lingua, quæ multũ nigreſcit criſin decimo quarto die futuram oſtendit, id eſt exitium. Et in prorhetico: Crebri cum vomitu relapſus nigrũ cient vomitum, circa criſin ſunt etiam tremuli. Sunt hæc criſeos apud Hippocratẽ & Galenum acceptiones variæ. Sed proprie definitur criſis cap. 1. lib. 1 de diebus decretoriis cap. 7. libri 3. de criſibus commẽt. ad aphoriſmum 13. & 23. ſectionis 2. Subita & repentina in morbo mutatio, ad ſanitatem, aut ad mortem: cuius definitionis ſingulas particulas minutatim excutere placet.

Septima.

Propria & vera criſis acceptio.

Criſis definitio eiuſdemq; explicatio

Cap. III.

Κρίσις ὀξύῤῥοπος ἐστὶ ἐν νόσῳ μεταβολὴ πρὸς ὑγείαν ἢ θάνατον. Criſis repẽtina eſt in morbo mutatio ad ſalutem aut ad mortem. In motu, quinque obſeruat philoſophus, Terminum a quo incipit motus (liceat vocabulis vti ſcholaſticis) terminum per quem fit, termi-

num in quem deſinit, mouens & mobili. Criſis motus eſt, aut ſaltem motu pficitur: Eadē ergo in criſi, quæ in motu obſeruanda ſunt nobis. Terminus a quo incipit criſis morbi eſt augmentū, fit enim ἐν νόσῳ: Pro varia itaque morbi natura, celeriores fient aut tardiores criſes; Acuti celerius, Longi tardius iudicabuntur. Acutorum alii ſunt extreme peracuti, alii pacuti, alii acuti ſimpliciter. Extreme peracuti primo quaternario iudicantur, aphor. 2. ſect. tertiæ prognoſt. κακοηθέστατοι πυρετοὶ τεταρταῖοι κτείνουσιν, id eſt febres maligniſſimæ horrendiſque, comitatæ ſymptomatis quarto die interimunt & aphor. 6. ſect. 5. Qui diſtentione corripiuntur, intra quātuor dies intereunt. Morbi peracuti primo ſeptenario iudicātur: Acuti v. ſimpliciter in quatuordecim diebus κρίνεται aphor. 23. ſect. 2. Morbi longi per ſeptenarios a viceſimo ad 40. per vicenarios a 40. ad centeſimum iudicantur, poſt 120. perit dierum vis, menſibus tunc & annis ſolui dicuntur. Plurimi affectus (ait diuinus ſenex

Quinque in criſi obſeruāda.

1. terminus a quo incipit criſis.

Acutorū morborū diuiſio.

Aph. 28.

tertio

aphor.)pueris iudicãtur,nonnulli quidem in quadraginta diebus, alii in ſeptem menſibus,quidam in annis ſeptẽ. Terminus in quem deſinit criſis ſanitas eſt, aut mors, aut ſtatus proximus, aut tranſitus in aliam morbi ſpeciem libro περὶ παθῶν. Terminus per quem eſt totum illud tempus, quo coctioni, ſecretioni,& excretioni incũbit natura Mouẽs natura eſt:ipſa n.criſin molilitur. Hæc illa eſt,quæ humorem morbificum coquit, ſecernit, excernit .γίνεται δὲ κρίσις(ait Galenus)natura ſecernẽte humores noxios a bonis eoſq; ad excretionẽ præparante. Naturæ apud Hippoc. morborũ ſunt medicatrices ἀνευρίσκει ἡ φύσις τὰς ἐφόδους.Inuenit natura vias ſine conſilio,quibus morbos expellit.Hæc licet ἀπαίδευτος ἐοῦσα καὶ οὐ μαθοῦσα tamen quod rectum eſtfacit.Hanc prouidam libris de diæta & ordinariã Dei poteſtatem libro de aeribus,locis & aquis prædicat Hippocrates.Hæc illa eſt ſtoicorum πρόνοια,Hic ille eſt artificioſus Zenonis ignis. Mouet ergo natura & promouet criſes : Quod ſi

2. Terminus in quem.

3. Terminus per quem.

4. Mouẽs natura eſt.

debilior ſit, poteſt interdum iuuari a medico, propterea addidit Hippoc. in epid. in hanc autem hæc extrinſecus, cataplaſma, inũctio, fotus totius & partis. Sic primo epidem. Methoni cœpit die critico ſanguis e naribus ſtillare, fouit ſtatim Hippocr. caput aqua calida, tuncque liberius multo ſanguis protupit. Gal. comment. ad aphor. 20. ſect. 1. vult iuuari naturam, ſi imperfecta ſit criſis, quod ſi perfecta ſit nihil mouẽdum, nihil nouandum. Princeps Arabum Auicenna inſtante criſi, ſi ſudoris ſigna appareant, ſudorificis vtitur totumque ventrem oleo perfundit calido. Poſtremo in criſi ſpectandũ

5. mobile. eſt mobile: eiuſmodi eſt humor noxius & morbificus; Nam in ſolos humorales morbos cadit criſis.

De differentiis criſeωn

CAP. IV.

Criſis differentia ex Hippo. HIppocrates ſect. 3. lib. 1. epid. quatuor ſtatuit criſis differentias: vna eſt ad ſalutem, altera ad mortem: Quædam ad melius, quædam ad deterius.

Totidem agnouit Galen. comment. in 3. prognoſt. Criſis (inquit) quatuor fit modis, aut enim confeſtim a morbis liberantur, aut magnam in melius mutationem habent, aut ſtatim moriuntur, aut longe peius habẽt. Accuratiùs multo cap. 2. lib. 1. de dieb. decret. & cap 7. lib. 3. de criſ. criſeωn differentias omnes perſequitur. Quædam τελεία eſt ſeu perfecta, in qua nihil reliquiarũ ſupereſt Quædã ἀτελὴς, imperfecta, in qua non omnino vacuatus eſt humor noxius. Alia πιστὴ, id eſt, fida, in qua nullum ſubeſt relapſus periculum. Alia ἄπιστος infida, quæ contra. Quædam manifeſta eſt σαφὴ, quæ fit cum excretione, vel abſceſſu, Quædam ἀσαφὴς obſcura, quæ citra excretionem, vel abſceſſum. Alia ἴσημος, id eſt indicata, quæ diem ſuũ habuit indicem, quartũ in prima ſeptimana, vndecimũ in ſecũda, decimum ſeptimum in tertia, Alia ἄσημος quæ prænuntiata non fuit, Quædam κινδυνώδης periculoſa, quæ cum grauiſſimis ſymptomatis, Quædam ἀκίνδυνος ſine periculo, quæ cum mitiõ-

Differentia criſis ex Gal.

Diuiſio noſtra. ribus. Quædam poſtremo bona quæ ad ſalutem, quædam mala quæ ad mortem. Nos vnica diuiſione has omnes criſis differentias complectemur. Criſis alia perfecta, alia imperfecta eſt. Perfectam appello, quæ perfecte indicat morbum, Hæc duplex, ſalutaris quippe & lethalis. Imperfecta etiam duplex, altera ad melius, quæ non omnino tollit morbum, ſed facit vt æger alacrius morbum ferat, altera ad deterius. Vt autem perfecta ſit & ſalutaris criſis multa requiruntur. Primum debet eſſe εὐσημος, id eſt, bonis ſignis indicata: ſigna hæc coctionis ſigna dicuntur, quæ & tempus criſis, & eiuſdem celeritatem ac ſecuritatem denunciant, ſi diebus ſuis, quos θεωρήτας, contẽplabiles & indices vocat Hippoc. appareãt: Eſt autem index ſeptimi quartus, decimi quarti vndecimus, vigeſimi decimusſeptimus. Secundo debet eſſe ſalutaris & perfecta criſis manifeſta, id eſt, cũ cauſis criticis, excretione quippe vel abſceſſu. Aphor. 22. ſect. 3. prog. Quibus febres ceſſant ſine ſalu-

Quæ requirãtur ad perfectã & ſalutarem criſin.

Prima cõditio.

taribus

taribus ſignis, relapſus ſubeſt periculũ. Sententia 16. ſect. 2. prior. porreti. Lethales morbi, qui ſine ſignis (id eſt, cauſis criticis) leuationem habẽt mortem ſignificant. & aphor. 27. ſect. 2. His qui ſine ratione leuantur (id eſt ſine excretione aut abſceſſu laudabili) non eſt fidendum. In coac. prænot. ἅπαντες δὲ, οἱ ἄνευ ἱδρῶτος περιψυχόμενοι ἀχείπως, κακόν Atque in vniuerſum omnes qui ſine ſudore refrigerati ſunt peſſime habuerunt. Exſtant ad huius rei illuſtrationem elegãtes hiſtoriæ in epidemiis, ſed vnica hæc mihi erit inſtar omnium, Æger ſecũdus ſect. 1. lib. 3. epidemion. Hermocrates 14. die liberatur a febre, non ſudauit, 17. rurſum febre corripitur. 20. febris expers, non ſudauit 24. die rurſum febricitauit, Tãdem 27. die moritur. Si ergo ſine cauſis & ſignis criticis, quod eſt apud Hippoc. ἀσήμως aut μὴ κατὰ λόγον ſoluatur morbus, periculo non vacat: At ſi cũ ſalutaribus ſignis & in ſigni excretione, aut abſceſſu leuationem perſentiat æger, perfecta & ſalutaris criſis æſtimanda erit

Tertia cõditio. Tertio, ad perfectam criſin requiritur dies criticus. Quæ n. diebus non criticis contingũt ſuſpecta eſſe ſolent Sunt hi velut arbitri & iudices diſcepationum naturæ & morbi. Annotauit Ariſtot. cap. 6. lib. 5. Phyſic. febres quæ diebus nõ criticis iudicantur, alteratione͂ habere παρὰ φύσιν, quæ v. diebus criticis, ſecundum naturam. Damnat perpetuo Hippoc. ea quæ leuant diebus non criticis. Sect. 5 lib 2 epidem. ἢν μὴ ἐν τῇ γονίμῃ μεθῇ ὁ πυρετὸς ὑποτροπιάζειν ἀνάγκη. id eſt, febris niſi fœcũdo die remiſerit, recidiuam timere oportet. Fœcundos interpretatur Erotianus impares, quoniam αἱ περιτταὶ ἡμέραι ὡς ἐπίπαν κρίσιμοι τυγχάνουσι, id eſt, impares dies fere critici exſiſtunt, & aliquid adferunt commodi. Sententia 22. ſect 3. pgnoſt. Quæ febres diebus non criticis ſoluuntur, relapſum minantur. Quarto vt perfecta ſit & ſalutaris criſis, debet eſſe ἀσφαλὴς καὶ ἀκίνδυνος, id eſt, fida & ſecura. Fidam appello, in qua nec vllæ ſuperſunt morborum reliquiæ, nec ipſe relapſus in metu eſt: Securam vero

ro,quæ eſt ſine periculoſis ſymptomatis,& cum ægri tolerantia. Poſtremo debet perfecta criſis fieri pro morbi ſpecie,& ægrotãtis natura,ætate,temperie: Acuti enim morbi per excretionem, diuturni per abſceſſus iudicari ſolent: Febris ardens in iuuene, hemorrhagia vt plurimum, in ſene alui profluuio iudicatur. Erit igitur (vt rẽ in pauca contraham) perfecta & ſalutaris ea criſis, quæ indicata fuit ſignis coctionis, quæ manifeſta eſt, cum excretione ſcilicet, vel abſceſſu, quæ die critico contingit, ſine periculoſis ſymptomatis, in qua noxius humor omnino vacuatus eſt, quæ deniq; ægrotantis naturæ, ætati ac morbo conuenit. Horum vnum ſi deſideretur, imperfecta criſis exſpectari debet. Criſeωn porro differentias clarius ſequens tabella indicabit. *Quinta cõditio*

Criſis repentina eſt ad ſalutem aut ad mortem mutatio, hæc duplex eſt:

- *Perfecta quæ õnino iudicat morbum, hæc duplex.*
  - *Salutaris quæ notas habet, debet n. eſſe*
    1. *indicata ſignis coctionis.*
    2. *manifeſta cũ excretione vel abſceſſu.*
    3. *die critico contingere.*
    4. *fida, in qua nihil reliquiarum ſupereſt.*
    5. *ſecura, id eſt. ſine periculoſis ſymptomatis.*
    6. *conueniẽs morbo & ægrotantis natura.*
  - *Lethalis cõtraria habet omnia*
- *Imperfecta duplex*
  - *Ad melius, quæ nõ omnino morbum tollit, ſed facit vt æger alacrius morbũ ferat.*
  - *Ad deterius.*

Signorum criticorum diuiſio.

CAPVT V.

MAxima eſt hiſtoriæ criticæ in omnibus morbis acutis & dignitas & neceſſitas: Futuros enim morborum euentus præuidere, admirabile eſt & quaſi diuinationi proximũ. Quiſquis imminentem criſin belle indicauerit, is vulgi & adſtantium calumniam vitabit, omnibus ſtuporem pariet, remediorum denique dignitatem conſeruabit: Indicari autem non poteſt criſis niſi per propria ſigna, quæ velut τεκμήρια ſunt & notæ, quibus mens in recondita penetrans, omnia quantumuis inuoluta ſic aperit, vt oculis ea cernere videatur. Critica ſigna primus quidem expoſuit Hippoc. ſed ſparſim & ἀινιγματωδῶς. Ego in rudiorũ gratiam obſcura hæc illuſtrabo, & in apertam lucem proferam breui hac methodo. *Criticorum ſignorũ dignitas.*

Signorum criticorum, alia criſin præcedunt, alia comitantur, alia ſubſequũtur. Quæ criſin præcedunt duorum ſunt generum: Quædam diem & tempus criſeωs ꝓnunciãt, eiuſdẽq; ſecurita- *Diuiſio criticorũ ſignorum* *Antecedẽtia ſigna.*

tē,cuiuſmodi ſunt coctionis & crudita tis ſigna;quæ in excrementis apparēt uniuerſalibus, vrina & deiectionibus: quædā ſpeciē criſis, ſudórē quippe iam iā futurū,inſtātē,hæmorrhagiā, vomitū,alui & vrinæ ꝓfluuiū quaſi digito indicāt. Signa criſin comitantia ſunt ipſæmet cauſæ criticæ, excretio q̃ppe vel abſceſſus. In excretione vt cōmode fiat 4. ſpectāda ſunt, qualitas laudabilis, debet n. & peccās & coctus humor vacuari; Quātitas ſufficiēs, nā vt nihil paucū eſt criticū, ita ꝙ nimiū eſt dānatur. Tēpus oportunū & excernēdi modus naturæ familiaris, quæ omnia his verbis expreſſit Hipp.6. epid. & qualia, & quādo, & quà parte, & quantū opus eſt. Abſceſſus v. legitimi cōditiones ſunt vt fiat deorsū, ſecūdū rectitudinē morbo a natura cōcocto, & ꝓ dignitate morbi, ꝙ tribus verbis deſignauit ſect.2. lib 6. epi. ὅπῃ, ὅθεν καὶ διατί, quo, vnde & ꝓpter q̃d. Signa quæ criſin cōſequūtur, factā iā criſin pfecta ne ſit an imꝑfecta nobis cōmoſtrāt, ea ex actionibus naturalib. vitalib. animalib. ex qualitate corporis & excremētis vniuerſalib. petēnda ſūt.

Comitantia

- *Signa omnia critica ſunt.*
  - *Antecedētia duorū generum*
    - *Alia tempus, diem & celeritatem criſis prænuntiant eiuſmodi ſunt coctionis & cruditatis ſigna.*
    - *Alia ſpeciem criſis indicāt.*
      - *Excretionē, cuius ſpecies ſunt*
        - *Sudor, vomitus, diarrhœa, vrinæ profluuiū.*
        - *Sāguinis fluxus*
          - *nares,*
          - *vterum*
          - *hæmorrhoidas.*
      - *Abſceſſum*
  - *Comitantia cauſa ipſa ſunt critica*
    - *Excretio, quæ vt cōmode fiat 4. requiruntur:*
      - *Qualitas, vt coctus & peccans humor vacuetur*
      - *Quantitas vt nec paucus nec copioſus.*
      - *Tempus. dies criticus*
      - *Excernendi modus.*
    - *Abſceſſus, qui vt legitimus ſit debet fieri.*
      - *deorſum, procul*
      - *κατίξιν*
      - *pro dignitate*
  - *Conſequētia petuntur ex*
    - *Qualitate corporis in*
      - *figura*
      - *colore*
      - *mole.*
    - *Actionibus*
      - *Naturali*
      - *vitali.*
      - *animali*
    - *Excrementis.*
      - *Vrinis, Deiectionibus*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

De ſignis antecedentibus quæ tempus & diem criſis prænuntiant ſignis quippe coctionis.

CAP. VI.

SIgna tempus & diem criſis indicantia, ſunt coctionis & cruditatis ſigna: Hæc enim, quo die iudicaturus ſit morbus, & an celerior, vel tardior ſperari debeat criſis, certo demonſtrant. *Coctio diem criſis indicat.* Quòd diem criſis indicet coctio, docet Hippocra. in progn. & aphor. Quibus (inquit) ſeptimo die criſis venit, illis ſub quartum in vrina nubecula fuit rubra. *Ahor. 71. ſect. 4.* & alibi, Si quarto die vrina hypoſtaſin habeat albam, læuem, æqualē ſolutionem morbi ſeptimo fieri oſtendit. Eſt enim τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος id eſt, ſeptenorum quartus index: Addit Gal. modo nihil extrinſecus erratū fuerit, id eſt, ſi neq; medicus quid peccauerit in victu inſtituendo, neque æger, neq; miniſtrorum quiſquam; imo ſi neque error vllus extrinſecus admiſſus ſit: quod etiam deſignauit Hippoc. aphor. citato, dū ſubiungit, καὶ τ' ἄλλα

κατὰ λόγον & in coacis prænotionibus τῶν λοιπῶν κατὰ λόγον ἐχόντων, id eſt, ſi cætera conuenienter ſint conſtituta: Fieri enim poteſt ob externam aut internam aliquam cauſam, vt quartus ſeptimum ſemper non indicet, vt fuſius lib. 2. explicabitur, dum dierum indicantium vires aperiemus.

Coctio ſecuritatẽ & celeritatẽ criſis denũtiat.

Neque vero diem tãtum, ſed etiam ſecuritatem & celeritatem criſis indicare ſolent coctionis ſigna: Locus eſt perelegans apud Hippocr. ſectione ſecũda lib. 1. epid. Coctiones (ait) celeritatem & ſecuritatem criſis denuntiant, cruda vero incocta & in prauos abſceſſus conuerſa, aut diuturnitatem, aut dolorem, aut mortẽ, aut relapſus minantur, & progn. 26. ſect. 2. vrina quæ albam & leuem habet hypoſtaſin ſecuritatem & breuitatem morbi oſtendit, quia (vt interpretatur Gal.) coctio non niſi valentiſſimi caloris opera ſuſcipitur, calor autem natura eſt particularis, quæ morbos curat. Obiiciet hic fortaſſe argutiolus quidã Hippocratis auctoritatem ſect. 2. lib. 2. epid. τὰ κρίσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω, id

eſt, iudicatoria ne ſtatim appareant: Non igitur primis morbi diebus, neq; perpetuo laudãda ſunt coctionis ſigna. *Reſponſio* Expedita reſponſio eſt ex Gal. lib. de criſibus per κρίσιμα Hippoc. non intelligere coctionis ſigna, (de his enim exſtat ſolemne illud edictum πεπασμοὶ πάντες πάντοθεν ἐπίκαιροι, coctiones ſemper opportunæ.) Sed aut ſigna perturbationis criticæ, aut cauſas ipſas criticus excretionem ſcilicet vel abſceſſum: hæc enim ſi principio morbi appareant, humoris potius feritatem quam naturæ contentionem indicant. *Obiectio.* Dices ſputũ in pleuritide ſi ſtatim appareat morbi & breuitatem & ſecuritatem ſignificare aphoriſ. 12. ſectione 1. Cur non eadem ſudoris, vrinæ, ſanguinis & reliquorum humorum in acutis febribus erit ratio? *Solutio.* Reſpondet Gal. pleuritim peculiarem eſſe membranæ, quæ coſtis ſubtenditur affectum, quo ergo celerius exſudat, excluditurque humor diſtendens, eo celerius miteſcit inflammatio: At febrium acutarum materia in toto venoſo genere continetur quæ

mitificanda,coquenda,ſecernenda eſt priuſquam excernatur,hoc autem primis morbi diebus fieri nequit. Stet igitur inuicta ſummi Dictatoris ſentētia, coctionis ſigna,quouis morbi die appareant,ſemper bona eſſe. Verum pro theorematis huius veritate adhibendæ ſunt diſtinctiones quædam: Non enim quælibet cuiuſque humoris coctio ſecuritatem arguit,nam pleuriticos ,peripneumonicos, anginoſos pleroſque cum ſputo laudabili & cocto interiiſſe obſeruauit Hippoc.in epid. Duo itaque ad perfectam coctionem requiruntur. Debet primum eſſe continua, deinde vniuerſalis. Cōtinuam voco cum Hippoc.eam quæ conſtans eſt ἱδρυμένη καὶ διὰ πάντα τὸν χρόνον. Vniuerſalem vero quæ in excrementis apparet vniuerſalibus, vrinis quippe & alui deiectionibus. Quod requiratur in coctione conſtantia & continuitas demonſtratur progn.26.ſect.2. Optima (inquit) eſt vrina cum ſedimentum fuerit album,læue & æquale per totum tēpus, donec iudicatus fuerit morbus:

Duo requirũtur ad perfectã coctionem.

Prima cōditio.

Quod ſi intermiſerit & aliquando quidē pura (id eſt cruda) meiatur, nonnūquam ſubſideat quid albū ac læue, diuturnior fit morbus & minus ſecurus. Auctoritas ratione confirmatur. Continuitas coctionis naturæ validam vim & caloris coquentis imperium denotat: At ſi interrupta ſit coctio, vt mane coctionis ſigna appareant, veſperi deliteſcant, nunc crudæ, nunc coctæ funduntur vrinæ, nulla ex ea coctione criſis ſecuritas ſperari poteſt. quia pari cō tentione certāt natura & morbus, vnde manet victoria anceps, incoat coctionē natura, ſed debilior perficere nequit, aut fortaſſe humoris efferi tanta eſt malignitas, vt coctionē admittere non poſſit, hinc δυσκρασία. Debet præterea coctio hæc eſſe vniuerſalis, id eſt, in excrementis apparere vniuerſalibus, eiuſmodi ſunt vrinæ & alui deiectiones, ſed ex vrinis certiora quam ex deiectionibcs petuntur indicia. Qualia ergo ea ſint & quid prænuntient iam explicare aggredior.

Altera cōditio.

Qualia eſſe debeant coctionis ſigna in vrinis, & quomodo ex vrinæ inſpectione criſis totuſque morbi euentus præſentiri poſſit.

CAP. VII.

SIgna omnia ſiue ſint lethalia, ſiue ſalutaria ex tribus quaſi fontibus hauriēda ſunt, actione læſa, qualitate corporis & excremētis. Excrementorum licet varia ſint genera, plura tamen & certiora ab vrinis, q̃ cæteris omnibus, ſalutis aut mortis, coctionis & cruditatis indicia petuntur. Nulla prognoſis medica recte inſtituitur, nulla τέκμαρσις in medendo præclare initur, nulla criſis tuta & certa præſagitur, quæ vrinarum διάγνωσιν non admittat: Inique igitur Eraſiſtratus & Quintus vrinarū inſpectionem ad pictores tantum ſpectare arbitrabantur. Nos celeritatem, tarditatē, ſecuritatem & periculum criſeως totumque morbi euentum ex vrinis ita coniiciemus. In vrina duo obſeruanda ſunt χύμα, id eſt, liquor & περιεχόμενον id eſt contentum: Ex liquore igitur & contentis coctionis ſigna, quæ vere ſunt κρίσιμα petenda ſunt. In li- *Quæ in vrinis obſeruanda ſint.*

Diuiſio noſtra. ribus. Quædam poſtremo bona quæ ad ſalutem, quædam mala quæ ad mortem. Nos vnica diuiſione has omnes criſis differentias complectemur. Criſis alia perfecta, alia imperfecta eſt. Perfectam appello, quæ perfecte indicat morbum, Hæc duplex, ſalutaris quippe & lethalis. Imperfecta etiam duplex, altera ad melius, quæ non omnino tollit morbum, ſed facit vt æger alacrius morbum ferat, altera ad deterius. *Quæ requirãtur ad perfectã & ſalutarem criſin.* *Prima cõditio.* Vt autem perfecta ſit & ſalutaris criſis multa requiruntur. Primum debet eſſe εὔσημος, id eſt, bonis ſignis indicata: ſigna hæc coctionis ſigna dicuntur, quæ & tempus criſis, & eiuſdem celeritatem ac ſecuritatem denunciant, ſi diebus ſuis, quos θεωρητὰς, contẽplabiles & indices vocat Hippoc. appareãt: Eſt autem index ſeptimi quartus, decimi quarti vndecimus, vigeſimi decimusſeptimus. Secundo debet eſſe ſalutaris & perfecta criſis manifeſta, id eſt, cũ cauſis criticis, excretione quippe vel abſceſſu. Aphor. 22. ſect. 3. prog. Quibus febres ceſſant ſine ſalu-

taribus ſignis, relapſus ſubeſt periculũ. Sententia 16. ſect. 2. prior. porreti. Lethales morbi, qui ſine ſignis (id eſt, cauſis criticis) leuationem habẽt mortem ſignificant. & aphor. 27. ſect. 2. His qui ſine ratione leuantur (id eſt ſine excretione aut abſceſſu laudabili) non eſt fidendum. In coac. prænot. ἅπαντες δὲ, οἱ ἄνευ ἱδρῶτος περιψυχόμενοι ἀχείτως, κακὸν Atque in vniuerſum omnes qui ſine ſudore refrigerati ſunt peſſime habuerunt. Exſtant ad huius rei illuſtrationem elegãtes hiſtoriæ in epidemiis, ſed vnica hæc mihi erit inſtar omnium, Æger ſecũdus ſect. 1. lib. 3. epidemion. Hermocrates 14. die liberatur a febre, non ſudauit, 17. rurſum febre corripitur. 20. febris expers, non ſudauit 24. die rurſum febricitauit, Tãdem 27. die moritur. Si ergo ſine cauſis & ſignis criticis, q; eſt apud Hippoc. ἀσήμως aut μὴ κατὰ λόγον ſoluatur morbus, periculo non vacat: At ſi cũ ſalutaribus ſignis & in ſigni excretione, aut abſceſſu leuationem perſentiat æger, perfecta & ſalutaris criſis æſtimanda erit

Tertia cõditio. Tertio, ad perfectam criſin requiritur dies criticus. Quæ n. diebus non criticis contingũt ſuſpecta eſſe ſolent Sunt hi velut arbitri & iudices diſceptationum naturæ & morbi. Annotauit Ariſtot. cap. 6. lib. 5. Phyſic. febres quæ diebus nõ criticis iudicantur, alterationẽ habere παρὰ φύσιν, quæ v. diebus criticis, ſecundum naturam. Damnat perpetuo Hippoc. ea quæ leuant diebus non criticis. Sect. 5 lib 2 epidem. ἢν μὴ ἐν τῇ γονίμῃ μεθῇ ὁ πυρετὸς ὑποστροπιάζειν ἀνάγκη. id eſt, febris niſi fœcũdo die remiſerit, recidiuam timere oportet. Fœcundos interpretatur Erotianus impares, quoniam αἱ περιτταὶ ἡμέραι ὡς ἐπίπαν κρίσιμοι τυγχάνουσι, id eſt, impares dies fere critici exſiſtunt, & aliquid adferunt commodi. Sententia 22. ſect 3. ꝓgnoſt. Quæ febres diebus non criticis ſoluuntur, relapſum minantur. Quarto vt perfecta ſit & ſalutaris criſis, debet eſſe ἀσφαλὴς καὶ ἀκίνδυνος, id eſt, fida & ſecura. Fidam appello, in qua nec vllæ ſuperſunt morborum reliquiæ, nec ipſe relapſus in metu eſt: Securam vero

ro

ro,quæ eſt ſine periculoſis ſymptomatis,& cum ægri tolerantia. Poſtremo debet perfecta criſis fieri pro morbi ſpecie,& ægrotãtis natura,ætate,temperie: Acuti enim morbi per excretionem, diuturni per abſceſſus iudicari ſolent: Febris ardens in iuuene, hemorrhagia vt plurimum, in ſene alui profluuio iudicatur. Erit igitur (vt rẽ in pauca contraham) perfecta & ſalutaris ea criſis, quæ indicata fuit ſignis coctionis, quæ manifeſta eſt, cum excretione ſcilicet, vel abſceſſu, quæ die critico contingit, ſine periculoſis ſymptomatis, in qua noxius humor omnino vacuatus eſt, quæ deniq; ægrotantis naturæ, ætati ac morbo conuenit. Horum vnum ſi deſideretur,imperfecta criſis exſpectari debet. Criſeωn porro differentias clarius ſequens tabella indicabit.

Quinta cõditio

Criſis repentina eſt ad ſalutem aut ad mortem mutatio, hæc duplex eſt.

- Perfecta quæ õnino iudicat morbum, hæc duplex.
  - Salutaris quæ notas habet, debet n. eſſe
    1. indicata ſignis coctionis.
    2. manifeſta cũ excretione vel abſceſſu.
    3. die critico contingere.
    4. fida, in qua nihil reliquiarum ſupereſt.
    5. ſecura, id eſt. ſine periculoſis ſymptomatis.
    6. conueniẽs morbo & ægrotantis naturæ.
  - Lethalis cõtraria habet omnia
- Imperfecta duplex
  - Ad melius, quæ nõ omnino morbum tollit, ſed facit vt æger alacrius morbũ ferat.
  - Ad deterius.

Signorum criticorum diuiſio.

CAPVT V.

MAxima eſt hiſtoriæ criticæ in omnibus morbis acutis & dignitas & neceſſitas: Futuros enim morborum euentus præuidere, admirabile eſt & quaſi diuinationi proximũ. Quiſquis imminentem criſin belle indicauerit, is vulgi & adſtantium calumniam vitabit, omnibus ſtuporem pariet, remediorum denique dignitatem conſeruabit: Indicari autem non poteſt criſis niſi per propria ſigna, quæ velut τεκμήρια ſunt & notæ, quibus mens in recondita penetrans, omnia quantumuis inuoluta ſic aperit, vt oculis ea cernere videatur. Critica ſigna primus quidem expoſuit Hippoc. ſed ſparſim & ἀσυγματωδῶς. Ego in rudiorũ gratiam obſcura hæc illuſtrabo, & in apertam lucem proferam breui hac methodo. *Criticorum ſignorũ dignitas.*

Signorum criticorum, alia criſin præcedunt, alia comitantur, alia ſubſequũtur. Quæ criſin præcedunt duorum ſunt generum: Quædam diem & tempus criſeωs p̄nunciãt, eiuſdẽq; ſecurita- *Diuiſio criticorũ ſignorum* *Antecedẽtia ſigna.*

tē,cuiuſmodi ſunt coctionis & crudita
tis ſigna; quæ in excrementis apparēt
niuerſalibus, vrina & deiectionibus:
quædā ſpeciē criſis, ſudorē quippe iam
iā futurū, inſtātē, hæmorrhagiā, vomi-
tū, alui & vrinæ ꝓfluuiū quaſi digito in-
dicāt. Signa criſin comitantia ſunt ipſæ
met cauſæ criticæ, excretio ꝗppe vel
abſceſſus. In excretione vt cōmode fiat
4. ſpectāda ſunt, qualitas laudabilis, de
bet n. & peccās & coctus humor vacua-
ri; Quātitas ſufficiēs, nā vt nihil paucū
eſt criticū, ita ꝙ nimiū eſt dānatur. Tē-
pus oportunū & excernēdi modus na-
turæ familiaris, quæ omnia his verbis
expreſſit Hipp. 6. epid. & qualia, & quā
do, & quà parte, & quantū opus eſt. Ab
ſceſſus v. legitimi cōditiones ſunt vt fi-
at deorsū, ſecūdū rectitudinē morbo a
natura cōcocto, & ꝓ dignitate morbi,
ꝙ tribus verbis deſignauit ſect. 2. lib 6.
epi. ὅπῃ, ὅθεν καὶ διὰ τί, quo, vnde & ꝓpter
ꝗd. Signa quæ criſin cōſequūtur, factā
iā criſin pfecta ne ſit an impfecta nobis
cōmoſtrāt, ea ex actionibus naturalib.
vitalib. animalib. ex qualitate corporis
& excremētis vniuerſalib. petēnda sūt.

Comitātia

- *Signa omnia critica ſunt.*
  - *Antecedētia duorū generum*
    - *Alia tempus, diem & celeritatem criſis prænuntiant eiuſmodi ſunt coctionis & cruditatis ſigna.*
    - *Alia ſpeciem criſis indicāt.*
      - *Excretionē, cuius ſpecies ſunt*
        - *Sudor, vomitus, diarrhœa, vrina profluuiū.*
        - *Sāguinis fluxus*
          - *nares,*
          - *vterum*
          - *hæmorrhoidas.*
      - *Abſceſſum*
  - *Comitantia cauſa ipſa ſunt critica*
    - *Excretio, qua vt cōmode fiat 4. requiruntur:*
      - *Qualitas, vt coctus & peccans humor vacuetur*
      - *Quantitas vt nec paucus nec copioſus.*
      - *Tempus. dies criticus*
      - *Excernendi modus.*
    - *Abſceſſus, qui vt legitimus ſit debet fieri.*
      - *deorſum, procul*
      - *κατ' ἴξιν*
      - *pro dignitate*
  - *Conſequētia petuntur ex*
    - *Qualitate corporis in*
      - *figura*
      - *colore*
      - *mole.*
    - *Actionibus*
      - *Naturali*
      - *vitali.*
      - *animali*
    - *Excrementis.*
      - *Vrinis, Deiectionibus*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

De ſignis antecedentibus quæ tempus & diem criſis prænuntiant ſignis quippe coctionis.

Cap. vi.

Signa tempus & diem criſis indicantia, ſunt coctionis & cruditatis ſigna: Hæc enim, quo die iudicaturus ſit morbus, & an celerior, vel tardior ſperari debeat criſis, certo demonſtrant. *Coctio diem criſis indicat.* Quod diem criſis indicet coctio, docet Hippocra. in progn. & aphor. Quibus (inquit) ſeptimo die criſis venit, illis ſub quartum in vrinâ nubecula fuit rubra. & alibi, *Ahor. 71. ſect. 4.* Si quarto die vrina hypoſtaſin habeat albam, læuem, æqualē ſolutionem morbi ſeptimo fieri oſtendit. Eſt enim τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος id eſt, ſeptenorum quartus index: Addit Gal. modo nihil extrinſecus erratū fuerit, id eſt, ſi neq; medicus quid peccauerit in victu inſtituendo, neque æger, neq; miniſtrorum quiſquam; imo ſi neque error vllus extrinſecus admiſſus ſit: quod etiam deſignauit Hippoc. aphor. citato, dū ſubiungit, καὶ τ' ἄλλα

κατὰ λόγον & in coacis prænotionibus τῶν λοιπῶν κατὰ λόγον ἐχόντων, id eſt, ſi cætera conuenienter ſint conſtituta: Fieri enim poteſt ob externam aut internam aliquam cauſam, vt quartus ſeptimum ſemper non indicet, vt fuſius lib. 2. explicabitur, dum dierum indicantium vires aperiemus. Neque vero diem tãtum, ſed etiam ſecuritatem & celeritatem criſis indicare ſolent coctionis ſigna: Locus eſt perelegans apud Hippocr. ſectione ſecũda lib. 1. epid. Coctiones (ait) celeritatem & ſecuritatem criſis denuntiant, cruda vero incocta & in prauos abſceſſus conuerſa, aut diuturnitatem, aut dolorem, aut mortẽ, aut relapſus minantur, & progn. 26. ſect. 2. vrina quæ albam & leuem habet hypoſtaſin ſecuritatem & breuitatem morbi oſtendit, quia (vt interpretatur Gal.) coctio non niſi valentiſſimi caloris opera ſuſcipitur, calor autem natura eſt particularis, quæ morbos curat. Obiiciet hic fortaſſe argutiolus quidã Hippocratis auctoritatem ſect. 2. lib. 2. epid. τὰ κείσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαίνεσθω, id

Coctio ſecuritatẽ & celeritatẽ criſis denũtiat.

eſt, iudicatoria ne ſtatim appareant: Non igitur primis morbi diebus, neq; perpetuo laudāda ſunt coctionis ſigna. *Reſponſio* Expedita reſponſio eſt ex Gal. lib. de criſibus per χρήσιμα Hippoc. non intelligere coctionis ſigna, (de his enim exſtat ſolemne illud edictum πεπασμοὶ πάντες πάντοτε εὐπικεροὶ, coctiones ſemper opportunæ.) Sed aut ſigna perturbationis criticæ, aut cauſas ipſas criticus excretionem ſcilicet vel abſceſſum: hæc enim ſi principio morbi appareant, humoris potius ferítatem quam naturæ contentionem indicant. *Obiectio.* Dices ſputū in pleuritide ſi ſtatim appareat morbi & breuitatem & ſecuritatem ſignificare aphoriſ. 12. ſectione 1. Cur non eadem ſudoris, vrinæ, ſanguinis & reliquorum humorum in acutis febribus erit ratio? *Solutio.* Reſpondet Gal. pleuritim peculiarem eſſe membranæ, quæ coſtis ſubtenditur affectum, quo ergo celerius exſudat, excluditurque humor diſtendens, eo celerius miteſcit inflammatio: At febrium acutarum materia in toto venoſo genere continetur quæ

mitificanda, coquenda, ſecernenda eſt priuſquam excernatur, hoc autem primis morbi diebus fieri nequit. Stet igitur inuicta ſummi Dictatoris ſentẽtia, coctionis ſigna, quouis morbi die appareant, ſemper bona eſſe. Verum pro theorematis huius veritate adhibendæ ſunt diſtinctiones quædam: Non enim quælibet cuiuſque humoris coctio ſecuritatem arguit, nam pleuriticos, peripneumonicos, anginoſos pleroſque cum ſputo laudabili & cocto interiiſſe obſeruauit Hippoc. in epid. Duo itaque ad perfectam coctionem requiruntur. Debet primum eſſe continua, deinde vniuerſalis. Cõtinuam voco cum Hippoc. eam quæ conſtans eſt ἱδρυμένη καὶ παρὰ πάντα τὸν χρόνον. Vniuerſalem vero quæ in excrementis apparet vniuerſalibus, vrinis quippe & alui deiectionibus.

Duo requirũtur ad perfectã coctionem.

Quod requiratur in coctione conſtantia & continuitas demonſtratur progn. 26. ſect. 2. Optima (inquit) eſt vrina cum ſedimentum fuerit album, læue & æquale per totum tẽpus, donec iudicatus fuerit morbus:

Prima cõditio.

Quod ſi intermiſerit & aliquando quidē pura (id eſt cruda) meiatur, nonnūquam ſubſideat quid albū ac læue, diuturnior ſit morbus & minus ſecurus. Auctoritas ratione confirmatur. Continuitas coctionis naturæ validam vim & caloris coquentis imperium denotat: At ſi interrupta ſit coctio, vt mane coctionis ſigna appareant, veſperi deliteſcant, nunc crudæ, nunc coctæ fundantur vrinæ, nulla ex ea coctione criſis ſecuritas ſperari poteſt. quia pari cōtentione certāt natura & morbus, vnde manet victoria anceps, incoat coctionē natura, ſed debilior perficere nequit, aut fortaſſe humoris efferi tanta eſt malignitas, vt coctionē admittere non poſſit, hinc δυσκρισία. Debet præterea coctio hæc eſſe vniuerſalis, id eſt, in excrementis apparere vniuerſalibus, eiuſmodi ſunt vrinæ & alui deiectiones, ſed ex vrinis certiora quam ex deiectionibcs petuntur indicia. Qualia ergo ea ſint & quid prænuntient iam explicare aggredior.

Altera cõditio.

Qualia eſſe debeant coctionis ſigna in vrinis, & quomodo ex vrinæ inſpectione criſis totuſque morbi euentus præſentiri poſſit.

CAP. VII.

SIgna omnia ſiue ſint lethalia, ſiue ſalutaria ex tribus quaſi fontibus hauriẽda ſunt, actione læſa, qualitate corporis & excremẽtis. Excrementorum licet varia ſint genera, plura tamen & certiora ab vrinis, q̃ cæteris omnibus, ſalutis aut mortis, coctionis & cruditatis indicia petuntur. Nulla prognoſis medica recte inſtituitur; nulla τέκμαρσις in medendo præclare initur, nulla criſis tuta & certa præſagitur, quæ vrinarum διάγνωσιν non admittat: Inique igitur Eraſiſtratus & Quintus vrinarũ inſpectionem ad pictores tantum ſpectare arbitrabantur. Nos celeritatem, tarditatẽ, ſecuritatem & periculum criſeωs totumque morbi euentum ex vrinis ita coniiciemus. In vrina duo obſeruanda ſunt χύμα, id eſt, liquor & ὑφιστάμενον id eſt contentum: Ex liquore igitur & contentis coctionis ſigna, quæ vere ſunt κρίσιμα petenda ſunt. In li-

Quæ in vrinis obſeruanda ſint.

quore duo ſpectãtur, ſubſtantia & qualitas: Subſtantiæ nomine duo complector, corpus & perſpicuitatem. Si liquoris corpus inſpicias, vrina omnis aut tenuis erit, aut craſſa, aut mediocris. Si perſpicuitatem, alia erit perſpicua, quam viſus acies facile penetrat, alia turbulenta ſeu obſcura, per cuius medium non cernimus. Ad qualitatẽ liquoris refero colores tantum, tum extremos, tum medios, & odores: Nam vrinas guſtare (vt ſolebant Arabes) ſordidum eſt ac medici dedecet dignitatem. Vrina tenuis cum febre acuta cruditatem & natiui caloris imbecillitatẽ perpetuo arguit: Quamdiu ergo talis apparuerit, perfecta & ſalutaris criſis ſperari nequit, aphor. 30. ſect. 2. progn. Vrina tenuis σημαίνει τὸ νόσημα ἄπεπτον εἶναι, morbum incoctũ eſſe ſignificat. Statuam hoc pro theoremate. Vrinas tenues in acutis febribus ſi ſumma adſit virium imbecillitas, mortem aut periculum ingens minari: Sin autem conſtent vires, aut morbi longitudinem, aut abſceſſum imis in partibus prænun

Quid innuet vrina tenuis

Theorema de vrinis tenuibus.

tiare: Quod ſi poſt criſin tales appareant, relapſus periculum ſubeſt. De longitudine morbi exſtat hæc prognoſis in Coacis, Vrina tenuis & vix ſedimentum habens, tum quæ in melius, modo in peius mutatur, diuturnitatẽ morbi ſignificat, quia dubiũ naturæ & morbi certamen oſtendit. Quod abſceſſum prænuntiet docuit Hippoc. progn. 34. ſect. 2. Qui tenuem crudamque vrinam diutius mingunt τουτέοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία abſceſſus exſpectare oportet in partes diaphragmate inferiores: Quod vero relapſum minetur vrina tenuis, Hermocratis hiſtoria illuſtrari poterit. Is 14. die liberatur a febre, decimoſeptimo vrinæ tenues apparuerunt, vigeſimo ſeptimo mortuus eſt. Ne longum faciam hæc ſummi Hippoc. auctoritas ſufficiet de tenuium vrinarum iudicio ſect. 3 lib. 3. epid. οὖρα τὰ λεπτὰ οὐδὲν κρίσιμον. οὐδὲ χρηστὸν, id eſt, vrinæ tenues criticũ nihil nec ſalutare præ ſe ferunt quia tenuitas aut caloris imbecillitatem arguit, qui homogenea cogere nequit,

aut caloris exceſſum qui nimium attenuauit. Dignoſcitur vtraque cauſa colore. Quæ n. tenuis eſt & decolor, a debili eſt calore, quæ tenuis & colorata ab igneo. Cæterum vrinas tenues hic intelligo, quæ febrem continuam habent comitem. Nam ſi ſine febre mingantur, aut ea mitiore, hepatis tantum, lienis & meatuū vrinæ dicatorum obſtructionem arguunt: ita enim quod tenue eſt tātum percolatur, quod craſſius eſt remanet. Contra vrinæ mediocriter craſſæ ſalutarem & perfectam criſin perpetuo pollicentur, quia natiui caloris robur oſtendunt, vnde criſis celeritas & ſecuritas. Debet ex Hippo. doctrina aphor. 16. ſect. 2. progn. omne excremētū craſſeſcere, eunte ad iudicationē morbo, & apud Philoſophos, coctio omnis incraſſando perficitur: Sit autem vrina hæc mediocriter craſſa. Nam ſi craſſiſſima ſit, prauorum humorum permiſtionem arguit, aut natiui caloris oppreſſionem, vnde aut dolor, aut diuturnitas morbi, aut praui abſceſſus, aut relapſus. Solet porro vtra

Vrinæ craſſæ quid denotent.

que vrina nunc perſpicua,nunc turbulenta excerni, vnde cruditatis & coctionis,ſalutis & mortis certa petuntur indicia. Vrinarum turbidarum,tria ſtatuit genera Gal. Quædam claræ minguntur & poſtea turbantur, indicant primũ cocti onis impendere rudimentum: Quædam turbatæ minguntur,ſed poſtea euadunt limpidæ,naturæ victoriam demonſtrant.,& tantillum flatulenti ſpiritus ſupereſſe. Quædam poſtremo perturbatæ minguntur & perturbatæ remanent,arguunt maximam humorum in venis agitationem & naturæ ac morbi certamen ambiguum. Hæ vrinis iumentorũ ſunt ſimiles & in Hippoc. doctrina capitis dolorem,delirium,conuulſionem ac mortem prænuntiant. De capitis dolore exſtat aphor.70.ſect.4. Quibus vrinæ perturbatæ iumentorum ſimiles, his capitis dolor vel adeſt, vel aderit. De delirio obſeruaui quamplures hiſtorias in epid. Philini vxor quæ filium peperit,cum vrinis perturbatis delirauit,tãdem mortua eſt. Eualicedæ famula

Vrinarũ turbidarum tria genera.

Vrina iumẽtorum ſimiles quid prænunciant.

phrenitica interiit, at toto morbi decurſu vrinæ perturbatæ apparuerunt. Polyphantus cum vrinis iumentorum ſimilibus mente motus eſt, tandem cõuulſus moritur. Cur autem hæc omnia iudicent vrinæ perturbatæ, demonſtrat eleganter Gale. commentario ad aphor. iam citatum, quia perturbatio hæc maximam humorum in venis agitationem & flatulenti ſpiritus permiſtionem arguit, hinc vapores quamplurimi ſuſcitantur, qui ſua tenuitate ſurſum elati caput replent, & ꝓ varia partium quas obſident infeſtantq; natura diuerſa pariunt ſymptomata, ſi enim ſacram palladis arcem occupent, id eſt ſi cerebri temperiem (quam mentem ſolet appellare Gal.) immutent, delirium excitant, ſi biliofa acrimonia neruorum principium pungant, conuulſionem pariunt, ſi venas & arterias capitis, nec nõ eiuſdem membranas, quæ ſunt exquiſitiſſimi ſenſus, diſtendant, cephalalgiam: Quod ſi perſpicuæ meiantur, natiui caloris robur & ſpirituum per vniuerſum vrinæ corpus æqualiter dif-

iffuſorum copiam arguunt. Atq; hæc
ınto χείσιμα [& ſalutaria & lethalia,
uæ ex liquoris ſubſtantia, tenuitate
uippe aut craſſitie, perſpicuitate aut
ırbulentia peti poſſunt: Nunc quid
ualitas liquoris, color nimirum indi-
ͻt, breui aperiamus.

Quæ coctionis ſigna in liquoris vrinarum qualitate luceant.

CAP. VIII.

AD qualitatem liquoris refero colo
res: Eorum alii ſunt extremi, alii
ıedii. Extremi duo ſunt albus & ni-
ͻr: Intermedii quamplures pro varia
ͻtremorum permixtione: Eorum ta-
en quidam ad album magis accedũt,
ii ad nigrum. Vrina alba, aquoſa, pel-
cida ſi ſit ſine febre, lethalis per ſe *Quid indicet vrina alba.*
ſe non poteſt; arguit enim tantum,
ıt cruditatem, aut hepatis lieniſue,
meatuum vrinæ ſecernendæ, dedu-
ndæ, excipiendæ, dicatorum ob-
ructionem, aut aquæ & vini albi
ͻeraliorem potum: At ſi cum fe-
e ſit cõtinua, eaque acuta, niſi ad he
orrhagiam criticã aut dyſenteriam
pareat, perpetuo lethalis eſt aut ſal-

tem periculo non vacat, quia vel ſummam natiui caloris imbecillitatem oſtendit, quæ potum & humores nec alterare, nec permiſcere potuit, aut vniuerſæ bilis tranſlationem ad caput, aut magnum incendium hepatis, quo ſanguis vna cum bile abſorbetur. De vrinarum albarum cum febre acuta periculo multa ſcripſit Hippoc. in coacis prænotionibus, quas doctiſſimis & elegātiſſimis cōmentariis illuſtrauit Ludouicus Duretus Regius medicus & Profeſſor eximius, Præceptor olim meus obſeruandiſſimus, qui multa Hip. oracula nobis aperuit & quæ ad prog. ſpectant ita explicuit, vt cum prioris ſeculi tenebras diſcuſſerit, poſteriori lucem ſplendoremque attulerit eximium. Ex quibus hæc annotare placet periculoſas quidem eſſe in vniuerſum vrinas albas, ſed in phreniticis perpetuo lethales, quod etiā aphor. 72. ſect 4. ita ſcriptum legitur. Quibus albæ & pellucidæ apparent vrinæ prauæ ſunt, maxime vero in phreniticis, quia humor qui deberet eſſe καταῤῥοπος fit ἀνάῤῥοπος,

qui

ui per inferiora reuellendus erat, ad artem inflammatione obſeſſam curum inflectit, vnde augetur cerebri & nembranarum eryſipelas. Æger quar us ſect. 2. lib. 3. epid. ſecundo die ſurdus cum vrinis albis, tenuibus & pellucidis circa meridiem delirauit, quin o die mortuus eſt. Æger quartus ſect. . lib. 3. epid. cum vrinis tenuibus & albis quarto die moritur phreniticus. Dealcis vxor phrenitica cum tenuibus & albis vrinis vigeſimo interiit. Nulla ergo in vrinis albis & tenuibus coctionis ſigna lucent, ſed cruditatis tantum nullaque proinde ſalutaris criſis ſperãda eſt. *Contrarius vrinarum color, niger quippe magis nos terret grauiuſq; minatur periculum, aphor. 32. ſect. 2. progn. θανατωδέστατα δὲ τῶν οὔρων τὰ δὲ μέλανα, id eſt, vrinæ nigræ omnium peſſimæ ſunt & lethales magis, aphor. 21. ſect. quartæ damnat in vniuerſum deiectiones nigras. Ratio in promtu eſt quia aut maximum indicant incendium omnia torrefaciens, perurens & quaſi in cineres vertens, aut natiui ca-

Nigra vrinæ quid indicent.

loris exſtinctionem: Sic iamiam morientium partes omnes liuent nigricantque vitalis ſpiritus radiis non amplius illuſtratæ. Hoc docuit Gal. lib. 1. de criſibus & cõmentar. 2. prog. exemplo partium noſtri corporis, quæ ab immo dico ſolis æſtu & ambientis frigore nigredinẽ contrahũt; ſic ſanguis dũ refrigeratur aut exuritur ater fit. At vtraq; cauſa lethalis eſt. Cæterum dum vrinas nigras exitiales dico, eas intelligo, quæ tales ſunt liquore & generatione: Nam quæ nigræ ſunt permiſtione humoris cuiuſdam atri, ſalutares plerumque eſſe ſolent & criticæ, tum in acutis, tum in diuturnis morbis. Solet (inquit Gal.) natura deponere περιουσίαν τῶν μοχθηρῶν χυμῶν prauorum humorum abundantiam per vrinas. Mulieribus quibus ſuppreſſi ſunt mẽſes ſi nigræ appareãt, refluente ab vtero ad renes, aut veſicam ſanguine, nihil malum. Obſeruauimus ſæpe ſpleniticos & quartanarios vrinarum nigrarum liberali profuſione ſanatos: Quomodo autem & per quos ductus id fiat lib. 1. controuerſiarum

Diſtinctio vrinarũ nigrarũ

ſiarum

arum noſtrarum anatomicarum ex-
oſuimus: Sæpe etiam ab epoto medi-
amento vrinæ nigræ minguntur ſalu-
riter, vt docet Actuarius longa hi-
oria ſerui ſui lib. 1. de iudiciis vrinarũ:
ed hæ omnes vrinæ tales ſunt permi-
ione χυμῶν, non liquore. Vrinæ præ- *Vrina prarubra.*
bræ initio morbi longitudinem ar-
uunt, in ſtatu vero mortem. Atque
æc ſunt, quæ in liquore ſpectare de-
et medicus, vt diem & tempus criſis,
uſdemque ſecuritatem & celeritatẽ
to prædicere queat: Nunc quæ in cõ
ntis luceant coctionis aut cruditatis
gna explicemus.

Qualia apparere debeant in vrina contentis coctionis & cruditatis ſigna.

CAP. IX.

X contentis, quæ Græci ὑφιςάμενα vocant, plura apud Hippoc. coctio
s & cruditatis, ſalutis & mortis, ce-
ritatis & tarditatis criſεωn indicia pe-
ntur, quam ex liquore: Raro enim
quoris meminit, ſæpiſſime contento-
m in Aphor. prog. epid. coacis. Cõ-

Quid ſit contentum. tentum, appello quicquid craſſius & corpulentius in vrinis conſiſtit. Hoc duplex ſtatui ſolet; Aut enim de vrinæ, *Contentorum duplex genus* ſubſtantia eſt, id eſt, cum vrina ortum, perfectionemq; nanciſcitur, communiori vocabulo ὑπόστασις dicitur, aut aliunde aduenit, vt ab vniuerſo corpore, vel ab aliqua parte, hepate, renibus, ve- *Hypoſtaſis differentia triplex pro ſitu vario.* ſica. Hypoſtaſis pro varia loci & ſitus ratione triplex ſtatuitur: vel enim in imo ſubſidet & propriè hypoſtaſis dicitur, vel in medio ꝓpēdet & ἐναιώρημα vocāt, id eſt, ſuſpenſum, ſublimamentum: vel ſumma facie innatat, νεφέλη καὶ ἐπινεφελὸν, nubes, nebula, nubecula dicitur: ſolet tamen ſæpiſſime Hippoc. in prog. coacis & epid. tria hæc cōfundere. Hipoſtaſis ſi in vrinis appareat celerem criſin oſtendit, eſtque certiſſimum futuræ criſeως argumentum. Exſtat illud Hippoc. οἷσιν οὖρον ταχέως ὑπόστασιν ἴσχει ταχέως οὗτοι κρίνονται, id eſt, Quibus vri- *Laudabilis hypoſtaſeos nota omnes.* na cito hypoſtaſin habet, celeriter illi iudicātur, ad ſalutem aut ad mortem, ad ſalutē, ſi laudabilis ſit, ad mortem, ſi praua. Laudabilis hypoſtaſeos no-

as ex Hippoc.doctrina quatuor repe- *Prima cõ-*
io. Debet eſſe alba, læuis, æqualis & *ditio vt*
moderate craſſa. Albedo robur arguit *alba ſit.*
olidarum partium: Hæ enim partes
cum albæ ſint & ſpermaticæ, craſſam
nan ç alimenti partem aſſimilare cona-
tur: hoc cum omnino præſtare neque-
ant ob ſubſtantiæ diſſimilitudinem, ſal-
tem in colore & qualitatibus id moliũ-
tur: omne ſiquidem alimentum, omne
excrementum (vt docet Gal. primo de
facultatibus naturalibus) referre de-
bet naturã, ideã & colorẽ partis, a qua
manat: manat a ſolidis partibus hypo-
ſtaſis earumq; excrementum eſt. De- *Secunda*
bet igitur alba eſſe, ſi omnia κτ̀ φύσιν ſe *conditio*
habeant. Secundo debet laudabilis hy- *vt læuis*
poſtaſis eſſe λείαν, id eſt læuis, vt omni ex *ſit.*
parte vnica ſit planities, vnicum cor-
pus continuum, & ſibi cohærens, nihil
habẽs aſperitatis, nulla ex parte fiſſum
rugoſum aut diuulſum. Tertio, debet *Tertia cõ-*
eſſe ὁμαλὴ. id eſt, æqualis, ſimilaris: indi- *ditio vt*
cat hæc æqualitas vim natiui caloris, *æqualis*
qui in omnes materiæ partes æqualiter *ſit.*
ſeſe diffudit. Cæterum æqualitatem

hanc duobus modis interpretor. Primum æqualem intelligo eam, quæ vniuſmodi eſt, id eſt, cuius partes omnes & craſſitie & colore ſui vbique ſimiles ſunt vt hac parte craſſior non ſit, illa tenuior. Præterea æqualem voco eam, quæ conſtans eſt & ſimilis toto morbi decurſu, vt ſi ſemel alba & læuis apparuerit ſequentibus diebus eadem permaneat, eam his verbis deſignauit Hippoc. in prog. παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἔστ' ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος. Quod ſi intermiſerit morbus, diuturnior erit & minus ſecurus. In coacis prænotionibus vrina bonum ſedimentum habens & de repente non habens laborem & mutationem ſignificat: Quia hæc inæqualitas, aut materiæ arguit inæqualitatẽ, cuius portio coquitur, portio propter malignitatem & contumaciam coctionem præterfugit, aut natiui caloris imbecillitatem. Poſtremo debet laudabilis hypoſtaſis eſſe moderate craſſa: Ex ea namque craſſitie caloris robur indicatur, cuius imperio τὰ ὁμογενῆ congregantur & τὰ ἑτερογενῆ ſegregantur: His

Quarta conditio vt ſit moderate craſſa.

quatuor

quatuor dotibus exornata hypoſtaſis
quocunque morbi die appareat, perpe
uo ſalutaris & expetenda venit: Huic
prima ſalutis & ſecuritatis debetur
aus: Hæc vt præclare annotauit Hip.
aphor. 26. ſect. 2. prog. ἀσφάλειαι τὲ καὶ
ϐόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεται σημαίνει, id eſt,
morbi ſecuritatem & breuitatem ſig-
nificat. De nubeculis & encoremate al
bis æqualibuſque idem fere eſto iudici
um: coctionis enim incoatæ, ſed aliquã
ulum debilioris ſigna in his lucẽt. Pro- *De rubro ſedimento quid denotet*
ximum huic ſedimento albo eſt rubrũ,
quod prognoſi 27. ſect. 2. ſalutarem qui
dem morbum, ſed paulo diuturniorẽ
indicat, ſalutarem, quod a ſalutari hu-
more, ſanguine quippe exſuperante fi-
t, diuturniorem, quod feroſus ille ſan-
guis non tam cito coctionem admittat.
De ſedimẽto rubro ſcripſit etiã aphor.
1. ſect. 4. aphor. his verbis. Quibus die
ſeptimo morbi iudicantur, iis vrina rũ- *Hypoſtaſis nigra*
brã die 4. nubeculam habet. Hypoſta-
ſis nigra, aſpera, inæqualis, ſemper peſ-
ſima. Nigra vel maximum denotat in-
cendium, vel exſtinctionem caloris na

tui. Id autem intellige in febribus acu-
tis. Nam hypoſtaſis nigra ſine acuta fe-
bre, nec mortem, nec periculum pro-
mittit, denotat plerumque quartanam
febrem eiuſque prænuntia eſſe ſolet.
Hoc docuit me diuinus ſenex in coa.
prænotionibus, τὰ δὲ ἐν πλανώδεσι πυρε-
τοῖσι μέλανα νεφέλια τεταρταίου, Sedimen-
tũ nigrum in erraticis febribus, quarta-
nam denũtiat. Aſpera hypoſtaſis mor-
bifici ſucci cõtumaciã indicat. Quod
ſi inæqualis ſit & diſſimilaris, coctionis
difficultatẽ arguit. Inæqualẽ hanc hy-
poſtaſin ſolet Hippoc. variegatam ap-
pellare. Hiſtoria prima lib. 1. epid. Phi-
liſcus variegatam & nigram minxit v-
rinam, ſexto morbi die interiit. Varie-
gatum porro & inæquale ſedimentum
tribus modis interpretor, in colore, in
figura, in conſiſtentia, in colore, cum
modo albũ, modo rubrũ, modo nigrũ
apparet, in figura, nũc στρόγγυλον, id eſt,
rotũdum, nũc διεσπασμένον. id eſt, diuul-
ſum diſperſumue, in conſiſtentia nũc
craſſum, nunc tenue: Omnis illa inæ-
qualitas δυσκρισίαν perpetuo indicat.

Aſpera hypoſtaſis

Inæqualis

Inæqualitas triplex.

Atq;

Atque hæc de contentis quæ cum vrina ortum perfectionemque habent & de illius eſſentia ſunt. Sunt alia contenta quæ aliũde veniunt & ipſi vrinæ permiſcentur: Adueniunt, aut ab vniuerſo corpore, vt a colliquatione ſolidarũ partium, hinc contentum multiplex, pingue, oleaceũ, pultaceum, eruoſum, lamineum, furfuraceum: aut ab aliqua parte, vt hepate, liene, renibus, veſica. Sunt autem ea, quæ permiſcentur, varia, ramenta, pili, carunculæ, arenulæ, ſquammæ, ſanguis, pituita, craſſus humor, pus, ſemen, telæ aranearum & ſimilia. Horum omnium cauſa vniuerſalis eſt calor liquefaciens, torrefaciẽs, putrefaciens: A calore liquante & diſſoluẽte, vrinæ pingues ſunt, oleoſæ, pultaceæ, lamineæ: A calore vrente arenulæ, calculi, pili: A putrefaciente fœtidæ & purulentæ. Pingues vrinæ vt plurimum ſunt lethales, quia συντήξεως id eſt, colliquationis ſigna ſunt & Hippoc. eas vrinas peſtilentes ſolet appellare, in prog πονηρὸν τὸ ἐλαιῶδες οὐρούμενον praua eſt vrina, quæ oleoſa meiendo e-

Contenta quæ aliũde veniunt.

Vrinæ pingues.

Pultaceũ ſedimentum. mittitur. Pultaceum ſedimentum, ſi ſit a colliquatione carnoſi generis, perpetuo eſt lethale: ſin ab ingenti calore ſanguinem perurente, morbi longitudinem prænũtiat. aphor. 31. ſect. 7. Quibus febricitãtibus in vrinis ſubſidentiæ craſſiores polentæ ſimiles fiunt, longũ morbum ſignificant. Æger ſecundus ſect. 3. lib. 1. epid. Silenus pultaceũ minxit, apparuit illi ὑπόςασις κριμνώδης, ἑνδεκάτῃ ἀπέθανεν vndecimo die interiit. *Lamineũ* Lamineum ſedimẽtum aut à colliquatione fit, aut ab eroſione, illud lethale, hoc vlceris tantum indicium eſt, illud ſine fœtore eſt; hoc fœtidiſſimũ eſſe ſolet, aphor. 81. ſect. 4. *Furfuraceum.* Furfuraceum aut ab ingenti feruore fit, eſtque θανάσιμον, aut ab vlcere & ſcabie veſicæ, aphor. 77 ſect. eiuſdem. Sunt hæc igitur κρίσιμα omnia & lethalia, & ſalutaria, quæ ex vrinæ cõtentis & liquore peti poſſunt. Quoniam vero multa ſunt quæ vrinã immutant, ne in prognoſi decipiatur medicus, aut præceps & temerarium ſit eius de coctione & cruditate iudicium, cautiones hæ adhibendæ ſunt, quæ ſequenti capite deſcribentur.

Priuſquam de vrinarum coctione & cruditate ſuum proferat iudicium medicus, Quid obſeruare debeat.

CAPVT X.

E Xcipiatur ex Galeni mandato cōment. 2. progn. eius qui acuta febre laborat vrina, quauis diei hora, eaue tota mox in matulam pellucidam, qualem, terſam, alieni coloris experem, magnam & oblongam immittaur. Exceptæ vrinæ liquor ſtatim cōſpiatur, turbidus ne an perſpicuus ſit, on tamen de morbi euentu ſtatim ntētiam ferat medicus, quia ineſt aduc alienus color nullaque apparent ontenta a calore diuulſa. Quieſcat vna & reſideat per horam, idque in lo- temperato, non ventis perflato, ne uid permiſceatur, non frigidiſſimo, craſſior euadat, nō radiis ſolaribus xpoſito, ne immutetur eius color. Iniciatur autem quauis diei hora. Hipc. in hiſtoria Endemici ſub ortum ſo vrinam conſpexit, ſi quid interdiu eieret ſeruari iuſſit, ſi forte turbetur ina, aut ſpōte, aut frigoris vi, igne diſ-

De vrinis perturbatis nota

ſoluatur. Quod ſi diſſolui nequeat, veriſimile eſt talē excretā fuiſſe. Rhazis 23. cōtinētis hæc tradit ſigna, quibus vtraq; vrina internoſci poſſit. Quæ mingitur clara & poſtea turbatur, alba eſt: & concreta pinguedinis inſtar, nullam habet perſpicuitatem, parieti-bus matulæ adhæret, illoſq; maculis q-buſdam nō obſcuris inficit, quæ omnia vrinæ, quæ turbida meiitur, nō conueniunt. Dū vrinam inſpicit medicus, manū ponat ex aduerſo matulæ, vt radii omnes colligātur tanquā in ſpeculo; ſit autem viſio in mediocri diſtātia: remotior n. tenuiores, ꝓpinquior craſſiores viſui oſtēdat. Si tenuis appareat vrina & alba cū nubecula aut eneoremate diuulſis, vel cū nullo contento, crudū eſſe morbū tuto pronunciet, ſin mediocriter craſſa, cū hypoſtaſi alba, læui, æquali, ſecuritatē & celeritatē criſeωs polliceatur. Interea caueat medicus ne decipiatur ab his quæ vrinæ liquorem & cōtenta immutare ſolēt: ſæpe n. a cauſis non naturalibus, naturalibus & ꝑter naturā alteratur vrina, quæ nihil lethale, nec ſiniſtri ꝑ ſe fert. Inter

Cautiones adhibendæ ne in vrinarum iudiciis fallatur medicus.

au ſas nõ naturales agnoſco cibũ & po
ũ: ſæpe ab vſu pulticulæ ſiliginea aut
actis, vrinæ albæ funduntur, vt ab vſu
ulticulæ leporinæ nigræ: Rheubarba
ũ, crocus, rubia tinctorũ ſuo colore v-
inã inficiunt: Aſparagus, terebinthi-
na alieno pfundunt odore, liberalior
aquæ potus tenuẽ crudãq; profundit
vrinã. Hæc omnia ſiniſtri nihil, nec δυσχερτòν p ſe ferunt, puertũt tamẽ iudiciũ
medici, iiſq; pſentibus de morbi euen-
tu nihil certũ ſtatui poteſt. Ad natura-
les cauſas refero ætatẽ, ſexum, tẽperiẽ,
vnde vrinarũ varietas: Puerorũ vrinæ
albæ ſunt, craſſæ & cũ multo ſedimẽto,
iuuenũ, tenues & flauæ, ſenũ, albæ, tenu
es, virorũ vrinæ coloratiores ſunt q̃ mu
lierũ, ſanguineorũ, mediocriter craſſæ,
bilioſorũ tenues, cũ encoremate poti⁹
q̃ hypoſtaſi, pituitoſorũ craſſæ albæ, cũ
craſſo & multo ſedimẽto, melãcholico
rũ, craſſiuſculæ. Poſtremo ab iis quæ p-
ter naturã ſunt immutatur vrina, vt ab
vlcere renũ & veſicæ: ita n. nũc craſſæ,
nũc cruẽtæ, nunc purulentæ effluunt.
Hæc omnia ſi attẽte obſeruet prudens
medicus vix in prognoſi decipietur.

Cauſæ nõ naturales quæ vrinã immutãt.

Cauſæ naturales

Sequitur tabella de coctionis ſignis

B. Contentum eſt quicquid craſſius in vrinis cõſiſtit. Hoc duplex

- *Aut de vrinæ ſubſtãtia: triplex pro vario ſitu ſtatui ſolet.*
  - *Hypoſtaſis in imo ſubſidet, ea duplex*
    - *Salutaris cuius notæ ſunt 4. Debet enim eſſe*
      - *Alba, quia manat a ſolidis partibus.*
      - *Leuis & ſibi cohærens, vt materiæ bonitatem indicet*
      - *Aequalis ſeu ſimilaris. Moderate craſſa vt caloris imperium denotet*
    - *Lethalis quæ eſt*
      - *Nigra*
        - *incendio*
        - *exſtinctione*
      - *Aſpera*
      - *Inæqualis*
        - *In colore cum modo nigra, modo rubra*
        - *In figura nunc rotunda, nunc diuulſa.*
        - *In conſiſtentia, nunc craſſa, nũc tenuis*
  - *Eneorema in medio propendet*
  - *Nubes sũmæ facie innatat*
- *Aut aliũ de aduenięs ſcilicet*
  - *Ab vniuerſo corpore hinc cõtentũ*
    - *Pingue oleaceũ*
    - *Pultaceũ*
    - *Lamineũ*
    - *Eruoſum*
    - *Horũ omniũ cauſa vniuerſalis eſt calor*
      - *Liquefaciẽs a quo pingues, oleoſa, pultacea vrina*
      - *Torrefaciẽs a quo arenulæ, calculi, pili.*
      - *Putrefaciẽs a quo fœtida & purulenta*
  - *Ab aliqua parte*
    - *Hepate*
    - *liene*
    - *renibus*
    - *veſica.*

De aliis ſignis tempus & diem indicantibus.

CAP. XI.

EX coctionis & cruditatis ſignis celeritatē ac ſecuritatem criſeωs tuto prænuntiari poſſe iam a nobis confectum eſt: Nunc quibus notis criſeωs dies indicari queat & pari ne an impari iudicaturus ſit morbus, breuiter aperiamus. *Tria in morbo ſpectanda.* In morbo tria conſiderantur, idea morbi, mores & motus: Ideam ſeu ſpeciem detegunt ſigna παθογνωμονικὰ, mores ἐπιφαινόμενα, motum ἐπιγινόμενα. Qui morbi celeriter & vehementer mouētur, hi celeriter iudicātur. Extreme peracuti primo quaternario, peracuti primo ſeptenario, acuti ſimpliciter 14. die, quod longiſſimum eſt, acuti ἐκ μεταπτώσεως, id eſt, ex decidentia ad quadrageſimum vſque diem prorogari poſſunt. Itaque ex morbi motu tarditas aut celeritas criſeos prænuntiatur. *Motus morbi indicat pari ne an impari die criſis contingere debeat.* Idem motus, diem criſis, pari ne an impari contingere debeat, certo indicat. Nam cum in ſtatu tantum & paroxyſmi exacerbatione fiant criſes, nunquā in principio nec in declinatione;

Sane

ane ſi parib.diebus exacerbetur mor
us,pari die ſperāda erit criſis, ſi impa
b. impari.Hoc docuit Hippoc. ſect.
lib.3. epid. τὰ δὲ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίῃ
γίνεται ἐν ἀρτίῃσιν. ὧν δὲ οἱ παροξυσμοὶ ἐν πε-
ρισσῇσι κρίνεται ἐν περισσῇσιν,id eſt, Quæ
aribus diebus exacerbātur,paribus iu
icantur: at quorum exacerbationes
imparibus fiūt, ea imparibus iudicā
ır. Philiſcus ſexto die ad mortem iu-
catus eſt. οἱ παροξυσμοὶ ἐκ ἀρτίῃσιν,in- *Sect.3. lib 1. epid. æger primus.*
uit Hippocr. erant illi exacerbatio-
es diebus paribus. Lariſſea virgo ſect.
ib.3. epid. 6. die perfecte ad ſalutem
dicata eſt,at huic dolores paribus di- *Aeger III ſect.3. lib. 3.epid.*
ous contigerunt.Pythion dieb. pari-
ıs exacerbationes habuit, decimo
e mortuus eſt.Huius rei euidens de- *Demonſtratio.*
onſtratio eſt.Cum enim in criſi vali-
ım ſit naturæ & morbi certamen, pu
ıentque mutuo,exemplo gladiatorū
riter dimicātium, neceſſe eſt eo die
iſin contingere, quo vires acquirit
orbus,id autem in exacerbatione fit.
oc apertiſſimis verbis expreſſit Gale.
.3.de criſibus.Criſis(inquit) in idem

tempus incidit cum acceſſione,& raro accidit vt leuiori die fiat criſis,vt videatur bis tantum Archigenes toto ætatis ſuæ decurſu id obſeruaſſe,ego vero ad hãc horam ſemel tantum,& capite decimo eiuſdem libri, optimæ criſes in ſtatu fiunt,in augmento vero,ſi ſalus ſit ſubſequutura,vel imperfectæ, vel non ſecuræ, in principio nunquam fiunt. Addamus nos ad huius rei illuſtrationem duo ad perfectam criſin requiri, ſtimulum & coctionem, at in morbi exacerbatione duo hæc contingunt, irritatur enim in paroxyſmo natura, circa ſtatũ vero coctus eſt humor. Sunt hæc igitur ſigna antecedentia ad tempus & diem criſis apparentia,quæ ex vrinarum coctione & morbi motu petuntur. coctio celeritatem & ſecuritatem,motus paritatem & imparitatem criſeωs prænuntiat. Diem vero proximum, ipſamque iam inſtantem criſin indicant ſigna perturbationis criticæ quæ pro variæ excretionis ſpecie varia exſiſtunt, ſolẽt tamẽ in vniuerſum hæc omnia criſin præcedere, capitis dolor

Signa quæ iam inſtantẽ criſin indicant.

ngens, ἀλυσμὸς, id eſt, iactatio & anxi-
ado incredibilis, ſitis inexplebilis, dif-
cultas ſpirandi, pulſus inæqualitas,
uæ omnia τῆς δυσφορίας nomine deſi-
nauit Hip. aphor. 13. ſect. 2. Ὀκόσοισιν ἡ
ίσις γίνεται, τουτέοισι ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ
ῦ παροξυσμοῦ, id eſt, Quibus criſis fit, his
ox grauis ante acceſſionem. Quod ſi
nterdiu hæc appareāt, criſis nocturna
pe rarida eſt.

De ſignis antecedentibus quæ ſpeciem criſis in vniuerſum prænunciant.

CAP. XII.

NOn ſatis eſt ex morbi motu & co-
ctionis ſignis, tempus diemque cri-
ſeos prænuntiaſſe. Periti eſt artificis
ſpeciem criſin propriis ſignis quaſi
digito indicare. Species criſis duplex
omnino eſt, excretio & abſceſſus,
excretio in acutis, acceſſus in diuturnis
ſæpius contingit. Excretionis differen-
tiæ ſunt, ſanguinis fluxus per nares, vte-
rum, hæmorrhoidas, vomitus, ſudor, *Signa vniuerſalia ex quibus petenda.*
alui & vrinæ profluuium. Abſceſſus no-
mine φύματα etiam cōplector & quæ
ſub cute erumpunt, Excretionis & ab-
ceſſus ſigna prius tradm vniuerſalia,

mox cuiuſq; ſpeciei propria. Vniuerſalia, ex morbi ſpecie, motu, parte affecta, ægrotantis natura, ætate, temperie petenda ſunt. Si ſpeciem morbi conſideres, calidi per excretionem iudicari ſolent: Frigidi vero per abſceſſus, quia in calidis affectibus omnes excretionis opportunitates lucēt: Frigidi & difficilius coquuntur & ad motum pigri eſſe ſolent. Sic cauſus apud Hippoc. ſudore aut hæmorrhagia ſoluitur, nō abſceſſu. Si motū ſpectes morbi, acuti per excretionē, diuturni per abſceſſus iudicantur. Acutorum ſiquidem natura in celeri & vehementi motu conſiſtit vt diuturnorum in tardo. Obiicies diuturnos morbos ſæpe excretione iudicari: ſic tertio epid. Nicodemus 24. die per vrinas, virgo Abderitana per ſudores ſeptuag. Anaxion per ſudores 34. Cleanatides octogeſimo riguit, multum ſudauit, perfecte iudicatus eſt. Expedita reſpōſio eſt, ſolutiones eas quæ in morbis longis per excretionē fiunt, non fieri continuato morbi acumine ſed dum modo remittit, modo exacer-

Motus morbi indicat ſpeciē criſis

Obiectio.

Solutio.

batur, vnde acceſſiones interdum acutæ fiunt, in quibus excretionē fieri nihil prohibet. Pars affecta excretionis etiam ſpeciem ſolet indicare. Si hepatis conuexa inflammatione obſideātur, exſpectanda erit criſis, aut per hæmorrhagiam e nare dextra κατ' ἴξιν, aut per vrinæ profluuium; ſin caua afficiantur, alui fluxu, aut vomitu, aut ſudore potius ſoluetur morbus. Inflammationes cerebri & capitis totius, ꝑrupto e naribus ſanguine ſæpe iudicantur, eo enim deſinūt extrema vaſorum: Meſenterii & ventriculi phlegmonas vomitus & alui fluxus ſuperuenientes ſanāt. & apud Hippoc. lypiria febris, quæ ab eriſipelate & inflammatione vētriculi excitatur, cholera ſuperueniente exſoluitur, id eſt, prægrandi & cita bilis vacuatione ſurſum deorſumque. Poſtremo ex ægrotantis ætate & temperie excretionis ſpeciem præſagiet Medicus. Nam iuuenibus febre ardente correptis hæmorrhagiæ vt plurimū cōtingunt, ſenibus vero alui profluuia. Id confirmat Hippoc. hiſtoria tertia vni-

Pars affecta ſpeciē indicat.

Aegri naturæ ſpeciem criſis demōſtrat.

uerſali lib. 1. epid. αἱμοῤῥαγίαι, inquit, δὲ τοῖσι πλείστοισι, μάλιστα δὲ μειρακίοισι καὶ ἀκμάζουσι, πρεσβυτέροισι δὲ κοιλίαι ταραχώδεες id eſt, ꝓruptæ ſunt plurimis hæmorrhagiæ, potiſſimum vero adoleſcentibus & ætate florentibus: ſenibus autem per turbationes aluinæ & dyſenteriæ. Rationem affert Galenus, quia iuuenum humores bilioſi ſunt, tenuiſſimi & acerrimi, propereaque ἀνάῤῥοποι ſenum vero pituitoſi & κατάῤῥοποι. Atque hæc ſunt excretionis futuræ ſigna vniuerſalia, nunc quæ ſint cuiuſque ſpeciei propria explicemus.

Signa quæ apparent ad futuram hæmorrhagiam.

Cap. xiii.

CRiſεωs ſpecies omnes, vnico aphor. complexus eſt mirus Hippoc. his verbis. τὰ δὲ ὀξέα κρίνεται αἵματος ἐκ ῥινῶν ῥυέντος καὶ ἱδρῶτος πολλοῦ γενομένου, καὶ οὔρου πυώδεος, καὶ κοιλίης μυξώδεος καὶ ἐμέτων, καὶ ἀποστήματος ἀξιολόγου, id eſt, Morbi acuti iudicantur ſanguine e naribus prorupto, ſudore item multo, vrina purulenta, aluo muccoſa & cruenta, vomitionibus

tionibus & abſceſſu commemorabili. Hæmorrhagia prima eſt ſpecies criſis, quæ febres ardentes, præcordiorum & viſcerum omnium phlegmonas perfecte iudicat, conſtitutione tertia lib.1. epid. Quibus acute febricitantibus ſanguis per nares erupit, hi periculo morbi defuncti ſunt, nec quequam eorum vidi (inquit Hippocr.) qui in ea conſtitutione interierit. Methon quinto die *Aeger*
prorupto e naribus ſanguine ad ſalutẽ *ſect.3. lib.*
iudicatus eſt. Laryſſea virgo febre cor- *1.epid.* *Aeger 12.*
repta καυσώδει, ſexto die quantumuis *ſect.3. lib.*
tyranno, per liberalem hæmorrhagiã *3. epid.*
e naribus, febris expers, perfecte iudicata eſt. Huius hæmorrhagiæ criticæ iã iam futuræ ſigna, primus omnium aperuit Hippoc. hiſtoria ſecunda vniuerſali ſect.2. lib.1. epid. nec non in coacis prænotionibus, & progn. Si cui, (inquit) febricitãti rubore ſuffundatur facies, capitis adſit dolor prægrandis & vna venarum emicet pulſus, profluuiũ ſanguinis e naribus exſpectare oportet addit in epid. ὑποχονδρίου ξύντασιν, τραχήλου πόνον, κροτάφων βάρος καὶ σκότωμα, id

eſt,hypochondrii diſtentionem, colli
Cur rubet facies dolorem,temporumgrauitatem & caliginoſam vertiginem. Quæ ſingula ad
lydium, vt aiunt, lapidē & veritatis libellam reuocare placet. Rubet primū
facies,quia transfertur humor ab inferioribus partibus ad ſuperiores q mox
per nares exitum ſibi parat: Excurrunt
enim ad extimas vſque nares venarū
internarum & externarum riuuli. Rubor hic ſanguinis arguit præſentiam,
quia ex libello περὶ χυμῶν, Qualis humor,talis color in cute effloreſcit. Dolent caput & collum,ob eādem humo-
Cur dolet caput. ris morbifici tranſlationem, qui membranoſas partes exquiſitiſſimi ſenſus di
uellens diſtendenſque,doloris ſenſum
parit ,ſed dolor ille grauis eſt & lācinās
grauis quia ab humore benigno, lancinās ratione membranarū.. Pulſant ve-
Vnde pulſus arteriarum. næ temporum, id eſt, micant arteriæ
(ſolet enim ſæpiſſime arterias venas ap
pellare Hippoc. vt tertio de morbis
φλέβες σφύζουσι & in progn. φλέβες οὐχ ἱδρυμέναι venæ nō conquieſcentes: At cer
tum eſt venas diaſtoles & ſyſtoles motu non agitari.)Pulſant inquam arteriæ

dũ in ꝓcinctu eſt hæmorrhagia, extraordinario motu, propter earum compreſſionem, quæ a particulari venarũ repletione fit: Sic phlegmone omnis ob eandem arteriarũ compreſſionem, pulſum aſpectabilem & tractabilem habet perpetuo comitem. Eſt & aliud iamiam futuræ hæmorrhagiæ ſignum ἀμβλύωγμος viſus hebetudo, lucem tũc auerſantur oculi, lacrymæ profundũtur inuoluntariæ, & vt ſcripſit Hippoc. progn. 33. ſect. 3. μαρμαρύγαι προφαίνονται marmariges ante oculos obuerſantur: Appello marmariges minutula & diuulſa quædam corpuſcula maculis marmorũ ſimilia: Hebetudinis porro cauſa eſt, quia copioſus & craſſus ad ſuperiora elatus ſpiritus meatus obſtruit, vnde fit vt denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus: Apparent autem in aere corpuſcula & permixti colores varii, qui tamẽ intra corneam ſunt & cryſtalloidem, ex humoris ſurſum tranſlati vaporibus, qui licet interni ſint, externi tamen apparent, quia cryſtallinus humor externæ aſſuetus viſioni, quæ-

Cur oculi caligant.

cũq; intus ſunt, extra eſſe iudicat: Neq; vero oculis tantum ſed etiam cerebro & imaginationi viſa apparent mendacia, ex quibus iamiam futuram hæmorrhagiã prædicere poteſt medicus. Sic Gal. lib. de prænoſcendo iuueni cuidã acute febricitãti prædixit erupturum e naribus ſanguinem, cum medici de ſanguinis miſſione contenderent, iuuenem ſcilicet e lecto exſilientem ſubito viderat, rogatus autem qua de cauſa exſiliret, cum nihil adeſſet metuendum: Reſpondit rubrum ſerpentem ex tegula irrepentem ſe vidiſſe, ideoque auffugiſſe ne aberrãs ſuper ipſum delaberetur. Poſtremum hæmorrhagiæ inſtãtis ſignum eſt ὑποχονδρείου ξύντασις, hypochondrii diſtentio fugax, & ſine dolore cum ſpirandi difficultate. Diſtenditur porro hypochondrium, id eſt, hepar & intumeſcit ob ſanguinis motum, qui in ſuo fonte & venarum radicibus moueri incipit: at hepar θησαυρισμὸς eſt ſanguinis, αἱματώσεως officina, τῶν φλεβῶν ῥίζωμα Hipop. libello de Alimẽto: Difficilis autem redditur ſpiratio quia dũ

Hypochõdrii diſtẽtio cur

ad

dum ad ſuperiores partes viam affectat ſanguis, diaphragma princeps liberæ reſpirationis organum premit, ſed fugax eſt ea reſpiratio, vt & hypochõdrii tenſio, ſi enim perſeuerarent hæc duo, cum dolore, hepatis inflãmati indicia eſſent. Addit & alia ſigna Gal. aurium tinnitum, ex vaporibus ſurſum elatis, ceruicis tenſionem, narium titillationem, adde iuuenibus a decimo octauo ad trigeſimum ætatis annum, bilioſis, febre acuta correptis.

De ſignis quæ ſudorem criticum prænuntiant.

CAP. XIV.

EST altera criſeωs ſpecies naturæ maxime familiaris & conſueta, quæ febres ardentes viſcerumque omnium phlegmonas ſæpe ſoluit, ſudor quippe calidus, copioſus, vniuerſalis: Huic ſi κατὰ λόγον ſuſcipiatur, maxima debetur *Sudoris*
ſalutis laus. Sudoris huius critici iãiam *critici ſi-*
futuri ſigna duo ſunt apud Hippoc. vri *gna duo.*
næ ſuppreſſio & rigor: De vrinæ ſupreſ *1. Vrinæ*
ſione critica meminit ſæpe in prog. ſed *ſuppreſſio*
eam eleganter deſcripſit ſect. 1. lib. 6. epid. his verbis περὶ εὐγένως αἱ ἐπισχέσιες τῶν.

οὔρων ἢν ἐκ χρηστῶν ἴωσι, id eſt, Ante rigorẽ (id eſt ſudorem qui proxime rigorem ſequitur) vrinarum ſuppreſſiones ſi ex bonis fuerint. Cur autẽ ſuppreſſio hæc ſudoris prænuntia ſit, hæc mihi videtur ratio, q vrinæ & ſudoris eadẽ ſit materia, ὄῤῥον ſcilicet τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν, ſerum eorũ, qui in venis cõtinẽtur humorũ: ſi ergo ſeroſi humoris fiat in vniuerſum corporis habitum tranſlatio, aut ſupprimetur vrina aut ſaltem exigua erit illius quantitas, propterea qui multum ſudant, parum meiunt & contra. Alterum futuri ſudoris ſignum eſt rigor: Rigoris cauſa eſt ſeri acrimonia panniculum neruoſum (vulgus carnoſum vocat improprie) exquiſitiſſimi ſenſus vellicans. Rigorem hunc tandẽ ſequitur ſudor. De eo rigore critico ita ſcripſit Hippoc. aphor. 58. ſect. 4. ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ῥίγεος ἐπιγενομένου λύσις, id eſt, febre ardente occupato rigor ſuperueniens eam ſoluit. Addũt recẽtiores pulſum mollem, fluctuantem & vndoſum, extima omnia his calent, facies rubeſcit, ſentiturque e corpore calidus

Alterum ſignũ eſt rigor.

lidus quidã vapor copioſus efferri. Signa hæc critica ex pulſibus nõ deſcripſit Hipp. (vt annotauit Gal. 3 de criſibus, vel q̃a ignorabat vel q̃a nõ exiſtimabat magni momẽti. Sũt qui ex inſomniis ſudoris mox erũpẽtis ſigna colligũt. Nõnulli, (inquit Gal. libello de dignotione ex inſomniis) q̃bus p'ſudores morbus finiẽdus erat, lauari & in aquæ calidæ lacu natare ſe ſomniarunt. Somnia hæc naturalia ſunt & συγκεχραμμαντικὰ, ſequuntur quippe κρᾶσιν & humoris prædominantis naturam. addit Auic. prærubrum vrinæ colorem. *Alia ſigna ſudoris.*

De ſignis futuræ vomitionis & deiectionis aluinæ

CAP. XV.

VEntriculi, inteſtinorum, meſẽterii & hypochondriorum phlegmones ſuperueniẽte vomitu aut alui deiectione ſæpe curantur. Eſt igitur vtraque vacuatio inter ſpecies criſeωn numeranda. Vtriuſq; imminẽtis ſigna hæc ſunt apud Hippocratem. vomitionis quidem ἆσαι, καρδιωγμοὶ, πτυαλισμοὶ, τὸ ορφνῶδες, id eſt faſtidia, cordis morſus, crebræ ſaliuæ, tenebricoſa viſio. Ia- *Vomitionis ſigna.* *Primum*

ſitudinem, partes infra hypochondrium frigidiores, cordis παλμὸν, ſpirandi difficultaté, durum pulſum & inæqualem, acutum capitis dolorém, cuius cauſam refert Gal. ad vaporis bilioſi acrimoniam, nec non ad ſympathiam membranarum cerebri & totius neruoſi generis. Diarrhœæ vero ſigna aperuit Hippoc. in coacis prænotionibus his verbis ὅσοι δὲ ἐρευγμοί, φῦσαι, ψόφοι κοιλίης καὶ ἐπάρσιες, ἐκ ταράξις κοιλίης, id eſt, Quibus ructus, flatus, crepitus ventris, eiuſdemque inflatio, his rapide fertur aluus: Arguunt enim hæc omnia trāſlatum humorem a maioribus vaſis & a toto corpore in meſenterii venas, & ab his in inteſtina, vnde rugitus & inflatio ventris. Addit in Epid. Hip. lumborum dolorem: Eſt autem dolor ille ſympathicus per meſocóli continuitatem, quod a ligamentis, quæ lumborū vertebras connectunt, oritur. Ex pulſu & vrina, ſigna diarrhœæ inſtantis petūt Arabes, pulſum paruum & frequenté eſſe volunt, vrinas vero tenues & albas apparere, tranſlata quippe ad aluum & *Signa diarrhœæ.*

inteſtina copioſiſſima bile: Supprimitur etiam quandoq; vrina: quia vt mictio noctu plurima facta paruam deiectionem denotat, aphor. vltimo ſect 4. ita ſi profuſior futura ſit aluus, aut ſupprimetur vrina, aut exigua illius erit quantitas.

De ſignis perirrhia, id eſt, vrinarum profluuii

Cap. XVI.

PEr vrinas vniuerſum corpus expurgari & grauiſſimorũ virorum auctoritas & experientia ipſa fidem faciunt. Multos acuto morbo laborantes vrinæ profluuio ſuperueniente perfecte ſanatos ſæpe obſeruauimus Non enim vnicam vrinæ agnoſcimus materiam, potum ſcilicet (vt voluerunt quidam) ſed, nunc ſerum quatuor, qui in venis continẽtur, humorum, (propterea οὖρον definit Gal. ὄρρον τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν.) nunc humores omnes bilioſos, pituitoſos, melãcholicos. Solet (inquit) Gal. commentario in primum epid.) vniuerſum corpus deponere περιουσίαν τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, id eſt, prauorum humorum varietatem & abundantiã per vrinas

Multiplex vrinæ materia

Quid vrina

Vrinæ profluuium criticum.

vrinas: Eſt ergo περίρροια quædam critica, eaque vniuerſalis, per quam vniuerſum corpus totumq; venoſum genus expurgatur, cuius meminit Hippoc. ſect. 2. lib. 1. epid. πολλοῖσι (inquit) δὲ περίρροιαι μετὰ πόνου χολώδεες ὑδατώδεες ξυσματώδεες οὐ νεφριτικὰ, ἀλλὰ τουτέοισιν ἀντ' ἄλλων ἄλλα, id eſt, multi vrinas profundebant cum dolore bilioſas, aqueas, abradentes, quæ tamen non erant nephriticæ, ſed his alia pro aliis. Eſt & περίρροια quædam critica particularis, quæ partis cuiuſdam affectum ſanat. Sic lienoſos multos vrinarum nigrarum liberali profuſione ſanatos vidimus: Erant autem eorum vrinæ nigræ, non γενέσει, (quia tales cum aut incendium maximum denotēt, aut natiui caloris exſtinctionem, perpetuo ſunt lethales,) ſed permiſſione humoris atri, quē lien expurgabat & deponebat in renes. Thoracis affectus quamplurimi per vrinas ſalutariter iudicantur: Pleuritidis, peripneumoniæ, empyematis, materia per renes & veſicam ſæpe expurgatur. Hoc obſeruauit Hippoc. ſect. 3. lib. 3. epid.

Lienoſi perirrhœa curātur

Thoracis affectus per vrinas indicantur.

in cõſtitutione peſtilenti. τῶν (inquit) περὶ πλεύμονα πάντων διάδοσις κάτω, id eſt, omniũ quæ circa pulmonem erãt, in inferioriora erat decubitus. Gal. eã thoracis per vrinas expurgationẽ confirmat cap.4. lib.6. de locis affectis. Negant (inquit) quidam abſceſſu in pulmone orto pus expurgari poſſe per renes. Nos vero pulmonis vomicam per vrinas expurgari vidimus ſæpe, & ante Galeni tempora eam puris per renes expurgationẽ agnouerat Diocles: Meſueus vero & Rhazius eius meminere. Quomodo autem & per quas vias id fiat, lib.3. controuerſiarum noſtrarum anatomicarum aperuimus: docuimus enim per arterias & ſiniſtrũ cordis ventriculum expurgationem eam fieri poſſe: id clariſſimorum virorum auctoritatibus & hiſtoriis fide dignis illuſtrauimus. Statuatur ergo περίρροια ſpecies quædam criſis. Eius autẽ ſigna nulla tradidit Hippoc. Nos ex reliquarum ſpecierum priuatione ea colligemus, ita monente Gal.: ſi enim hæmorrhagiæ, ſudoris, vomitus, deiectionis

Expurgatio empyricorũ per vrinas.

alui:

luinæ, nulla ſigna luceãt, præceſſerint
autem & coctionis & perturbationis
criticæ ſigna, veriſimile eſt, per vrinæ
profluuium morbũ iudicatum iri, maxime
vero ſi grauitas in hypogaſtrio &
ardor in extremo pudendi perſentiantur,
ſi item toto morbi decurſu copioſas,
& craſſas minxerit vrinas, adde ſenilem
ætatẽ, & tempeſtatem hybernã. *Signa vrinæ profluuii.*

De ſanguinis expurgatione per vterum & per hæmorrhoidales venas earumquẽ ſignis.

CAP. XVII.

SVperſunt excretiones duæ criticæ, profluuium menſtruale & hæmorroides: Illud mulieres pleraſque acuto morbo laborantes perfecte iudicare ſolet. Teſtem habeo locupletiſſimum Hippoc. conſti. 3. lib. 1. Epidem. Mulieres, inquit, quibus die critico menſes eruperunt omnes periculo morbi defunctæ ſunt. nec vllam ex his quibus recte id contigit, mortuam vidi. Aphor. 158. Coa. prog. febrem ſoluunt ſanguinis profluuia e naribus, aluus biliosã, copioſa vrina, genuũ dolores, ἐγχυώσεις καὶ ἔκκρισις αἱμορροΐδων φύσις, idem quoq; fa-

Menſtrua vacuatio plures ab interitu vindicauit.

cit in fœmina profluuium menſtruale. Mulier Thaſia copioſo exitu menſium a febre, conuulſionibus & graui periculo liberatur. Lariſſeam virginem, acuto morbo laborantem, prima menſtruorum eruptio ab interitu vindicauit. Ne longum faciam, ſalutaris & critica eſt hæc excretio, ſi iure & loco perficiatur. Eius autem ſigna hæc tradidit Hippoc. in Prorrh. æſtum & grauitatẽ lumborum, hypogaſtrii dolorem & tẽſionem. Addit Gal. 3. de criſ. certiſſima hæc eſſe indicia, ſi aliarum excretionũ nulla apparuerint. Æſtũ porro & grauitatem lumborum perſentiunt, ob copiam ſanguinis eo confluentis, qũi venam cauam lumborum vertebris ſuperſtratam diſtendit, a qua ſpermaticus & hypogaſtricus ramus vniuerſum vteri corpus rigantes, ſcaturiunt. Sanguinis quæ per hæmorrhoidas fit vacuatio, non ita familiaris eſt, ſoluit tamen plerumque melãcholicos omnes affectus, nec non totius venoſi generis & viſcerum inflammationes. De melancholicis exſtat aphor. 56. ſect. 6. Inſanientibus varices & hæmorrhoides

Signa profluuii mẽſtrualis.

Hæmorrhoidale profluuiũ.

ſuperuenientes inſaniam ſoluūt. Venarum autē plethoram, per hæmorrhoidas vacuari ſæpe obſeruarunt medici. Hæmorrhoidum namque alias ſtatuūt internas, alias externas, Illæ a ramis portæ, hæ a ramis cauæ oriuntur: illas cacochymiæ vacuatrices, has plethoræ depletrices vocāt: Illæ meſenterii & hypochōdrii ſiniſtri: Hæ totius venoſi generis affectus plerumque ſanant. Huius excretionis quæ per hæmorrhoidas fit, ſigna nulla traduntur, ſi tamen coctionis ſuo die, & perturbationis criticæ ſigna apparuerint, nullaque ſudoris vomitus, hæmorrhagiæ, diarrhœæ, perirrhœæ indicia obſeruet medicus, & conſueuerit æger hæmorrhoidas pati, huic veriſimile eſt mox eſſe fluxuras.

De altera ſpecie criſis quæ fit per abſceſſus & quæ ſint illius ſigna

CAP. XVIII.

MOrbi omnes aut per excretionē, aut per abſceſſus iudicari ſolent. Excretio in acutis, Abſceſſus in diuturnis ſæpius contingit, acutorum namq; materia tenuis eſt, & natura ſatis valida. Itaque humorem morbificum nūc

ἔξω per ſudores, nunc εἴσω per vrinas, de iectiones, hæmorrhagiam excernit. At diuturni morbi cauſam agnoſcunt, aut naturæ imbecillitatem, quæ humorē morbificum coquere, ſecernere, excernere nequit, aut humoris craſſitiē: In his ergo ſperabilis non eſt excretio, ſed vel abſceſſus vel trāſitus in aliā morbi ſpeciē, Abſceſſuū n. duæ ſunt cauſæ, altera ex parte agētis, altera ex parte materiæ. Agēs natura eſt debilior, materia humor eſt craſſus, aut copioſus, qui a natura regi nō poteſt: ex eorum alterutro abſceſſus fiunt. Si tenues ſint & calidi humores, non opus eſt facultate valida, ſin frigidi, validum naturæ robur requiritur. Quod ſi vtrumque iungas, humoris ſcilicet craſſitiem & naturæ imbecillitatem maximam, nec fiet excretio, nec abſceſſus, ſed aut morietur æger, aut in aliam ſpeciem tranſmutabitur morbus. Excretionis ſpecies omnes earumq; ſigna expoſuimus, nūc quibus notis abſceſſum iamiam futurū indicare poſſit medicus, aperiamus. Quoniam vero abſceſſus nomen in

Diuturnitatis morbi cauſa duplex

Abſceſſus cauſa dua

Hippoc.

Hippoc. doctrina varium eſt ac multiplex, ne nobis homonymia imponat, ſingulæ eius acceptiones diſtinguēdæ ſunt prius. Abſceſſus Græcis ἀπόςασις ſi nomen ſpectes omnem humoris ab vna parte in aliam tranſlationem denotat. At quicunq; humor trāsfertur, aut effluit, aut decumbit. Erit itaq; duplex abſceſſus, alter κατ' ἔκροιν, id eſt, per excretionem, alter κατ' ἀπόθεσιν, id eſt, per decubitum. Hac fuſa & ampla ſignificatione omnis excretio abſceſſus appellabitur. Meminit abſceſſuum qui p excretionē fiunt Hippoc. in epid. ſect. 1. lib. 2 epid. Optimi (inquit) ſunt abſceſſus, qui per effluxionem fiunt, velut ſanguis e naribus, pus ex aure, ſputum, vrina. Sect. 2. lib. 1. epid. Multi abſceſſus oriebātur aut maiores quam ferre poſſent, aut minores quam vt quicquam prodeſſent; erant autem dyſenteriæ, lienteriæ, teneſmi, ſudores. Nonnunquam abſceſſus tranſmutationem morbi in morbum ſignificat, vt ſect. eadem. ἔςι δ' οἷς οὐκ ὀλίγοισιν ἐξ ἄλλων πυρετῶν, καὶ νουσημάτων ἀποςάσιες ἐς τεταρταίους ἐγένοντο.

Abſceſſus ſignificationes varia.

Prima.

Abſceſſus duplex.

Secunda acceptio.

Quibuſdam inquit non paucis, ex aliis
Tertia. febribus & morbis abſceſſus in quarta-
nas fiebant. Interdum abſceſſus nomē
pro ſuppuratione vſurpatur, vt aphor.
36.ſect.1.progn. τὰς δὲ ἀποςάσιας ἧσσον τὰ
ἐν τῇ γαςρὶ οἰδήματα ποίεεται, id eſt, Tu-
mores in ventre minus faciunt abſceſ-
ſum quam in præcordiis. Abſceſſum
Quarta. interpretatur Galenus ſuppurationē.
Sæpe abſceſſus, vitium omne cutaneū,
& quicquid ſub cute erumpit a cauſa
interna denotat, vt eius tam late pate-
at ſignificatio quam phymatis. Hoc
nomine tubercula omnia, exanthema
ta, ecthymata, furunculi, abſceſſus di-
cuntur, ſic ſect.1.lib,2.epid. τὰ ὑπὸ δέρ-
Quinta & propria abſceſſus ſignificatio μα ἀφιςάμενα ἐς τὸ ἔξω φύματα, ἀποςάσι-
ες vocat. Sed proprie abſceſſus pro
humoris decubitu, qui tumorem facit
vſurpatur. Ita abſceſſum hic intelli-
Signa abſceſſus vniuerſalia gēdum putamus, cuius ſigna primum
tradam vniuerſalia, deinde particula-
ria. Quæ abſceſſum in vniuerſum præ
nūtiant, deſcripſit Hip.ſect. 3. Progn.
aphor.23.24.25.26. Si vigeſimum diem
exceſſerit morbus, tunc exſpectandus
abſceſſus, adde ex eodem auctore,

ī nullus dolor affligat, ob inflammatiōnē, aut ob aliam manifeſtam cauſam. Cum enim (vt interpretatur Gal.) triplex ſit cauſa prorogationis febriū, pars affecta curatu difficilis, humor crudus & craſſus, aut aliquis error commiſſus ab ægro, medico, aſtantibus, externis: Si nec affecta ſit ea pars, nec error vllus contigerit, ſane longus erit morbus ob humores craſſos, quos cum per excretionem foras trudere nequeat natura, eos in partem ignobiliorem pellere ſolet. Hoc idem in Coac. prænot. ſcriptū legitur: Quibus inueteratio eſt morbi, abſceſſum dolorificum imis in partibus exſpectare oportet, potiſſimū vero iunioribus. Et alibi: in diuturnis febribus aut phymata fundi ſolent, aut in articulis abſceſſus oriri. Et aphor. 44 ſect 4. quibus febres longæ, iis tubercula ad articulos, vel dolores fiunt. Eſt aliud futuri abſceſſus ſignum, vrinæ ſcilicet tenues & crudæ, toto morbi decurſu cū ſalutaribus ſignis apparentes. Aph. 34. ſect. 2. Prog. Qui tenuem crudamq; vrinam diutius mingunt, τουτέοισιν ἀπο-

Aliud ſignū futuri abſceſſus.

στασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία, abſceſſus exſpectare oportet in partes diaphragmate inferiores. Inſpicere etiam oportet anni conſtitutionē. Hyeme inquit Hippoc. Progn. 29. ſect. 3. abſceſſus frequentius cōtingunt, tardius ceſſant & minus recurrūt, frequētius contingūt, quia tunc temporis frigidus humor dominatur, tardius deſinunt, ob humoris naturam & aeris circundantis frigus, minus recurrūt, quia frigidus humor ad motum omnino ineptus eſt. Sed & abſceſſum præſagiet Medicus, ſi excretionē incoatā viderit non omnino perfectā: cōſueuit n. ſæpe natura excertionē criticā in abſceſsū cōuertere: Quod ita docet Hippoc. 6. epid. partic. 2. ἢν μὲν τῶν ῥυέντων ἐγκαταλείπεται, ἕτοιμον τὸ νόσημα πρὸς ἀπόστασιν id eſt, Si eorū quæ excernūtur ſuperſit pars aliqua, tunc in abſceſſum morbus eſt facilis. Atq; hæc ſunt abſceſſuum ſigna in vniuerſum, nūc quæ pars q. s. articulus, ſuperior, an inferior abſceſsū ſuſcipere debeat, videamus. Exoriūtur (inquit Hippoc. Prog. 66. ſect. 2.) ad infe-

Tertium ſignum.

Quartū,

ras quidem partes, quibus hypochondria incandeſcunt, ad ſuperas autem, quibus hypochondrium quidē molle eſt & doloris expers, ipſi vero pauliſper ſuſpirioſi quieſcunt ſine cauſa, verum hæc de peripneumonicis tantum intelige. Nos ex humoris motu, naturæ impulſu & meatuum ſurſum deorſumue ſpectātium conditione & ſitu, ſuperos, aut inferos abſceſſus certo cōiiciemus. Si tenuis ſit humor, ad ſuperiores partes potius, ſi craſſus ad inferiores viam affectabit. Si validū ſit naturæ robur κάτω, προσωτάτω & ἀξίως τῆς περιβολῆς, deorſum, procul & pro dignitate morbi et. Quinetiam ſi ante morbum pars quæpiam laborauerit, in eam morbus decūbet, aphor. 33. ſect 4. Aphor. Spectare etiam debet Medicus meatuū ſurſum deorſumq; ſpectantium conditionem & ſitum. Nam peculiaris eſt partium κοινωνία & rectitudo, per quam humoris decubitus non tam naturæ robore, quam a forma humoris elementari fieri ſolet: fit autem motus qui elementarem formam ſequitur ad perpendiculum & κατ᾽ εὐθυωρίαν. *Signa particularia abſceſſuum.*

Sequitur Tabula de ſignis futuræ excretionis criticæ.

- *Excretionis futuræ ſigna ſunt*
  - *Vniuerſalia quæ petũtur ex*
    - *Specie morbi*
      - *Calidi, per excretionem iudicantur*
      - *Frigidi, per abſceſſus.*
    - *Motu*
      - *Acuti, per excretiones*
      - *Diuturni, per abſceſſus*
    - *Parte affecta vt*
      - *Hepatis*
        - *Conuexa, hæmorrhagia, vrinæ profluuio*
        - *Caua, vomitu, alui fluxu, ſudore.*
      - *Cerebri inflammationes hæmorrhagia ſoluuntur ſæpius.*
      - *Ventriculi & meſenterii*
        - *vomitu*
        - *Alui fluxu*
    - *Aegrotãtis natura*
      - *Iuuenibus hæmorrhagia*
      - *Senibus, diſenteria contingere ſolent*
  - *Particularia*
    - *Hemorrhagiæ*
      - *Rubor faciei.*
      - *Capitis & colli dolor.*
      - *Arteriæ temporum micantes.*
      - *Hypochondrii diſtenſio fugax*
      - *Oculi caligantes.*
    - *Sudoris*
      - *Vrinæ ſuppreſſio, ob translationem ſeri.*
      - *Rigor vellicato panniculo.*
      - *Pulſus vndoſus.*
    - *Vomitus*
      - *Cordis morſus.*
      - *Nauſea.*
      - *Sputatio frequens.*
      - *Oris amaror.*
      - *Labri inferioris palpitatio*
    - *Diarrhœæ*
      - *Ructus.*
      - *Flatus.*
      - *Ventris inflatio.*
      - *Lumborum dolor.*
    - *Mẽſtrui & vrinæ profluuii ſigna ex reliquarum excretionum priuatione colligenda.*

De ſignis criſin comitantibus. Ac primum quæ ſigna ſint laudabilis excretionis dum fit

CAP. XIX.

HActenus quæcunque criſin præcedere ſolēt ſigna & quomodo tempus, diem & ſpeciem criſis præſentire poſſit Medicus ex Græcorum & Arabum doctrina videor explicaſſe. Nunc ad alterum ſignorum genus tranſeundum eſt; Signa hæc comitantia voco, quod cum ipſa ſpecie criſis ſimul appareant, criſinque ipſam dum fit, bona ne, ſit an mala, perfecta, an imperfecta, quaſi digito indicent. Signa hæc non aliunde quam ex criticis cauſis petenda ſunt & ipſæmet cauſæ ſunt criticæ. At criticas cauſas duas tantum agnouit Hippoc. excretionem ſcilicet & abſceſſum: Quæ igitur excretio bona ſit, aut mala, quis abſceſſus legitimus aut illegitimus videamus. Excretio ea ſalutaris & bona dici debet, quæ commode fit. Vt autē cōmode fiat, quatuor requirūtur, qualitas laudabilis, quātitas ſufficiens, tempus opportunū, & excernendi modus naturæ familiaris. *Excretionis laudabilis conditiones 4*

Qualitas

Qualitas humoris qui excernitur laudabilis erit, ſi & peccans, & coctus humor vacuetur. Quod peccans humor excerni debeat, docet Hippoc. Aphor. 2. ſect. 1. ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τέ καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἢν δὲ μὴ τοὐναντίον. In alui perturbationibus & ſponte factis vomitionibus, ſiquidem talia purgentur, qualia purgari oportet, cõfert & leuiter ægri ferunt: ſin minus cõtra. Quod humoris excernendi coctio requiratur, ſexcentis locis ſcripſit Hip. Nulla vnquã in cruditate ſalutaris criſis exſpectanda eſt: Quicunque diebus criticis riguerunt, indeque meraca vomuerunt, peſſime omnes habuerunt. Si cui bilis atra ſurſum deorſumue exeat θανάσιμον. Damnãtur nigræ, ærugineſæ & crudæ omnes, id eſt, a natura non domitæ deiectiones: Eorum enim humorum effera vis non minus exitioſa eſt partibus, per quas repit, quam earum partium a quibus manat exitium oſtendit. Secundo vt ſalutaris ſit excretio requiritur quantitas. Debet humor noxius totus vacuari, non per partes.

Peccans humor excerni debet.

Coctus excernendus.

Secunda conditio Quãtitas humoris

Quæ

Quæ enim relinquuntur in morbis re-lapſus facere conſueuerunt. aphor. 12. ſect. 2. Debet etiam moderata eſſe quã-titas: Vt enim nihil paucum eſt criticũ, ita quod nimium eſt damnatur. De eo quod paucum eſt, exſtat ſolemne Gal. edictum cõmentario ad aphor. 47. ſect. 2. prioris Prorrhetici τῶν κρισίμων (inquit) οὐδὲν σμικρὸν εἶναι προσήκει, id eſt, eorum quæ critica ſunt nihil conuenit eſſe paucum. Rationem ſubiungit eodẽ loco: Quia quod paucum excernitur, aut malignos & multos humores naturæ dominatu regi non poſſe, aut ſummam naturæ fatiſcentis exſolutionem denuntiat. Suſpectæ ſunt apud Hippo. ſudatiunculæ, ſubſtilla ſanguinis, exigui vomitus. De ſudatiuncula hæc ſcripſit in prog. οἱ κεγχροειδέες καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γενόμενοι πονηροί, id eſt, ſudores miliares, quo ceruix & clauiculæ tãtum exſudant, peſſimi ſunt. In coacis prænotionibus οἱ ἐφιδροῦντες ἐν πυρετῷ κακοήθεες. Qui exiguo ſudore madẽt cum febre, male ſe habent. De ſubſtillo ſanguinis exſtat Aphor. 58 Coacarũ prog.

Nihil paucum criticum.

Ratio.

Sudatiuncula damnatur.

Subſtilla ſanguinis prauum

Σταξιες αἱ ἐλάχιςαι κακαὶ, id eſt, perexigua ſanguinis ſtillicidia ſunt praua. Sectione 3. lib. 1. epid. Philiſco, Epaminoni & Sileno, σμικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔςαξεν καὶ ἀπέθανον, puſillum quid e naribus ſtillauit & interiere. Mulier puerpera febre ardente correpta, decimo quarto die e naribus ſanguinem profudit, interiit tamen, quia euacuationis quãtitas, magnitudini morbi non reſpondebat. De exiguo vomitu legite aphor. 47. ſect. 2. prioris prorrhet. τὰ, inquit, σμικρὰ ἐμέσματα χολώδεα κακὸν, Pauci vomitus biliosi, mali ſunt. Exigua igitur omnis excretio, ſiue per ſudores fiat, ſeu per vomitũ, aut hæmorrhagiã, aut alui profluuium, ſuſpecta eſſe debet, Quod vnico aphor. complexus eſt mirus Hip. his verbis. Exigua apparere, vt ſanguinis ſtillicidia, vrinas, ſudores, vomitus, deiectiones, eſt quidem omnino malum, ſed eo peius quo frequentius reuerterint. Immodica etiã excretio periculoſa eſt, πᾶν γὰρ (ait Hippoc. aphor. 51. ſect. 2. τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον, id eſt, omne nimium naturæ eſt inimicũ & aphor. 22. ſect. 2. prioris prorrhet. In acuta fe-

Exigui vomitus peſſimi.

Immodica vacuatio periculoſa.

bre,qui copioſo ſudore diffluunt, male ſe habent. In epid.profuſior omnis hæmorrhagia terrifica eſt, liberalior vrinæ & alui profuſio multos ante diē ad exitiū præcipitauit. Hæc itaque excretionis laudabilis ſecunda lex ſanciatur, vt moderata & ſufficiēs eius ſit quantitas. Tertio requiritur tēpus, id eſt, dies criticus: Quæcūq; enim diebus nō criticis cōtingūt, ſuſpecta ſunt. Sunt hi veluti arbitri & iudices diſceptationū naturæ & morbi, propterea eos γονίμους, id eſt, fœcundos appellare ſolet Hip. Poſtremo in excretione laudabili ipſe excernēdi modus conſiderādus eſt. Debet primū confertim fieri, nō ſenſim & paulatim. Debet etiā fieri p loca cōferētia & legi naturæ cōmoda, quæ ξυμφέροντα χωρία vocat Hip. Vt autē p loca cōferentia fiat vacuatio, tria ſunt neceſſaria. Primū vt locus nō ſit loco morbi dignior, deinde vt habeat rectitudinē, poſtremo vt trāſitus patentes habeat. Primum ita interpretor, vt p nobiliora loca non fiat excretio: Nā quæ abignobilioribus ad nobiliores fit μετάστασις

Tertia cōditio laudabilis excretionis.

Quarta

Vt fiat excretio per loca cōferētia tria requiruntur.

Primum.

periculo nō vacat. Empyicorum, pleuriticorum & peripneumonicorum materia in thoracis cauitate contenta, ſæpe per arterias & ſiniſtrum cordis ſinum expurgatur in renes, vnde vrinæ abradētes & ſtrāguriosæ, ſed in ea expurgatione multi moriuntur, & hoc pleriſq; imponit, qui abſceſſum in corde fuiſſe clamitant. Fieri autem per ſiniſtrum cordis ſinum & arterias eam puris expurgationem, primus omniū Diocles prodidit, & poſt eum Gal. cap. 4. lib 6. de locis affectis: Nos vero lib. 3. controuerſiarum noſtrarum anatomicarum, vias eas aperuimus & hiſtoriis fide dignis illuſtrauimus. Debet ſecundo fieri excretio κατ' ἴξιν καὶ κατ' εὐθυωρίαν, id eſt, ſecundum rectitudinem e directo. Nam quæ fit ἀνάπαλιν, id eſt, e diuerſo, damnatur ab omnibus. ſic aphor. 33. ſect. 3. prioris prorrh τὸ ἀνάπαλιν αἱμοῤῥαγέειν πονηρόν, id eſt, ſanguinem e diuerſo fluere malū eſt, vt in liene magno, ſi e dextra nare fluat & de hypochondriis eodem modo. Arguit excretio hæc quæ fit e directo, validam naturæ contentio-

Secūdum.

entionem, vt quæ e diuerſo fit humo
is malignitatem & obſeſſæ partis im-
ecillitatem. Tertio requiritur vt lo- *Tertia cõditio.*
cus tranſitus habeat patentes, id eſt, vt
neatuum adſit libertas: ſitque εὔπορον τὸ
ῶμα, quod ita expreſſit Hippoc. ſect.
.lib. 6.epid. τὰς ἐφόδους ἀνεστομῶσθαι. ὁ ἰουρί-
α καὶ τὰς ἄλλας ὧν δεῖ, i.e. tráſitus apertos
ſſe oportet, & alia qbus opus eſt: Vbi
otabis Hipp. laudabilis excretionis
otas omnes indicaſſe his verbis ὡς δεῖ
οἷα, καὶ ὅτε, καὶ ὅπη, καὶ ὅσον δεῖ, id eſt, vt opor-
et, & qualia, & quando, & qua parte, &
uantum opus eſt. Prima particula, ex-
retionis modũ deſignat, ſecũda qua-
tatem, tertia tempus, quarta rectitu-
inem, poſtrema quantitatem. Loca
orro naturæ familiaria & ordinaria,
er quæ excretiones fiunt. ſunt aures,
ares, inteſtina, vterus, pudendum, ve-
æ narium, hæmorrhoidum & cutis i-
ſa. Nam per hæc effluunt pus, ſanguis
utum, vrinæ, deiectiones, ſudores.
unt hæc omnia laudabilis excretio-
is ſigna vniuerſalia: Particularia vero
uiuſque vt ſudoris, vomitus, deiecti-

ctionum, vrinæ, hæmorrhagiæ, ex Hip. progn. petenda ſunt, Quæ nos vno capitulo ad finem huius operis in rudiorum gratiam complectemur. Adde his omnibus, morbi ſpeciem, ægrotantis naturam, ætatem, anni tempus.

De ſignis laudabilis & legitimi abſceſſus.

CAP. XX.

Legitimi & ſalutaris abſceſſus conditiones, paucis verbis ita expreſſit diuinus ſenex, ſect. 2. lib. 6. epid. σκεπτέα ταῦτα ὅπη καὶ ὅθεν καὶ διὰ τί, id eſt conſiderandum quo, vnde, & propter quid. Quo, partem denotat in quam decumbit, vnde partem ex qua, propter quid, cauſam deſignat, ob quam oboritur abſceſſus, id eſt, num a natura cocto morbo aut a materia cogente & diuexante adhuc humore crudo. De partis in quã decumbit humor cõditione, primum dicam. Debet eſſe inferior, ignobilior, remota ab affecta parte & totius materiæ morbificæ capax. Itaque ratione partis ſuſcipientis debet legitimus abſceſſus fieri κάτω πόῤῥω τε τόπου καὶ ἀξίως τῆς περιβολῆς deorſum, procul a morbi fo-

Conditiones partis recipiẽtis

o & pro dignitate morbi. Quod deor- *Debet fieri deorsũ & procul*
im & procul fieri debeat docet Hip.
nten.17.ſect.1 lib.6.epid. Si infra vm-
ilicum ſuperiora conſtiterint in infe-
oribus articulis bonum. & prog.67.
ct. 2. Progn. αἱ δὲ ἀποστάσιες αἱ ἐς τὰ σκέ-
εα λυσιτελέες μὲν πᾶσαι, Abſceſſus q erũ-
it ad crura in peripneumonia vehemẽ
vtiles omnes ſunt. Apertius ſect.1.lib.
epi, Optimi, inquit, ſunt abſceſſus αἱ κά-
, καὶ αἱ κατωτάτω κοιλίης, καὶ προσωτάτω
πὸ τῆς νούσου q infra fiũt, & lõgiſſime in-
a ventrẽ, & remotiſſimi ſunt a morbo.
uod partis recipiẽtis capacitas requi-
tur docet idẽ auctor in epi. prorrh &
a.ſect.1.lib.2.epi. Debet abſceſſus le-
itimus fieri ꝓ morbi dignitate: id autẽ
tingit dũ in partẽ totius humoris mor-
fici capacẽ decũbit, ſin ſecus cõtingat
riculũ eſt recurſus ad nobiliores par-
s, vnde cita mors venit. Partic.2 lib.1. *Debet fieri in partẽ capacẽ*
id. exanthemata apparebant parua,
ec digne morborũ excretioni reſpõdẽ-
a, inde mox rurſum euaneſcentia, ea-
em ſect. multi abſceſſus oboriebantur,
t minores q̃ vt quicquam prodeſſent

aut maiores quã ferre poſſent. In pror rh. Quæ apud aures extuberant in paraplecticis ſuſpecta ſunt, quia magnitudini morbi non reſpondent. Exſtant ad huius rei illuſtrationem elegantes hiſtoriæ in epid. Æger nonus ſect. 3. lib 1. Crito abſceſſum habuit in magno pedis digito, nocte delirauit, poſtridie interiit. Hiſtoria quinta particulari ſect. 3. lib. 3. epid. Caluus Lariſſeus fœmur dextrum doluit, quarto die circa meridiem mortuus eſt, celerrime & acutiſſime. Sect. 1. lib. 2. Temeni neptis ex vehementi & acuto morbo abſceſſum habuit in digito, cumque pars totius materiæ non eſſet capax, recurrẽte eadem ad ſuperiores & nobiliores partes interiit. Conſiderandum igitur in abſceſſu laudabili ex ſummi Hippoc. mandato, Quo, id eſt, in quam partem fiat decubitus: ſpectandum etiam eſt vnde, id eſt, a qua parte dextra ne an ſiniſtra: ſi dextra laboret pars, in dextram fiat decubitus, ſi ſiniſtra in ſiniſtram. Atq; vt in excretione requiritur τὸ κατ' ἴξιν, ita & in abſceſſu. Sic Herophonti cum-

Hiſtoriæ elegantes

Altera cõditio' abſceſſus legitimi

in

ntumuiſſet lien obortus eſt in crure
bſceſſus κατ' ἴξιν & præter ſpem con-
ualuit. Poſtremo conſiderandum eſt *Tertia.*
ropter quid, id eſt, vt interpretatur
Gal. nũ cocto a natura morbo fiat, aut
adem irritata: Si crudo exſiſtẽte mor-
bo oboriantur abſceſſus, praui ſunt, &
morbum perfecte non iudicant: Cru-
da enim (inquit Hippoc. ſect. 2. lib. 1. e-
pid.) & incocta, & in prauos abſceſſus
cõuerſa, aut morbi longitudinem, aut
periculum, aut mortem minantur &
aphor. 67. ſect. 2. prog. Si ſputum non fa
cile excernatur, neque vrina hypoſta-
ſin habeat laudabilem, periculum eſt
ne ab abſceſſu articulus claudicet, aut
multum moleſtiarum exhibeat. Eſt i-
gitur vt rem in pauca contraham ſalu-
taris & legitimus ille abſceſſus qui fit
deorſum, procul a parte affecta, ꝑ di
gnitate morbi, ſecundum rectitu
dinem & morbo a natura
concocto.

Tabula ſigna omnia criſin comitantia concludens.

Signa criſin comitantia ſunt ipſamet cauſa & ſpecies critica quæ duæ omnino ſunt.

- Excretio quæ ut ſalutaris ſit quatuor requiruntur
  - 1. Qualitas laudabilis, ut coctus humor & peccans vacuetur
  - 2. Quãtitas moderata Nam
    - Exigua damnatur
      - Subſtilla ſanguinis
      - Sudatiuncula
      - Vomitus exigui
    - Immodica periculo non vacat
  - 3. Tempus, ut die critico contingat: Quæ enim aliis diebus contingunt ſuſpecta eſſe ſolent
  - 4. Excernendi modus in quo hæc ſpectanda ut
    - Fiat confertim, non ſenſim & paulatim
    - Fiat per loca conferẽtia, ut autẽ id fiat tria requiruntur
      - Locus non ſit loco morbi dignior.
      - Locus habeat rectitudinẽ.
      - Locus tranſitus habeat patentes
- Abſceſſus ut legitimus ſit tria ſpectanda
  - 1 Quo, id eſt, pars in quam decũbit, quæ debet eſſe.
    - Inferior.
    - Ignobilior.
    - Remota ab effecta parte.
    - Totius materiæ morbificæ capax, alioqui periculum refluxus.
  - 2. Vnde, id eſt a qua parte fiat, dextra ne an ſiniſtra, debet enim fieri decubitus ſecundum rectitudinem,
  - 3. Propter quid, nũ fiat cocto a natura morbo, aut eadẽ irritata: Nam ſi crudo exſtente morbo fiat prauus erit abſceſſus.

De ſignis Criſin conſequentibus.

CAP. XXI.

TErtium ſupereſt criticorum ſignorum genus, quod criſin iam factam erfecta ne ſit, an imperfecta, ſecura, n infida nobis commonſtrat. Signa æç conſequentia appello quia criſin onſequuntur. Ea autem ex qualitate orporis, actionibus & excrementis pe enda ſunt. Qualitas corporis cernitur ı colore, figura & mole totius, ſed præ rtim faciei. Actiones tres ſunt, natuılis, vitalis, animalis: Naturalis, coctio e, diſtributione & excretione abſolui ır, vitalis in pulſu, reſpiratione, colo & calore totius lucet. Animalis aut rinceps eſt, aut motrix, aut ſenſifica. xcremēta hic intelligo vniuerſalia, vnas & deiectiones. In his tribus ſigna mnia quæ criſin conſequuntur, appaent, & ex his perfectā, aut imperfectā iſin ſalutarē aut lethalem iudicabit edicus. Abſoluta igitur criſi ꝑ inſignē iquā excretionē. Qualitatem primū orporis ſpectare debemns in colore moles: ſi enim bene ſit colorata facies

Qualitas corporis

ſalutaris fuit excretio, ſin color liuidus citrinus, niger, ſymptomatica. Si quæ prius a morbo & febris vehementia intumuerat facies, repente detumeſcat, perfecta eſt criſis: ſi vero poſt criſin, faciei tumor remaneat, ſintque adhuc turgidulæ palpebræ, periculum ſubeſt relapſus. Hoc docuit me diuinus ſenex ſect. 5. lib. 2. epid. ἢν πυρετῦ ἔχοντος τὰ περὶ τὸ πρόσωπον ἰσχνὰ ἢ ἐν ἡμέρῃ γονίμῳ, τὴν ἐπιοῦσαν λύει, id eſt; ſi cui febricitãti facies die critico extenuetur, ſequenti die ſoluetur omnino morbus. Hoc idẽ in Coacis Prænotionibus ſcriptum legitur. Facies extumeſcente reſidens, vox idem blandior, tum ſpiritus rarior

Actiones. & facilior, remiſſionem perfectam fore denũtiant. Obſeruata corporis qualitate, actiones omnes percurrere debet medicus, primumque naturales.

Naturales. Nam ſi peracta criſi, cibum appetit ex animi ſententia, belle coquit & deiicit atq; vt breuius dicã bene ingerit, digerit egerit, de relapſu non eſt ꝙ metuamus. Quod ſi nauſea, cibi faſtidium, ructus acidi, aut nidorulenti, ſitis, hypo

chon-

hondriorum tenſio,remanſerint, ſi-
gna ſunt impuritatis aluinæ & reliqui-
rum,vnde relapſus. Vitalis facultas in *Vitales*
eſpiratione,pulſu,colore & calore to-
ius conſpicua eſt. Si itaque pulſus æ-
qualis,remiſſior & temperatus ſit,ſi ſpi
itum ducat ex facili,ſi color ſanorum
imilis, ſi denique omnis alieni caloris
t expers,planeque ἀπύρετος,perfectam
x ſalutarem omnino criſin exclamet
nedicus: Quod ſi frequens ſit pulſus,
alorque acrimonia quamtumuis leui
actum feriat, recidiuam polliceatur.
Remanſit enim ἐμπύρευμα quod ſuper-
eſſe cuiuſdam viſceris intemperiem te
tatur, a qua, noua humoris generatio
ieri poteſt: At quæ relinquũtur in mor
ois, relapſus facere cõſueuerũt aphor.
2 ſect. 2. Ex animalibus facultatibus,
igna hæc petenda ſunt, ſi abſoluta cri-
i mens tranquilla ſit, non deliret,ſen-
ſus integerrimi ſint,decũbat in alteru-
trum latus,manibus,pedibus,cruribuſ *Anima-*
que modice reflexis, perfecta fuit cri- *les facul-*
ſis,ſin minus imperfecta. Poſtremo,ex *tates.*
vniuerſalibus excrementis,vrinis ſcili-

ect & deiectionibus, indicia quædam perfectæ, aut imperfectæ criſεως peti poſſunt: Si poſt criſin vrinæ tenues appareant relapſus periculum ſubeſt. Æger ſecundus ſect 1. lib, 3. epid. Hermocrates decimoquarto die liberatur a febre, decimoſeptimo vrinæ tenues ap paruerunt, vigeſimoſeptimo mortuus eſt. Vrinæ etiam rubræ poſt criſin, reliquiarum aliquid ſupereſſe arguũt. Sũt hæc omnia criſin conſequentia ſigna: Sed inter ea principatum obtinet ſomnus: quando quis nuper morbo defunctus ſuauiter dormit, ſignum eſt firmiſſimæ, perfectæ & abſolutæ criſeos. Hoc docuit Hippoc. in Coac. præno. ὕπνοι βαθέες μὴ ταραχώδεες βεβαίαν κρίσιν σημαίνουσιν, οἱ δὲ ταραχώδεες μετὰ ἀλγήματος σώματος, ἀβέβαιοι, ideſt, Somni pro fundi nec turbulenti firmã & ſtabilẽ criſin ſignificant, turbulenti vero & cum dolo re corporis, inconſtãtes ſunt. Atq; hæc ſunt ſigna omnia critica & antecedentia, & comitantia & conſequentia.

Finis libri primi.

Signa criſin conſequentia, eã iamfactã ſecura ne ſit an infida, nobis commonſtrant, ſpectantur in

- *Qualitate quæ cernitur in*
  - *Colore*
    - *Si facies bene ſit colorata ſalutaris excretio.*
    - *Si color liuidus, citrinus, niger, ſymptomatica.*
  - *Figura*
  - *Mole*
    - *Si repente detumeſcat facies quæ prius intumuerat perfecta eſt criſis.*
    - *Si turgidula remaneat, periculum eſt relapſus.*
- *Actionibus quæ res ſunt*
  - *Naturalis*
    - *Si bene ingerit, digerit, egerit relapſus non ſubeſt periculum.*
    - *Si faſtidiat cibos, ructuſque acidi, ſitis hypochondriorum tenſio remanſerint, metuẽdus eſt relapſus*
  - *Vitalis lucet in*
    - *Pulſu qui ſi æqualis & remiſſior ſit perfectam indicat criſin*
    - *Reſpiratione facili*
    - *Colore ſanorum ſimili*
    - *Calore temperato*
  - *Animalis*
    - *Senſifica ſi ſenſus integerrimi & ſomnus placidus ſit nec turbulentus, perfecta fuit criſis.*
    - *Motrix ſi belle decumbat in alterutrum latus*
    - *Princeps ſi mens tranquilla ſit*
- *Excrementis*
  - *Deiectionbus coloratis, figuratis.*
  - *Vrinis quæ*
    - *Si ſanorum ſimiles ſint ſalutarem criſin teſtãtur*
    - *Si tenues appareant aut rubra relapſum minãtur*

LIBER SECVNDVS, IN QVO DIERVM CRIticorum differentiæ omnes, & eorumdem vires explicantur.

Quomodo dies critici a medicis inuenti ſint.

Cap. XVII.

Dierũ obſeruatio apud antiquos.

TAnta apud Antiquos fuit olim ſuperſtitio,vt certo quodam dierum numero omnia conſtare, ab his pendere ſingula, his vitam hominis diſpenſari exiſtimauerint. Sanctiſſimos Ægyptiorum ſacerdotes in priuatis, & politicis actionibus peculiares dies obſeruaſſe legimus, Græci ſuos habuerũt dies,quos ἀποφράδας, id eſt,nefandos appellarunt. Fuerunt apud Romanos atri & infauſti quidam dies,qui ex Pontificũ decreto,neq; p̃liares,neque puri neq; comitiales erãt. Ruſtici & agricolæ in plantarũ amputatione ac ſatu dies peculiares obſeruant. Aſtro-

ſtrologi & Genethliaci in ſuis nataliti-
s maximam dierum rationem habẽt.
Sunt & nautis ſuſpecti quidã dies, qui-
bus mari ſe non audent committere.
Tales notantur Martii primus, ſepti-
mus, quintuſdecimus, ſeptimus & de-
cimus, vigeſimus quintus: Aprilis quin
tus, ſextus, duodecimus, vigeſimus, Fe-
bruarii ſextus, quintuſdecimus, ſepti
muſdecimus, nonus & decimus, vige-
ſimus. Sunt & felices in mari dies, qui-
bus venti omnino conſileſcunt, ſum-
maque in mari notatur trãquillitas, Al-
cyonios vocant. Verum ſuperſtitioſa
hæc omnia, incerta, fallacia. Præclari-
 Medici, certa & lõga experientia e-
docti, philoſophicam dierum contem
plationem, medicæ artis exercitatio-
 ſubiecerunt. Cum enim in morbis
dies alios, aliis potentius decernere, &
paribus fere omnibus, naturam ad-
verſus morbum inſurgere, inſignique
aliqua excretione, aut abſceſſu ἀξιολό-
 humorem morbificum nunc ἔξω,
nunc εἴσω, nunc ἀλλῃ ὅπῃ δεῖ, id eſt, foras,
 intro, aut alio quo oportet trudere

Dies ſuſpecti

Quomodo dies critici a medicis inuenti.

obſeruarent, Dies quoſdam ſtatuerũt, quos in vniuerſum, κρισίμους, κριτικὰς καὶ κρινούσας ἡμέρας, id eſt, criticos, decernẽtes, iudicatorios, decretorios vocarũt, eorum alios ſalutares & fauſtos, alios lethales, infauſtos, & nefandos ſtatuẽtes. Hos admirandus Hip. primus omniũ quorũ memoria ad nos ꝑuenit in epid. aphor. progn. & lib. de iudicationibus accurate deſcripſit, ſalutares paſſim γονίμους id eſt, fœcũdos appellans. Hũc ſequuti ſunt Archigenes, Diocles, Heraclides Tarentinus, Philotimus. Neq; v. ſummo illi Philoſopho & naturæ genio Ariſtoteli, incognita fuit dierum criticorũ vis. Nã cap. 6. lib. 5. Phyſicor. morbi ſolutionẽ quæ diebus vere criticis contingit vult fieri, κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν φυσικὴν, id eſt, ſecundum naturalem alterationẽ. Quæ vero diebus non criticis, κατὰ τὴν βιαῖον ἀλλοίωσιν, id eſt, per violentam alterationem. Tandem ſub ſequutus eſt Gal. qui dierum omnium naturã, differẽtias & vires libris tribus ita accurate & eleganter deſcripſit, vt nihil fere deſiderari poſſit. Nos ſecundo

do hoc libro dierum criticorum diffe-
rentias omnes & quæ ſit cuiuſque diei
dignitas atque in decernendo vis cla-
rius explicabimus.

Quid ſit dies Medicus, & quænam eius ſint partes.

CAP. II.

ANtequam dierum criticorum dif-
ferentias aperiamus, videamus pri-
mũ quid dies ſit medicus, & quot ſint
ius partes. Diem Aſtrologi duplicẽ *Dies duplex*
ciunt naturalem & artificialem. Na
ralis viginti quatuor horis conſtat æ- *Naturalis*
ualibus, quæ ἰσημερινὰ, id eſt, æquino-
iales dicuntur Gal. 7.8. method. Eius
ei partes ſunt duæ, dies, id eſt, ſol lu-
ns ſuper terram, & nox, id eſt, vmbra
rræ in ſolis oppoſitum diametraliter
tenſa. Artificialis dies dicitur quan-
 ſol eſt ſupra terram, hic inæqualis *Artificialis.*
e ſolet, nã æſtate longior eſt, hyeme
euior, & eius horæ inæquales ſunt
ειρκαὶ, id eſt, tẽporales appellatæ. Di-
medicus & criticus naturalis eſt con
tq; 24. horis. Hoc docuit Gal. 1. & 2.
criſi. lib. de ſeptimeſtri partu. Diem *Quid dies medicus.*
uit, appello interuallũ 24. horarum

æquinoctalium: ſic & annum trecentis & ſexaginta quinque diebus & quarta inſuper diei parte conſtare dicunt. Diem porro Athenienſes, Perſæ & Boæmi a ſolis occaſu incipiunt, Vmbri & Arabes a meridie, Babylonii ab exorto ſole, Ægyptii & Galli a media nocte, Medici ab ea hora qua cœpit æger decumbere & manifeſte laborare, vt poſt hac fuſius demonſtrabitur. Diem naturalem veteres Romani in partes vndecim ſecuerũt, mediam noctem, Gallicinium, conticinium, crepuſculum matutinum, diluculum, auroram, diẽ clarum, meridiem, tempus occiduúm, ſupremam tempeſtatem & veſperam. Medici diei naturalis quatuor tantum ſtatuũt partes, matutinũ tẽpus, meridianũ, veſpertinũ & nocturnũ. Hoc primus indicauit Hip. ſect. 1. lib. 2. epid. & ſect. 1. lib. 6. dum ſcribit, veſperi exacerbari & annum ad veſperam & aſcarides. Gale. in comment. diem toti anno proportione reſpondere vult, vt enim quatuor ſunt anni partes, ver, æſtas, autumnus, hyems, ita & diei. Matutinum

Diei naturalis partes 11. apud Romanos

Diei naturalis partes 4. apud Medicos.

utinum tempus veris analogiam præ-
e fert,æſtati aſſimilatur meridies, Au-
umno veſpertinum tempus, nox autẽ
yemi. Horis matutinis dominatur
anguis. Circa meridiem quæ æſtuoſa
ſt bilis. Circa veſperam melancholi-
us humor. Noctu pituita. Obſerua-
ũt Arabes, morbos a ſanguine obor-
os mane exacerbari, quia, tunc tem-
oris mouetur ſanguis, & ea ratione
atutinis horis mittendum ſanguinẽ
ræcipiunt, melancholici omnes affe-
tus circa veſperam magis affligunt, pi
uitoſi noctu, vnde nocturnæ febres fe
e omnes ſunt pituitoſæ : Ita ergo diei
aturalis quatuor ſunt partes in Græ-
orum & Arabum Medicorum doctri
a, quibus ſingulis criſes contingere
oſſunt, ſed nocturnæ periculoſiores
ſſe ſolẽt. Iam vero criticus dies is dici
ır, qui decernit, qua fuſa & ampla ſi-
nificatione omnis dies criticus dici
oteſt, quia quolibet die iudicari po-
eſt morbus: Sed ꝑprie & vere criticus
ies is dicitur, qui frequẽter & ſecure
ecernit, cum excretione vel abſceſſu.

Reſpondēt diei partes quatuor anni tēporibus.

Quid dies ſit criticus.

Differentiæ dierum Criticorum ex Hippocrate.

CAP. III.

DIerum criticorum numerus, eorũdem vires & differẽtiæ multis quidẽ difficultatum inuolucris ſunt implicatæ: Nos tamen ſingula hæc explicare & in perſpicuam lucem proferre cõnabimur: Atq; vt ordine progrediatur diſputatio noſtra, quid admirandus Hip. quid Gal. ea de re ſcriptis manda-

Differentia dierũ criticorũ ex Hippo.

rint, primũ aperiemus. Deinde q̃d ſentiamus paucis explicabimus, Hip. criticorum dierum differentias, aliter in epid. aliter in prog. & aphor. tradidit. Sect.3.lib.1.epid. dierum alios impares

Pares qui

alios pares ſtatuit. Pares ſunt quartus, ſextus, octauus, decimus, decimuſquartus, vigeſimusoctauus, trigeſimus, quadrageſim9 octauus, ſexageſim9, octogeſimus, centeſimus.

Impares qui

Impares ſunt tertius, quintus, ſeptimus, nonus, vndecimus, ſeptimusdecimus, vigeſimusprimus, ſeptimus & vigeſimus, trigeſimus primus.

Emendatur locus Hippoc.

Interea emendandus Hip. locus. Nã in Græcis codicibus ita legitur: Εκ τῶν δ' ἐν τῇσι περισσῇσι κρινόντων περιό-

ων.α. γ.ε. id eſt,circuituum qui iudicāt
nparibus diebus,primus,tertius,quiñ
us,vt ita videatur primus dies eſſe cri-
icus:Quod tamen falſum eſt. Nam a-
ud eundem Hippoc.(vt ſuo loco de-
nonſtrabitur)primus & ſecundus dies
on ſunt decretorii, cum nullus mor-
us,cuius coctionem exſpectamus, fi-
iri vno die poſſit, quamquam eadem
ie ſæpe mori cõtingit vt ex angina &c
egendum ergo loco α.πρώτη vt ſit au-
oris hic ſenſus. Primus dies impar eſt
ertius, vel circuituũ qui iudicant im-
aribus diebus, primus eſt tertius,vt eo
ũm qui decernunt diebus paribus,pri
nus eſt quartus, neque etiam ſecundi
iei meminit eo loco. Itaque vt eo re-
eamus,vnde digreſſi ſumus,in Epide-
niis dies omnes,quibus criſes contin-
unt perfectæ,criticos appellauit,quia
inc temporis,quæ ſingulis ægrotis cõ
ngebant bona, aut mala obſeruabat
Hippocrates,neque certa erat adhuc
explorata criſimorum dierum co-
nitio: Et ſane (vt annotauit Galenus
pidemiorum libri ſunt ὑπομνήματα

Differentia criticorum dierum ex progn. & aphoriſ.

& velut obſeruationes quas ſibi ad memoriam, non aliis ſcribebat. Accuratius in progn. & Aphor. aureis & plane diuinis libris, criticorum dierum differentias ꝓpoſuit, & eos tantum, qui vere ſunt critici, quibus frequentes, fidæ & ſecuræ contingunt criſes, deſcripſit. Itaque quaternarios omnes in acutis morbis potenter decernere voluit, acutorum autem terminum ſtatuit vigeſimum diem. Sunt hæc Hippoc. verba ſect.3.progn. Primus acutorum impetus quarto die finitur, ſecundus ad ſeptimum producitur, tertius ad vndecimum, quartus ad decimum quartum, quintus ad decimum ſeptimum, ſextus ad vigeſimum. Hi igitur impetus ex acutiſſimis morbis per quatuor ad viginti ex additione deſinunt. In aphor. eadē fere ſcripſit, aphor.24.ſect.2. Septenorum quartus eſt index, Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autē & vndecimus ſpectandus, ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ. Rurſus vero ſeptimus decimus ſpectādus. ipſe ſiquidem eſt quartus a quarto decimo,

ſepti

mus vero ab vndecimo. Itaque a primo ad vigeſimum ſex ſunt quaternarii & tres ſeptimanæ, quæ ita numerandæ ſunt, vt ſecunda a prima omnino ſeparetur, id eſt, vt octauus dies ſecundæ principium ſit: Tertia vero cum ſecunda copuletur, id eſt, quartus decimus dies bis numeretur, vt ita in vigeſimũ diem, nõ primum & vigeſimum cadat criſis. Intercidentium dierum non meminit in prog. & aphor. quoniam quæ his diebus cõtingũt criſes, imperfectæ ſunt, & ab ἐειπισμῶ potius, aut ob aliq; extrinſecus adueniens irritamentum cõtingunt, quam ex lege & præſcripto naturæ. Hæc eſt admirandi Hippoc. de criticorum dierum differentiis doctrina.

Differentia criticorum dierum ex Galeno.

CAP. IV.

GAlenus, quæ paulo obſcurius a ſummo Hippocrate tradita erant, ſcriptis illuſtrauit elegantiſſimis, libris tribus de Criſibus & totidem de diebus decretoriis. Itaque dierum duos ſtatu-

ſalutaris fuit excretio, ſin color liuidus citrinus, niger, ſymptomatica. Si quæ prius a morbo & febris vehementia intumuerat facies, repente detumeſcat, perfecta eſt criſis: ſi vero poſt criſin, faciei tumor remaneat, ſintque adhuc turgidulæ palpebræ, periculum ſubeſt relapſus. Hoc docuit me diuinus ſenex ſect. 5. lib. 2. epid. ἢν πυρετῷ ἔχοντος τὰ περὶ τὸ πρόσωπον ἰσχνὰ ἢ ἐν ἡμέρῃ γονίμῳ, τὴν ἐπιοῦσαν λύει, id eſt, ſi cui febricitāti facies die critico extenuetur, ſequenti die ſoluetur omnino morbus. Hoc idē in Coacis Prænotionibus ſcriptum legitur. Facies extumeſcente reſidens, vox idem blandior, tum ſpiritus rarior & facilior, remiſſionem perfectam fore denūtiant. Obſeruata corporis qualitate, actiones omnes percurrere debet medicus, primumque naturales. Nam ſi peracta criſi, cibum appetit ex animi ſententia, belle coquit & deiicit atq; vt breuius dicā bene ingerit, digerit egerit, de relapſu non eſt q̄ metuamus. Quod ſi nauſea, cibi faſtidium, ructus acidi, aut nidorulenti, ſitis, hypochon-

Actiones.

Naturales.

chondriorum tenſio,remanſerint, ſigna ſunt impuritatis aluinæ & reliquiarum,vnde relapſus. Vitalis facultas in reſpiratione,pulſu,colore & calore totius conſpicua eſt. Si itaque pulſus æqualis,remiſſior & temperatus ſit,ſi ſpiritum ducat ex facili,ſi color ſanorum ſimilis, ſi denique omnis alieni caloris ſit expers,planeque ἀπύρετος,perfectam & ſalutarem omnino criſin exclamet medicus: Quod ſi frequens ſit pulſus, calorque acrimonia quamtumuis leui tactum feriat, recidiuam polliceatur. Remanſit enim ἐμπύρευμα quod ſupereſſe cuiuſdam viſceris intemperiem teſtatur, a qua, noua humoris generatio fieri poteſt: At quæ relinquũtur in morbis, relapſus facere cõſueuerũt aphor. 12 ſect. 2. Ex animalibus facultatibus, ſigna hæc petenda ſunt, ſi abſoluta criſi mens tranquilla ſit, non deliret,ſenſus integerrimi ſint,decũbat in alterutrum latus,manibus,pedibus,cruribuſque modice reflexis, perfecta fuit criſis,ſin minus imperfecta. Poſtremo,ex vniuerſalibus excrementis,vrinis ſcili-

Vitales

Animales facultates.

cet & deiectionibus, indicia quædam perfectæ, aut imperfectæ criſeωs peti poſſunt: Si poſt criſin vrinæ tenues appareant relapſus periculum ſubeſt. Æger ſecundus ſect 1. lib, 3. epid. Hermocrates decimoquarto die liberatur a febre, decimoſeptimo vrinæ tenues apparuerunt, vigeſimoſeptimo mortuus eſt. Vrinæ etiam rubræ poſt criſin, reliquiarum aliquid ſupereſſe arguũt. Sũt hæc omnia criſin conſequentia ſigna: Sed inter ea principatum obtinet ſomnus: quando quis nuper morbo defunctus ſuauiter dormit, ſignum eſt firmiſſimæ, perfectæ & abſolutæ criſeos. Hoc docuit Hippoc. in Coac. præno. ὕπνοι βαθέες μὴ ταραχώδεες βεβαίαν κρίσιν σημαίνουσιν, οἱ δὲ ταραχώδεες μετὰ ἀλγήματος σώματος, ἀβέβαιοι, ideſt, Somni pro fundi nec turbulenti firmã & ſtabilẽ criſin ſignificant, turbulenti vero & cum dolore corporis, inconſtãtes ſunt. Atq; hæc ſunt ſigna omnia critica & antecedentia, & comitantia & conſequentia.

Finis libri primi.

Signa criſin conſequetia, eã iam factã ſecura ne ſit an infida, nobis commonſtrant, ſpectantur in

- Qualitate quæ cernitur in.
  - Colore
    - Si facies bene ſit colorata ſalutaris excretio.
    - Si color liuidus, citrinus, niger, ſymptomatica.
  - Figura
  - Mole
    - Si repente detumeſcat facies quæ prius intumuerat perfecta eſt criſis.
    - Si turgidula remaneat, periculum eſt relapſus.
- Actionibus quæ res ſunt
  - Naturalis
    - Si bene ingerit, digerit, egerit relapſus non ſubeſt periculum.
    - Si faſtidiat cibos, ructuſque acidi, ſitis hypochondriorum tenſio remanſerint, metuẽdus eſt relapſus
  - Vitalis lucet in
    - Pulſu qui ſi æqualis & remiſſior ſit perfectam indicat criſin
    - Reſpiratione facili
    - Colore ſanorum ſimili
    - Calore temperato
  - Animalis
    - Senſifica ſi ſenſus integer rimi & ſomnus placidus ſit nec turbulentus, perfecta fuit criſis.
    - Motrix ſi belle decumbat in alterutrum latus
    - Princeps ſi mens tranquilla ſit
- Excrementis
  - Deiectionibus coloratis, figuratis.
  - Vrinis quæ
    - Si ſanorum ſimiles ſint ſalutarem criſin teſtãtur
    - Si tenues appareant aut rubra relapſum minãtur

LIBER SECVNDVS, IN QVO DIERVM CRIticorum differentiæ omnes, & eorumdem vires explicantur.

Quomodo dies critici a medicis inuenti ſint.

Cap. XVII.

Dierũ obſeruatio apud antiquos.

TAnta apud Antiquos fuit olim ſuperſtitio, vt certo quodam dierum numero omnia conſtare, ab his pendere ſingula, his vitam hominis diſpenſari exiſtimauerint. Sanctiſſimos Ægyptiorum ſacerdotes in priuatis, & politicis actionibus peculiares dies obſeruaſſe legimus. Græci ſuos habuerũt dies, quos ἀποφράδας, id eſt, nefandos appellarunt. Fuerunt apud Romanos atri & infauſti quidam dies, qui ex Pontificũ decreto, neq; pliares, neque puri neq; comitiales erãt. Ruſtici & agricolæ in plantarũ amputatione ac ſatu dies peculiares obſeruant. Aſtro-

ſtrologi & Genethliaci in ſuis nataliti-
is maximam dierum rationem habēt. *Dies ſuſpecti*
Sunt & nautis ſuſpecti quidā dies, qui-
bus mari ſe non audent committere.
Tales notantur Martii primus, ſepti-
mus, quintuſdecimus, ſeptimus & de-
cimus, vigeſimus quintus: Aprilis quin
tus, ſextus, duodecimus, vigeſimus, Fe-
bruarii ſextus, quintuſdecimus, ſepti
muſdecimus, nonus & decimus, vige-
ſimus. Sunt & felices in mari dies, qui-
bus venti omnino conſileſcunt, ſum-
maque in mari notatur trāquillitas, Al-
cyonios vocant. Verum ſuperſtitioſa
hæc omnia, incerta, fallacia. Præclari-
us Medici, certa & lōga experientia e-
docti, philoſophicam dierum contem
plationem, medicæ artis exercitatio-
ni ſubiecerunt. Cum enim in morbis
dies alios, aliis potentius decernere, & *Quomodo dies critici a medicis inuēti.*
imparibus fere omnibus, naturam ad-
uerſus morbum inſurgere, inſignique
aliqua excretione, aut abſceſſu ἀξιολό-
γῳ, humorem morbificum nunc ἔξω,
nunc ἔσω, nunc ἀλλῃ ὅπῃ δεῖ, id eſt, foras,
aut intro, aut alio quo oportet trudere

obſeruarent, Dies quoſdam ſtatuerũt, quos in vniuerſum, *κρισίμους, κριτικὰς καὶ κρινούσας ἡμέρας*, id eſt, criticos, decernẽtes, iudicatorios, decretorios vocarũt, eorum alios ſalutares & fauſtos, alios lethales, infauſtos, & nefandos ſtatuẽtes. Hos admirandus Hip. primus omniũ quorũ memoria ad nos ꝑuenit in epid. aphor. progn. & lib. de iudicationibus accurate deſcripſit, ſalutares paſſim *γονίμους* id eſt, fœcũdos appellans. Hũc ſequuti ſunt Archigenes, Diocles, Heraclides Tarentinus, Philotimus. Neq; v. ſummo illi Philoſopho & naturæ genio Ariſtoteli, incognita fuit dierum criticorũ vis. Nã cap. 6. lib. 5. Phyſicor. morbi ſolutionẽ quæ diebus vere criticis contingit vult fieri, *κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν φυσικήν*, id eſt, ſecundum naturalem alterationẽ. Quæ vero diebus non criticis, *κατὰ τὴν βιαίαν ἀλλοίωσιν*, id eſt, per violentam alterationem. Tandem ſubſequutus eſt Gal. qui dierum omnium naturã, differẽtias & vires libris tribus ita accurate & eleganter deſcripſit, vt nihil fere deſiderari poſſit. Nos ſecun-

do

do hoc libro dierum criticorum differentias omnes & quæ ſit cuiuſque diei dignitas atque in decernendo vis clarius explicabimus.

Quid ſit dies Medicus, & quænam eius ſint partes.

Cap. II.

Antequam dierum criticorum differentias aperiamus, videamus primũ quid dies ſit medicus, & quot ſint eius partes. Diem Aſtrologi duplicẽ faciunt naturalem & artificialem. Naturalis viginti quatuor horis conſtat æqualibus, quæ ἰσημεριναὶ, id eſt, æquinoctiales dicuntur Gal. 7. 8. method. Eius diei partes ſunt duæ, dies, id eſt, ſol lucens ſuper terram, & nox, id eſt, vmbra terræ in ſolis oppoſitum diametraliter extenſa. Artificialis dies dicitur quandiu ſol eſt ſupra terram, hic inæqualis eſſe ſolet, nã æſtate longior eſt, hyeme breuior, & eius horæ inæquales ſunt καιρικαί, id eſt tẽporales appellatæ. Dies medicus & criticus naturalis eſt conſtatq; 24. horis. Hoc docuit Gal. 1. & 2. de criſi. lib. de ſeptimeſtri partu. Diem inquit, appello interuallũ 24. horarum

Dies duplex *Naturalis* *Artificialis.* *Quid dies medicus.*

tutinum tempus veris analogiam præſe fert, æſtati aſſimilatur meridies, Autumno veſpertinum tempus, nox autē hyemi. Horis matutinis dominatur ſanguis. Circa meridiem quæ æſtuoſa eſt bilis. Circa veſperam melancholicus humor. Noctu pituita. Obſeruarūt Arabes, morbos a ſanguine obortos mane exacerbari, quia, tunc temporis mouetur ſanguis, & ea ratione matutinis horis mittendum ſanguinē præcipiunt, melancholici omnes affectus circa veſperam magis affligunt, pituitoſi noctu, vnde nocturnæ febres fere omnes ſunt pituitoſæ: Ita ergo diei naturalis quatuor ſunt partes in Græcorum & Arabum Medicorum doctrina, quibus ſingulis criſes contingere poſſunt, ſed nocturnæ periculoſiores eſſe ſolēt. Iam vero criticus dies is dicitur, qui decernit, qua fuſa & ampla ſignificatione omnis dies criticus dici poteſt, quia quolibet die iudicari poteſt morbus: Sed ꝓprie & vere criticus dies is dicitur, qui frequēter & ſecure decernit, cum excretione vel abſceſſu.

Reſpondēt diei partes quatuor anni temporibus.

Quid dies ſit criticus.

δων.α. γ. ε. id eſt, circuituum qui iudicāt imparibus diebus, primus, tertius, quintus, vt ita videatur primus dies eſſe criticus: Quod tamen falſum eſt. Nam apud eundem Hippoc. (vt ſuo loco demonſtrabitur) primus & ſecundus dies non ſunt decretorii, cum nullus morbus, cuius coctionem exſpectamus, finiri vno die poſſit, quamquam eadem die ſæpe mori cōtingit vt ex angina &c Legendum ergo loco α. πρώτη vt ſit auctoris hic ſenſus. Primus dies impar eſt tertius, vel circuituū qui iudicant imparibus diebus, primus eſt tertius, vt eorum qui decernunt diebus paribus, primus eſt quartus, neque etiam ſecundi diei meminit eo loco. Itaque vt eo redeamus, vnde digreſſi ſumus, in Epidemiis dies omnes, quibus criſes contingunt perfectæ, criticos appellauit, quia tunc temporis, quæ ſingulis ægrotis cōtingebant bona, aut mala obſeruabat Hippocrates, neque certa erat adhuc & explorata criſimorum dierum cognitio: Et ſane (vt annotauit Galenus Epidemiorum libri ſunt ὑπομνήματα

Differentia criticorum dierum ex progn. & aphoriſ.

& velut obſeruationes quas ſibi ad memoriam, non aliis ſcribebat. Accuratius in progn. & Aphor. aureis & plane diuinis libris, criticorum dierum differentias ꝓpoſuit, & eos tantum, qui vere ſunt critici, quibus frequentes, fidæ & ſecuræ contingunt criſes, deſcripſit. Itaque quaternarios omnes in acutis morbis potenter decernere voluit, acutorum autem terminum ſtatuit vigeſimum diem. Sunt hæc Hippoc. verba ſect. 3. progn. Primus acutorum impetus quarto die finitur, ſecundus ad ſeptimum producitur, tertius ad vndecimum, quartus ad decimum quartum, quintus ad decimum ſeptimum, ſextus ad vigeſimum. Hi igitur impetus ex acutiſſimis morbis per quatuor ad viginti ex additione deſinunt. In aphor. eadẽ fere ſcripſit, aphor. 24. ſect. 2. Septenorum quartus eſt index, Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autẽ & vndecimus ſpectandus, ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ. Rurſus vero ſeptimus decimus ſpectãdus. ipſe ſiquidem eſt quartus a quarto decimo,

mus vero ab vndecimo. Itaque a primo ad vigeſimum ſex ſunt quaternarii & tres ſeptimanæ, quæ ita numerandæ ſunt, vt ſecunda a prima omnino ſeparetur, id eſt, vt octauus dies ſecundæ principium ſit: Tertia vero cum ſecunda copuletur, id eſt, quartus decimus dies bis numeretur, vt ita in vigeſimũ diem, nõ primum & vigeſimum cadat criſis. Intercidentium dierum non meminit in prog. & aphor. quoniam quæ his diebus cõtingũt criſes, imperfectæ ſunt, & ab ἐρεθισμῷ potius, aut ob aliq; extrinſecus adueniens irritamentum cõtingunt, quam ex lege & præſcripto naturæ. Hæc eſt admirandi Hippoc. de criticorum dierum differentiis doctrina.

Differentia criticorum dierum ex Galeno.

CAP. IV.

GAlenus, quæ paulo obſcurius a ſummo Hippocrate tradita erant, ſcriptis illuſtrauit elegantiſſimis, libris tribus de Criſibus & totidem de diebus decretoriis. Itaque dierum duos ſtatu-

narii omnes a vigeſimo ad quadrageſimum, vicenarii a quadrageſimo ad cẽteſimum. Statuantur ergo tres dierum criticorũ circuitus: vnus minor ex quaternionibus; Alter maior & ἡμιτελὴς ex ſeptimanis, Tertius maximus & pfectiſſimus ex viceſimo in ſe aucto & multiplicato. Sed hæc iunioribus obſcuriora fortaſſe videri poterũt, noſtra igitur diuiſione illuſtriora clarioraq; euadent.

Tres circuitus dierũ, iunior minor, maior, maximus

Perfecta & vera dierum criticornm diuiſio.

CAP. V.

DIes criticos appello, in quibus mutationes contingunt plurimæ ac firmæ. Eorũ in morbis acutis tres omnino ſtatuo differentias, Alii ſunt vere & pfecte critici: Alii indices, Alii intercidẽtes. Perfecte critici, abſolute κρίσιμοι dicũtur aut principes, Barbari radicales dicunt, quoniam quæ his diebus cõtingunt criſes, omnes perfectæ criſeως notas habẽt. Eiuſmodi ſunt ſeptenarii tres, ſeptimus, quartusdecimus, vigeſimus. Debet pfecta criſis eſſe εὔσημος, id eſt, indicata, At quilibet ſeptenarius, ſuũ habet indicem, ſeptimus quartũ,

Dies vere critici & principes.

ſin habet albam, læuem, æqualem, ſolu tionem morbi ſeptimo fieri oſtendit, Sunt autem indices dies numero tres, quartus, vndecimus, ſeptimusdecimus quia tres tantum ſeptimanæ, & quilibet ſeptenarius ſuum habet indicem, primus quartum, ſecundus vndecimũ, tertius ſeptimumdecimum. Tertius ſupereſt criticorum dierũ ordo, quos Græci παρεμπίπτοντας, Latini intercalares, intercidentes, interrepentes appellãt, quia inter vere criticos & indices, intercidunt, intercalantur. Quidã prouocatorios dicunt, quod naturam proritent & ante tempus excernere cogant. Eiuſmodi ſunt in prima ſeptimana tertius & quintus, in ſecunda nonus & tertiusdecimus, in tertia decimus nonus. Sunt autem hi in morbis acutis ea prærogatiua critici, quia impares, & quæ illis diebus criſes contingunt, imperfectæ ſunt, quia naturæ motum & ordinem non ſequuntur, ſed irritata ac laceſſita natura fiunt. Tot ergo a nobis criſimorum dierum ſtatuuntur differentiæ, vt alii ſint principes,

Dies intercalares.

Dies vacui & medicinales. alii indices, alii intercidentes. Reliqui omnes vt ſextus, octauus, decimus, duodecimus, ſextusdecimus, octauusdecimus a Doctis quibuſdā vacui & medicinales dicũtur: vacui, q͂a nec decernũt, nec indicãt, nec prouocãt. Medicinales v. quia illis diebus ægris mederi eiſque cathartica citra periculum exhibere poteſt Medicus. Hoc apertiſſimis verbis expreſſit Diuinus ſenex lib. 4. de Morbis, Quicunque, inquit, febre continua correpti cathartico diebus paribus vſi ſunt, hi nimium purgati ſunt nunquam: At qui diebus imparibus cathartico ſunt vſi, nimium ſunt purgati & multi perierunt. Dies hos, quidam criticos artificiales vocãt, quod arte medica morbos iudicent, id eſt, ſoluant.

Tabula dierum differentias omnes comprehendens.

Dierum in morbis acutis quatuor ſtatuimus differentias.

- *Alii ſunt vere & perfecte critici principes dicuntur aut radicales, eiuſmodi tres tãtum ſunt.*
  - *Septimus.*
  - *Decimusquartus.*
  - *Vigeſimus,*
- *Alii ſunt indices ſeu contemplabiles qui criſin ſeptenario futurã indicant, ſolentq; in illis ſigna coctiõis apparere Tres tantũ ſunt quia tres ſeptimanæ.*
  - *Quartus ſeptimum indicat ſi nihil magnũ & rarum ſuperuenerit.*
  - *Vndecimus index eſt quarti decimi,*
  - *Decimus ſeptimus vigeſimi.*
- *Alii ſunt interciden tes intercalares. qui inter principes & indices intercidunt & quæ illis diebus cõtingunt criſes irritata natura fiunt. Sunt autem hi.*
  - *In prima ſeptimana tertius & quintus.*
  - *In ſecunda nonus & 13.*
  - *In tertia 19.*
- *Alii ſunt vacui & medicinales qui nec iudicãt nec indicant nec prouocãt & illis cathartica tuto exhibere poteſt medicus, Tales ſunt 6.8.10.12.16.18.*

Quodnam ſit morbi principium & a quo die numerare debeat medicus.

Cap. VI.

Principii multiplex acceptio

ANtequam dierum criticorũ vires, & quæ cuiuſq; ſit in decernẽdo dignitas aperiamus, vidẽdũ prius quid ſit morbi principium: Eo n. ignorato quis primus, quis quartus, aut ſeptimus dies dici debeat, ſtatui nõ poteſt. Principii apud Hip. & Gal. multiplex eſt acceptio, vt colligo ex cõm. in 1. ꝓgn. ex cõmen. ad aphor. 12. ſect. 1. ex lib. 1. de criſi. cap. 6. 7. 8. & ex lib. de totius morbi tẽporibus.

Prima.

Sæpe principium denotat τὴν πρώτην εἰσβολὴν τοῦ νοσήματος οὐδὲν οὔπω πλάτος ἔχουσαν, id eſt, primũ morbi inſultum, nullam adhuc latitudinem obtinentem. Principium illud momentaneũ eſt & fere indiuiſibile, conſiſtit ἐν τῷ νῦν, in puncto.

Secunda.

Secundo, principiũ ſumitur pro primo die decubitus, vt dicatur tunc morbus incipere cum decumbit æger.

Tertia.

Interdum ſignificat eum inſultum, qui ad aliquod tempus, tertium ſcilicet vel quartum diem extẽditur, vt primus quaternarius principiũ morbi

morbi dici poſſit. Quin etiam primum morbi tempus denotat, cum morbum in quatuor diuidentes tempora, principio, incremento, ſtatu & declinatione conſtare pronuntiamus. Nonnunquã principium pro toto cruditatis tempore vſurpatur, vt tandiu dicatur morbus eſſe in principio, quandiu humorum adeſt cruditas, licet ad decimum quartum diem extendatur. Hac principii ſignificatione vtitur paſſim Hippoc. in Aphor. Aphor. 22. ſect. 1. Cocta medicari atque mouere non cruda, μήτι ἐν ἀρχῇσιν, id eſt, nec in principiis & Aphor. 24. eiuſdem ſect. In acutis morbis raro & principiis medicamentis purgantibus vtendum, quamdiu ſcilicet crudus eſt humor. Poſtremo vſurpatur principii nomen pro eo tempore quo manifeſtam perſentit æger actionum læſionem, & febris adeo σαφῶς facultates lædit, vt rectus ſtare amplius nequeat, ſed coactus decumbat, ſi per tempus, occaſionem & locum liceat. Hæ ſunt principii omnes apud Hip. & Gal. acceptiones. Nunc quomodo in hiſtoria criti

Quarta *Quinta* *Sexta.*

ca principium intelligi debeat videamus. Non a primo quaternario, neque ab humorum cruditate principium incoandum, ita enim tertius dies non eſſet criticus, & aliquãdo decimusquartus primus eſſet morbi dies, quia poteſt ad decimum quartum extendi naturæ oppreſſio & humorum cruditas. Non a primo inſultu primum morbi diem numerare debet Medicus, quia principium hoc eſt inſenſile & momẽtaneum: At Medicus ſenſualis eſt artifex. Non a primo die decubitus, fieri enim poteſt vt delicatior quiſpiã leui de cauſa & ſine febre decumbat: Contra ſæpe contingit robuſtos, vel grauioribus negotiis occupatos, licet febricitent, tardius decumbere quam deberẽt. Quid igitur ſtatuendum? Soluit eleganter quæſtionem hanc Gal. primo de dieb. decret. docetque ab ea hora principiũ morbi incoandum, qua ſentit æger manifeſtã actionum læſionẽ, & qua febris adeo σαφῶς facultates lædit, vt rectus ſtare nequeat. Id cõfirmat ſummi Hippoc. auctoritate. Scribit enim

Quomodo principiũ hic intelligi debeat.

nim

nim in epid. Lotos pleroſque, cœnatos ac bene cibum capientes, derepente morbo correptos fuiſſe. Sect.3.lib.1.epid. Eraſinus ſtatim a cœna igne correptus. Pythion primo die tremore manuum cũ febre acuta vexatus eſt, Caluum Lariſſeum femoris dextri dolore cum acuta febre de repente prehenſum legimus, cõtr.epid. 1. ſcribit Hip. multis ad alterã aurem obortos tumores, plurimis ad vtrãq; ſine febre & rectis, & ſect.1.lib 3.epid. Eum qui in Dealcis horto iacebat, diu capitis grauitate laborantẽ dextroq; tẽpore dolentẽ, cum occaſione, igne præhẽſum fuiſſe & iacuiſſe ſcribit. Ex quibus planũ fit & apertũ ab eo die principium morbi numerãdũ, quo cepit æger febricitare nõ dolere, nec aliis ſympt. infeſtari.

An in partu principium morbi a die partus numerandum ſit, an a die febris.

CAP. VII.

Contra noſtræ cõcluſionis veritatẽ obiici multa ſolẽt quæ diluẽda ſunt. Nã ſi principiũ morbi ab eo die incoãdũ, quo cæpit febricitare. E. & in partu

& in capitis vulneribus,& in viſcerum inflammationibus,principiũ a die febris numerandum: At contrarium ſuadent ratio,experientia & grauiſſimorũ virorum auctoritas. De partu primum dicam. Conſtans eſt Hippoc Gal. Aui. omnium deniq; Medicorum aſſertio, non a die febris,ſed a die partus principium morbi numerandum. Sententia 10. ſect. 3. progn. hæc ſcripſit Hippoc. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῇσι γυναιξὶν αἱ κρίσιες ἐκ τῶν τόκων γίνονται. id eſt, iuxta vero eandem rationem mulieribus quoq; iudicationes fiunt a partu. Gal. in com. clarius Hip. ſententiam enarrat. Principium (inquit) numerationis tibi fiat, nõ quo die cœperint febricitare, ſed quo pepererint. Sect. 2. lib. 3. epid. in ægris decimo 11. 12. ſupputationem a die partus facit Hip. Huius rei eſt euidens demõſtratio. Nã ab eo die numerandum morbi principium, quo incipit moueri humor, At in die partus moueri incipit humor. Eſt n. ex ſummi Hip. doctrina lib. de ſeptimeſtri partu, partus velut quædã criſis,& eo die maxima eſt natu-

Auctoritates Hip. de partu

Auctoritas Gale.

Demonſtratio

ræ cõtentio, quo tempore qui latitant humores exagitari incipiunt. Itaque ex eo humorum motu & naturæ contentione ſupputatio fieri debet, non a die febris. Sic in omni inflammatione, non a die febris, ſed a die inflammationis ſupputatio facienda. quia febris illa ſymptomatica eſt. Verum ſibi ipſi aduerſari videtur Hip. Nam ſect. 3. lib. 1. epid. in Philini vxore morbi principiũ numerat a die febris, non a die partus. Huic (inquit) decimoquarto a partu die ſuperuenit febris, ſexto die delirauit, vigeſimo interiit. Erat autem vigeſimus ille dies trigeſimus quartus a partu. Expedita reſponſio eſt, ſi febris poſt ſextum aut ſeptimum diem ſuperuenerit iam nõ a partu, ſed a die febris computationem faciendam, quia febris hæc nõ ſequitur humoris motum, qui paulo ante partum, aut etiam in ipſo partu contingere ſolet, ſed forte ab aliqua cauſa externa, vt ira, metu, intẽpeſtiua victus ratione aut ſimili alio errore excitatur. Opponet nobis fortaſſe argutiolus quidam hiſtorias duas, *Obiectio.* *Solutio* *Obiectio*

quibus ſecundo a partu die febris oborta eſt, & tamen a die febris, non a die partus principium numerauit Hippo. Sect. 3. lib. 1. epid. Epicratis vxorem & Dromeade febris corripuit ſecundo a partu die. Legite eas hiſtorias apud auctorem, Nam ſingula hic tranſcribere, hominis eſſet otio ac literis abutentis.

Reſponſio. Reſpondet Petrus Aponenſis, partum alium eſſe naturalem, alium non naturalem, ſi naturalis ſit partus, a die febris computatio fiat, veriſimile enim eſt, febrem non ab agitatione partus excitari, quia omnia κτ' φύσιν ſe habent, ſed ab aliqua cauſa externa: Quod ſi non naturalis ſit partus, fiat computatio a die partus, quia tunc temporis partus morbi rationem habet, & febris ſuperueniens ſymptomatis, vel dicamus cũ Gal. Hippoc. in epid. multa ſparſim & confuſe annotaſſe, non vt ederentur, ſed vt eſſent velut aduerſaria & ὑπομνήματα ad memoriam iuuãdam: In progn. vero & aphor. ſingula paulo accuratius explicaſſe, & ad certam veritatis regulam accommodaſſe. Itaque his libris

computationem a die partus incoandam cenſet, ſi modo ab alia cauſa non cõtingat febris, quam ab eo humorum motu, quem pariẽdi conatus excitauit. Quæ autem de Partu a nobis dicta ſunt ad capitis & reliquarum partiũ vulnera, aut inflammationes accommodari poſſe exiſtimamus. Principium namq; non a die febris, ſed ab eo quo inflictũ eſt vulnus numerandum, ſic ſolet Hip. lib. περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων dies numerare. Multi (inquit) æſtate ante ſeptimum diem, hyeme ante decimum quartum moriũtur. Cæterum ne quid prætermiſſum a nobis videatur, quod ad morbi principium & dierum λογισμὸν ſpectet, hæc pro diſputationis coronide annotanda ſunt, dum morbus redit, recidiuam cum priore morbo iungendam eſſe, ſi modo relapſus ex morbi reliquiis, non ex alia cauſa contingat. Teſtem habeo locupletiſſimum Hippoc. qui primarios affectus cum recidiuis coniungere ſolet. Æger ſecundus ſect. 2. libri tertii epid. Hermocrates, decimoquarto die liberatur a febre, ſepti-

In vulneribus capitis quomodo fieri debeat cõputatio.

Reſidua numeranda quomodo.

modecimo rurſum febricitauit, vigeſimo febris expers, quarto & vigeſimo rediit. Tādē 7. & vigeſimo moritur. Æger octauus ſect. 3. lib. 3. epid. Anaxion vigeſimo die ſudauit, febre liberatus eſt omnino, ſeptimo & vigeſimo rediit febris, quarto & trigeſimo totum illi corpus calido ſudore diffluxit, ceſſauit febris, perfecte iudicatus eſt.

Cui diei attribuenda ſit criſis.

Cap. VIII.

Qvoniam ſæpe contingit criſin multos dies occupare, adeo vt incertū ſit, ad quem eorum referri debeat, ne quid fluctuantes rudiorum animos remoretur, ea paucis explicare non erit ſtudioſis (vt opinor) ingratum. Statuatur exempli gratia vacuatio quædam critica, vt ſudor, qui ſeptimo morbi die erumpere incipiat, ſequente autem 8. deſinat, cui horū attribuenda eſt criſis? 7. ne an 8? Nos ad quæſtionis diſſolutionē, tria in die critico Medico diligēter obſeruanda volumus, morbi παροξυσμὸν id eſt, acceſſionem, Diei naturam & tēporum criticorum numerum. Paroxy-

Tria in die critico ſpectanda

ſmorum

ſmorum hæc eſt ratio. Si diebus impa- *1. Paroxiſmus.* ribus exacerbetur morbus, diei impari potius criſis attribuenda, etiamſi in parem ſæpe incidat, quoniam ex ſummi dictatoris doctrina iiſdem diebus iudicantur morbi, quibus exacerbantur, & ſect.3 lib.3 epid. τὰ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίῃσι κρίνεται ἐν ἀρτίῃσιν. Quæ paribus diebus exacerbantur, paribus iudicantur, at quorũ exacerbationes in imparibus fiunt, ea imparibus iudicantur. Secundo dierum vis & natura conſideranda, *2. dierum vis ſpectãda* Alii enim, aliis potentius decernunt, quibuſdam diebus fidæ & perfectæ, aliis infidæ & imperfectæ contingunt criſes. Demus exempli gratia nono & decimo diebus ſudaſſe ægrũ, ſi criſis perfecta fuerit & ſalutaris, noni erit nõ decimi diei, ſi imperfecta ad decimũ referenda potius. Poſtremo ſpectandus eſt numerus temporis critici. Sũt autem *3. Numerus tẽporũ criticorũ.* critica tẽpora tria ἡ ἀρχὴ τοῦ κριτικοῦ παροξυσμοῦ, ἡ ἀρχὴ τοῦ κριτικοῦ κινήματος, τὸ τέλος τῆς κρίσεως, id eſt, principiũ acceſſionis, principium motionis criticæ & finis criſeωs ſolutio ſcilicet morbi. Qui dies duo in

in ſe tempora complectitur, is magis criſin ſibi vendicat, vt ſi ſeptimo die ceperit perturbari natura, octauo autem & excretio, & ſolutio contigerit, octaui erit non ſeptimi diei criſis. Quod ſi tria hæc in tres dies diſtribui cõtingat, illi maxime tribuenda erit criſis, in quo cepit excretio, ſiquidem is maximus eſt naturæ impetus. Cæterum obſeruatione dignum eſt, peracutos morbos & vere acutos vnica die criſin abſoluere, eos vero qui decimumquartum exceſſerunt duobus, qui vigeſimum tribus. Hoc videtur in hiſtoriis ſuis particularibus tacite indicaſſe Hippoc. vt eleganter obſeruauit Gal. cap. 5. lib 2. de diebus Decretoriis. Nam dum criſis vno tantum die abſoluitur (quod ante decimumquartum diem fieri ſolet) hac dicendi formula vtitur Hippoc. Morbus huic quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, iudicatus eſt, nec reperias dixiſſe Hip. quemquam circa quintum vel ſeptimum diem iudicatum, ſed ἀπλῶς πεμπταῖον, ἑβδομαῖον κέκριται: At vbi morbus decimumquartum exceſſit diem

Obſeruatio.

em, quia plures dies occupare ſolet criſis, mutat dicendi formulã, & ita loqui conſueuit, Circa vigeſimum, aut trigeſimũ, aut quadrageſimũ iudicatus eſt, innuens tacite, huic aut illi diei poſſe criſin attribui. Ita ex his dierum paulo ſpinoſioribus ſenticetis euadẽdũ putamus. Nũc quæ ſit cuiuſq; diei dignitas, & in decernẽdo facultas, aperiamus.

De diebus vere criticis qui principes appellantur, ac primum de ſeptimo die & eius dignitate.

CAP. IX.

DIerũ non eãdẽ eſſe vim, ſed alios aliis potẽtius decernere, lõgo vſu & certa experiẽtia, iã a multis ſeculis obſeruatũ eſt: ſeptenarios autem eiuſmodi eſſe, & primus ꝓdidit Hip. & ratio ipſa ſuadet. Habent n. perfectæ ac ſalutaris criſeos notas omnes. Debet perfecta criſis eſſe ἔυσημοι, σαφὴ, πλεία, ἀσφαλὴς, id eſt, indicata, manifeſta, abſoluta & ſecura. At ſolis ſeptenariis hæc inſunt omnia: Merito itaq; principes & abſolute κρίσιμοι dicẽdi ſunt. Septenarii porro in acutis tres ſunt, 7. 14. 20. quorũ hiſtoriã primũ deſcribere poſtulat dignitatis & naturæ ordo: Sed 7. pri

Septenarii vere critici.

primũ debetur laus crſeos ꝓpterea cũ Gal.c.4.l.1.de dieb.decret.primũ inter decret.appellat,nõ numero & ordine, ſed δυνάμει καὶ ἀξιώματι,id eſt,viribus & dignitate. Eum Regi confert clementiſſimo,& ſextó opponit tanquam Tÿranno : vt enim Rex clementiſſimus multis parcit & pœna liberatos dimittit,ita ſeptimus dies inſigni facta excretione,multos ab interitu vindicat. De ſeptenarii præſtantia multa,a ſanctiſſimis Ægyptiorũ Sacerdotibus a Chaldæis,Græcis & Arabibus ſunt prodita quæ hic lubens ſcienſque prætereo: fateor enim multas nugas numerorum prætextu circumferri, vt in noſtra de ſeptimeſtri partu diſputatione annotauimus. Quid n. ſapiẽti curæ eſt ſi pleiades ſeptem ſunt, ſi vtraque vrſa ἑπτάστερος,ſi ſeptẽ in orbe miranda, ſeptẽ orbes planetarũ, ſeptem Hyades, ſeptẽ lunæ facies,ſeptem Triones maiores,minores,ſeptẽ vocis mutationes,ſeptem motus naturales,ſeptem quæ conſpiciũtur ſeptem ætates, ſeptẽ apud Græcos vocales,ſeptẽ Græciæ ſapiẽtes,ſeptem me

talla, ſeptem oſtia Nili: hincillud Poe-
tæ, *Et diuerſa ruens ſeptem diſcurrit in ora.*
ſeptem in capite, ſacra palladis arce, ſe
neſtræ, ſeptem quæ vna ſibi muro cir-
cundedit arces, ſeptem vocis mutatio-
nes: ſeptem artes liberales, ſeptem hu-
manarum actionum cauſæ, ſeptem de
ſtirpe Homeri certantes vrbes &c?
Quid inquam hæc ad ſeptenarii vires?
Nam & de ſenario, ternario, quinario,
cæteriſq; numeris mira prædicant qui
dam. Præſtat in Hippoc. Ariſtot. & Ga- *De ſepte-*
leni hortulos multis doctrinæ floribus *narii viri-*
peramænos arridenteſque diuertere. *bus obſer-*
O δὲ αἰὼν (inquit diuinus Hippoc. libel- *uationes*
lo περὶ ἀρχῶν) τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ ἑπταήμερος, id *medicæ*
eſt, Hominis ætas ſeptenario dierum *& philoſo-*
numero conſtat. Nam & plerique eo- *phicæ*
rum, qui per dies ſeptem nihil quicquã
aut edere, aut bibere volunt, his ipſis
diebus moriuntur, quia & contrahitur
ieiunum inteſtinum, & ventriculis diu
turna officii vacuitate, ſui omnino red
ditur immemor. Semen quod poſt vi-
ri eiaculationem intra ſeptem horarũ
ſpatium non fuerit in effuſionem rela-

pſum hæſiſſe in vitam pronuntiatur. Septimo poſt conceptionem die, ſpermaticarum omnium partium prima apparēt rudimenta, habetque (ait ſummus Dictator) genitura ſeptimo die, quæcunque corpus habere par eſt, ſeptimeſtres partus ζώσιμοι ſunt, non octimeſtres, ſeptimo poſt partum die iactat reliquias vmbilici. Poſt bis ſeptem incipit ad lucē viſus eius moueri. Poſt ſepties ſeptem liber etiam & pupulas, & totam faciēm vertit ad motus ſingulos, Septimo menſe dentire incipit, Poſt bis ſeptem ſedet ſine caſus timore, Poſt ter ſeptem ſonus eius in verba prorūpit, Poſt quater ſeptem incedit, poſt quinquies ſeptem incipit lac nutricis horreſcere. Septimo anno dentes permutat, fitq; vt ſcribit Hip. lib. περὶ ἀρχῶν dentium tertia generatio a ſolidioribus alimentis, tunc loquendi integritas abſoluitur, vnde ſeptem apud Græcos vocales. Bis ſeptem annis peractis lucent pubertatis indicia, puellis enim erumpunt menſtrua, turgēt mammæ, noua lanugine inſpergūtur genitalia, totum corpus libidine titillatur, Mares

vero τραγίζειν καὶ ἀφροδίζειν, id eſt, hircire, vocem aſperiorem edere, & venerem agnoſcere incipiunt, ob natiui calori ἐκλάμψεις. Poſt ter ſeptenos firmam aggrediuntur ætatem. Quarto, quinto, & ſexto ſeptenariis conſeruantur vires, eaque ætas virilis & conſtans dicitur. Septimus ſeptenarius quadratus eſt, Nonus climactericus & periculoſiſſimus iudicatur: Obſeruatum n. in multa hominũ memoria expertumq; eſt (vt notat A. Gellius in ſenioribus pleriſque, hũc vitæ annũ cum periculo & clade aliqua venire, aut corporis morbique grauioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. Elegãs legitur apud eundẽ auctorem Diui Auguſti ad Caium Nepotẽ de anno climacterico cõgratulatio. Decimus ſeptenarius q ſeptuageſimũ annum cõplet meta creditur viuẽdi, q Regius ille Propheta cœleſti numine plenus ita ceciniſſe eſt viſus: *Septuaginta anni dies ſunt hominis, hos vltra labor & dolor.* Sũt ergo ſeptimi dies mẽſes & anni (quos hebdomadicos vocant) maxime conſiderandi, quoniam

De anno climacterico

inſignes in illis mutationes oontingũt Propterea monet Ficinus ille Platonicus vt qui vitã producere cupit, ſeptimo quoq; anno Aſtrologũ & Medicũ conſulat: Aſtrologum quidem vt vnde vitæ impẽdet periculum intelligat: Medicum vero vt rectam victus rationem præſcribens, aſtrorum minas & vim maleficam effugiat. Ariſtoteles ſeptimo de hiſtoria Animalium hoc quaſi eximiũ ſeptenario tribuit, quod ſingulis ſeptenariis mutationes maximæ contingunt. Gal. ſanitatis præcepta tradens, per ſeptenariorum rationem, ætatum facit diſcrimina. Merito itaque Pythagorici ſeptenarium rerum omnium principium, Tullius rerum omniũ nodum nexumue (Geminam quippe vim habet vinciendi) Medici vero certa experientia perſuaſi, Regem inter decretorios dies appellarunt: Nam ſeptimus dies multos iudicat, τελέως, πιστῶς, σαφῶς, περιδήλως καὶ ἀκινδύνως, id eſt perfecte, fide, manifeſte, cum indicẽ & ſine periculo. Narrat Gal. cap. 7, lib. 2. de diebus decretoriis, ſe plures quam qua-

quadringētos homines acuto morbo laborātes, æſtate vnica perfecte iudicatos vidiſſe. Cæterū licet ſeptimus dies ſalutariter & perfecte vt plurimū iudicare ſoleat, quidam tamen (vt obſeruat Gal. cap. 4. lib. 1. de diebus decretoriis) ſeptimo die moriuntur, plerique etiam inſignem in deterius mutationē eo die nacti, in ſequenti aliquo decretorio intereunt. Id autem contingere ſolet, aut propter materiæ contumaciam & malignitatem, vt in febribus peſtilentibus, aut propter expultricis facultatis imbecillitatem, aut denique ob meatuum obſtructionem. De his qui ſeptimo die interierunt, exſtant elegantes hiſtoriæ 1. & 3. epid. Mulier quæ apud Plantimedem habitabat, cū primo die febre correpta fuiſſet, ſeptimo interiit. Altera ex abortiuo partu phrenitica die ſeptimo obiit. Adoleſcens qui in mendacium foro iacebat, ſeptimo ἀπέθανεν. De his qui ſeptimo die deterius ſe habentes, ſequentibus diebus criticis interierunt exſtant hiſtoriæ in epid. Æger tertius lib. 1. cum *Qui 7. die interierūt*

ſeptimo die obtumuiſſet, vndecimo moritur. Æger duodecimus cum ſeptimo die omnia exacerbata eſſent, quintodecimo interiit. Plura collige ex Epidemion libris.

De die quartodecimo, qui ſecundus eſt dignitate & viribus.

Cap. X.

Secundus dies vere & perfecte criticus eſt quartusdecimus. Huic veterum quidam maiorem in decernendo vim tribuunt, quam ſeptimo, argumentum a Lunæ oppoſitione ſumentes, in quo aſpectus maior oritur inimicitia, quã quouis alio tempore: ſed deliramenta ſunt hæc & meræ nugæ. Nam ſeptimus dies, & numero, & dignitate, principatum inter vere iudicatorios, (quos radicales vocant Barbari) obtinet, ſed ſi 7. die perfecta non contingat criſis, nõ eſt ante quartũdecimum expectãda, niſi forte irritetur natura, aut copia, aut qualitate humoris, vel iuuetur a Medico: ita n. cogitur ante diẽ & præter inſtitutum humorẽ excernere. De his, qui quartodecimo die perfecte

iudicati ſunt exſtãt commemorabiles hiſtoriæ in epid.& hoc vnũ inter cætera eius diei dignitatẽ ac ſecuritatẽ teſtatur, ꝙ ſuũ habeat indicem vndecimũ. At nulla criſis pfecta & ſalutaris dici debet, niſi fuerit εὔσημος, id eſt bonis ſignis indicata. Verum in hac 14. diei hiſtoria multa obſeruantur inuoluta, ac primũ illud quæri poteſt, ſit ne ex pariũ vel imparium dierum numero, Deinde vtrũ ſit acutorũ morborũ terminus. Quod ad primum attinet, certiſſimum eſt in ſupputatione arithmetica, 14. ex numero eſſe parium, quia in duos æquales ſecatur numeros, & ex duobus imparibus, quales ſunt ſeptenarii, perpetuo par numerus generatur, Hippo. ſententia decimaquarta ſect. 3 lib. 1. epid. inter pares criticos numerat. Eius hæc ſunt verba: Eſt autẽ primus decretorius circuituũ, q diebus paribus iudicant, quartus, ſextus, octauus, decimus quartusdecimus. Hæc ſi vera ſunt, non erit quartusdecimus pfecte decretorius, qa perfecta criſis diebus contingit imparibus, & vt ſæpe iã annotauimus,

Dignitas diei quartidecimi.

An 14. dies par ſit vel impar.

Acuti morbi iiſdem iudicātur diebus, quibus exacerbantur, mouētur autem imparibus diebus, quia acutorum ma-teria eſt bilis, cuius hæc eſt proprietas vt tertio quoque die moueatur. Nos

Solutio quæſtionis

quæſtionem hanc ita ſoluendam putamus, diuerſam eſſe Arithmeticorum & Medicorum ſupputationem: Numerant enim Medici per ſeptimanas, ita vt octauus dies ſecūdæ ſeptimanæ principium ſit, & quartus decimus ſeptimus ſit ſecundæ ſeptimanæ. Hoc docuit Hippocrates aphoriſ. 24. ſectio. 2. Septenorum (ait) quartus eſt index: Alterius ſeptimanæ octauus principiū. Itaq; in Logiſmo Medico quartusdecimus dies ex numero erit imparium.

An quartusdecimus dies acutorum morborum ſit terminus.

Cap. XI.

De acutorum morborum termino dubitandi occaſionem præbuerunt diſſentientes Hippoc. loci. Nunc enim quartumdecimum, nunc vigeſimum, nunc quadrageſimum diem acutorum finem videtur agnouiſſe. De de-

cimo-

cimoquarto in Aphor.& Coac.prænotionibus hæc ſcriptis mãdauit, Aphor. vigeſimotertio ſect. 2. τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, id eſt, Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur prog 143. Coacarũ. τοὺς καυσώδεας διακρίνουσιν αἱ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέραι, κουφίζουσαι ἢ ἀναιροῦσαι, id eſt: Ardẽter febricitãtes iudicãt quatuordecim dies, vel ad interitum, vel ad ſalutẽ. In epid. plures hiſtorias annotaui eorum, qui acuto morbo laborantes ſeptimo decimo & vigeſimo iudicati ſunt. Herophon decimoſeptimo iudicatus eſt. Philini vxor 20. interiit. Cherion vigeſimo iudicatus eſt, febre omnes acuta correpti. Sect. 3. Progn. vigeſimum diem acutorũ ſtatuit terminum. Febres (inquit) maligniſſimæ quarto die, aut prius occidunt. Primus itaq; ipſarum inſultus ſic deſinit: Secundus ad ſeptimum ꝑducitur, tertius ad vndecimũ, Quartus ad decimum quartum, quintus ad decimumſeptimum, ſextus ad vigeſimum. Hi igitur, impetus ex acutiſſimis morbis per quatuor ad viginti

Diſſentiẽtes Hippo. loci de termino acutorum.

ex additione deſinunt. In eodē progn. quadrageſimum diem acutorum morborum terminum ſtatuit. Prognoſi vigeſimaquarta ſect. 1. Libera (inquit) & facilis ſpiratio, maximam ad ſalutē vim habet in omnibus morbis acutis, qui cū febre ſunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Itaq; pugnātia videtur loquutus Hip. Interpretum quidā vt ſe ab his laqueis extricarēt, Hip. ſcripta ita conciliare auſi ſunt, quartum decimum diem non eſſe acutorum morborum terminū, ſed quatuordecim tantū eſſe dies decretorios, ſi quis a tertio ad quadrageſimum ſupputauerit Hoc illi cōmento probabile quiddam afferre vidētur, ſed tamen Hip. ſplendori tenebras offundunt. Nam neq; id ſomniauit vnquam Hip. neq; vera ſunt quæ ipſi ꝓferūt. Plures quippe ſunt, aut pauciores quā quatuordecim dies decretorii, a primo ad quadrageſimum. Si enim vere decretorios numeres, ſex erunt tantum ſeptenarii ad quadrageſimū vſque, ſeptimus, decimusquartus, vigeſimus, vigeſimusſeptinus, trigeſimus

Explicatio quorūdam commētitia.

mus quartus, quadrageſimus. Si indices tantum, ſex erunt etiam, quia quilibet ſeptenarius ſuum habet indicem: ſi principes decretorios & indices ſimul iungas, erũt tantum duodecim: ſi his addere velis intercidẽtes, plures erunt quã quatuordecim. Itaq; quocũq; velis modo, aut plures erũt, aut pauciores quã quatuordecim. Ridicula ergo & tota nugatoria eſt hæc interpretatio. Nobis diſſentientes hos Hip. locos conciliare non erit difficile, ſi acutorũ morborũ naturã & differẽtias ob oculos ꝓponamus. Acutos morbos definit Hip. in epid qui celeriter, cõtinenter & vehemẽter mouentur, adeo vt acuti morbi ex motu nomen ſortiãtur, propterea laudat Archigenẽ Gal. 2. de dieb. decre. ꝙ non ex ſola tẽporis breuitate, ſed ex motu & natura morbi, acutum, aut peracutum morbũ appella re cõſueuerit: Eũ namq; qui lento motu & cum interuallis ad quadrageſimũ vſque protenditur, nemo ſanæ mentis acutum reuera dixerit. Neque etiam morbus omnis, qui celeriter iudicatur, *Quid ſit acutus morbus*

acutus dici debet, nec idem eſt acutus cum βραχυχρονίῳ, id eſt, breui ita enim ephemera febris acutus eſſet morbus, ſed requiritur ad morbi acumen celeritas,continuitas,& vehemẽtia. Quod
Obiectio. ſi obiicias acuto morbo opponi πολυχρόνιον,id eſt,longum (ita enim reperias apud veteres Medicos, morborum alios eſſe acutos,alios diuturnos.) Reſpondebo ex Gal.doctrina cap. 13 lib 3. de diebus decretoriis, ob dictionum penuriam id contigiſſe,& καταχρηστικῶς acutum morbum diuturno opponendum. Statuatur ergo acutorum natura in celeri continuo & vehementi motu. Acuti porro duorum ſunt generum, Quidam ſunt peracuti, Quidam acuti ſimpliciter. Peracuti rurſum,aut ſunt ἀκριβῶς ὀξύτατοι, id eſt, extreme peracuti,Perperacutos dicunt quidã, aut peracuti ſimpliciter. Acuti etiã alii ſunt p acuti ſimpliciter : Alii acuti ἐκ μεταπτώσεως,id eſt,ex decidentia. Gal. cõm. ad aphor.23.ſect. 2. annotauit verius& elegantius acutos dici debere per prioris ſtatus in alium mutationem, aut a ſua

ſua ſpecie degenerationem, quam acu- *Acuti ex*
tos ex decidentia. Itaque retinent hi *decidétia*
nomen tantum morbi acuti, ſed illius
naturam plane amiſerunt, lentò enim
mouentur & incedunt gradu, vnde νο-
σήματα κωλυόμενα καὶ βραδέως κινούμενα,
quaſi cohibitos freno morbos, nec la-
xis habenis ad ſuum terminum prope-
rantes dicuntur. Horum quidam tales
ſunt per criſin imperfectam, quidam
propter inæqualem viciſſitudinem re-
miſſionis & exacerbationis. His ita ia-
ctis fundamentis dico extreme peracu-
tos primo quaternario iudicari. Teſtẽ *Vera ex-*
habeo Hippoc. aphor. 2. ſect. 3. progn. *plicatio*
κακοηθέστατοι πυρετοὶ τεταρταῖοι κτείνουσιν, id *quæſtio-*
eſt, febres maligniſſimæ, horrendiſque *nis*
comitatæ ſymptomatis, quarto die in-
terimunt. Peracuti ſimpliciter primo
ſeptenario iudicantur. Acuti ſimplici-
ter decimoquarto die, quod longiſſi-
mum eſt, finiuntur, adeo vt morbi con-
tinuatum acumen plures quam qua-
tuordecim dies excedere non poſſit, id
quotidianus rerum euentus commõ-
ſtrat & ipſa ſuadet ratio: Acuti enim,

vehementiam & celeritatem cũ habeant comitem, magnam vim naturæ inferunt: At apud Philoſophos nullũ violentum eſt perpetuum. Acuti ex decidentia ad quadrageſimum vſque prorogari poſſunt, de quibus intelligẽdus Hip. in progn. non enim dixit ſimpliciter in acutis, ſed cũ addito, iis qui quadrageſimo die iudicantur. Qui vero morbi decimo ſeptimo aut vigeſimo iudicantur, fuerunt ab initio parui, mites, ad motum tardi, ſubmerſi, propterea in illis ſupputatio a die decubitus, aut febris fieri non debet, ſed a die vehementis & citatioris motus, quo acuti eſſe cœperunt. Itaque decimus ſeptimus aut vigeſimus ille dies, erit perpetuo decimusquartus. Hæc quæ multis obſcuriora videri poterunt, exemplorum appoſitione clariora & illuſtriora euadent. Si quis febricitans quarto die phrenitide corripiatur & ſeptimodecimo iudicetur, apud nos decimoquarto iudicatus creditur, quia cœpit tantum quarto die morbus celeriter & vehementer moueri, at a quarto ad ſeptimũ

ptimũ decimum ſunt quatuordecim tantum dies. Hoc nouerat ante Gale. Diocles. Phreniticos enim nõ a primo die ſtatim fieri, ſed procedente morbi tempore enuntiauit. Si primum ſeptenarium exegerit quis cum febre mitiori, & ſeptimo die acute cœperit laborare, etſi is vigeſimo die iudicetur, tamẽ decimoquarto criſin contigiſſe exiſtimandum. Hoc confirmat Adoleſcens in Mœlibea lib. 3. epid. Cœpit decimo die delirare, Quartodecimo omnia exacerbata ſunt, vigeſimo valde inſaniuit, vigeſimoquarto interiit. Fuit illi vigeſimusquartus, quartusdecimus a decimo. Vera eſt igitur ſummi Hip. ſententia: Acutos reuera morbos, intra quatuordecim dies, quod longiſſimum eſt iudicari, id eſt, morbi continuatum acumen plures quam quatuordecim dies excedere non poſſe.

De vigeſimo die, qui tertius eſt radicalis.

CAP. XII.

TErtius inter principes decretorios a nobis ſtatuitur 20. Eſt n. ſeptimus a quartodecimo, & ſuum habet indicẽ

ſeptimum decimum Multos hic ſecure iudicat & perfectum complet circuitum. Eſt hic acutorum morborum terminus, eorum dico, qui tardi fuerunt ab initio, aut quorum continuatum non fuit acumen. De eo maxima diſceptatione certatur inter Medicos. Sũt enim qui vigeſimum primum præferant vigeſimo, quod ille tribus cõſtet perfectis ſeptenariis, hic imperfectis. Eius ſectæ principes ſunt Archigenes & Diocles. Celſus quoque lib.3. cap.4. referens dies criſimos, quos antiqui ſequebantur, vigeſimum primum recenſet non vigeſimum. Meminit etiam Hip. vigeſimi primi in epid. Aphor. & libello de diebus decretoriis. Primo epid. Circuituum (inquit) qui iudicãtur diebus imparibus, primus eſt tertius, quintus, ſeptimus, nonus, vndecimus, ſeptimusdecimus, vigeſimus primus. Aphor.36. ſect.4 Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoſeptimo, vigeſimoprimo. Libello de diebus decretoriis

Auctores qui 21. diẽ præferunt 20.

toriis Iudicãtur (ait) febres primo die, ſeptimo, vndecimo, decimoquarto, decimoſeptimo, vigeſimoprimo. Nos tamẽ certa experiẽtia perſuaſi & ex ſummi Hipp. doctrina, vigeſimo principatum decernendi tribuimus, non tamẽ vigeſimum primum a decretoriis diebus omnino excludimus. Quod vigeſimus dies, criticus potius dici debeat, quam vigeſimusprimus, ipſa circuituũ ratio, & totus dierum ordo ſatis ſuperque ſuadent. Nam ſi vigeſimusprimus perfecte criticus ſit: Ergo & decimus octauus index ſtatuetur, & poſt vigeſimumprimum hi erunt critici, vigeſimusquintus, vigeſimusoctauus, trigeſimusſecũdus, trigeſimusquintus, quadrageſimusſecundus, ſexageſimustertius, octogeſimus quartus: At eorum nunquam meminit Hip. in hiſtoriis ſuis vniuerſalibus & particularibus, ſed criticos omnes numerat a vigeſimo, vigeſimumquartum, vigeſimumſeptimum, trigeſimumquartum, trigeſimũ ſeptimum, quadrageſimum, ſexageſimum, octogeſimũ, centeſimum. Qui-

Vigeſimus potius eſt criticus & cur?

bus frequenter criſes contingere ſolent. Poterunt ſingula hæc particularibus hiſtoriis illuſtrari. Cherion, Philini vxor, Eurianactis filia vigeſimo die iudicati ſunt, Abderitana virgo vigeſimoquarto, Anaxion trigeſimoquarto. Clazomenius quadrageſimo, vt & qui in Dealcis horto iacebat: Vxor Iphicratis quadrageſimo die pauca bilioſa vomuit, octogeſimo perfecte iudicata eſt: ſic & Cleanatides octogeſimo riguit, multū ſudauit, integre iudicatus eſt Heropytus cēteſimo vigeſimo perfecte iudicatur. Quid multis opus? Nullus vnquā (vt elegāter annotauit Gal. 2. de dieb. decretoriis) in epid. aut ſaluus euaſiſſe, aut obiiſſe comperietur, in toto illo dierum ordine, qui eſt a decimo octauo & vigeſimo primo, ſed omnes illis diebus iudicati ſunt, qui a decimo ſeptimo & vigeſimo ordinē ſumunt. Statuatur ergo vigeſimus dies princeps & radicalis decretorius non vigeſimusprimus. Rationem affert Hip. in prog. quia ſeptimanæ integræ ſupputandæ non ſunt, vt neque dies, neque anni. Id

Hiſtoria.

Ratio Hippoc.

vt

vt clarius innoteſcat obſeruatione di-gnum eſt, Tres eſſe circuituum ordines vniuerſales, maximum, medium, minimum. Vigeſimus minimus eſt, quadrageſimus medius, cẽteſimus maximus, Vigeſimus quaternionibus cõſtat, quadrageſimus ſeptenariis, centeſimus vicenariis in ſe auctis & multiplicatis. Vigeſimi quaterniones ſunt ſex. Quartus dies finis eſt primi & principium ſecundi, Tertium complet dies vndecimus & huius principiũ eſt octauus dies, Quartum, decimusquartus cum tertio coniunctus, Quintus cum quarto coniungitur & in decimumſeptimũ diem cadit, Sextus cum quinto copulatus in vigeſimũ diẽ cadit. Itaq; vigeſimus dies ſex cõſtat quaternariis, & tribus ſeptimanis, ex quibus prima integra eſt, ſecunda cum tertia copulatur. Quod autẽ dies integri numerãdi non ſint, demõſtrari poteſt ex logiſmo veterũ Aſtrologorum, cuius mihi copiam fecit Doctiſſimus Medicus Franciſcus Vertunianus ex Magni & Clariſſimi Ioſephi Scaligeri obſeruationibus

Menſis περιπάτου σελήνης ſine horis appendicibus.

		Dies	*Horæ*
Indi-	1	3	9
catorii	2	6	18
& in-	3	10	3
dica-	4	13	12
torii dies	5	16	21
	6	20	6
	7	23	15
	8	27	0

Hippocrates, vt vulgus Aſtrologorum æqualium ſuorũ putauit Lunam ad idem pũctum Zodiaci, a quo primum profecta fuerat, redire viginti ſeptem ſolidis diebus ſine vllis appendicibus horarum.

Hæc ita intellige, vt primus dies criticus tres habeat integros dies & nouẽ horas quarti, ſecũdus ſex dies integros & 18. horas ſeptimi, & ita de cæteris.

Menſis Lunaris profectionis A. Ioſepho Scaligero obſeruatus cum horis appendicibus.

			Appendices horarum	
	Dies	*Horæ*	I	II
1	3	9	57	33
2	6	19	55	46
3	10	5	53	40
4	13	15	51	33
5	17	1	49	26
6	20	11	47	20
7	23	21	45	13
8	27	7	43	7

De ſecundo ordine dierum quos indices & contemplabiles vocant, ac primum de quarto die.

CAP. XIII.

SEcundus criticorum dierum ordo eorum eſt, quos Hippoc. ἐπιδήλους καὶ θεωρήτας vocat, nos indices & contẽplabiles. Indices, quod perfectam criſin indicent, contemplabiles, quod eorum obſeruatio ad criſeωn præſentionem Medico ſit neceſſaria. Si enim illis diebus ſalutaria ſigna, qualia ſunt coctionis, appareant, ſalutaris criſis die principi & radicali ſperari debet, ſin lethalia, qualia ſunt in vrinis hypoſtaſis nigra, in deiectionibus, aquæ, ſpumantia, nigra, viridia, liuida, in ſputis rotũdum, ſpumans & viride ſputum, lethalis criſis exſpectanda. Dies hi, tres tantum numero ſunt, quia tres tãtum ſeptenarii, quartus, vndecimus, ſeptimus decimus. Quartus ſeptimi index eſt, vndecimus decimiquarti, ſeptimusdecimus vigeſimi. Neque vero his iudicã di ius denegatur, decernunt enim aliquando, ſed imperfectius, eſtq; exigua eorum vis propterea indices, verius &

Cur indices dicti?

magis proprie dici debent quam iudi-ces. Cæterũ vt in decretoriis principi-bus, ſuus eſt dignitatis ordo, ita & in in-dicibus. Septimus primus erat δυνάμει καὶ ἀξιώματι, id eſt, viribus & dignitate. Quartus inter indices primas tenet, melius n. & perfectius ſeptimũ indicat quam vndecimus quartumdecimum. De quarto hæc ſcripſit Hippoc. aphor 24 ſect. 2. τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, id eſt ptenorum quartus eſt index & a-phor. 71. ſect. 4. Quibus die ſeptimo morbi iudicantur, iis vrina rubram die quarto nubeculã habet. Eſt ergo quar-tus dies, primo per ſe, & ex ſui natura perpetuo index ſeptimi. Illud per ſe docte interpretatur Gal. cap. 11. lib. 1. de diebus decretoriis, ſi nihil rarum & magnũ ſuperuenerit, id eſt, ſi nihil ex-ternum, aut internum contingat. Fie-ri enim poteſt ob externam aliquam cauſam, aut internam, vt quartus, ſe-ptimum non indicet. Externarum cau-ſarum nomine quatuor complector, Ægrum, Medicum, Aſtantes & exteri-ora, quæ aphor. 1. paucis complexus eſt Hip.

Quarti diei dignitas in indicãdo

Hippoc. δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα. καὶ τοὺς παρέοντας, καὶ τὰ ἔξωθεν, id eſt, Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem, ſed & ægrum, & adſtantes & exteriora. Medicus peccat, ignorantia artis, audacia, timiditate. Itaque ſi ſeptimo die catharticum exhibuerit, etiamſi quarto ſigna apparuerint coctionis, criſin perfectam impediet, Æger vel Medici mandatis non obſequitur, vel ſibi indulget nimium, aut impatiēs eſt. Adſtantium, miniſtrorum quippe domeſticorum & clinicarum mulierū errores ſunt varii. Exteriorum nomine multa complectimur, aerem, cibos, potus, animi pathemata &c. quæ fuſius perſequitur Gal cap. iam citato & commentario ad aphor. 1. ſect. 1. Si itaq; in his quatuor errores contingant, naturæ ordinarii motus impediuntur & circuituum ordo interturbatur, unde fit vt quartus non primo & per ſe, ſed ex euentu ſeptimi non ſit index. Iam vero internarum cauſarum occurſu plerumque accidit, quartum ſeptimi indi- *Interna cauſa.*

cem nō eſſe. Interna hæc cauſa duplex eſt, Morbi natura & ægrotantis temperies, conſtitutio, habitus. Morbus ſi extreme peracutus ſit, impediet, quominus quartus ſeptimū indicet, quia iudicabitur primo quaternario: ſi tardius moueatur, vndecimo, quartodecimo aut vigeſimo die ſoluetur. Idem de ægrotantis natura ſtatui poteſt: Iuuenis enim & bilioſus celerius iudicabitur quam ſenex & pituitoſus. Statuatur ergo quartus dies ex ſe & ex natura ſua perpetuo index ſeptimi, modo nihil magnum & rarum ſuperueniat, id eſt, ſi neque Medicus quid peccauerit in victu inſtituendo, neque æger, aut miniſtrorum quiſquam, imo ſi neque extrinſecus vllus error commiſſus fuerit. Eſt & quandoque quartus dies ſexti index, ſed ex euentu, quia ſi quarto die praua appareant ſigna, ſeptimum diem non attinget æger, ſed ſexto morietur. Noui etiā aliquid molitur dies quartus. Nam ſi primo & tertio die exacerbetur morbus, non ſecundo, quinto die acceſſio exſpectanda erit, non quarto, quod ſi quarto die contingat,

Quartus 6. index quomodo

nouum aliquid & ſiniſtrum minatur. Eſt etiã quartus dies inter decretorios collocandus: Iudicat enim morbos extreme peracutos, vt ſummi Hippoc. edicto confirmari poteſt, aphor. 2. ſect. 3. progn. Febres, inquit, mitiſſimæ & ſignis ſecuriſſimis firmatæ, quarto die deſinunt aut prius, maligniſſimæ vero; & horrẽdis comitatæ ſymptomatis, quarto die aut prius occidunt. In epid. Pericles quarto die prorupto vniuerſali ſudore acutiſſima febre defunctus eſt, Caluus Lariſſeus femur dextrũ doluit, 4. die circa meridiẽ mortuus eſt celerrime & acutiſſime. Verũ raræ ſunt quarti diei criſes, ſæpius enim in tertiũ aut quintum incidũt, quia acutorum morborum exacerbationes diebus fiũt imparibus: At iiſdem apud Hip. iudicantur diebus morbi, quibus exacerbantur, propterea teſtatur Gal. ſe die quarto ſemel tantum criſin obſeruaſſe, & Archigenem bis. Id autem intellige in bilioſis morbis, quales eſſe ſolent acuti fere omnes: Nam ſanguinei quia paribus mouentur, paribus etiã iudicantur

Quartus dies decretorius eſt.

De vndecimo die qui index eſt decimiquarti.

Cap. XIIII.

Cur minuatur vis indicãtiũ dierum.

Est quoque vndecimus dies contẽplabilis (ait diuinus ſenex aphor. 24 ſect. 2.) ἅυτη γὰρ τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος, ipſe ſiquidem quartus eſt alterius ſeptimanæ, Non tamẽ ita perfecte quartum decimum indicat, vt quartus ſeptimum: Vt enim dierum perfecte iudicantium vis ſenſim minuitur, ita & indicantium. Huius rei hæc vera mihi videtur ratio. Quoniam ſi quarto die cœpit natura humorem morbificum coquere, poterit eum breui temporis interuallo totum domare & ſeptimo excernere. At ſi vndecimo tantum coctionem incoauerit, debilior fortaſſe decimoquarto, non ſemper excernet, ſed ad ſeptimumdecimum aut vigeſimum relegabit: Quod ſi ante vndecimum, ſeptimo quippe, aut nono coctionis ſigna appareant quantumuis leuiſſima & vndecimo magis luceant, perfecta criſis quartodecimo exſpectanda erit, modo Æger, Medicus, adſtantes nihil peccauerint ſintque externa rite comparata,

comparata. Eſt etiam vndecimus dies decretorius multoſque ſolet iudicare, nunc ad ſalutē, nunc ad mortem. Sect. 3. lib. 1. epid. Melidia quæ iuxta Iunonis templum decumbebat vndecimo die perfecte copioſo ſuperueniente ſudore iudicata eſt. Æger ſecundus eiuſdem ſect. Silenus vndecima die mortuus eſt, vt & æger duodecimus. Gale. cap. 7. lib. 2 de diebus decretoriis, ſe vno Autumno omnes vndecimo iudicatos obſeruaſſe ſcribit. *11. dies eſt etiam criticus*

De ſeptimodecimo die qui index eſt vigeſimi.

CAP. XV.

TErtij ſeptenarij index eſt decimusſeptimus, finis eſt quinti quaternarii & principium ſexti. Archigenes & Diocles decimumoctauum malunt indicem ſtatuere quia vigeſimum primū perfecte decretorium & principem agnoſcunt. Verum vt in hiſtoria vigeſimi annotauimus, ſi decimusoctauus criticus & index ſtatuatur, omnis criſimorum dierum ordo immutabitur. Proferam Gal. elegans argumentum, *Demonſtratio Gal. de die 17*

quod eſt a contrariis. Si dierum ordo a decimo ſeptimo ad centeſimum validior eſt. Ergo imbecillior erit ordo, qui a decimooctauo exſurgit, & cōtra: At conſtat ordinem dierum, qui a decimoſeptimo manāt, validiorem eſſe: Erit itaque decimusſeptimus potius criticus quam octauusdecimus. Hipp. auctoritate & hiſtoriis particularibus id confirmari poteſt. Meminit in epid. decimiſeptimi non octaui, plures vigeſimo, quadrageſimo, ſexageſimo, octogeſimo, centeſimo, iudicatos ſcribit, nullos autem quadrageſimo ſecundo, ſexageſimotertio, octogeſimoquarto. Iudicabantur, inquit, multi circa vigegeſimum diem, alii circa quadrageſimum, nonnulli circa octogeſimum. Facient ad huius rei illuſtrationem, quæ capite duodecimo huius libri annotauimus. Cæterum obſeruatione dignū eſt ſeptimūdecimum, minus quidem perfecte iudicare, quam vndecimum & quartum, ſed potētius multo decernere, vt ea ratione a Gal. & Medicis omnibus inter validiores criſimos numeretur.

meretur Heropitus decimoſeptimo die iudicatur. Duo fratres qui ad Epigenis theatrum decumbebãt decimo ſeptimo die ſunt iudicati. Hip. 1. epid. poſtquam de decimoſeptimo multa prodidit, tandem in hæc verba erumpit, Neq; vnquam eorum, qui hoc modo ægrotaſſent, morbi recidiuam factã animaduerti.

De tertio ordine dierum quos intercidẽtes & intercalares vocant.

CAP. XVI.

TErtius criticorum dierum ordo, eorũ eſt, quos παρεμπίπτουσας ἡμέρας dicunt, id eſt, intercidentes, intercalares, interrepentes, quoniam inter principes decretorios & indices intercidunt, intercalantur. Vocãtur a quibuſdam Prouocatorii, quod naturam proritent & ante tempus excernere cogãt. Sunt autem in qualibet ſeptimana intercidentes quidam. In prima, tertius & quintus. In ſecunda, nonus & tertiusdecimus. In tertia, decimusnonus. Hi ea prærogatiua decernunt, quia impares ſunt: At acuti morbi cum impa-

Intercidẽtes cur dicti

Cur decretorii ſint?

ribus iudicari ſolen:. Quæ porro diebus intercalaribus contingunt criſes, fere omnes imperfectæ ſunt, quia quicquid illis diebus aggreditur natura, id præter inſtitutum molitur, eruptione prius facta quam oporteat: Irritatur quippe maligna humoris morbifici qualitate, vnde fit vt cruda & cocta ſimul excernat, & cum noxiis. laudabiles etiã humores pellat, hinc relapſus periculum. Nam licet vacuato humore noxio, videatur aliqua ex parte leuari natura, non habet tamen laudabilem ſuccum quo recreari poſſit. Hoc eleganter expreſſit Hippoc. libello περὶ χυμῶν, vbi relapſus tres cauſas agnoſcit, ἐὰν περιεκρηγνύωνται, ἢ περιεκκρίνονται ἢ ἐγκαταλείπωνται, id eſt, ſi prærumpant, aut prius excernantur, aus intus relinquãtur. Quod relinquitur, aut humor eſt morbificus, aut qualitas morboſa, ἐμπύρευμα dicũt. Eſt autem περιεκρήγνυσθαι ante tẽpus erumpere, dum natura ab aliqua cauſa laceſſita, aut irritata, in immaturam iudicationem erumpit. Cauſa illa, aut externa eſt, aut interna. Externa

Cur criſes imperfectæ.

Quid ſit ante tempus erumpere

terna multiplex, Medicus, æger adſtãtes ϗ τὰ ἔξωθεν. Interna, morbus peracutus & malignus, paroxyſmus & humores ita concitati, vt velut ebullientes erumpant ante coctionem, talis eſſe ſolet bilis temperamento calidiſſima & furens. Hæc dum naturam ſtimulant, eam ad excretionem quaſi vltro impellunt, vnde cũ cocto crudũ ſimul excernitur, hinc recidiua, nulla enim in cruditate perfecta criſis ſpectari poteſt. Vt autem hæc iunioribus illuſtriora euadant, obſeruandum eſt, Criſes tribus modis contingere poſſe: Aut enim fiunt a natura ſola vincente, quæ humorẽ morbificũ ſenſim coquit, ſecernit, excernit. Tales in ſeptenarios tres, 7. 14. 20. cadũt. Hos enim dies ſibi elegit natura prærogatiua quadam occulta. Aut fiunt natura ita laceſſita, vt ante diem, quẽ ſibi ipſa ἀπαίδευτος, ϗ οὐ μαθοῦσα præfixerat, humorem non omnino coctum excernat: ſic ſolent abortus contingere: ſic ventriculus copia aut qualitatis mordentis acrimonia vellicatus, chylum nondum plane co-

ctum excernere cogitur. In hac imperfecta & velut abortiua criſi, naturæ, id eſt, facultati expultrici multum conceditur. Aut poſtremo fiunt criſes a morbi ſolius ferocia & vehementia, Tales ſingulis diebus, etiam paribus contingere poſſunt, quia quolibet die moriuntur ægri.

De tertio, quinto, nono, tertiodecimo, nono, & decimo diebus intercidentibus.

Cap. XVII.

Tertius dies, primus eſt non modo intercidētium, ſed etiam omnium imparium: Eo enim morbi extreme peracuti iudicantur. Hoc & in epidemiis & in prognoſtico docuit Hippoc. Nam quod in vulgari codice legitur, primum diē criticum eſſe, emendandum putauimus cap. 3. huius libri. Diem porro tertium, ea tantum prærogatiua decernere volunt quidam, quia impar eſt, & eo die acceſſiones fiunt: At acceſſio ex internarū cauſarum eſt numero, quæ naturam ſtimulāt. Alii, quia ad quartum accedit pro-

Tertius dies cur criticus?

xime, adeo vt quod natura quarto die moliri conatur, id p̄ripit tertius: Quod ſi tardior ſit naturæ motus, quinto die exſpectāda criſis. Libro 3 epid. Thaſia mulier copioſo ſudore & menſium fluxu, tertio die a febre & grauiſſimis ſymptomatis liberatur.

Quintus dies

Quintus dies intercalaris eſt & prouocatorius. De eo multa Hippoc. in epid. Plures (inquit) quinto die iudicabantur, ſed repetebat morbus. Æger ſeptimus ſect. 3. lib. 1. epid. Meton, quinto die iudicatus eſt, effluxit quippe e ſiniſtra nare ſanguis, & ſudauit, ſed imp̄fecta fuit criſis. Nam vt notat Hip. *μετὰ δὲ κρίσιν ἄγρυπνος, παρέλεγεν, οὖρα λεπτά*, id eſt, poſt criſin vigil remanſit, delirauit, vrinæ tenues apparuerunt. Libro 3. epid. mulier Anginoſa, quæ apud Bitonem habitabat, & in Thaſo Philiſtes die quinto interierunt.

Nonus dies.

Nonus dies intercidentium omnium eſt fortiſſimus. In medio enim ſeptimi & vndecimi eſt collocatus, vnde fit vt vel criſin vndecimo die futuram præripiat, aut eam quæ ſeptimo fieri debuit

perficiat. Gal.inter decretorios ſecundi ordinis,nonum recenſet. Itaque diſſimilis videtur ratio intercedentium & vere decernentium, ac indicum. Eorũ qui pfecte iudicãt,ſeptenariorum ſcilicet,vires ſenſim minuũtur. Nam ſeptimus dies præſtantius decernit, quam decimusquartus,& hic quã vigeſimus: Indicum quoq; eadem eſt ratio: Quartus enim perfectius ſeptimum indicat, quam vndecimus decimumquartum. De intercidẽtibus nõ ita ſtatui poteſt, quia ex veterum omnium medicorũ decretis, nonus dies, cum inter ſeptimũ & vndecimũ ſit ſitus,potentius decernit quã aut tertius,aut quintus. Lib 1.epid. Herophon 9 die iudicatus eſt.

Non eadẽ ratio vere indicantium & intercedentiũ.

Dies decimustertius vt & decimus intercidentes ſunt, ſed omnium debiliſſimi & rato illis diebus contingunt criſes. Eſt tamen validior decimustertius, & Gal.1.de dieb.decre.eum inter bene decernẽtes & nõ bene ſoluẽtes mediũ agnoſcit.

13 & 19. dies.

De diebus vacuis & Medicinalibus qui ſunt a primo ad vigeſimum:ac primum de ſexto.

Cap. XVIII.

HActenus dierum perfectè decernẽtium, iudicantium & intercedentiũ hiſtoriam ſatis accurate deſcripſiſſe videor. Nunc eorum qui interiecti ſunt, vt ſexti, octaui, decimi, duodecimi, decimioctaui, vires eadem methodo aperiendæ ſunt. Dies hos vacuos & medicinales appellauimus: Vacuos quidem, quod nec iudicent, nec indicẽt, neċ prouocẽt: Medicinales, quod illis cathartica exhibere poſſit Medicus. Decretorii etiam dici poſſunt, nõ quidem ſimpliciter & abſolute, ſed cũ addito mali, numquam enim perfecte & ſalutariter iudicant, ſed peſſime, inſide, periculoſe, quoniam quæ illis diebus contingunt criſes a morbi malignitate fiunt, non a natura, aut vincente, aut irritata. Hi ſuos habent dignitatis, vel potius malitiæ gradus. Alii namq; frequenter decernunt, vt ſextus, Alii rarius, vt octauus & decimus, Alii rariſſime vt duodecimus & ſextusdecimus Sextus dies omnium eſt peſſimus, crudelis, infidus, ſeptimo omnino contrarius, quẽ propterea Tyrrãnum vocat

Vacuicur dicti & medicinales.

Quomodo ſint decretoris mali.

Sextus dies Tyrannus.

Gal. Nam ægros fere omnes ad exitiũ præcipitat, aut ſaltem in magnum vitæ diſcrimen adducit. In Coacis prænotionibus, Οἷσιν ἑκταίοισι ῥίγεα γίνεται δύσκριτον, Quibus ſexta die rigores fiunt, iis ægre morbus iudicatur. Sudores ſexto die manãtes peſſimi. Icterus ſexto die lethalis. In epid. Dromeade vxor ſex-

Hiſtoria eorũ qui 6. interierunt

to die riguit & interiit. Æger ſecundus ſect. 1. lib. 3. epid. Hermocrates ſexto die ictericus factus, vigeſimoſeptimo moritur. Philiſcus ſexto die interiit. Gal. cap. 4. lib. 1. de diebus decretoriis, ſexti diei Tyrãnidem his verbis ex-

6. diei malignitas.

preſſit: Multos hic in Syncopem derepente coniecit, aut immodico ſanguinis profluuio exſtinxit, aut immoderatis vacuationibus, vel etiam catoche aut mania mulctauit, Alios vero in manifeſtam perniciem coniecit, icterum inuehens, parotidas ſuſpectas, rubras quippe & vertiginoſas excitans, & adhæc maraſmis inſanabilibus irretiens. Et quod demum mali genus ille dies non infert? Mihi quidem frequenter in mentem venit ſeptimi diei naturam

Regi

Regi aſſimilare, Sexti vero Tyranno. Ille ſiquidem boni inſtar alicuius principis, proſpicit iis, qui a ſe iudicantur, vel ſupplicii magnitudinem minuẽdo vel victoriam conferendo: At ſextum diem vel pernicie illius, quem iudicandum cœpit, gaudere, vel eiuſdem ſalute dolere comperies. Hæc Gal. Periculoſæ ergo lethales & infidæ ſunt ſexti diei criſes. Duos tantum reperias in epid. ſexto die ſalutariter & perfecte iudicatos Lariſſeam, virginẽ & Heraclidem ſect. 3 lib. 3. epid. Lariſſea virgo viro matura, febre occupata καυσώδει cũ ſæuis ſymptomatis, die ſexto perfecte ad ſalutem iudicata eſt. Sed tanquam mirum id prædicat Gal. & cauſam ſalutaris criſeos, ad validum naturæ conatum refert, quæ triplicem in virgine vacuationem molita eſt, alteram per menſtruam purgationem, alteram per liberalem hæmorrhagiam e naribus, Tertiam per ſudorem toto fluentem corpore multum & calidum. Fuiſſe autem id rarum, ſatis indicant, hæc Hip. verba. ταύτῃ οὐχ ὑπέστρεψεν ἀλλ' ἐκρίθη, id

Hiſtoria eorũ qui 6. ſalutariter ſunt iudicati & cur.

eſt, Huic non reuerſa eſt febris ſed iudicata eſt: At rara non ſunt artis. Quid ſi dicamus morbum fuiſſe ſanguineum? Erant enim οἱ πόνοι ἐν ἀρτίῃσι, id eſt, dolores diebus paribus? Obſeruarunt recẽtiores Medici ſextum diem in morbis ſanguineis magis eſſe iudicatorium quam ſeptimum, quia morbi iiſdem iudicãtur diebus, quibus mouentur, mouetur autem ſanguis diebus paribus, vt docet Gal. lib. 3. de criſibus. Heraclides autẽ ſexto die ictericus ab interitu vindicatur triplicis vacuationis beneficio hæmorrhagiæ, diarrhœæ, perirhœæ. Cæterũ dum Gal. ſextum diẽ inſidioſum vocat, de bilioſis tantum qui imparibus exacerbantur diebus, non de ſanguineis morbis loquitur

Sextus dies in morbis ſanguineis criticus eſt.

De diebus octauo, decimo, duodecimo, decimoſexto, decimooctauo.

Cap. XIX.

Octauus dies ſexti naturam imitatur, eſt tamẽ minus periculoſus. Habet interdum quartum ſui indicem Nam ſi quarto die praua appareant ſigna, & ſexto morbus non terminetur, in-

Octauus.

in diē octauum cadet criſis. Decimus die s, eiuſdem fere eſt conſiderationis, Sect. 3. lib. 6. epid. mulieri cuidã decimo die copioſus erupit ſudor. Libro 3. epidemion, In Thaſo Pithion decimo die interiit. Duodecimus numerum tantum addit diebus, neminem vnquam eo die iudicatum vidit Gale. Decimusquintus & ſextusdecimus nullius ſunt cõſiderationis. Decimusoctauus apud Dioclē & Archigenē, index eſt 21. In Hippoc. & Gal. doctrina, nũquam inter decretorios numeratur. *Decimus* *Duodecimus.* *15. & 16.* *Decimus octauus*

De diebus criticis qui ſunt a viceſimo ad centeſimũ & viceſimum.

CAP. XX.

VIceſimus dies, acutorum morborũ terminus eſt lõgiſſimus, acutorum intelligo, qui abſolute & ſimpliciter tales ſunt: Nam acuti ex decidentia ad quadrageſimum diem prorogãtur, de quibus intelligendus ille Hippoc. locus, qui Aphor. 24. ſect. 1. prog. ſcriptus legitur. Bona & facilis ſpiratio magnã vim habet ad ſalutem in omnibus morbis acutis qui cum febribus ſunt, & in *40. dies terminus omniũ acutorum.*

quadraginta diebus iudicantur. Sunt autem a vigeſimo ad quadrageſimum vere critici ſeptenarii tres, vigeſimus-ſeptimus, trigeſimus quartus, quadrageſimus, perit enim poſt vigeſimum quaternionum vis. Anaxion Abderites, conſtitutione 3. lib. 3. epid. 34 die ſudauit, perfecte iudicatus eſt. Qui in dealcis horto iacebat, quadrageſimo die perfectam & ſalutarem habuit criſin. Idem contigit Clazomenio, cui cum humores pone aures vigeſimo ſeptimo die apparuiſſent, quadrageſimo tādē, morbi periculo defunctus eſt. Poſt quadrageſimum, ceſſat ſeptenariorum vis, tunc ſoli vicenarii ſunt critici, ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus, centeſimus & vigeſimus. Empyicos quoſdam ſexageſimo iudicatos vidit Hip. Sect. 3. lib. 1. epid. Cleonactides octogeſimo pfecte iudicatus eſt: Epicratis autē vxor eodem die interiit, vt & mulier quædā in Thaſo. Sect. 3. lib. 3. epid. Heropythus cēteſimo viceſimo perfecte & ſalutariter iudicatur, Parius in Thaſo, centeſimo vigeſimo moritur. Poſt cen-

Vicenarii omnes critici a 40. ad 100.

centeſimum & vigeſimum perit dierũ vis, menſibus tunc & annis fieri criſes dicuntur. aphor.28.ſect.3. Plurimi affectus puerulis iudicantur, nonnulli quidem in quadraginta diebus, alii in ſeptem menſibus. Quidam in annis ſeptem Aphor.7.ſect.5. Comitiales morbi quibus fiunt ante pubertatem, mutationem recipiũt: Quibus autem poſt vigeſimumquintum annum fere commoriuntur. Apertius libello de ſemeſtri partu, Mulieribus (inquit) & fœtuum conceptus & abortus, & partus eo iudicãtur modo, quo & morbus, & ſanitas & mors, omnibus hominibus. ταῦτα δὲ πάντα τὰ μὲν καθ' ἡμέρας, τὰ δὲ κατὰ μῆνα διασημαίνει, τὰ δὲ κατὰ τεσσαρακοντάδας, τὰ δὲ κατ' ἐνιαυτόν, id eſt, Hæc vero vniuerſa, partim diebus, partim mẽſibus, partim dierum quadragenariis, partim vero anno iudicantur. Hæc vera eſt criticorum dierum hiſtoria.

Poſt 100. die meſibus & annis numerare oportet.

Finis libri ſecundi.

LIBER TERTIVS IN QVO CRITICORVM DIErum cauſæ omnes explicantur.

Criticorum dierum cauſa neceſſario ſtatuendæ ſunt.

CAPVT. I.

ACutos morbos, ſtatis circuitibus & definitis tẽporibus, nunc paribus, nunc imparibus moueri; longo vſu & certa experientia iama multis ſeculis eſt exploratum. Dierũ non eandem eſſe vim, ſed alios aliis potentius decernere, nemo niſi audax & demens negabit. Septenarios perfectiſſime iudicare, tum indices, poſtremo intercidentes luce meridiana eſt clarius. Naturæ certas eſſe leges nobis incognitas, quas ipſa inuiolatas & immutabiles ſeruat, niſi aut impedita, aut laceſſita, omnium recte philoſophantiũ conſenſu eſt approbatum. Sed horum effectuum cauſas aſſignare ἀνθρωπί

Naturæ motus certi

τὴν ὑπερβάλλουσαν σύνεσιν, humani ingenii vires obſcuris vallatas cancellis ſuperat: Ita enim abditæ ſunt, ita occultæ vt magnitudine ſua obſtupeſcentem animum ſuſpendant. Multa (inquit Lucretius) tegit ſacro inuolucro natura. Eſt hoc imbecillitatis humanæ aſylũ. Hic hærent Philoſophi, cæcutiunt Medici, ſtupet prophanum vulgus: non minus quã in Euripi anguſti in Eubœa freti ſepties interdiu noctuq; reflui motu, Oceani refluxu, Herculei lapidis ferrum ad ſeſe trahẽtis viribus, Echenei piſciculi (Remoram vocant) nauẽ medio in mari impetu ventorum actã ſiſtentis miraculo, Rhei bilem trahentis aut fugantis proprietatibus. Eſt tamen horum omnium phyſica & naturalis quædam cauſa. Cauſas ſi quis nullas eſſe profiteri audeat, is cum Heraclito innumeros incurrens abſurdorũ Labyrinthos, demonſtrationem & ſcientiam omnem e rerum medio tollet. Qui certos & ordinarios effectus ſuis cauſis deſtituet, is fortunæ & caſui omnia relinquet, quod vera ac ſolida nũ

Occulta in natura multa

quam patietur philoſophia. Οὐδὲν (inquit admirandus Hippocrates libro de aeribus, locis & aquis) ἄνευ φύσεως γίνεται,, nihil in natura, ſine natura, id eſt, cauſa naturali fit. At certum eſt ſolos ſeptenarios ſeptimum, decimum quartum, vigeſimum perfecte decernere, ſolos quaternarios quartum, vndecimum, ſeptimumdecimum ſecure indicare. Erit igitur eorum certa quædam & conſtans ratio. Eam veterum & neotericorum quamplurimi conati ſunt explicare, ſed tam variæ ſunt, multiplices & inter ſe diſſidentes eorum ſententiæ, vt ſi quis eas omnes velut apud Cenſorem aliquem profiteri aut ordine recenſere vellet, magnum & (vt poetæ loquuntur) improbum ſubiret laborem. Ego, licet hæc plus voluptatis quam vtilitatis Medico ſint allatura, quæcunque grauiores tantum Philoſophi Pythagorici, Arithmetici, Aſtrologi, Medici, de criticorum dierum cauſis prodiderunt primum aperiam, Mox quid ſentiam paucis & breuius quam fieri poterit explicabo.

Prima opinio Pythagoræorum, qui ad numerorum vim omnia referunt.

CAP. II.

PYthagoram ſummũ ætatis ſuæ philoſophum tanquam diuinum & venerãdum admiratur Plato, vnde olim Phythagorici σεβαστικοὶ dicti. Eum apud ſuos tantum exiſtimationis adeptum fuiſſe ſcribit Tullius, vt ſi quid affirmarent in diſputando, quum ex eis quæreretur, Quare ita eſſet, reſpondere nõ vererentur αὐτὸς ἔφα, hoc eſt, ipſe dixit. Tãtum eius opinio præiudicata poterat, vt etiam ſine ratione valeret auctoritas. Præclara quidem ſunt Pythagoræorum myſteria, ſed in his ſuperſtitioſa quam plurima, maxime vero quæ de numeris & eorundem viribus prodiderunt. Triplicem hi in rebus ordinem ſtatuũt, ſpecierũ, figurarũ & numerorũ, ſed numeros principatũ obtinere volũt, Ab his n. omnia pẽdere in his omnia cõſiſtere, Hos rerũ omniũ principia & elemẽta agnoſcunt. Quin & numeros non ſolũ inter efficiẽtes cauſas, ſed etiam inter ſubſtantias reponunt, Ens & vnitatem omnino confundunt.

Pythagoræ auctoritas.

Triplex in rebus ordo.

Numerorũ vires

Sic autem ratiócinãtur. Quemadmodum in numerorum materialium ſerie vnitas vnitati addita binarium conſtituit, eadem binario addita ternarium, & ſic de cæteris: Ita vnitas ſubſtantia alteri addita binam efficit, adeo vt ſicut vnitas numerum cui additur immutat, ita ipſa eadem, Ens cui adiungitur variat. Ex numeris porro alios pares, alios impares eſſe volunt. Pares fœminas, impares mares appellant. Illos imperfectos, diuiduos, infœcundos: Hos perfectos, indiuiduos, fœcundos: proptereaque principii rationem obtinere putant, imparem numerum ἰσχυρότερον vocant, parem ἀσθενέστερον. Hac numerorum ſuperſtitione deluſi quidam, exiſtimarunt herbam πεντάφυλλον dictam, quinarii virtute venenis reſiſtere, dæmonas fugare, & eius folium vnicũ bis in die ex vino ſumtũ quotidianã febrem curare, folia tria tertianam, quatuor quartanam. Plato numerorũ vim & dignitatem adeo extollit, vt neminẽ ſine illis recte philoſophari poſſe pronuntiet. Quærit diuinus ille philo-

Numeri pares impares.

Plato numeros celebrauit

ſophus

ſophus, cur homo animal ſit ſapientiſſimum: Reſpondet, quia numerare nouit. Animam definit numerũ ſeipſum mouentem. Sunt qui Ariſtotelem huius ſectæ fautorem agnoſcant. Is enim primo de cœlo, Ternarium numerum naturæ legem appellat, ſecundum quē naturalia omnia diſponantur, atq; propterea corporum tres dimenſiones, nō plures eſſe putat, quod ternarius ſit omnia, deducta demonſtratione ex Pythagorica doctrina: Nullus in numeris ordo ſine ternario, Arithmeticus nãq; Geometricus & Harmonicus ordo tribus abſoluitur principio ſcilicet, medio & fine. Neque vero numerorum vim repudiauit admirandus Hippoc. nam epiſtola quadam ad Theſſalum filium hæc ſcribit. Ad numerorum ſciētiam multum ſtudii adhibeto: Numerorum enim ratio, & ad circuitus, & ad tranſmutationes febrium præter rationem fientes, καὶ τὰς κρίσιας τῶν νοσεόντων, id eſt, ad iudicia ægrotantium ac ſecuritates in morbis ſufficiens erit. Concludunt itaque Pythagorici, numeros

Ariſtoteles quid de numeris ſentiat

Hip. numerorum vim non reiicit.

iudicationibus præfici, & numerorum imperio omnia diſpenſari, moueri, gubernari. Septenarios vere decretorios eſſe, quaternarios vero eorundem indices, ideo tantum putant, quod ſeptenarii maxima ſit diuinitas & quaternarii dignitas pene incredibilis. De ſeptenarii diuinitate multa alias annotauimus quæ hic tranſcribere non lubet, eius tanta eſt maieſtas, vt σεβασμὸν καὶ σεμνὸν, id eſt, ſacrum & venerandum veteres appellarint, alii maioris & minoris mundi numerum. Quaternarium vero numerum perfectionis vocāt Pythagorici, per quaternarium iurabant, quaternione conſtare animam exiſtimabant. Quatuor ſunt in vniuerſo elementa, quatuor in ſanguineis animalibus humores, quatuor nutrici famulātes facultates, quatuor tantum cauſarum genera, quatuor anni tempeſtates &c. quæ curioſus quis perſcrutari poterit. Ob ſeptenarii ergo & quaternarii dignitatē, ſeptenarios & quaternarios criticos eſſe volunt, Sic ſeptimeſtres partus vitales eſſe ob ſolius numeri vim contendunt.

Cur ſeptenarii & quaternarii ſunt critici

Septenarii diuinitas.

Quaternarii dignitas.

Cur impares potius critici

contendunt. Impares vero dies potius criticos eſſe quam pares, ex eo colligunt, quod impar ſit velut maſculus & ad agendum promtior; itaque humoribus calidis & agentibus magis cōuenit quam patientibus; Agere autem magis bilioſum humorem, ſubſtantia tenuiſſimum, temperamento calidiſſimum, qualitate acerrimum, ex ipſius elementi natura manifeſtum euadit: At acuti fere omnes a bile fiunt. In diuturnis morbis quorum materia contumax eſt, frigida & craſſa, ad patiendum magis nata, criſes diebus paribus contingunt, quia pares fœminei ſunt & ad patiendum nati. Hanc fuiſſe ſummi Hippoc. ſententiam contendunt Docti quidam. Quid enim (inquiunt) aliud ſonant hæc toties ab Hippoc. decantata verba libello περὶ ἀρχῶν. Ὁ δὲ αἰὼν τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ ἑπτάημερος, id eſt, vita hominis diſpenſatur ſeptenario aphoriſ. quinquageſimo nono ſect. 4. Tertiana exacta, κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον ſeptem circuitibus quod longiſſimū eſt iudicatur. Aphor. 36. eiuſdem ſect.

ſudores ſeptimo die manantes boni. Aphor. 127. Coacarum progn. Icterus ante ſeptimũ diem inſidioſus, aphoriſ. 23. ſect. 2. Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur. Aphor. 61. ſect. 4, febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, relapſus periculum ſubeſt. Vnicam ergo criticorum dierũ cauſam agnoſcunt Pythagorici, numerorum ſcilicet dignitatem & vim.

Conuellitur opinio Pythagoræorum & demonſtratur numeris agendi vim nullam ineſſe.

Cap. III.

PRæclara ſunt (fateor) Pythagoræorum hæc de numerorum miraculis & viribus placita, ſed ſi philoſophica trutina & Medica ſtatera pōderentur, erroris plena omninoque ſuperſtitioſa æquus veritatis æſtimator iudicabit. Vt enim ſingula ſigillatim excutiam; Numeris nullam agendi vim concedimus, Nullum hi in naturam habent imperium. Non ſunt ſubſtantiæ, ſed πρὸς τὴν τῆς ποσότητος κατηγορίαν, ad quantitatis eiuſque diſcretæ categoriam referuntur: At quantitas apud Philoſophos

Numeris nulla ineſt vis agendi & eur.

phos nullam agēdi vim habet, Tribuitur omnis actio qualitati. Ariſtoteles duodecimo metaphyſices capitibus penultimo & vltimo arguit Pythagoræos, qui numeros ſubſtantias ſeparatas & entium cauſas eſſe volebant. Gal. cap. 8. lib. 3. de diebus decretoriis. Omnia (inquit) quæ de numerorum viribus Arithmetici nugantur, tam facile abſurda eſſe deprehenduntur, vt mirari mihi ſæpe ſubeat, an ſic Pythagoras ille ſimul & prudens fuerit, & ſimul numeros tanta poſſe exiſtimauerit. Non poſſe autem ad numeros criticorum dierum cauſam referri, ita philoſophatur Galen. eodem cap. Si numerus per ſe vim haberet decernendi, acuti morbi διαπαντὸς, id eſt, ſemper diebus imparibus iudicarentur nunquam paribus: At ſæpe paribus iudicantur: Nō ergo quia omnis par numerus fœmina eſt, impar vero maſculus, acutorum criſes in imparibus fieri pronuntiandum. Eſt & alia Gal. demonſtratio. Criſis motus eſt (definitur enim μεταβολὴ ὀξύῤῥοπος mutatio ſubita ad ſalutē aut ad

Galeni demonſtratio cōtra Pythagoricos

2. Ratio.

mortem) At mutationes non a numeris fiunt, accidit quidem certis numeris, aut innumeratis dierum interuallis mutatio, quia motus omnis tempore perficitur, definitur autem tempus ἀριθμὸς τῆς κινήσεως κατὰ τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, id eſt, numerus motus ſecundum prius, & poſterius, Ariſtoteli quarto Phyſicor. Sed numerus quatenus numerus, nec agit in naturalia corpora, nec ea immutat. Plinius lib. ſeptimo naturalis hiſtoriæ cap. 40. cõtra numerorum vanitatem ita exclamat: Heu vana & imprudẽs diligentia, numerus dierum computatur, vbi quæritur pondus, alius de alio iudicat dies, & tamen ſupremus de omnibus, ideoque nullis credendum eſt. Quid quod bona malis paria non ſunt etiam pari numero? Mitto ſapientis cuiuſdam dictum, Numerorum per ſe nullam eſſe dignitatẽ. Quiſque enim numerum quem amat, celebrare ſolet. Sic de ſenario mira ꝑdicant quidam, eum γάμον καὶ τέλειον vocant, nuptiis eum accommodant & omnis generationis principium agnoſcunt,

Plinius contra numerorum vanitatẽ

Dictum ſapientis cõtra numeros

ſcunt,quem tamen medici Tyrannum inſidioſum & infidum vocant. Quod ſi ſerio philoſophandum ſit nobis, quomodo in hominis naturam imperium aliquod habebit numerus, cum numerus p̱ ſe nihil ſit, & ſi metaphyſicis credendum,non ſit ens reale , ſed intellectus tantum. Non eſſe ens per ſe ita demonſtrari poteſt. Quod eſt multa ſimpliciter, non eſt vnum ſimpliciter, & proinde nec vnum ens per ſe: At numerus eſt multa ſimpliciter, vt docet Ariſtoteles cap. 7. lib. 3. Phyſic. vbi ait, Numerũ eſſe vna plura,& decimo Metaphyſic. numerũ vult eſſe multa vna. Quin etiam , ex duobus nunquam fit vnum per ſe , niſi illa inter ſe vniantur vnitate continuitatis vel intentionis, aut alterum ſit forma alterius: At vnitates ex quibus conſtat numerus,neq; vniuntur inter ſeſe in aliquod vnum continuum , neque vna vnitas forma eſt aliarum : Non erit igitur ens per ſe. Adde quod ſi ex ſubſtantiarum vnitatibus non fit vnum per ſe,quomodo ex vnitatibus quantitatum fiet? Neq; vero

Numerus nõ eſt ens per ſe.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio

Numerus nō eſt ens reale. ens reale dici debet numerus: Numerus enim quatenus numerus, conſtat ex vnitatibus, omnis vnitas quædam eſt indiuiſio, omnis indiuiſio negatio eſt ſeu priuatio; Conſtat ergo numerus ne- *Obiectio* gationibus: At negationes ſunt non entia: Quod ſi obiiciat quis numerum a ſenſibus percipi, & ab Ariſtotele ſecundo de Anima inter obiecta communia reponi, propterea ens eſſe reale (liceat vocabulis vti ſcholaſticis, quia ἐμφαντι- *Solutio.* κωτέρως rē exprimunt.) Reſpōdebimus ex eodē Philoſopho numerum ex continui ſolius negatione percipi: Sic tenebræ, cæcitas & priuationes fere omnes a ſenſibus percipiuntur, nō ſunt tamen vera entia. Quod autē numerus non ſit ens reale docet multis in lo- *Auctoritates Ariſtotelis* cis Ariſtoteles. In prædicamentis ſcribit in partibus numeri eſſe ordinem, id autem fieri non poteſt, niſi quatenus ab intellectu percipitur. Octauo Metaphyſices: Numerus inquit vnum non eſt, ſed velut cumulus, aut ſi ſit dicendum quidnam illud ſit quod ipſum efficit vnum ex multis, ac ſi diceret:

Niſi

Niſi detur in numero vltima vnitas, quæ ſit velut forma præcedentium, nō fiet numerus vnum quid, id autem non fit niſi intellectu & ſatis imperfecte, hoc eſt, nō ratione compoſitionis, ſed ſolius ordinis qui mēte colligitur. Tertio Phyſic. numerus eſt vna plura quātam quædam. Eſt ergo numerus ens intellectus, non ens reale, non cauſa efficiens, non ſubſtantia, vt volunt Pythagorici, proptereaque nulla ineſt numeris agendi vis. Plato numeris multum tribuit, ſed veriſimile eſt (vt pleriq; ſentiunt) eum non de materiali & vocali numero, ſed de rationali & formali loquutum, & per numeros ipſas rerum naturalium formas ſubſtantiales intellexiſſe. Ariſtoteles dum libris de Cœlo ternariū naturæ legem dicit, non agnoſcit eum numerum tanquam agentem cauſam, ſed (vt docti omnes interpretantur) legem ex cauſa manantem, aut cauſæ iunctam cuius exemplo naturalia diſponantur. Sunt enim mouentes omnes cauſæ, certo præditæ numero, cuius ratione tanquam exemplari ali-

Platonis ſentētia explicatur.

Ariſtotelis locus de ternario explicatur.

quo diſpenſantur, mouentur, gubernantur. Numerus ergo nihil agit, ſed ratio numeri nobis incognita mira præſtat. Septenarius quatenus numerus eſt, nullam efficiendi vim habet, ſed eum ſibi elegit numerum pro deliciis natura, eo mirum in modum oblectatur & gaudet, vnde fit vt ſeptimo quoque die, menſe & anno maximæ cõtingant mutationes. Cur autem eum numerũ elegerit natura, pollicetur Hip. ſe aliquando demonſtraturum, Nam ad finem libelli περὶ αἰῶνος hæc ſcribit, τῆς δὲ φύσεως τὴν ἀνάγκην, διότι ἐν ἑπτὰ τουτέων ἕκαστα διοικεῖται, ἐγὼ φράσω ἐν ἄλλοισιν, id eſt, Quamobrem autem & qua naturæ neceſſitate per ſeptenariorum rationẽ ſingula hæc diſpenſentur alio loco aperiam, ſed nũquam id præſtat. Dicamus nos cum Theologis, Deum diei ſeptimo benedixiſſe, eum filiis Iſrael tanquam celebratiſſimum commendaſſe, die ſeptimo quieuiſſe ab operibus ſuis: vnde vulgatum illud. *Numero Deus impari gaudet.* Et antiquiſſimus ille vates Orpheus de ſeptenario hæc cecinit:

Cur ſeptimũ numerũ elegit natura.

Ἑβδόμην φίλησεν ἑκαεργὸς Ἀπόλλων,
Ecce ſagittifero pergrata eſt ſeptima Phœbo.

Naturæ itaque (quam ordinariã Dei poteſtatẽ, etiam mirus prædicat Hip. lib. de aeribus, locis & aquis) numerum eum tanquam perfectiſſimum elegit, adeo vt conceptus, conformatio, motus, partus, vita, criſes ſeptenariis diſpẽſentur, natura agente non numero.

Altera opinio eorum qui criticorum dierum cauſam ad Arithmeticam rationem referunt, eiuſdemq; confutatio.

CAP. IIII.

SVnt ex Medicis docti quidam, qui criticorum dierum cauſam ad Arithmeticam compoſitionem referre conati ſunt: Eorũ hæc ſunt præcipua fundamenta, hæ hypotheſes. Morbi acuti ad impares tendunt dierum numeros, & eos maxime, qui totius naturam induunt: Impares autem numeri qui totius naturam induunt, ſunt ſeptenarius & nouenarius. Nam cum numeri omnes denario claudantur, fit vt impares omnes qui denario continẽtur, vel ternarium, vel quinarium, vel ſeptena-

Opinio Ferrerii

Hypotheſes.

Prima

rium,vel nouenarium componant; At ternarius & quinarius nouenarii partes ſunt: Superſunt ergo duo tantum, ſeptenarius & nouenarius,ipſi nullos alios componentes. Acuti itaque morbi ſeptenariis & nouenariis iudicabũtur.Partes porro numerorum de proximis ſuis totis indicant, ſic Architectus ex fundamentis parietes,ex parietibus tecta colligit:Fit itaque vt tertius de quinto indicet & quintus de nono, Quartus autem de Octauo non indicabit in acutis, quia acuti imparibus exacerbantur diebus, ſed de ſeptimo tantum,quia ſeptenarii partes,in quas ꝓxime reſoluitur, ſunt quatuor & tria, ſed quaternarius propinquior eſt. Finita prima decade alteram rurſum incipe, vel alterum quaternarium, ſenarium, octogenarium; Ita vndecimus criticus erit,quia quartus eſt a ſeptimo decimusquartus omnium decernentium validiſſimus & perfectiſſimus, quia ab vtroque numero vim accipit. Eſt enim ſeptenarius a ſeptimo & a nouenario quintus, decimusoctauus criticus

erit

erit potius quam decimusſeptimus, quia nonus eſt a nouenario, vigeſimus primus etiam potius quam vigeſimus de morbis decernit, quia ſeptimus eſt a quartodecimo. Hæc criſeωn in morbis acutis eſt ratio. Morbi longi diebus mouentur paribus, iis præſertim qui totius naturam induunt: Sunt autem pares denario cõcluſi, quartus, ſextus, octauus, decimus, de quibus indicabũt ſuæ partes, de octauo quartus, de decimo quintus, de ſexto tertius, de quarto ſecundus. Ita philoſophatur Augerius Ferrerius Medicus & Philoſophus eximius. Sed quoniam noua hæc criſimorum dierum ratio, Hippocraticæ & veræ doctrinæ ſplendorem obſcurat, omnemque decernentium dierum κόσμον inuertit, eam in Lyceo Medico non admittimus. Nã nec tertius, nec quintus apud Hippoc. vere ſunt indices, ſed intercalares tantum, nec quartus decimus omnium decernentium eſt validiſſimus. Septimum enim inter decretorios primum appellat Gal. δυνάμει καὶ ἀξιώματι, id eſt, viribus & dignita-

Morbi lõgi paribus diebus cur indicantur.

Conuellitur hæc opinio

te. Nec octauumdecimum ſeptimodecimo præferendum putamus, nec vigeſimum primum vigeſimo, vt iſte contẽdit, ita enim vigeſimusſeptimus, trigeſimusquartus, quadrageſimus, ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus, non eſſent critici, quos tamen frequenter & perfecte decernere lib. 2. demonſtrauimus & hiſtoriis quàm plurimis illuſtrauimus. Valeat ergo Arithmetica hæc criticorum dierum demonſtratio, maxime vero cum aliquam vim efficiendi tribuat numeris, qui cũ ſint quantitates & entia imperfecta, nihil quicquam agere apti natique ſunt.

Opinio Aſtrologorum qui cauſam ſalutaris & lethalis criſeos referunt ad beneficos & maleficos Planetas.

Cap. V.

Aſtrologi (qui vulgo iudiciarii dicũtur) & Genethliaci fereomnes, nõ criſeon modo, ſed etiam euentuum omnium & humanarum actionum cauſam, ad varios ſyderum aſpectus, influxus, coniũctiones referũt. Primi omnium Ægyptii & Chaldæi planetarum duo ſtatuebant genera, Alios tempe-

Ægyptiorũ opinio.

ratos

ratos & ſalutares εὐκράτους καὶ ἀγαθοποιοὺς appellabant; Alios intemperatos maleficos, horribiles δυσκράτους καὶ κακοποιοὺς. Illos vulgus Aſtrologorum bonas fortunas vocat, quales ſunt Iupiter, Sol, Venus, Mercurius: Hos malas fortunas, quales ſunt Saturnus & Mars: ſi cũ illis coniungatur Luna, fauſti erunt & felices dies, ſi cum his infauſti & lethales. Abrahamus Auenesre ſeptem vult eſſe mundi gubernatores, qui per cœlos tanquam inſtrumenta oberrantes, coaceruatis ſtellarum omnium influentiis, eas in hæc inferiora diſtribuunt: Eos reuera Medicos dici debere putat, quoniam ex iis ſanitas aut mors. Mercurius ille ter maximus libello de decubitu infirmorum vim quandam ineſſe aſtris maleficam, quæ imperfectæ & lethalis criſeως cauſa ſit, apertiſſimis verbis declarat. Medicus, inquit, ægri decubitũ explorare debet; Quod ſi horam qua ægrotare cœpit, exquiſite deprehendere nequeat, ſpectare debet, quomodo cœlum affectum ſit, & ad quam ſtellarum luna rationem ha-

Abrahami Auenesre auctoritas

Mercurius triſmegiſtus.

beat oppoſitam ſcilicet, vel quadratã; Cum maleficis enim ſi conformetur noxium morbum facit, cum beneficis ſalutarem. Ptolomeus primoquadripartiti: Erraticarum, ait, ſtellarum atque fixarum circumuolutio calores, ventos, niues in ambiente aere efficit. Idem centum ſententiarum cap. 6. Super ægrotis criticos dies inſpice ac lunæ peragrationem in angulis figuræ ſexdecim laterum; Vbi enim eos angulos bene affectos inueneris, bene erit languenti, cõtra male ſi afflictos inueneris. Sexdecim porro angulorum, quidã ſunt pleni, qui reſpondent diebus criticis radicalibus, & ſunt quartus, octauus duodecimus, ſextusdecimus; Quidã ſemipleni qui reſpondent indicibus, & ſunt ſecundus, ſextus, decimus, quartusdecimus: Alii ſemidimidiati, qui reſpondent intercidentibus, & ſunt tertius, ſeptimus, vndecimus, quintusdecimus: Alii ſunt vacui vt primus, quintus, nonus, tertiusdecimus. Tanta fuit quorundam Aſtrologorum vanitas & ſuperſtitio, vt ſingulis planetis peculia-

Ptolomeus

Morbi peculiares planeta-

res

tes morbos deſignarint, Saturno qui- *Saturni*
dem, quartanas febres, leprã, ſcirrhũ,
cãcrum, ſtrumas, maligna vlcera, incu-
bũ, melãcholiam, hepatis & lienis ob-
ſtructiones, hæmorrhoides, varices. *Iouis*
herniam, vteri præfocationẽ, Ioui ce-
phalalgiam ſanguineam, ſynochos, e-
phemeras febres, anginas, pleuritides,
peripneumonias, phlegmonas, apople
xiam. Marti tertianas febres, Hemitri- *Martis.*
teos, phrenitidẽ, maniam, hæmorrhagi
am, cholerã morbum, icterum, dyſen-
teriam, eryſipelata, exanthemata, her-
petes, carbunculos. Soli febrem conti- *Solis*
nuam, cordis palpitationem. Veneri
œdemata, priapiſmum, ſatyriaſin, go-
norrhœam, imaginariam venerem, in-
ſaniam ex amore, morbum gallicum.
Mercurio, vertiginem, tuſſes ſiccas, lin
guæ vitia. Lunæ epilepſiam, arthritidẽ, *Lunæ*
hydropem, Paralyſin, Lethargum, co-
ma, caron, catarrhum: Hoc idem volu-
it Hermes ille triſmegiſtus. Qui, inquit *Mercurii de morbis Planetarũ opinio.*
ſub Saturno & Mercurio decumbunt,
tardi ſunt & ad mouendos artus imbel
les, frigidum ſentiunt, lucem auerſan-

tur

tur, crebra ducunt ſuſpiria, mœticuloſi ſunt, vox illis acuta & exilis, paruus pulſus, reſpiratio minutula. Qui ſub Marte & Sole decũbunt iracundi ſunt, ſiticuloſi, facies ſaturato rubore ſuffuſa eſt, inordinati & inæquales pulſus, lingua aſpera, oculos huc illuc voluunt cũ δυσφορία & anxitudine pene incredibili. Neque vero planetis tantum, ſed etiam ſingulis Zodiaci ſignis peculiares morbos aſſignant Aſtrologi. Arietis apud eos morbi ſunt, epilepſia, aurium, narium, oculorum, dentium, oris dolores, ſcabies, impetigo, puſtulæ. Tauri, omnes colli & gutturis affectus, angina, ſcrophulæ. Geminorum morbi ex ſanguine fiunt in manibus, brachiis & humeris. Cancri, pruritus, lepra, depilatio. Leonis, qui in corde & diaphragmate. Virginis qui in teſtibus & abdomine, atq; ita de cæteris. E cœlo igitur dierum & horarum felicitatem ac infelicitatem deriuant Aſtrologi & Genethliaci, cœloque & Aſtris maleficã vim tribuunt. Superſtitioſam hanc & vanitatis plenam opinionem, Medici

Singulorũ Zodiaci ſignorũ morbi.

quidam iudiciarii ſequuti ſunt, criſeos ſalutaris,aut inſidioſæ cauſam ad benignum aut maleficum ſyderum aſpectũ referentes.Itaque ſimul atque decumbere cœpit æger, planetarum influxus & quomodo affecta ſint ſydera intuentur.Ad huius falſi dogmatis confirmationem poſſumus grauiſſimorum Medicorum & Philoſophorum,Hip.ſcilicet,Platonis, Ariſtotelis,Gal. & aliorũ auctoritates proferre;Hippoc. lib. de aeribus,locis & aquis hæc ſcriptis mandauit:Medicum aſtrorum exortus cõſiderare oportet præcipue vero arcturi & Pleiadum occaſum ; Morbi n. in his maxime diebus perimunt homines: Sed & periculoſiſſima ſunt ambo ſolſtitia , periculoſum & æquinoctium vtrumque; Itaque neque illis temporibus cathartica exhibere, neque vrere, neque ſecare oportet priuſquam prætereant dies decem aut plures. Secundo lib.de Diæta: Aſtrorum ortus,eorũdem occaſus agnoſcere Medicũ oporte,vt inde mutationes totius mundi,ex quibus morbi hominibus oriuntur ob-

ſeruet, & libello περὶ ἀρχῶν: De rebus ſublimibus in cœlo non eſt inſtitutum dicere, niſi quatenus ex iis ſanitas & morbus, ex iis bonum & malum, ex iis vita & mors. Videtur itaque Hippoc. cœlo & aſtris maleficam vim & quaſi neceſſitatem tribuere. Nam primo de Diæta, omnia inquit eueniunt per cœleſtem ac diuinã neceſſitatem & quæ volunt & quæ nolunt, lib. de natura hominis ab eadem neceſſitate omnia cõtingunt. Hinc illud θεῖον in morbis lib. de aeribus, locis & aquis & 1. prognoſt. Hanc admirandi Hippoc. ſententiam ſequutus videtur diuinus Plato cũ pleriſq; in locis, tum vel maxime in Timæo: Suadet enim vt diligenter inſpiciamus, quid ex vario aſtrorum occurſu, circuitu, aſpectu cuique noſtrum euenturum ſit. Aſtra namq alia frigus, alia calorem inducunt, & cuilibet animanti peculiare ſubeſt in cœlo aſtrũ. Ariſtoteles libro de Cœlo, de ortu & interitu, de generatione animal. & meteor. Omnia hæc inferiora a ſuperioribus pendere, eſſeque ſuperiora infe

inferioribus contigua apertiſſimis ver bis declarat. Quin & primo politicorum Thaletem Mileſium ex Aſtrorũ obſeruatione oleæ caritatem prænuntiaſſe ſcribit. Plinius cœlo & Aſtris maleficam vim tribuit & quod commemorabile eſt, minimum animal formicam, ſiderum vim ſentire. Marſilius Ficinus in qualibet ſtella dæmonem ſtatuit. Ad ſiderum ergo infelicitatẽ criſeos lethalis cauſam referunt Aſtrologi iudiciarii, & ꝓut cœleſtia illa corpora feliciter vel infeliciter affecta ſunt ita & nos & actiones noſtras aut damno aut cõmodo afficere volunt, ex eorum aſpectu triquetro (vt aiunt) quadrato, ſextili, oppoſito, futura omnia prædici poſſe pertinaciter adſtruunt, diem & horam cũ ſuis minutis, qua æger laborare cœpit obſeruãt, erectaque eo momẽto figura cœli, æquatis quatuor cardinibus & poſitis ſuo loco planetis, locorũ apheticorũ conditionẽ ſpeculantur dominiq; aſcendẽtis & ſignificatoris morbi ſitũ & conſtitutionẽ, ſumtoque inde iudicio ægritudinẽ lethalem

quò diſpenſantur, mouentur, gubernantur. Numerus ergo nihil agit, ſed ratio numeri nobis incognita mira præſtat. Septenarius quatenus numerus eſt, nullam efficiendi vim habet, ſed eum ſibi elegit numerum pro deliciis natura, eo mirum in modum oblectatur & gaudet, vnde fit vt ſeptimo quoque die, menſe & anno maximæ cõtingant mutationes. Cur autem eum numerũ elegerit natura, pollicetur Hip. ſe aliquando demonſtraturum, Nam ad finem libelli περὶ αἰῶνος hæc ſcribit, τῆς δὲ φύσεως τὴν ἀνάγκην, διότι ἐν ἑπτὰ τουτέων ἕκαστα διοικεῖται, ἐγὼ φράσω ἐν ἄλλοισιν, id eſt, Quamobrem autem & qua naturæ neceſſitate per ſeptenariorum rationẽ ſingula hæc diſpenſentur alio loco aperiam, ſed nũquam id præſtat. Dicamus

Cur ſeptimũ numerũ elegit natura.

nos cum Theologis, Deum diei ſeptimo benedixiſſe, eum filiis Iſrael tanquam celebratiſſimum commendaſſe, die ſeptimo quieuiſſe ab operibus ſuis: vnde vulgatum illud. *Numero Deus impari gaudet.* Et antiquiſſimus ille vates Orpheus de ſeptenario hæc cecinit:

Ἑβδόμην φίλησεν ἑκαεργὸς Ἀπόλλων,
Ecce ſagittifero pergrata eſt ſeptima Phœbo.

Naturæ itaque (quam ordinariã Dei poteſtatẽ, etiam mirus prædicat Hip. lib. de aeribus, locis & aquis) numerum eum tanquam perfectiſſimum elegit, adeo vt conceptus, conformatio, motus, partus, vita, criſes ſeptenariis diſpẽſentur, natura agente non numero.

Altera opinio eorum qui criticorum dierum cauſam ad Arithmeticam rationem referunt, eiuſdemq́; confutatio.

CAP. IIII.

SVnt ex Medicis docti quidam, qui criticorum dierum cauſam ad Arithmeticam compoſitionem referre conati ſunt: Eorũ hæc ſunt præcipua fundamenta, hæ hypotheſes. Morbi acuti ad impares tendunt dierum numeros, & eos maxime, qui totius naturam induunt: Impares autem numeri qui totius naturam induunt, ſunt ſeptenarius & nouenarius. Nam cum numeri omnes denario claudantur, fit vt impares omnes qui denario continẽtur, vel ternarium, vel quinarium, vel ſeptena-

Opinio Ferrerii

Hypotheſes.

Prima

rium,vel nouenarium componant; At ternarius & quinarius nouenarii partes ſunt : Superſunt ergo duo tantum, ſeptenarius & nouenarius,ipſi nullos alios componentes. Acuti itaque morbi ſeptenariis & nouenariis iudicabũtur.Partes porro numerorum de proximis ſuis totis indicant , ſic Architectus ex fundamentis parietes,ex parietibus tecta colligit:Fit itaque vt tertius de quinto indicet & quintus de nono, Quartus autem de Octauo non indicabit in acutis , quia acuti imparibus exacerbantur diebus , ſed de ſeptimo tantum,quia ſeptenarii partes,in quas ꝓxime reſoluitur, ſunt quatuor & tria, ſed quaternarius propinquior eſt. Finita prima decade alteram rurſum incipe , vel alterum quaternarium, ſenarium , octogenarium ; Ita vndecimus criticus erit,quia quartus eſt a ſeptimo decimusquartus omnium decernentium validiſſimus & perfectiſſimus, quia ab vtroque numero vim accipit. Eſt enim ſeptenarius a ſeptimo & a nouenario quintus, decimusoctauus criticus

erit

erit potius quam decimusſeptimus, quia nonus eſt a nouenario, vigeſimus primus etiam potius quam vigeſimus de morbis decernit, quia ſeptimus eſt a quartodecimo. Hæc criſeωn in morbis acutis eſt ratio. Morbi longi diebus mouentur paribus, iis præſertim qui totius naturam induunt: Sunt autem pares denario cõcluſi, quartus, ſextus, octauus, decimus, de quibus indicabũt ſuæ partes, de octauo quartus, de decimo quintus, de ſexto tertius, de quarto ſecundus. Ita philoſophatur Augerius Ferrerius Medicus & Philoſophus eximius. Sed quoniam noua hæc criſimorum dierum ratio, Hippocraticæ & veræ doctrinæ ſplendorem obſcurat, omnemque decernentium dierum κόσμον inuertit, eam in Lyceo Medico non admittimus. Nã nec tertius, nec quintus apud Hippoc. vere ſunt indices, ſed intercalares tantum, nec quartus decimus omnium decernentium eſt validiſſimus. Septimum enim inter decretorios primum appellat Gal. δυνάμει καὶ ἀξιώματι, id eſt, viribus & dignita-

Morbi longi paribus diebus cur indicantur.

Conuellitur hac opinio

te. Nec octauumdecimum ſeptimodecimo præferendum putamus, nec vigeſimum primum vigeſimo, vt iſte contẽdit, ita enim vigeſimusſeptimus, trigeſimusquartus, quadrageſimus, ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus, non eſſent critici, quos tamen frequenter & perfecte decernere lib. 2. demonſtrauimus & hiſtoriis quàm plurimis illuſtrauimus. Valeat ergo Arithmetica hæc criticorum dierum demonſtratio, maxime vero cum aliquam vim efficiendi tribuat numeris, qui cũ ſint quantitates & entia imperfecta, nihil quicquam agere apti natique ſunt.

Opinio Aſtrologorum qui cauſam ſalutaris & lethalis criſeos referunt ad beneficos & maleficos Planetas.

Cap. V.

Aſtrologi (qui vulgo iudiciarii dicũtur) & Genethliaci fereomnes, nõ criſeon modo, ſed etiam euentuum omnium & humanarum actionum cauſam, ad varios ſyderum aſpectus, influxus, coniũctiones referũt. Primi omnium Ægyptii & Chaldæi planetarum duo ſtatuebant genera, Alios tempe-

Ægyptiorũ opinio.

ratos

ratos & ſalutares εὐκεράτους καὶ ἀγαθοποιοὺς appellabant; Alios intemperatos maleficos, horribiles δυσκεράτους καὶ κακοποιοὺς. Illos vulgus Aſtrologorum bonas fortunas vocat, quales ſunt Iupiter, Sol, Venus, Mercurius: Hos malas fortunas, quales ſunt Saturnus & Mars: ſi cũ illis coniungatur Luna, fauſti erunt & felices dies, ſi cum his infauſti & lethales. Abrahamus Aueneſre ſeptem vult eſſe mundi gubernatores, qui per cœlos tanquam inſtrumenta oberrantes, coaceruatis ſtellarum omnium influentiis, eas in hæc inferiora diſtribuunt: Eos reuera Medicos dici debere putat, quoniam ex iis ſanitas aut mors. Mercurius ille ter maximus libello de decubitu infirmorum vim quandam ineſſe aſtris maleficam, quæ imperfectæ & lethalis criſeως cauſa ſit, apertiſſimis verbis declarat. Medicus, inquit, ægri decubitũ explorare debet; Quod ſi horam qua ægrotare cœpit, exquiſite deprehendere nequeat, ſpectare debet, quomodo cœlum affectum ſit, & ad quam ſtellarum luna rationem ha-

Abrahami Aueneſre auctoritas

Mercurius triſmegiſtus.

beat oppoſitam ſcilicet, vel quadratã; Cum maleficis enim ſi conformetur noxium morbum facit, cum beneficis ſalutarem. Ptolomeus primoquadripartiti: Erraticarum, ait, ſtellarum atque fixarum circumuolutio calores, ventos, niues in ambiente aëre efficit. Idem centum ſententiarum cap. 6. Super ægrotis criticos dies inſpice ac lunæ peragrationem in angulis figuræ ſexdecim laterum; Vbi enim eos angulos bene affectos inueneris, bene erit languenti, cõtra male ſi afflictos inueneris. Sexdecim porro angulorum, quidã ſunt pleni, qui reſpondent diebus criticis radicalibus, & ſunt quartus, octauus duodecimus, ſextusdecimus; Quidã ſemipleni qui reſpondent indicibus, & ſunt ſecundus, ſextus, decimus, quartusdecimus: Alii ſemidimidiati, qui reſpondent intercidentibus, & ſunt tertius, ſeptimus, vndecimus, quintusdecimus: Alii ſunt vacui vt primus, quintus, nonus, tertiusdecimus. Tanta fuit quorundam Aſtrologorum vanitas & ſuperſtitio, vt ſingulis planetis peculiares

Ptolomeus

Morbi peculiares planetarum.

res morbos deſignarint, Saturno quidem, quartanas febres, leprā, ſcirrhū, cācrum, ſtrumas, maligna vlcera, incubū, melācholiam, hepatis & lienis obſtructiones, hæmorrhoides, varices. herniam, vteri præfocationē, Ioui cephalalgiam ſanguineam, ſynochos, ephemeras febres, anginas, pleuritides, peripneumonias, phlegmonas, apoplexiam. Marti tertianas febres, Hemitriteos, phrenitidē, maniam, hæmorrhagiam, cholerā morbum, icterum, dyſenteriam, eryſipelata, exanthemata, herpetes, carbunculos. Soli febrem continuam, cordis palpitationem. Veneri œdemata, priapiſmum, ſatyriaſin, gonorrhœam, imaginariam venerem, inſaniam ex amore, morbum gallicum. Mercurio, vertiginem, tuſſes ſiccas, linguæ vitia. Lunæ epilepſiam, arthritidē, hydropem, Paralyſin, Lethargum, coma, caron, catarrhum: Hoc idem voluit Hermes ille triſmegiſtus. Qui, inquit ſub Saturno & Mercurio decumbunt, tardi ſunt & ad mouendos artus imbelles, frigidum ſentiunt, lucem auerſan-

Saturni *Iouis* *Martis.* *Solis* *Lunæ* *Mercurii* *de morbis Planetarū opinio.*

tur

tur, crebra ducunt ſuſpiria, mœticuloſi ſunt, vox illis acuta & exilis, paruus pulſus, reſpiratio minutula. Qui ſub Marte & Sole decũbunt iracundi ſunt, ſiticuloſi facies ſaturato rubore ſuffuſa eſt, inordinati & inæquales pulſus, lingua aſpera, oculos huc illuc voluunt cũ δυσφορία & anxitudine pene incredibili. Neque vero planetis tantum, ſed etiam ſingulis Zodiaci ſignis peculiares morbos aſſignant Aſtrologi. Arietis apud eos morbi ſunt, epilepſia, aurium, narium, oculorum, dentium, oris dolores, ſcabies, impetigo, puſtulæ. Tauri, omnes colli & gutturis affectus, angina, ſcrophulæ. Geminorum morbi ex ſanguine fiunt in manibus, brachiis & humeris. Cancri, pruritus, lepra, depilatio. Leonis, qui in corde & diaphragmate. Virginis qui in teſtibus & abdomine, atq; ita de cæteris. E cœlo igitur dierum & horarum felicitatem ac infelicitatem deriuant Aſtrologi & Genethliaci, cœloque & Aſtris maleficã vim tribuunt. Superſtitioſam hanc & vanitatis plenam opinionem, Medici

Singulorũ Zodiaci ſignorũ morbi.

quidam iudiciarii ſequuti ſunt, criſeos ſalutaris, aut inſidioſæ cauſam ad benignum aut maleficum ſyderum aſpectũ referentes. Itaque ſimul atque decumbere cœpit æger, planetarum influxus & quomodo affecta ſint ſydera intuentur. Ad huius falſi dogmatis confirmationem poſſumus grauiſſimorum Medicorum & Philoſophorum, Hip. ſcilicet, Platonis, Ariſtotelis, Gal. & aliorũ auctoritates proferre; Hippoc. lib. de aeribus, locis & aquis hæc ſcriptis mandauit: Medicum aſtrorum exortus cõſiderare oportet præcipue vero arcturi & Pleiadum occaſum; Morbi n. in his maxime diebus perimunt homines: Sed & periculoſiſſima ſunt ambo ſolſtitia, periculoſum & æquinoctium vtrumque; Itaque neque illis temporibus cathartica exhibere, neque vrere, neque ſecare oportet priuſquam prætereant dies decem aut plures. Secundo lib. de Diæta: Aſtrorum ortus, eorũdem occaſus agnoſcere Medicũ oporte, vt inde mutationes totius mundi, ex quibus morbi hominibus oriuntur ob-

ſeruet,& libello περὶ ἀρχῶν: De rebus ſublimibus in cœlo non eſt inſtitutum dicere, niſi quatenus ex iis ſanitas & morbus, ex iis bonum & malum, ex iis vita & mors. Videtur itaque Hippoc. cœlo & aſtris maleficam vim & quaſi neceſſitatem tribuere. Nam primo de Diæta, omnia inquit eueniunt per cœleſtem ac diuinã neceſſitatem & quæ volunt & quæ nolunt, lib. de natura hominis ab eadem neceſſitate omnia cõtingunt. Hinc illud θεῖον in morbis lib, de aeribus, locis & aquis & 1. prognoſt. Hanc admirandi Hippoc. ſententiam ſequutus videtur diuinus Plato cũ pleriſq; in locis, tum vel maxime in Timæo: Suadet enim vt diligenter inſpiciamus, quid ex vario aſtrorum occurſu, circuitu, aſpectu cuique noſtrum euenturum ſit. Aſtra namq alia frigus, alia calorem inducunt, & cuilibet animanti peculiare ſubeſt in cœlo aſtrũ. Ariſtoteles libro de Cœlo, de ortu & interitu, de generatione animal. & meteor. Omnia hæc inferiora a ſuperioribus pendere, eſſeque ſuperiora infe

inferioribus contigua apertiſſimis verbis declarat. Quin & primo politicorum Thaletem Mileſium ex Aſtrorũ obſeruatione oleæ caritatem prænuntiaſſe ſcribit. Plinius cœlo & Aſtris maleficam vim tribuit & quod commemorabile eſt, minimum animal formicam, ſiderum vim ſentire. Marſilius Ficinus in qualibet ſtella dæmonem ſtatuit. Ad ſiderum ergo infelicitatẽ criſeos lethalis cauſam referunt Aſtrologi iudiciarii, & ꝑut cœleſtia illa corpora feliciter vel infeliciter affecta ſunt ita & nos & actiones noſtras aut damno aut cõmodo afficere volunt, ex eorum aſpectu triquetro (vt aiunt) quadrato, ſextili, oppoſito, futura omnia prædici poſſe pertinaciter adſtruunt, diem & horam cũ ſuis minutis, qua æger laborare cœpit obſeruãt, erectaque eo momẽto figura cœli, æquatis quatuor cardinibus & poſitis ſuo loco planetis, locorũ apheticorũ conditionẽ ſpeculantur dominiq; aſcendẽtis & ſignificatoris morbi ſitũ & conſtitutionẽ, ſumtoque inde iudicio ægritudinẽ lethalem

aut ſalutarem, diuturnam, aut breuem vaticinantur. Quæ an vera ſint ad Lydium (vt aiunt) lapidem & veritatis libellam nunc reuocare placet.

Conuellitur hæc Aſtrologorum opinio & demonſtratur cælo atq; Aſtris nullam ineſſe vim maleficam, nec diuinatrici Aſtrologiæ credendum.

Cap. VI.

QVod olim de Aruſpicibus Cato, id ego de iudiciariis & diuinatoribus Medicis dicere poſſum. Mirabatur ille, quod non rideret Aruſpex Aruſpicem cum vidiſſet. *Præclarū Catonis dictum* Quota enim quæque res euenit prædicta ab his? aut ſi euenit quippiam, quid afferri poteſt cur non caſu id contigerit? Non minor eſt diuinatricis Aſtrologiæ quam Aruſpicinæ vanitas. Quā multa (inquit Tullius 2. de Diuinatione) ego Pōpeio, quā multa Craſſo, quā multa ipſi Cæſari a Chaldæis dicta memini, neminē eorum, niſi ſenectute, niſi domi, niſi cum claritate eſſe moriturum, vt mihi permirum videatur, quemquam exſtare, qui etiam nūc credat iis, quorum prædicta quotidie videat re & euentis refelli

felli. Diuinatricem eam Aſtrologiam Philoſophi omnes, Pythagoras, Democritus, Plato, Panætius Stoicus, Archelaus, Ariſtoteles & neglexerunt & repudiarunt; vana enim ſunt ridicula & debiliſſima eius artis fundamenta. Ex aſtrorum quippe aſpectu, humanæ vitæ caſus & criſes omnes præuideri poſſe impudentiſſime iactitãt, proptereaque natalitia cuiuſque aſtra obſeruanda eſſe medico? Quin & aſtra neceſſario in nos agere contendunt, eorumq; alia benefica, alia malefica eſſe volunt, quæ ſingula abſurdiſſima eſſe, ne dum veritatis pallio velata ratione & ſenſu (certiſſimis rerum omnium κριτηρίοις) demonſtrare aggredior. Atque vt ſigillatim ſingula perſequar, Quomodo ex ſtellarum aſpectu morbi euentus & humanæ vitæ caſus præuideri poſſunt, cũ incognitæ ſint aſtrorum omnium vires? ſtellarum quippe infinitus eſt numerus & magnitudo pene incredibilis An nõ per ſtellarum incognitarum influxum, aliarum, quæ cognitæ ſunt, effectus, aut impediri, aut variari pote-

Ratio 1.

runt?vana igitur & incerta erit prædictio. Scio quid reſpondeāt Aſtrologi, ſe longa annorum obſeruatione rerum ſtatos & definitos euentus millies cōprobaſſe. Sed an ignorant, quod naturæ genius Ariſtot[illegible]es prodidit, motus cœli eſſe incommēſurabiles eandemque cœli faciem, eundem ſtellarum poſitum ſæpe euenire non poſſe, vt vix liceat homini ſemel in vita eandem cœli totius faciem intueri? Iam v. natalitia cuiuſq; aſtra obſeruare quid ꝓdeſt, cū in conceptu potius & conformatione partium beneficā aut maleficam vim, ſi quam habeant, impertiantur planetæ? plus n. in cōceptu quam in partu ponderis eſſe fatetur Ptolomæus: At quis horam conceptus & conformationis explorare poterit? Solus (ait Gal. libello an omnes particulæ ſimul fiant) qui fœtum plaſmauit nouit creator. Poteſt ne eo momento, quo decumbere incipit æger, ſiderum omnium aſpectus, influxus, conuerſiones obſeruare medicus (cum & denſiſſimæ ſæpe obſeruētur nubes) & ita rapidus ſit ſtellarum mo-

Reſpōſum Aſtrologorum

Secunda.

Tertia.

motus,vt conſtellatio prius tranſuolet, quam a nobis deprehendi queat? Sed demus,ſtellarũ omnium vires illis eſſe cognitas,& primam decubitus horam, imo & momentum,poterit ne ex eo aſpectu criſis totuſque morbi euentus præſentiri? Cœlum apud Philoſophos vniuerſalis eſt cauſa, cuius vis licet infinita ſit, per particulares tamen cauſas & elementares determinatur. Sol nunquam ſine homine hominem generat, requiritur ad effectuum productioẽ agens particulare, & certa quædã materiæ diſpoſitio,quæ vniuerſalis illius agentis vires immutat, euertit, alterat. Non ergo ad criſeon præſentionem aſtra tantum ſpectare debet Medicus, ſed peculiares cauſas,ægrotantis quippe naturam,temperiem,morbi ideam, magnitudinem, mores & motus. Sic nauium periti gubernatores, non ex Ioue, Saturno aut Marte imminentes tempeſtates præuident,ſed ex aere,vẽtis, nubibus, ſic ruſtici & agricolæ non a ſtellis,ſed ab aere aeris diſpoſitiones agnoſcunt. Vt ergo aerem illi ex aere: Quarta

ita Medici ægri ſalutem & perniciem ex ægro, id eſt, iis quæ in ægrotante apparent, non ex cœlo & aſtris præuidere debēt. *Quinta.* Præterea ſi varius ille ſtellarū influxus & aſpectus ſola ſtatuatur criſeon & criticorum dierum cauſa: Ergo qui ſub eodem aſpectu & eadem hora decumbent, eodem omnes modo iudicabuntur: At obſeruatum eſt eodem momento ægrotaſſe quamplurimos, eorū tamē alios interiiſſe, alios ſuperſtites euaſiſſe. Quā multi (inqt Phauorinus apud Gell.) omnis ætatis, ſexus, ſub diuerſis ſtellarū motibus nati, eadē in naui fluctu, obruti eodem genere mortis eodēq; ictu tēporis interierunt: Quod ſane nūquā eueniret, ſi momēta naſcendi ſingulis attributa, ſuas vnumquodq; leges haberēt. *Sexta.* Quid? an non gemellorū cōceptus, cōformatio, partus, eadem hora & ſub eodem aſpectu perficiuntur? At diſſimiles eorum mores, affectus, caſus ſæpe obſeruamus. Proclus & Euriſthenes Reges Lacedæmoniorum, fratres fuerūt gemini, eorum tamē & exitus vitæ diſſimilis, & rerum

geſtarum gloria diſpar fuit. Vana igitur & incerta ad morborum ꝓgnoſin ea ſtellarum contemplatio. Impium vero & Chriſtiano indignum, quod diuinatrix hæc Aſtrologia contendit, agere in nos cœleſtia corpora neceſſario, Sapiens enim (vt ſacræ teſtantur paginæ) dominabitur aſtris, & vt iam demõſtrauimus vniuerſalis cauſa non agit, niſi pro diſpoſitione particularis. Profeˀram Bardezanes Syri, no inelegans cõtra iſtos ſtellarum influxus & neceſſitatem argumentum. Apud Seras (ait) lex eſt prohibẽs occidere, fornicari & adorare ſimulacra, vnde in illa regione nullum templum conſpicitur, nulla mulier meretrix, nulla adultera, nemo homicida, nec voluntatem alicuius illorum ardẽtiſſima ſtella Martis in medio cœli conſtituta ad cædem hominis coegit, nec Venus Marti coniuncta vt alienam quiſpiam ſollicitaret vxorem potuit efficere; Atqui ſingulis etiam apud eos diebus, in medium cœli, Martem peruenire neceſſe eſt, & in tanta regione ſingulis horis naſci homines

Aſtra nulla habent neceſſitatem in homines.

Elegans argumentum Bardezanes.

non eſt negandum. Itaque nec natalitia ſidera, nolẽtes Seras ad homicidium compellunt, aut Brachmanas ad eſum carnium; Nec Perſas a ſceleratis nuptiis remouent, nec Medos prohibent vita defunctos canibus exponere, nec Parthos multas ducere vxores: Singulæ namque gentes vt volunt & quando volunt libertate ſua vtũtur, legibus moribusque obedientes. Socrates ſapientia clarus, illud quicquid eſſet, nõ natalitiis ſideribus ſed aſſiſtenti numini acceptum referebat.

Iſocratis dictum.

Iſocrates, cum ei filium exhiberet quidam, & quæreret quid ei neceſſarium arbitraretur, δεῖ ἔφη γραφειδίου καὶ νοῦ, id eſt, penna opus eſſe (Reſpondit) & mente. Nullam ergo neceſſitatem habẽt aſtra, nec agunt in nos, niſi vt cauſæ vniuerſales.

Aſtra nõ eſſe malefica.

Quod vero Aſtra quædam benefica, quædam malefica eſſe volunt & commẽtitium id credimus, & erroris ac vanitatis plenum. Nunquam mors a cœlo; ſed a materia elementari cum vitio proprio, nũquam inferiorum corporum tumultus a cœlo ſunt, ſed a materiæ motibus in-

ordinatis, cœleſtis harmoniæ legibus nõ obſequẽtibus. Quæcunq; in ſublunari regione cõtingunt mala, tumultuãtis potius & deficiẽtis materiæ opera ſint, quã benigni cœli. In cœleſti illa harmonia, quæ ex luminũ omnium cõſpiratione reſultat, omnia perpetuo cõſonãt, per eã nihil in ſublunari mundo vnquã diſſonat: quod ſi aſperũ & diſcors quidpiã audiatur, id ad cœli tactũ referri nõ debet, ſed ad quatuor iſtas ſublunaris cytharæ chordas. Qui cœlo maleficã vim tribuit, qui ſtellis morborum cauſas aſſignat, non minus reprehenſione dignus eſt, quam qui naturam corpus noſtrum diſpenſantem morborũ cauſam agnoſcit: At hæc ipſa morborũ eſt medicatrix Hippoc. in epid. Furor eſt benignam cœli virtutem maleficii accuſare, Non fiunt (ait Philoſophus) monſtra, facultatis informantis errore, ſed materiæ ſolius, quæ qualitate aut quantitate peccat vitio, cur ergo cœli virtutem ſeminis facultate nobiliorẽ & diuiniorem damnabimus? Ceterũ quas illi planetis elementares qualita- *Aſtra omnia calefacere*

tes aſſignant, vt hic frigidus ſit, ille calidus, hic ſiccus, ille humidus, ſi nō actu, ſaltem effectu, eas non agnoſcimus. Vt n. aſtra omnia lucida ſunt, ita omnia calefacere neceſſe eſt; lux quippe omnis apud Philoſophos calefacit: At ſiderum omnium vna eſt eademque lucis origo. Sic in plenilunio noctes ſunt calidiores, quia lumē ampliſſimū. Hoc cum viderent Aſtrologi, ad influentias recurrere, & in ſtellis præter lumen, influentiam agnoſcere coacti fuerunt, ſic Saturnum per lucem calefacere quidem, ſed per influentiam refrigerare volunt: ita duplicem in qualibet ſtella facultatem ineſſe putant, Alteram communem, quæ eſt vis illuminandi & calefaciendi; Alteram propriam quæ eſt ab influentia, vt in Saturno refrigerandi. Quæ quam ſint abſona quis non videt? Non ſunt in vno eodemque ſubiecto duæ facultates cōtrariæ. In heterogeneis corporibus diuerſæ nonunquam facultates comperiūtur, ſed in homogeneis nūquam: At aſtra vnius ſunt naturæ & ſimpliciſ

ſima

ſima corpora benigna & ꝓſpera om ni-a, nunquam per ſe malefica. Si enim (vt notat Gellius ex Phauorino) mortis hominum rerumque humanarum omnium tempus, ratio & cauſa in cœlo & apud ſtellas forent, quid de muſcis, aut vermiculis, aut echinis multiſque aliis minutiſſimis terræ mariſque animantibus dicerent Aſtrologi: an iſta quoq; iiſdem quibus homines legibus naſcerentur, iiſdemque itidem exſtinguerẽtur, vt aut ranunculis quoque & culicibus naſcendi fata ſint de cœleſtium ſiderum motibus attributa: aut ſi id non putarẽt, nulla ratio videretur cur ea ſiderum vis in hominibus valeret, ſi deficeret in cæteris. Quæ autem in aduerſam partem allatæ ſunt Hippoc. auctoritates, cœlum in hæc inferiora agere & mutationũ omnium cauſam eſſe vniuerſalem conficiunt tantum. Quod etiam voluit Ariſtot. dum cœlũ inferioribus his eſſe contiguum non mathematico ſed phyſico cõtactu ſcribit. Agere autem cœleſtia omnia in hæc inferiora motu tantum & lumine

exiſtimauit idem Philoſophus, vnde fit vt in æquinoctiis, & ſolſtitiis ob aeris alterationem, cathartica exhibere, ſecare aut vrere vetet Hip. & aphoriſ. 5.ſect.4. Sub cane & ante canem difficiles velit eſſe purgationes. Illud autem Hippoc. θεῖον τι referunt omnes non ad cœli ſed aeris cõſtitutionem. Explodatur ergo vetus illud Aſtrologorum dogma, & aſtris benignà tantum non malefica vis cõcedatur. Exſibiletur e Chriſtianorum cœtu diuinatrix illa Aſtrologia, quam D. Baſilius vanitatem appellat occupatiſſimam, Ambroſius inutilem & impoſſibilem, Cyprianus vanã, falſam, ridiculam. Aut n. aduerſa euentura dicũt hi, aut ꝓſpera: ſi ꝓſpera, & fallunt, miſer fies fruſtra exſpectando: ſi aduerſa dicunt & mentiuntur, miſer fies fruſtra timendo. Si vera reſpondent, eaque ſunt non proſpera, iã inde ex animo miſer fies, antequam e fato fias. Si felicia promittunt eaque euentura ſunt, tum plane duo erunt incommoda. Nam & exſpectatio te ſuſpenſum fatigabit, & futuri gaudii fructum

Reiicienda Aſtrologia diuinatrix.

Elegãs cõtra diuinatores argumentum.

ctum ſpes tibi iam deflorauerit. Nullo igitur pacto vtendum eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præſagiẽtibus. Neque iudiciariis his medicis fides adhibenda, qui ex ſyderum ſolo aſpectu criſes totumq; morbi euentũ tuto præſentiri poſſe impudentiſſime iactitãt.

Altera Aſtrologorum & Medicorum quorundam opinio, qui criticorum dierum cauſam ad ſolã Lunam referunt.

CAP. VII.

MAximæ ſunt ſiderum omnium & cœleſtium corporum in hæc inferiora vires, ſed Soli ac Lunæ principatus omnino deferendus eſt. Sunt duo hæc vniuerſi lumina & fulgentia ſidera, Alterum maius, alterum minus. Sol annos, Luna menſes regit. Solem itaq; diuturnis, Lunam acutis morbis præeſſe volunt quidam. Sol vt quatuor anni temporum, veris, æſtatis, autumni, hyemis auctor eſt: Ita humores quatuor ſingulis tempeſtatibus immutat, propterea ſcripſit Hippoc. lib. de Natura hominis, morbos qui non diebus, ſed menſibus mouentur, æſtiuos quidem

Solis effectus mirabiles.

aut ſalutarem, diuturnam, aut breuem vaticinantur. Quæ an vera ſint ad Lydium (vt aiunt) lapidem & veritatis libellam nunc reuocare placet.

Conuellitur hæc Aſtrologorum opinio & demonſtratur cælo atq; Aſtris nullam ineſſe vim maleficam, nec diuinatrici Aſtrologiæ credendum.

Cap. VI.

QVod olim de Aruſpicibus Cato, id ego de iudiciariis & diuinatoribus Medicis dicere poſſum. Mirabatur ille, quod non rideret Aruſpex Aruſpicem cum vidiſſet. Quota enim quæque res euenit prædicta ab his? aut ſi euenit quippiam, quid afferri poteſt cur non caſu id contigerit? Non minor eſt diuinatricis Aſtrologiæ quam Aruſpicinæ vanitas. Quā multa (inquit Tullius 2. de Diuinatione) ego Pōpeio, quā multa Craſſo, quā multa ipſi Cæſari a Chaldæis dicta memini, neminē eorum, niſi ſenectute, niſi domi, niſi cum claritate eſſe moriturum, vt mihi permirum videatur, quemquam exſtare, qui etiam nūc credat iis, quorum prædicta quotidie videat re & euentis refelli

Præclarū Catonis dictum

felli. Diuinatricem eam Aſtrologiam Philoſophi omnes, Pythagoras, Democritus, Plato, Panætius Stoicus, Archelaus, Ariſtoteles & neglexerunt & repudiarunt; vana enim ſunt ridicula & debiliſſima eius artis fundamenta. Ex aſtrorum quippe aſpectu, humanæ vitæ caſus & criſes omnes præuideri poſſe impudentiſſime iactitãt, proptereaque natalitia cuiuſque aſtra obſeruanda eſſe medico? Quin & aſtra neceſſario in nos agere contendunt, eorumq; alia benefica, alia malefica eſſe volunt, quæ ſingula abſurdiſſima eſſe, ne dum veritatis pallio velata ratione & ſenſu (certiſſimis rerum omnium κριτηρίοις) demonſtrare aggredior. Atque vt ſigillatim ſingula perſequar, Quomodo ex ſtellarum aſpectu morbi euentus & humanæ vitæ caſus præuideri poſſunt, cũ incognitæ ſint aſtrorum omnium vires? ſtellarum quippe infinitus eſt numerus & magnitudo pene incredibilis An nõ per ſtellarum incognitarum influxum, aliarum, quæ cognitæ ſunt, effectus, aut impediri, aut variari pote- *Ratio 1.*

runt?vana igitur & incerta erit prædi-
Reſpõſum Aſtrologorum ctio. Scio quid reſpondeāt Aſtrologi, ſe longa annorum obſeruatione rerum ſtatos & definitos euentus millies cōprobaſſe. Sed an ignorant, quod naturæ genius Ariſtoteles prodidit, motus cœli eſſe incommēſurabiles eandemque cœli faciem, eundem ſtellarum poſitum ſæpe euenire non poſſe, vt vix liceat homini ſemel in vita eandem cœ-
Secunda. li totius faciem intueri? Iam v. natalitia cuiuſq; aſtra obſeruare quid ꝓdeſt, cū in conceptu potius & conformatione partium beneficā aut maleficam vim, ſi quam habeant, impertiantur planetæ? plus n. in cōceptu quam in partu ponderis eſſe fatetur Ptolomæus: At quis horam conceptus & conformationis explorare poterit? Solus (ait Gal. libello an omnes particulæ ſimul fiant) qui
Tertia. fœtum plaſmauit nouit creator. Poteſt ne eo momento, quo decumbere incipit æger, ſiderum omnium aſpectus, influxus, conuerſiones obſeruare medicus (cum & denſiſſimæ ſæpe obſeruētur nubes) & ita rapidus ſit ſtellarum

mo-

motus, vt conſtellatio prius tranſuolet, quam a nobis deprehendi queat? Sed demus, ſtellarũ omnium vires illis eſſe cognitas, & primam decubitus horam, imo & momentum, poterit ne ex eo aſpectu criſis totuſque morbi euentus præſentiri? Cœlum apud Philoſophos vniuerſalis eſt cauſa, cuius vis licet infinita ſit, per particulares tamen cauſas & elementares determinatur. Sol nunquam ſine homine hominem generat, requiritur ad effectuum productionẽ agens particulare, & certa quædã materiæ diſpoſitio, quæ vniuerſalis illius agentis vires immutat, euertit, alterat. Non ergo ad criſeon præſentionem aſtra tantum ſpectare debet Medicus, ſed peculiares cauſas, ægrotantis quippe naturam, temperiem, morbi ideam, magnitudinem, mores & motus. Sic nauium periti gubernatores, non ex Ioue, Saturno aut Marte imminentes tempeſtates præuident, ſed ex aere, vẽtis, nubibus, ſic ruſtici & agricolæ non a ſtellis, ſed ab aere aeris diſpoſitiones agnoſcunt. Vt ergo aerem illi ex aere: *Quarta*

geſtarum gloria diſpar fuit. Vana igitur & incerta ad morborum ꝓgnoſin ea ſtellarum contemplatio. Impium vero & Chriſtiano indignum, quod diuinatrix hæc Aſtrologia contendit, agere in nos cœleſtia corpora neceſſario, Sapiens enim (vt ſacræ teſtantur paginæ) dominabitur aſtris, & vt iam demōſtrauimus vniuerſalis cauſa non agit, niſi pro diſpoſitione particularis. Proferam Bardezanes Syri, nō inelegans cōtra iſtos ſtellarum influxus & neceſſitatem argumentum. Apud Seras (ait) lex eſt prohibēs occidere, fornicari & adorare ſimulacra, vnde in illa regione nullum templum conſpicitur, nulla mulier meretrix, nulla adultera, nemo homicida, nec voluntatem alicuius illorum ardētiſſima ſtella Martis in medio cœli conſtituta ad cædem hominis coegit, nec Venus Marti coniuncta vt alienam quiſpiam ſollicitaret vxorem potuit efficere; Atqui ſingulis etiam apud eos diebus, in medium cœli, Martem peruenire neceſſe eſt, & in tanta regione ſingulis horis naſci homines

Aſtra nulla habent neceſſitatem in homines.

Elegans argumentum Bardezanes.

non eſt negandum. Itaque nec natalitia ſidera, nolẽtes Seras ad homicidium compellunt, aut Brachmanas ad eſum carnium; Nec Perſas a ſceleratis nuptiis remouent, nec Medos prohibent vita defunctos canibus exponere, nec Parthos multas ducere vxores: Singulæ namque gentes vt volunt & quando volunt libertate ſua vtũtur, legibus moribusque obedientes. Socrates ſapientia clarus, illud quicquid eſſet, nõ natalitiis ſideribus ſed aſſiſtenti numini acceptum referebat.

Iſocratis dictum.

Iſocrates, cum ei filium exhiberet quidam, & quæreret quid ei neceſſarium arbitraretur, δεῖ ἔφη γραφειδίου καὶ νοῦ, id eſt, penna opus eſſe (Reſpondit) & mente. Nullam ergo neceſſitatem habẽt aſtra, nec agunt in nos, niſi vt cauſæ vniuerſales.

Aſtra nõ eſſe malefica.

Quod vero Aſtra quædam benefica, quædam malefica eſſe volunt & commẽtitium id credimus, & erroris ac vanitatis plenum. Nunquam mors a cœlo, ſed a materia elementari cum vitio proprio, nũquam inferiorum corporum tumultus a cœlo ſunt, ſed a materiæ motibus in-

ordinatis, cœleſtis harmoniæ legibus nō obſequētibus. Quæcunq; in ſublunari regione cōtingunt mala, tumultuātis potius & deficiētis materiæ opera ſint, quā benigni cœli. In cœleſti illa harmonia, quæ ex luminū omnium cōſpiratione reſultat, omnia perpetuo cōſonāt, per eā nihil in ſublunari mundo vnquā diſſonat: quod ſi aſperū & diſcors quid-piā audiatur, id ad cœli tactū referri nō debet, ſed ad quatuor iſtas ſublunaris cytharæ chordas. Qui cœlo maleficā vim tribuit, qui ſtellis morborum cauſas aſſignat, non minus reprehenſione dignus eſt, quam qui naturam corpus noſtrum diſpenſantem morborū cauſam agnoſcit: At hæc ipſa morborū eſt medicatrix Hippoc. in epid. Furor eſt benignam cœli virtutem maleficii accuſare, Non fiunt (ait Philoſophus) mōſtra, facultatis informantis errore, ſed materiæ ſolius, quæ qualitate aut quantitate peccat vitio, cur ergo cœli virtutem ſeminis facultate nobiliorē & diuiniorem damnabimus? Ceterū *Aſtra omnia calefacere* quas illi planetis elementares qualita-

tes aſſignant, vt hic frigidus ſit, ille calidus, hic ſiccus, ille humidus, ſi nō actu, ſaltem effectu, eas non agnoſcimus. Vt n. aſtra omnia lucida ſunt, ita omnia calefacere neceſſe eſt; lux quippe omnis apud Philoſophos calefacit: At ſiderum omnium vna eſt eademque lucis origo. Sic in plenilunio noctes ſunt calidiores, quia lumē ampliſſimū. Hoc cum viderent Aſtrologi, ad influentias recurrere, & in ſtellis præter lumen, influentiam agnoſcere coacti fuerunt, ſic Saturnum per lucem calefacere quidem, ſed per influentiam refrigerare volunt: ita duplicem in qualibet ſtella facultatem ineſſe putant, Alteram communem, quæ eſt vis illuminandi & calefaciendi; Alteram propriam quæ eſt ab influentia, vt in Saturno refrigerandi. Quæ quam ſint abſona quis non videt? Non ſunt in vno eodemque ſubiecto duæ facultates cōtrariæ. In heterogeneis corporibus diuerſæ nonunquam facultates comperiūtur, ſed in homogeneis nūquam: At aſtra vnius ſunt naturæ & ſimpliciſ-

ſima

ſima corpora benigna & ꝓſpera om ni-a, nunquam per ſe malefica. Si enim (vt notat Gellius ex Phauorino) mortis hominum rerumque humanarum omnium tempus, ratio & cauſa in cœlo & apud ſtellas forent, quid de muſcis, aut vermiculis, aut echinis multiſque aliis minutiſſimis terræ mariſque animantibus dicerent Aſtrologi: an iſta quoq; iiſdem quibus homines legibus naſcerentur, iiſdemque itidem exſtinguerẽtur, vt aut ranunculis quoque & culicibus naſcendi fata ſint de cœleſtium ſiderum motibus attributa: aut ſi id non putarẽt, nulla ratio videretur cur ea ſiderum vis in hominibus valeret, ſi deficeret in cæteris. Quæ autem in aduerſam partem allatæ ſunt Hippoc. auctoritates, cœlum in hæc inferiora agere & mutationũ omnium cauſam eſſe vniuerſalem conficiunt tantum. Quod etiam voluit Ariſtot. dum cœlũ inferioribus his eſſe contiguum non mathematico ſed phyſico cõtactu ſcribit. Agere autem cœleſtia omnia in hæc inferiora motu tantum & lumine

exiſtimauit idem Philoſophus, vnde fit vt in æquinoctiis, & ſolſtitiis ob aeris alterationem, cathartica exhibere, ſecare aut vrere vetet Hip. & aphoriſ. 5.ſect.4.Sub cane & ante canem difficiles velit eſſe purgationes. Illud autem Hippoc. θεῖον τι referunt omnes non ad cœli ſed aeris cõſtitutionem. Explodatur ergo vetus illud Aſtrologorum dogma,& aſtris benigna tantum non malefica vis cõcedatur. Exſibiletur e Chriſtianorum cœtu diuinatrix illa Aſtrologia,quam D. Baſilius vanitatem appellat occupatiſſimam, Ambroſius inutilem & impoſſibilem,Cyprianus vanã,falſam,ridiculam. Aut n. aduerſa euentura dicũt hi,aut ꝓſpera: ſi ꝓſpera, & fallunt,miſer fies fruſtra exſpectando: ſi aduerſa dicunt & mentiuntur, miſer fies fruſtra timendo. Si vera reſpondent,eaque ſunt non proſpera,iã inde ex animo miſer fies, antequam e fato fias.Si felicia promittunt eaque euentura ſunt, tum plane duo erunt incommoda. Nam & exſpectatio te ſuſpenſum fatigabit, & futuri gaudii fructum

Reiicienda Aſtrologia diuinatrix.

Elegãs cõtra diuinatores argumentum.

ctum ſpes tibi iam deflorauerit. Nullo igitur pacto vtendum eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præſagiẽtibus. Neque iudiciariis his medicis fides adhibenda, qui ex ſyderum ſolo aſpectu criſes totumq; morbi euentũ tuto præſentiri poſſe impudentiſſime iactitãt.

Altera Aſtrologorum & Medicorum quorundam opinio, qui criticorum dierum cauſam ad ſolã Lunam referunt.

CAP. VII.

MAximæ ſunt ſiderum omnium & cœleſtium corporum in hæc inferiora vires, ſed Soli ac Lunæ principatus omnino deferendus eſt. Sunt duo hæc vniuerſi lumina & fulgentia ſidera, Alterum maius, alterum minus. Sol annos, Luna menſes regit. Solem itaq; diuturnis, Lunam acutis morbis præeſſe volunt quidam. Sol vt quatuor anni temporum, veris, æſtatis, autumni, hyemis auctor eſt: Ita humores quatuor ſingulis tempeſtatibus immutat, propterea ſcripſit Hippoc. lib. de Natura hominis, morbos qui non diebus, ſed menſibus mouentur, æſtiuos quidem

Solis effectus mirabiles.

hyeme,hybernos vero æſtate finiri. Solis mirabiles ſunt, & pene diuini effectus,vnde Deus olim & creditus, & habitus. Heraclito fons dicitur cœleſtis lucis,Tullio dux & moderator reliquorum Luminum,Quibuſdam cor mundi, Ariſtoteles ſtellam appellat ſalutarem,proſperam,& γεννητικὴν,quod rerũ omnium ſit ꝓcreatrix & parens: Eius enim calore viuifico vniuerſa exhilarantur ac vigent, arbuſta gemmas trudunt,terra floribus redimitur, animalia cuncta amoris ſtimulis incitantur, in amplexus venereos ruunt ac vberrimo fœtu ſyluas, terram, mariaque frequentãt, nihil deniq; in ſublunari hoc mundo eſt ferax, niſi vis illa præpotẽs Solis fœcunditatem largiatur. *Lunæ vires.* Lunæ autem μεγάλα ſunt (inquit Galenus capi. 2. lib.3. de diebus Decretoriis) τὰ ἔργα περὶ τὴν ἐν ταῦθ' οὐσίαν, ἀλλὰ τῶν ἡλίου δεύτερα, id eſt, magnæ ſunt in hæc inferiora vires & effectus varii; ſed qui tamen Solis effectibus cedant & ſecundas teneant. Hæc humorum eſt concitatrix & motrix. Hæc in humida omnia cor-

pora

pora habet imperium. Luna (inquit Lucilius alit oſtrea, implet & echinos muribus, fibras & pecu addit, Sola omniũ capitatarum cœpa luna ſeneſcẽte augetur, iuueneſcẽte flacceſſit, quaſi ſideris curſum peroſa. Hæc terras ſaturat (ait Plinius) accedenſque corpora implet, abſcedens inanit, Luna plena cancri pingueſcunt, patet etiam ſanguinem hominum cum eius lumine augeri ac minui, frondes quoque ac pabula ſentire ea omnia eadem penetrãte vi. Hæc menſibus præeſt, vndè illud Ouidii: *Luna imperium in humida corpora*

(menſis
Luna regit menſes, huius quoque tempora
Finit &c.

Qua ratione lunam μήνην antiquitus dictam notat Diodorus Siculus, & ab eo nomine μῆνα, id eſt, menſem deriuari, Eam Philo ὑπηρέτιν καὶ διάδοχον ἡλίου, Solis miniſtram & ſucceſſorem vocat. Maximæ ſunt igitur Lunæ in hæc inferiora vires, Ipſa, vt ſcribit Galen. cap. 2. libro 3. de diebus decretoriis, iis quæ oriuntur e terra dat incrementum, animantia ſaginat, menſtrua ſtato tem-

pore mulieribus ſollicitat,morbo comitiali laborantiũ circuitibus auxiliatur.Hæc autem omnia præſtat & motu ſuo;& lumine. Lumen a ſuperioribus omnibus, ſed præſertim a ſole mutuatur,hinc variæ apparent nobis Lunæ ad Solem accedentis, vel recedentis formæ,configurationes, ſchematiſmi, φάσεις dicunt Græci.Prima Lunæ mutatio nihil fere luminis eiaculatur: fit autem cum gradibus quindecim a Sole abeſt, vocatur hic Lunæ affectus σύνοδος,id eſt, tempus coitus & coniunctionis Lunæ cum Sole, ab aliis interlunium ,nouilunium, intermenſtruum, Luna ſilens. Durat fere trium dierum ſpatio. Quarto die e coitu Solis egreſſa,liberam faciem quaſi pudore ſuffuſa non audet oſtentare, ſed falcatã tantum,tuncque μηνοειδὴς nuncupatur, diſtat a Sole quadraginta quinque gradibus. A quarto ad ſeptimum ſenſim incrementum capit, tumque dimidiatã faciem oſtendit,διχότομος,id eſt,in duas æquales partes diſſecta dicitur,aut ἡμίτομος, quia mediũ iam iter a nouilunio

Luna vim omnem a Sole accipit.

Lunæ configurationes variæ

Prima

Secunda.

Tertia.

ad plenilunium exegit, nonaginta gra
dibus abeſt a Sole. Vndecimo die tota *Quarta.*
ꝑpemodū eſt illuſtrata, portione tantū
exili remanēte, vnde ἀμφίκυρτος, id eſt,
vtrinq; gibba & curua dicitur: Diſtat
tunc temporis centum triginta quinq;
gradibus a Sole. Tandem decimoquar *Quinta*
to die perfecte & vndiquaque illuſtra-
ta, liberam plenamque faciem oſten-
tat πανσέληνος appellatur. Ita ergo ſe ha-
bent Lunæ a coitu Solis ad pleniluniū
viciſſitudines. Rurſum vbi poſtpleni-
lunium & rutilantem illum ſplendo-
rem ad Solis congreſſum properat, toti
dem nobis oſtendit ſchematiſmos: Nā
quarta ſequēti die fit ἀμφίκυρτος vt erat *Sexta.*
vndecimo, deinde tertio ſeptenario δι- *Septima.*
χότομος, poſtea μηνοειδής: Tandem donec *Octaua*
cum Sole rurſum congrediatur ſenſim *Nona.*
decreſcit & velut abdita Lumen ſuum
non impertitur. Quemadmodum por
ro Luna creſcente augentur omnia, vt
in animalium cerebellis, oſſium medul
lis, oſtreis cernere eſt: ita eius abeunte
lumine exareſcunt inferiorum corpo-
rum humores. Cum igitur per quater-

naɩios & ſeptenarios Luna moueatur, criſes quaternariis & ſeptenariis contingere volunt Aſtrologi. Hæc enim a prima acceſſione ad oppoſita quadrãgula, aut quadrangulorum media loca defertur, inſignes parit alterationes, in quadrangulis ſeptimo die magna fit agitatio, in quadrangulorum mediis vt quarto die, non ita vehemens. At in oppoſitionibus maxima cõmotio excitari ſolet, quia Luna & ſigna, tum radiis, tum qualitatibus ſeſe mutuo oppugnant. Ex quibus colligunt Aſtrologi, quadrangulorum media quæ quarto die cõtingunt, exiguam habere vim decernendi, ſed indicandi maximam, quadrangulis maiorem vim ineſſe, oppoſitionibus vero multo maiorem. Si (aiunt) exempli gratia ægrotare ceperit quis, Luna arietem occupante, ſeptimo ſequenti die maximas alterationes patietur, quia eo die Luna cancrũ ſignum frigidum & humidum arieti calido & ſicco contrarium tenet. Sunt ex Aſtrologis quidam, qui Lunam non ſolum pro variis ad Solem & duodecim

Oppoſita. Quadrangula.

Opinio quorũdã Aſtrologorum.

ſigna

ſigna Zodiaci ſchematiſmis, mutationes inſignes in his inferioribus excitare volunt, ſed etiam pro diuerſo eius motu & poſitu ad alios planetas, tum ad ſtellas fixas res mirabiles facere cõtendunt. Itaque Lunam in principio ægritudinis cum malefico aliquo planeta coeuntem, aut in eius quadrato, vel oppoſito exſiſtentem maximas alterationes producere cum ad hoſtiles alios aſpectus peruenerit, ſiue decretorio ſiue non decretorio die id contingat. Hæc de Lunæ viribus & imperio prædicãt Aſtrologi. Quibus aliqua ex parte videtur aſſentiri Galenus vt proprio capite demonſtrabitur.

Conuellitur ea Aſtrologorum opinio & demonſtratur, Lunam ſolam per ſe criticorum dierum cauſam non eſſe.

CAP. VIII.

CRiſes in humorales tantum morbos cadere omnibus, vt opinor eſt, exploratum: Lunam vero in humida omnia corpora imperium aliquod habere experientia ipſa fidem facit. Non tamen propterea criticorum dierum

hanc vnicam & ſolam cauſam (vt ſentiunt Aſtrologi) eſſe volumus, his perſuaſi rationibus. Criſis mōtus eſt humorū,
Ratio 1.
fitque vt iam ex Galeno annotauimus, τῆς φύσεως διακρινούσης ἀπὸ τῶν χρηστῶν τὰ μοχθηρὰ καὶ παρασκευαζούσης πρὸς τὴν ἔκκρισιν, id eſt, natura ſecernente humores noxios a bonis eoſque ad excretionem præparante. Si Luna motum hunc facit, aut a ſe vim eam mouendi habet, aut ab alio, vt aſpectu, reflexione, lumine, quadratura, oppoſitione: Si a ſe, non magis ſeptima die mouebit quam octaua, quæ enim primo & per ſe inſunt (ait Philoſophus) ſemper inſunt: ſi ab alio vt oppoſitione & quadratura, tunc ſolum mouebit Luna, cū in eo erit aſpectu aut loco; At decumbat hodie Socrates, cras Plato, vterq; ſeptimo iudicabitur, cum tamen in eodem aſpectu Luna non ſit. Obſeruauit Gal. cap. 7. lib. 2. de diebus Decretoriis, ſe plures quam quadringentos homines acuto morbo laborantes æſtate vnica, ſeptimo die perfecte iudicatos vidiſſe, non tamen omnes eadem die &

ſub

ſub eodem aſpectu ægrotare cœperũt. Præterea ſi Luna criticorum dierum cauſa ſtatuatur, vim eam aut a Sole accipiet, aut a ſignis Zodiaci; Gal. enim 3. de diebus decretoriis duplicem tantum Lunæ influxũ agnouit, alterum a Sole, alterũ a ſignis obliqui orbis, quæ motu proprio ſingulis menſibus permeat. Si a Sole vim eam decernẽdi accipit Luna; Ergo ii tantum morbi ſeptimo die iudicabuntur qui nos in nouilunio aggredientur. Nam alioqui, nec diei ſeptimæ Luna dimidia, nec quartædecimæ plena reſpondebit, in quibus quadrãgularis & aduerſa Solis cõfiguratio ciet humores. Si a ſignis Zodiaci, ergo & ſextus dies & decimus tertius erunt perfecte critici: Nam cũ inferiora permeans epicycli velocius fertur Luna, ſexta die ad quadrata ſigna pertingit, & interdum tertiadecima ad oppoſita, cum vero ſuperiora permeans tardius circumfertur ſæpe octaua vel nona in quadrangulari apparet loco: Cum ergo Luna omnes quartas motiones & circuitus æquales Secũda.

non ſortiatur, non poteſt quartanæ aut ſeptimanæ criſeos cauſa ad vnicam & ſolam Lunam referri. Iam vero quo- *Tertia.* modo ſola Luna criticorum dierũ cauſa ſtatui poterit, cum poſt vigeſimum diem ſeptenarii omnes ad quadrageſimum ſint critici, vt vigeſimus ſeptimus trigeſimus quartus, quadrageſimus, pereatq; quaternionum vis, poſt quadrageſimum vero vicenarii ſoli ad centeſimum vſq; decernant, vt ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus, pereatque ſeptenariorum vis? Sed & ſi Luna ideo *Quarta* tantum criſes per quaternarios & ſeptenarios molitur, quia Lunæ motus per quadras & ſeptimanas perficitur, cur nõ ſimiles in animalium generatione, conceptu, vita, nutritione, actione producit effectus? At quis vnquam obſeruauit ſeptimo quoque die ventriculũ perfectius coquere, ſemen in vterũ iniectũ validius eſſe, cæteraq; naturæ opera die ſeptima felicius aut infelicius edi? Si in ſolis morbis ſeptenarios hos Lunæ motus vim ſuam exſerere putas, mirũ profecto erit cœli quartas tam an

guſtis arctare cancellis. Proferam hic elegans Fracaſtorii argumentum. Certiſſimum eſt, actionem omnem nõ niſi contactu fieri. Cœli contactus mathematicus non eſt ſed Phyſicus; Emittitur ergo a cœlo quidpiam, non corporeum, minueretur enim ſenſim, ſed ſpirituale, qualitas quippe contrario carens, quæ ideo momento diffunditur, vt lumen: Qualitas hæc ſpiritualis aut primas ꝓducit qualitates, vt lux calorem, aut vim aliquam fugandi, trahendi, non ab hac vi criſes fiunt, cũ in indiuiduis hæc omnia inſint magis ꝓprie; Ergo a cœleſti lumine: At lumen non alia die magis calorem ſuggerit quam alia, niſi quo plus ad terram reflectit, quod in Sole quidem accidit, quanto aut propinquior, aut directior eſt: In Luna vero quando plus luminis a Sole acccipit, accipit autem plus, quo magis ab eo remouetur: Quare cum octaua die magis recedat, quam ſeptima, pluſq; luminis & caloris impertiatur, octaua erit potius critica quam ſeptima. Poſtremo ſi luna ideo criticorum *Quinta.* *Sexta.*

dierum ſtatuatur cauſa, quia per quadras & ſeptimanas mouetur, neceſſe erit ſemper quadras & ſeptimanas Lunæ cum morbi quaternionibus & ſeptenariis concurrere: At rariſſime cõtingit vt ſeptenarii morborum dies cũ ſeptenariis Lunæ coincidant, eſtque perpetuæ veritatis ſeptenarios omnes perfecte decernere. Non poteſt igitur Sola Luna proxima & immediata criticorũ dierum cauſa ſtatui. Eius maximas in hæc inferiora vires non negamus, ſed quicquid præſtat, id Lumini tantum & motui referẽdum putamus. Quod enim creſcentis Lunæ tempus plantationi ſit opportunum, id ideo cõtingit, quia largiore ſemina humore cibata velocius adoleſcunt, decreſcẽtis vero Lunæ tempus cedendis arboribus ideo eſt commodum, quia tunc luna ſiccior. Laudat Heſiodus nonam Lunæ diem arboribus conſerendis & decimamtertiam, quia inſita vis radicibus pleniore iam lumine ſpargitur, decimam ſextam negat idoneam plantationi, quia deficiens lumen germina

ſatis

ſatis non euocet. Sunt ergo omnes Lunæ effectus a lumine: At lumē criticorū dierum proxima & immediata cauſa eſſe non poteſt.

Noua opinio Fracaſtorii, qui dierum criticorum cauſam refert ad motum humoris melancholici.

CAP. IX.

DOctiſſimus Fracaſtorius libello de cauſis criticorum dierum, nouam & inauditam criſimorum dierum rationem commentus eſt. Refert omnia ad motum humoris melancholici, cuius cum hæc ſit proprietas, vt quarto quoque die moueatur, quaternarios omnes ideo criticos eſſe putat. Sunt autem eius opinionis hæc præcipua fundamenta. Raro contingit vt tranſeunte in humores vitio aliquo, vnus tantū humor corripiatur: Nam vt plurimū vel duo, vel plures vitium idem concipiunt, aut ſimul, aut poſt. Quippe in ea ſanguinis maſſa, quæ intra venas continetur, confuſi cōmixtiq; ſunt & reliqui vocati humores, bilis, pituita & melancholia, ſed ita vt partim actu, partim potentia in ea maſſa ſint, potentia qui-

Fundamēta Fracaſtorii.

Primum.

dem, quia ad minimas & indiuiſibiles particulas redacti ſunt, actu vero quia proprii generis rationem habent: Ob eam igitur confuſionem raro fit vt labes vnius alteri non communicetur. Dum vero putreſcere incipit humor, fit ſtatim eius ſecretio, naturæ ſolius vi, deinde excretio: Humor qui ſecernitur ſi ſimplex ſit, neque alio adulteratus, criſin nullam efficiet, ſed paroxyſmum tantum, quotidianum quidem, ſi pituitoſus ſit, tertianum, ſi bilioſus, quartanum, ſi melancholicus. Quod ſi permixti ſint & confuſi humores, nunc omnes ſimul mouebuntur, nunc vnicus tantum, nunc duo, vnde dierũ alii placidiſſimi, alii acerbiores, alii acerbiſſimi erunt. Placidiſſimi illi ſunt, in quibus nulli humores mouentur, acerbiores, in quibus vnus, acerbiſſimi in quibus omnes, & hi ad criſes ſunt aptiſſimi, quia magis irritatur natura, a quo ſtimulo fiunt criſes.

Secũdum Porro quoniam nec criſis fit niſi digeſto præparatoque humore, perfecta autem abſolutaq; digeſtio non eſt, donec

nec quod craſſius eſt ac ſegnius digeſtũ ipſum ſit, craſſior vero & ſegnior omnibus eſt melancholia: Inde fit vt potiſſimum circa melancholiæ & motus & digeſtiones attendantur criſes. Fit autem melancholiæ motus per quaternarium: Fient igitur criſes per quaternarium melancholiæ circuitum. Demus exempli gratia bilem in aliquo ægrotante peccare, eamque cum pauca pituita & melancholico humore permiſtam eſſe, ſimulatque putreſcere incipiet bilis, reliquos etiam inquinabit humores, itaque grauis erit primus ille paroxyſmus. Secunda dies quietiſſima redibit, in qua nullus humorum fiet motus, ac tertia paroxyſmum quidẽ bilis ſentiet, criſin tamen non faciet, tum quia ſtimulus nondum maximus, tum quia totum nondum digeſtũ eſt: Quarta autem dies motum habebit melancholiæ, ſed latentiorem, quia nõ multum eſt quod tũc mouetur de melancholia, partim quidẽ quia ſubpeccabat ſolum, partim quia putrefactio eius quodammodo pendet a bile, qua

ceſſante in die quarta, aliquem quidẽ motum dat melancholia, ob concepta putrefactionis ſemina, ſed paruum & latentem, quia origo & fomes putrefactionis quieſcit. Quinta, bilis motum videbit: ſexta nullius: at vero ſeptima acerbiſſimum omnium paroxyſmum apportabit, concurrentibus ſimul humoribus omnibus qui peccabant, ac largius melancholia, quoniam ex alterius contagione & impulſu nõ parum motionis recipit: Qua die quoniam & digeſta fuit melancholia (fuerat enim ſubtilis & pauca, nata cito terminum recipere) continget criſis: ſtimulus enim acerbiſſimus in ea fit & totum digeſtum eſt, in aliis autem diebus aut ſtimulus abfuit, aut digeſtio.

Tertium Cæterum cum melancholiæ modi & conditiones multiplices ſint (ſæpe enim pauca eſt, ſæpe multa; interdum craſſior, interdum tenuior, modo tenacior, modo ſoluta magis, modo calidior, modo frigidior) ex hac diuerſitate fit, vt putreſcentẽ cholera, quandoque ſimul & eadem die computreſcat

me-

melancholia, modo in initio paroxyſmi, modo in medio, modo in fine: interdum non ſimul & eadem die ſed ſecunda tantum: interdum & tertia ſolũ fortaſſe & quarta tantum. In acutis morbis prima die motus fit vtriuſque humoris, quia acuti morbi a tenuiori & pauca & calidiori materia fiunt: In tardis autem & diuturnis, quorum materia frigida eſt, craſſa & tenax, moueri melancholiam accidit non niſi die tertia: quod ſi materia craſſiſſima ſit, fortaſſe non niſi quarta: In mediocribus autem morbis, quorum materia media eſt quantitate, qualitate & craſſitie, die ſecũda moueri incipiet, & computreſcere melancholicus humor. Ex diuerſo itaq; melancholici humoris motu diuerſæ contingunt criſes & tres eorum ordines ſtatui poſſunt. Nam ſi prima die cum cholera ſimul & melancholia commoueatur (vtar verbis Fracaſtorii) quod in acutis fit morbis, quartanariæ periodi erunt 4. 7. 10. 13. raro enim vltra hos protenditur ſtatus in acutis. Si extreme peracutus ſit morbus

Tres ordines dierũ criticorum

Primus.

criſis in quartum diem cadit, quia materia pauciſſima eſt, ſubtiliſſima & feruens: ſi acutus ſegnior ad decimumtertium diem prorogabitur, ſi medius inter extreme peracutos & acutos mitiores, ſeptimo die iudicabitur, atq; hic

Secundus primus erit criticorum dierum ordo. Secundus ita numerari debet. Si non prima die ſed ſecunda ſolum motum dederit melancholia, quod in mediocribus morbis accidit, tum quaternanariæ periodi erunt 2. 5. 8. 11. 14. 17. 20. vltra autem rariſſime in mediocribus

Tertius producitur ſtatus, ſed 11. 14. 17. & 20. maxime erunt critici. At ſi tertia ſolum die motum recipiat melãcholia, quod in chronicis morbis fit, in quibus craſſa valde, & tenax, & multa materia eſt, periodi quidem erunt 3. 6. 9. 12. 15. 18. 21. 24. 27. 30. raro autem vltra contingũt criſes. Maxime autem criticus horum erit vigeſimusprimus, mox vigeſimusſeptimus, mox quintusdecimus. Si enim materia craſſa quidem ac tenax ſit, pauca autem in eo genere ad quartumdecimum ſtatus erit, ſi vero craſſa

ac valde multa ad 27. ſi vero in eo genere mediocris ad vigeſimumprimum. Hæc noua eſt Fracaſtorii de diebus decretoriis opinio ſatis meo iudicio implicata, quam acutis & neceſſariis argumentis conuellit eleganter Ferrerius libello quem edidit de diebus Decretoriis. *Cõcluſio Fracaſtorii.*

Conuellitur opinio Fracaſtorii.

CAP. X.

MIrum eſt eximium hunc Philoſophum in ſtabiliendis nouæ ſuæ opinionis fundamentis ita miſere allucinatum fuiſſe, vt infinitos laqueos nõ præuiderit, quibus ſe irretiri mox ſentiet. Nam cum ad venationem cauſarũ duo ſint tantum canes, ratio & experientia. Quæcunque a Fracaſtorio de diebus criticis proponuntur, rationi & experientiæ omnino aduerſari æquus veritatis iudex æſtimabit. Obſeruatũ eſt longa experientia, dierum alios eſſe vere criticos & principes, tales ſunt ſeptimus, quartusdecimus, vigeſimus: Alios indices, eiuſmodi ſunt quartus, vndecimus, ſeptimusdecimus. Alios

intercidentes quales ſunt tertius, quintus, nonus, tertiusdecimus, nonusdecimus. Hoc primus omnium admirandus Hippoc. prodidit, Hoc voluerunt Heraclides, Archigenes, Philotimus, Hoc millies mille in locis ſcriptum teſtatumque reliquit Gal. At noua hæc opinio, omnem veteris doctrinæ auctoritatem erroris inſimulat, dum nouum criticorũ dierum ordinem cõminiſcitur: Tres enim eorum ſtatuit ordines. Primi ordinis ſunt 4.7.10.13 16.19.22.25. 28, Secundi 5.8.11.14.17.20. Tertii 6.9.12. 15.18.21.24.27.30. Quis quæſo decimum diem, decimũſextum & decimumnonum inter vere decretorios & primi ordinis vnquam obſeruauit? Quis octauũ & decimumquartum eiuſdem eſſe ordinis vnquam expertus eſt? Quis veterum vigeſimumſecundum, vigeſimũoctauum decernere vnquam voluit? *Impugnatio prima* Experientiæ ergo & veterum omniũ auctoritati aduerſatur noua hæc criticorum dierum confuſio. Sed & rationi quoque pugnãtia profert Fracaſtorius. Primum enim pro rato id adſtruit *Impugnatio Secunda.* criſes

criſes in eos tātū morbos cadere, quorum materia intra venas continetur: Quod quam ſit abſurdum quis non videt? Partium omnium phlegmone, aut alia inflammatione obſeſſarum materia putreſcens extra venas eſt: At in illis inflammationibus criticos dies & peculiares criſes obſeruauit Hippo. & nos medicinam facientes experimur quotidie. Sic Hepatitis propriam habet criſin per vrinas ſi cōuexa, per alui proluuiem, ſi caua phlegmone infeſtētur. Sic ventriculi eriſypelas, quod febre indicatur lipyria, propriam habet criſin choleram, id eſt, bilis ſurſum deorſumque vacuationem, quod ita in Coacis indicauit Hippoc. τὰ λειπυρικὰ μὴ χολέρας ἐπιγενομένης οὐ λύεται, id eſt, lipyriæ febres non niſi cholera ſuperueniente exſoluuntur. Quis in earum inflammationum criſibus, cauſam ad humoris melācholici motum referet, cum eriſypelas a pura & impermiſta bile, phlegmone autem ex ſolius ſanguinis affluxu fiat? Quod autem ille cōtendit nunquam humorem purum & *Impugnātia 5.*

impermiſtum in corpore reperiri, falſum eſt. Nã in veſicula fellea, bilẽ ſincerã neque alio quouis humore adulteratam contineri docet ἀυτοψία & ipſa etiam ſuadet ratio; ſecernitur enim a maſſa ſanguinea & a veſicula trahitur, occulta quadam nobiſq; incognita pro-
Quarta prietate. Præterea dum putat Fracaſtorius humorem vnum putreſcere non poſſe, quin & alii omnes eãdem ſtatim contrahant labem, omnẽ intermittentium febrium & paroxyſmorum naturam euertit funditus. Nam in tertiana febre ſola bilis putreſcit, in quotidiana ſola pituita, in quartana ſolus melãcholicus humor; accẽduntur quidem omnes ſi eorum vnus flammam conceperit, ſed ſolus qui paroxyſmum creat putreſcit humor, alioqui ſpuriæ eſſent omnes intermittentes nulla vn-
Quinta quam exquiſita tertiana. Iã vero quid opus eſt coctione humoris melancholici in omnibus morbis, vt ſomniat Fracaſtorius? Solus qui peccat humor coquẽdus eſt, ſecernẽdus, excernẽdus, ſolus n. ille naturã ad excretionẽ ſtimulat:

At

Atacuti fere omnes a bile fiunt & diebus mouentur imparibus, ſola igitur bilis mitificanda, nec vt perfecta fiat criſis melancholici humoris coctio exſpectari debet. Adde quod, ſi humoris *Sexta.* melancholici coctio ſemper exſpectanda eſſet, nunquam die tertio criſis contingeret, quia melancholicus humor quarto tantum die mouetur: At ſæpe tertio die iudicantur morbi extreme peracuti, & tertium diem primum intercidẽtium numerãt omnes Medici: Explodatur ergo nouum hoc dogma, experientiæ & rationi omnino repugnans.

Quid Hippoc. de criticorum dierum cauſis ſentiat.

CAP. XI.

HIppocratem criticorum dierum cauſam ad numeros retuliſſe exiſtimarunt docti quidam. Nam libello περὶ ἀρχῶν de ſeptenarij viribus multa eaque præclara ſcriptis mandauit, vitã hominis ſeptenariis diſpenſari voluit, & epiſtola quadam ad Theſſalum filiũ numerorum rationem ad τὰς ποσό.τητας κρίσιας, ad ægrotantium iudicia cõ-

ferre pronuntiauit. Neceſſitatem autē naturæ, & cur per ſeptenarios ſingula hæc contingant, pollicetur quidem ſe aliquādo explicaturū, ſed rei (vt opinor difficultate perterritus, id nō præſtat. Ego diuinum Senem numeris tantum tribuiſſe, vt eos criticorum dierū cauſas eſſe voluerit, nunquam mihi perſuaſi, ſed ſeptenarium, naturæ quandam legem, cuius ratione tanquam exemplari omnia diſpenſentur agnouiſſe credidi. Sic Ariſtoteles libris de cælo, ternarium naturæ legem appellat, ſecundum quem naturalia omnia diſponantur. Neque etiam ad Lunæ vim & ſiderum aſpectus, criticorum dierum cauſam vnquam retuliſſe Hippoc. legimus: Sola igitur experientia in explicandis criſimorū dierū viribus contentū fuiſſe, cū Arabum principe Auicēna exiſtimamus. Obſeruauit admirandus ille vir, naturā dū regulariter & definito motu humores regit; imparibus diebus mouere, idq; ex tribus potiſſimū. Primū ex iis quæ diebus tum paribus, tū imparibus cōtingūt; vidit pariū

Sola experientia contentus fuit Hip.

Prima obſeruatio

criſes

criſes imperfectas, impariũ perfectiſſimas. Secũdo ex his quæ diebus indicibus apparẽt; vidit ſeptenarios quoſlibet ſuos habere indices, quibus ſi coctionis ſigna appareant, ſalutaris ſeptimo quoque die criſis ſperari debet. Tertio ex paroxyſmorum obſeruatione, vidit acutos morbos imparibus exacerbari diebus, propterea iiſdẽ diebus criſin exſpectandũ eſſe. Solẽt n. iiſdẽ diebus iudicari morbi, quibus exacerbantur. Huius experientiæ rationẽ aliquã afferre conatus eſt lib. 4. de Morbis. Iudicantur (inquit) morbi diebus imparibus, quia trahit corpus de ventriculo diebus paribus, expellit autẽ diebus imparibus ſi ſanus ſit homo. Itaque in ægris primum colligitur humor, deinde collectus ſecernitur, tandemque excernitur. Dum colligitur nulla fit pugna, dum collectus eſt, iam naturæ faceſſit negotium, tunc exacerbationes fiunt, irritatur natura ad excretionem, fitq; criſis, propterea eodem libro diebus imparibus cathartica exhibere vetat Hippoc. Qui enim diebus im-

Secunda.

Tertia.

Cur diebus imparibus morbi iudicentur.

paribus medicamento forti vſi ſunt, nimium ſunt purgati & multi perierunt, at qui cathartico diebus paribus vſi ſunt, hi nimium purgati ſunt nūquam. Hæc Hip. de diebus decretoriis.

Opinio Gal. de cauſis criticorum dierum,

Cap. XII.

Galenus, Hippocratis obſeruatione & experientia non contentus, cauſam criticorum dierum per aſtrologica principia demonſtrare conatus eſt, idque vt amicorum precibus obtēperaret. Itaque præcipuam criſimorū dierum cauſam ad Lunæ motum & lumen referendam putat. De eo motu & lumine multa ex veterum Ægyptiorū doctrina repetit lib. 3. de diebus Decretoriis, vultq; varios eſſe Lunæ aſpectus tetragonos, trigonos, diametros, & quoniā Lunæ motus per quadras & ſeptimanas pficitur, ideo ſeptenarios & quaternarios in acutis morbis potenter decernere cōtēdit. Vt autē demōſtret vigeſimum diē potius eſſe criticū quam vigeſimū primum, menſem fingit, quem criticum & medicinalem vo

cat

cat: Cuius natura vt innoteſcat, illud in primis annotandum, tres menſes lunares pro vario Lunæ motu ab Aſtrologis conſtitutos fuiſſe. Primus συνοδικὸς dicitur, id eſt, coniunctionis ſeu conſecutionis, eum μηνιαῖον χρόνον ſimpliciter vocat Gal. Eſt autem totum illud tempus, quod inter vnam coniunctionem & aliam interiacet; menſem hunc viginti nouem dierum, duodecim horarum minutorumque quadraginta eſſe tradunt recentiores. Secundus menſis περιοδικὸς dicitur, id eſt, peragrationis, quo Luna ab vno Zodiaci puncto recedens ad idem punctum integro circuitu emenſo redit, ſeptem eſt atque viginti dierum & horarum octo. Tertius menſis φάσεως dicitur, id eſt, apparitionis, illuminationis, illuſtrationis. Eſt autem interuallum a primo naſcentis Lunæ conſpectu, ad vltimum vſque diem euaneſcentis. Hic menſis inæqualis eſſe ſolet nunc longior, nunc breuior, longior quo minori tempore occultatur luna, breuior quo diutius deliteſcit lumenque ſuum non imperti-

Tres menſes lunares.

Mēſis coniunctionis.

Menſis peragrationis

Mēſis apparitionis.

Gal quartũ finxit menſem & cur

tur,conſtat tamen vt plurimum viginti ſex diebus & horis duodecim. Galẽ. cum his menſibus dies ſuos accommodare non poſſet, quod vel ſuum excederent numerum, vel eum non complerent, cumque videret ex tribus his menſibus demonſtrari non poſſe vigeſimum diem potius eſſe criticum quã vigeſimumprimum, quartum mẽſem commentus eſt, quem medicinalem vocat. Menſis peragrationis id non docet, quia eius menſis tres ſeptimanæ viginti dies & duodecim horas conſtituunt, qui numerus medius eſt inter vigeſimum & vigeſimum primum, adeo vt ſi tunc contingat criſis, nec huius ſit, nec illius diei. Ex menſe coniunctionis id demõſtrari non poteſt; Sunt enim huius menſis ſeptimanæ longiores: tres quippe ſeptimanæ duos & viginti dies cum horis tribus continent. Neque etiam id docet menſis illuſtrationis, quia indeterminatus eſt; modo breuior, modo longior: Quartus ergo ſtatuẽdus eſt mẽſis peragrationis & illuſtrationis, ex ſimul iunctis menſibus con-

conflatus: ſi namque vtrumque iungas naſcētur quinquaginta tres dies cū viginti horis: ſi dies tres in æquales ſecentur partes, naſcetur menſis medius viginti ſex dierum & 22. horarum, cuius menſis quælibet ſeptimana ſex erit dierum cum horis ſeptem, duæ vero ſeptimanæ dies 13. & horas vndecim, tres ſeptimanæ dies viginti & horas quatuor, cōtinebunt. Itaque tertiæ ſeptimanæ finis in vigeſimum diem cadet, vnde hic potius criticus quam vigeſimus primus ſtatuendus. Hæc Gal eſt de criſimorum dierum cauſis ſententia, quā & Aſtrologi & Medici omnes damnarunt. Fictitium enim & portentoſum eum menſes vocant. Legite quæ de eo menſe contra Gal. ſcripſerunt, Picus Mirandulanus, Petrus Aponenſis, Hieronymus Cardanus, Manardus Fracaſtorius.

Nos quid ſentiamus de cauſis dierum criticorum.

CAP. XIII.

POſteaquam ex his diſſentientium opinionum paulo ſpinoſioribus ſen

ticetis euaſimus, iam tempus eſt, vt in tutum & tranquillum portum nos recipiamus, & quid de criticorum dierũ cauſis ſit ſentiendum, breui dilucidaq; oratione aperiamus. Dierum criticorum cauſam duplicem agnoſcimus, alteram materialem, efficientem alterã. Materialis, humor eſt noxius, qualitate, aut quantitate peccans, non melancholicus tantum, vt voluit Fracaſtorius, ſed etiam bilioſus, pituitoſus, ſanguineus, ſiue ille ſimplex ſit, & ſyncerus, ſiue adulteratus: In ſolos enim humorales morbos criſin cadere cũ Gal. & Auic. exiſtimamus. Efficiens cauſa duplex eſt, Altera vniuerſalis & remotiſſima, altera particularis, interna proxima. Vniuerſalis non criſeωn modo, ſed & omnium motionum, quæ in ſublunari hac regione contingunt cauſa, ſtatuatur cœlũ, cuius vires fere omnes Luna inferior & citima terris excipiat eaſque nobis communicet. Eam Auerrhoes tertia colliget, nullius fere in medicina conſiderationis eſſe vult. Particularis & proxima criſeωn cauſa natura eſt

Cauſæ duplex criticorum dierum.

Materialis.

Efficiens.

Vniuerſalis.

Particularis.

ra eſt, quã ſiue facultatẽ corpus diſpenſantem cum Gal. ſiue calorem inſitum cum Hippoc. ſiue temperiem, ſiue ſpiritum voces nihil intereſt. Hæc licet *Natura mirabiles proprietates* ἀπαίδευτος καὶ οὐ μαθοῦσα; licet conſilii & rationis ſit expers, motus tamen edit certos & conſtanti ordine definitos, vt ratione & conſilio quaſi niti videatur. Hæc apud Hippoc. primo de Diæta μοῖραν habet πεπρωμένην, id eſt, fatalem vitæ & mortis neceſſitatem. Hæc vt ſcribit Gal. ſecundo de diebus decretoriis) ordinata quædam res eſt, quæ motiones ſuas ſtatis circuitibus perficit. Hæc ſibi ipſi leges imponit, quas nunquam euertit; ſed tamen quaſi μεμαθηκυῖα, facere ſic ipſa didicerit & conſueuerit, eas ſine inconſtantia & ordinis mutabilitate exſequitur. Hæc vnica eſt morborum medicatrix. Hæc ſola criſes molitur, dũ humores coquit, ſecernit, excernit. γινέται γὰρ κρίσις natura ſecernẽte humores noxios a bonis, eoſque ad excretionem præparante. Hæc vias etiam occultas inuenit, quibus morbos expellit, vnde Syneſius &

Plotinus eam velut magnã agnoſcunt, Zeno artificioſum ignem vocat, quod habeat quaſi viam quandam & ſectam quam ſequatur, Anaxagoras mentem appellat. Quod ſi errare eam contingat aliquando, id a materiæ contumacia & eiuſdem ἀνομαλίᾳ fit. Quæcunq; in corporibus noſtris contingunt mala, tumultuantis potius & deficientis materiæ opera ſunt, quam ſapientis naturæ. Statuatur ergo Natura, criticorũ dierum particularis & proxima cauſa efficiens. Materialis vero ſit humor omnis. Videamus nunc quomodo vtraque cauſa ad criſes & ſolutiones morborum concurrat. Quod tardior ſit & celerior criſis, id partim materiali, partim efficienti cauſæ acceptum referimus. Quod nunc pari, nunc impari die contingat criſis, id ad materialem tantum cauſam humoris ſcilicet peculiarem motum referimus. Quod ſeptenariis tantum perfectæ & ſalutares criſes perficiantur, id totum efficienti non materiali concedimus. Quæ quoniam multis obſcuriora videri poterunt, illuſtranda

Naturæ errores a materia ſunt.

Quomodo ad criſis cõcurrãt efficiẽs & materialis cauſa.

ſtranda ſunt nobis. Celeritas & tarditàs criſeως, materiæ diſpoſitionem & efficientis vim ſequitur. Humor ſi temperamento ſit calidus, ſubſtantia tenuis & qualitate benignus, facilius a natura domabitur, celerius coquetur & excernetur : ſi craſſus, frigidus & contumax, difficilius coquetur: ſi itē validior ſit natura celerius coquet, ſi debilior, tardius. Paritatis vero & imparitatis cauſa, ad ſolum humoris motum referri debet: Nam bilis tertio quoque die mouetur, pituita quotidie, melancholicus humor quarto die : Ergo bilioſi omnes morbi imparibus iudicabūtur diebus, vt ſanguinei & pituitoſi paribus, quia iiſdem diebus iudicātur morbi quibus mouentur, ſoletque in idem tempus incidere criſis cum acceſſione Cur autem bilis tertio quoque die, melancholia quarto, pituita quotidie moueatur explicare difficilimū eſt. Alexāder Aphrodiſeus rationem aliquā reddere conatur. Quominus (ait) materiæ ſubeſt, eo lentius redit acceſſio; ita autē a natura comparatum eſt vt ſanguis

Vnde tarditas & celeritas criſis

Vnde paritas & imparitas.

De motu humorū opinio Alexandri.

qui noſtra aleret corpora eſſet largior, continuamque putreſcens ſuccenderet febrem. Secundum locum pituita obtinet, nam & hæc corpus alere poteſt. Bilis flaua tertium occupat, quoniam ob ſuam acrimoniam nihil alimenti præſtat: At atra bilis ſortis eſt poſtremæ, naturæ infeſta, quæ membra exedit & interimit. Sed hæc vera periodi cauſa non eſt. Nam humoris copia lõgiorem tãtum, aut breuiorem paroxymum facit, non paritatem & imparitatem. Bilis flaua etiamſi copioſior ſit, nõ frequentius quam tertio die, nec melancholia frequentius quam quarto efferatur. Sic acuti omnes morbi, quia vt plurimum a bile fiunt, eaque copioſiſſima, licet cõtinuo affligant, imparibus tamen diebus ob bilis motum exacerbantur. Cauſa igitur tertiani, quotidiani & quartani motus ad humoris proprietatem referenda eſt: hæc autẽ proprietas occulta eſt, nec minus admiratione digna quam magnetis aut catharticorum qualitas. Fit itaque ob ſolius materialis cauſæ conditionem

Cauſa periodi ad proprietatẽ humoris referẽda.

&

& motum, vt criſis nunc paribus, nunc imparibus contingat diebus. Quod vero ſoli ſeptenarii perfecte ſint critici, id totum efficiēti cauſæ tribuimus. Natura definitum ſibi elegit tempus, quo motus ſuos & criſes perficit. Tempus illud ſola experientia manifeſtum euadit: At docet experientia ſeptimo die, decimoquarto, vigeſimo perfectas & ſalutares criſes ſæpe contingere. Sunt igitur præfixi illi dies & a natura ordinati. Cur autem ſeptenarium potius, quam alium numerum ſibi pro deliciis elegerit natura, licet altioris ſit contemplationis, hoc tamen ideo factum volumus, quia rerum omnium Parēs & Creator Deus eam naturæ legem impoſuit. Nam & diei ſeptimo benedixit Deus, & eum filiis Iſrael tanquam celebratiſſimum cōmendauit, & ſeptimo die poſt abſolutam vniuerſi iſtius, quod oculis cernimus creationē, quieuit ab operibus ſuis. Natura ergo cuiuſque particularis criſes ſeptimo quoque die perfectas molitur, nec eas alio vnquam aggreditur die, niſi aut impe-

Cur ſoli ſeptenarii perfecte ſint critici.

Cur ſeptenariū numerū elegit natura.

pedita, aut laceſſita, vnde fit vt intercidentibus diebus interdum contingãt criſes vt poſtea demonſtrabitur. Iuuari porro naturam hanc particularem ab vniuerſali illa & cœleſti non inficiamur, vt ſi quando accidat lunæ ſeptimanas cum ſeptenariis morbi diebus concurrere, criſis inde ſperetur facilior feliciorque.

Cur vigeſimus dies ſit potius criticus quam vigeſimusprimus.

Cap. XIV.

Vnicus hic ſupereſt nobis eximendus ſcrupulus, qui multorum ingenia quam diutiſſime torſit, Cur, cũ ſeptenarii omnes perfecte ſint critici, vigeſimus dies ſit potius criticus, quam vigeſimusprimus. Vulgare reſponſum eſt vigeſimum diem finem eſſe tertiæ ſeptimanæ, quia ex tribus ſeptimanis, ſola prima integra numeranda eſt, ſecunda cum tertia copulatur, adeo vt quartusdecimus dies finis ſit ſecundæ & principium tertiæ. Alii dicũt ex ſummi Hippoc. doctrina in Progn. ſeptimanas integras numerandas non eſſe, vt

Vulgaris interpretatio

vt neque dies, neque annos, proptere-aque tertiæ ſeptimanæ finem in vigeſimum diem cadere: Sed non ſatisfacit nobis, nec philoſophantium animos explet vtraque interpretatio: Non enim explicat cur priores duæ ſeptimanæ integræ ſint & tertia imperfecta, nec cur criſis quæ vigeſimoprimo die (qui tertium complet ſeptenarium) contingere deberet, vigeſimo die vere ſemper anticipet. Gal. vt id demonſtraret, menſem commentus eſt criticum & medicinalem, ex menſe peragrationis & illuſtrationis ſimul iunctis conflatum. *Gal. ratio nulla* Sed quoniam fictitium illum menſem Aſtrologi & Medici omnes improbarũt, cogimur etiam nos a Gal. decretis recedere & alias fortaſſe probabiliores huius rei cauſas ex efficienti & materiali petitas proferre. Ita igitur philoſophari libet. *Rationes noſtra.* Certiſſimum eſt, criſin omnem naturali motu perfici, coctio quippe, ſecretio, excretio naturalis facultatis munia ſunt: At naturalis motus ab animali in eo diſtinguitur, quod animalis, id eſt, voluntarius *Prima*

in principio ſit velocior, in fine tardior, fatigatur enim ſenſim; Contra naturalis in principio tardior eſt, in fine celerior: Natura itaque dum primos ſeptenarios compleuit, tertium non omnino perficit, ſed ad finem ſuum celerius properat, & criſin vigeſimo primo futuram præuertit, adeo vt in vigeſimum cadat. Quod autem naturalis motus in fine velocior ſit, docet Ariſtoteles quinto & octauo Phyſicorum nec non, primo & ſecundo lib. de Cœlo. Strato autem diſcipulus Theophraſti id duobus illuſtrat exemplis. Alterũ eſt aquæ defluentis ex tegulis, quam ſi quis ex alto cadentem intueatur, videbit eam in principio fluere continuam, mox diuulſam, dum ad terram accedit proxime; Diuellitur autem ob maiorẽ impetũ & celeritatem, quia fertur circa finem motus. Alterum, ſi lapis e ſublimi loco proiiciatur, grauiorem ictũ faciet in fine illius ſpatii, per quod mouetur, quam in medio. Ex parte igitur efficientis cauſæ, naturæ ſcilicet, probabilis hæc ratio afferri poteſt. Altera eſt ex

Naturalis motus in fine velocior eſt.

Secunda ratio.

ex parte materiæ. Materia morbifica ſeptimo die, aut quartodecimo iam attenuata, mitificata, & quaſi omnino a natura deuicta vigeſimumprimum diem non exſpectat, ſed vigeſimo quaſi ſpōte & nulla vi a natura extruditur, vt ſi quis arborē ter manibus excuſſerit, aut parietē ter ariete percuſſerit, quarto ictu quaſi ſponte corruet. Ceterum nō eſt perpetuæ veritatis, criſes omnes in vigeſimum diem cadere, Nam & plerique vigeſimo primo perfecte ſunt iudicati, vt propterea Archigenes & Diocles vigeſimumprimū potius criticum, quā vigeſimum eſſe voluerint, ſed contra eos lib. 2. diſputauimus.

Quæ cauſa ſit dierū indicantium & intercidentium.

Cap. XV.

Cum quilibet ſeptenarius ſuum habeat indicem quartum ſcilicet, eius rei cauſam ſcrutari placet. Axioma eſt Phyſicum & Arithmeticum, partes de proximis ſuis totis indicare. Hoc exemplo rerum externarum ſatis patet, quarum perfectionem integritatemque mox ad futuram iudicamus, *Cur quartus 7. indicet.* Ratio I.

viſis propinquis partibus, vt cum architectus ex fundamentis parietes, ex parietibus tecta perfectamque ipſam domum mox apparituram colligit. At conſtat ſeptenarii partes, in quas proxime reſoluitur, duas eſſe, quatuor ſcilicet & tria, ſed quaternarium propinquiorem eſſe: Indicabit ergo quartus ſeptimum, vndecimus qui ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt, decimumquartũ & decimusſeptimus qui tertiæ ſeptimanæ quartus eſt vigeſimum. Quinetiã quartus dies ſeptimanæ medius eſt, paremque cum extremis habet ſocietatẽ vnde fit vt ſi primus dies morbum diſcutere aggrediatur, ei finẽ 4. imponat, ſi 1. nihil tentet, ſed 4. morbum iudicare aggrediatur, 7. finem imponat.

Cauſa intercidentiũ dierũ.

De intercidentium dierum cauſis pauca quædam libro 2. annotauimus. Quæcunq; diebus his contingunt criſes, præter naturæ inſtitutum fiunt, eruptione prius facta quã oporteat, q̃ appellat Hip. lib. περὶ χυμῶν, προεκρήγνυσθαι, id eſt, ante tempus erumpere, dum natura ab aliqua cauſa laceſſita, aut irritata in immaturam iudicationem erũ-

Ratio 1.

pit. Fuerat primum hoc naturæ inſtitutum, hanc ea ſibi legem præfixerat, nunquam niſi ſeptenariis criſes moliri, ſed ob materiæ inordinatos motus cogitur eam legē euertere, & reliquis diebus quos intercalares vocāt, vt tertio, quinto, nono, decimo tertio, humorem nondum plane coctum, aut cum noxiis ſalutares quoque excernere, vnde imperfecta criſis, hinc relapſus. Sunt enim apud Hippoc. tres tantum relapſus cauſæ ἐὰν προεκρηγνύωνται, ἢ προεκκρίνονται, ἢ ἐγκαταλείπωνται, id eſt, ſi prærumpant, aut prius excernantur, aut intus relinquantur.

Tres cauſæ relapſus.

Cauſæ porro naturam cogentes ante tempus, id eſt, ante ſeptenarios criſin moliri, aliæ ſunt externæ, aliæ internæ.

Cauſæ naturam cogentes

Externæ ſunt Medicus, æger, adſtantes & exteriora. Medicus peccat ſæpe ignorantia, audacia, timiditate. Æger vel medici non obſequitur mandatis, vel ſibi indulget nimium. τὰ ἔξωθεν varia ſunt, quæ naturæ ordinarios motus interturbant vt animi pathemata, intempeſtiua victus

Externæ

ratio. Sic apud Hippocratem in Epidemiis, Philonis filia quia ſeptimo die lautius cœnauit, interiit. Internæ cauſæ naturam ſtimulantes tres ſunt, Morbus cauſa morbi, & paroxyſmus. Morbus ſi peracutus ſit & malignus, naturam ante ſeptimum diem humorem excernere coget. Cauſa morbi humor eſt, qui furens & concitatus (ὀργασμὸν humoris vocat Hippocrates) ante coctionem foras erumpit. Acceſſio vt ſcribit Gal. capite octauo libri tertii de diebus decretoriis, ex eorum etiam eſt numero, quæ irritant & prouocãt, propterea in acutis morbis criſes diebus contingunt imparibus, quia in his acceſſiones fiunt. Sunt hæ dierum intercidentium, & criſeon, quæ in illis accidere ſolent, omnes cauſæ. Hoc vnicum ſupereſt annotandum intercidentes dies in acutis tantum morbis reperiri, nec vltra vigeſimum diem excurrere, quia poſt vigeſimum, humoris impetus ſenſim languet, nec ita concitatus eſt, vt naturam irritare poſſit. Atque hæ ſunt criticorum dierum

Internæ cauſæ.

Intercidẽtes dies in acutis tãtum morbis reperiuntur.

rum & principum, & indicantium, & intermittentium cauſæ, in quarum enarratione, ſi quid eſt, quod doctiorū offendat animos, rogo obteſtorque eos, ne id tam exilitati ingenii quam rei magnitudini tribuendum putent.

Finis libri tertii & vltimi de criſibus.

Laus Omnipotenti Deo.

METHODVS VNIVERSALIS AD PROGNOSIN & criſes omnium morborum, ſed præcipue acutorum conferens.

Quæ, in quolibet morbo ſpectanda ſint.

CAPVT. I.

TRIA in omni morbo Medico diligēter aduertēda docet Gal. mille in locis, διάγνωσιν, πρό-γνωσιν & θεραπείαν: Ex quibus poſtremū *Tria in omni morbo conſideranda*

propter ſe expeditur (officium namq; eſt Medici, curare appoſite ad ſanandum.) Reliqua duo propter tertium; Incogniti enim aut deplorati affectus curationem nũquam aggredietur pru-

Diagnoſis dens Medicus. Diagnoſis circa tria verſatur, morbi ſcilicet, cauſæ morbificæ

Prognoſis & affectæ partis notitiam. Prognoſis indicat vincere ne an vinci morbus

Curatio. poſſit. Curandi ars normam præſcribit & regulam conuenienter cuique medendi per Diætam, Chirurgiam, Phar-

Diagnoſis prior. maciam. Diagnoſis, natura ac tempore prior eſt, & vt ſcribit Hippoc. libello de arte, ſi ſufficiat Medicus ad co-

Prognoſis nobilior gnoſcendum, ſufficiet ad curandum. Prognoſis dignitate diagnoſin antecellit: Futuros enim morborum euentus præuidere admirabile eſt, & quaſi diuinationi proximum. Curandi ars o-

Curandi ars nobiliſſima mniũ nobiliſſima, quia finis apud Philoſophos nobilior eſt iis quæ ad finem. Ab hac nomen accepit medicina; propter hanc medici olim quaſi mortales quidam Dii & crediti, & habiti, quod mortalibus hominibus vitalem vitam

&

& ſanitatem impertirentur. Diagnoſeωs tria ſunt tantum capita, dignotio morbi, partis affectæ & cauſæ morbificæ: Quæ tria interdũ certiſſimis & ſyllogiſticis ſignis (Græci τεκμήρια vocãt, nonnunquam ſola artificiali coniectura dignoſcũtur. Morbi aut externi ſunt aut interni. Externi, quia ſenſibus patent, omnibus etiam rudioribus ſunt noti: Interni vero, quia oculorum aciẽ & obtutum effugiunt, periti artificis expertique medici induſtriam poſtulant. Quam ſæpe ait (Celſus) ſimilitudines bonis & peritis imponunt: Sunt tamen propria cuiuſlibet morbi ſymptomata, quæ eius ideam ſpeciemque detegunt; Ea expoſuit eleganter Gal. 1. de locis affectis: Affectuum enim ſigna ex quatuor in vniuerſum deriuat fontibus, excretis ſcilicet, doloris proprietate, ſitu & accidentibus propriis. Non ſatis eſt Medico affectus ſpeciẽ noſſe, pars quoque affecta dignoſcenda eſt, diuerſa quippe vnius eiuſdemq; morbi inſtituitur curatio, pro varia partis quam obſidet natura, tẽperie, ſubſtã-

Diagnoſeos tria capita.

Affectuũ ſigna vnde petẽda

Partis affectæ ſigna tia, præſtantia, ſitu & ſenſu. Affectarum partium ſigna ex quinq; velut fontibus, haurienda putat Gale. actione læſa, ſitu partis, doloris ꝓprietate, excretis & ac- *Cauſarũ cognitio neceſſaria ad curationem* cidentibus propriis. Qui affectũ & partẽ affectam præclare nouerit, multũ in re medica ille profecerit, ſed ignorata morbi cauſa, quomodo curationẽ aggredietur? Cauſæ enim cõiunctæ debetur curatio, vt antecedenti præcautio. Morbũ ergo, partem affectã & cauſam morbificã inquirere debet Medicus, ſi in Diagnoſi velit excellere. Ego hic dignoſcẽdorum & curandorũ affectuũ methodũ præſcribere nõ inſtitui, alterius ſunt hæc & lõgioris cõtẽplationis: ea tãtum quæ ad prognoſin & acutorũ morborũ criſes ſpectãt, his lib. inquirere cõſilium eſt. Quomodo igitur in ꝓgnoſi debeat ſe exercere Medicus, & nõ modo criſeos, ſed etiã totius morbi euentũ præſentire, breui, facili ac Hippocratica methodo aperiamus.

Prognoſeos vtilitas & a quibus prognoſtica omnia ſigna petenda ſint.

CAP. II.

VT nauis peritus ille dicitur gubernator, qui imminentes ventorum tempeſtates tanquam e ſpecula præuidens in tutum & tranquillum portum ſe recipit. Ita prudẽtis expertique Medici nomen is meretur, qui morborum exitus & criſes præſentiens, aut vnde vitæ impẽdet periculũ indicat, aut certam ſalutis ſpem pollicetur. Quiſquis futuros morbi euentus bene prædixerit, is vulgi & adſtantium calumniã vitabit. Maximã de eo omnes concipiẽt opinionem, remediorum denique dignitatem is conſeruabit: Non ſunt enim temere profananda remedia, quæ multis fuere p̃ſidio, & deſperatis medicinam facere vetat Hip. Qui aliter fecerit, in ancipiti verſabitur perpetuo & leui momẽto huc illud diſtrahetur, nauis inſtar, quæ inter fluctus ſine clauo iactatur. Propterea initio Prognoſt. hæc ſcripſit admirandus Hippocrates τὸν ἰητρὸν δοκέει μοὶ ἄειςον εἶναι πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν, id eſt, Medicum prouidentiæ operam dare optimum eſſe mihi videtur. Verũ in præſagiendi hac arte mul- *Vtilitas progn.*

Fallax interdũ ars præſagiendi. ta ſæpe obuerſantur fallacia: Nam dũ furit humor habetque ὀργασμὸν, nihil tuto prædici poteſt, quia ex cõmigratione ad locum nobiliorem leuis morbus ingraueſcit, ex tãrſitu ad ignobiliorem ſanatur grauiſſimus: Quoniã v. *Cur non ſint certæ prædictiones in acutis morbis.* frequẽs eſt in acutis morbis ille humorũ ὀργασμὸς, ideo dixit Hip. aphor. 19. ſect. 2. Acutorũ morborũ nõ omnino certas eſſe prædictiones, neq; mortis neq; ſalutis. Monſtra (inquit Auerrhoes) ſuperant vniuerſam præſagiendi artem: At in morborũ ſolutionibus monſtra ſæpe contingunt. Prudens ergo ſit Medicus in præſagiendo, nec præceps ſit aut temerarium eius iudicium. Gal. in prædicendo ſe nunquam deceptum fuiſſe gloriatur, quod ſemper ſine feſtinatione diligentiam & ſine tarditate grauitatem adhibuerit. Prædicendi hãc artẽ primus omniũ, quorũ memoria ad nos peruenit Hip. diuino afflatus numine ita expoſuit, vt nihil omnino deſiderari poſſit. Ego quæ ſparſim ab eo sũt tradita, hic in epilogũ & certã ſummã colligã, facili hac methodo.

Pro

Vnde petēda ſunt ſigna prognoſtica.

Prognoſtica omnia ſigna e duobus velut fontibus haurienda ſunt, morbo ſcilicet, in quo euentus quæritur, & ægrotantis natura. In morbo tria ſpectāda ſunt ſpecies ſeu idea, magnitudo, motus & mores. Speciem indicant ſigna propria pathognomica dicta: magnitudinem ἐπιγινόμενα, id eſt, superuenientia, motum & mores, ἐπιφαινόμενα, id eſt, apparentia. In ægro tria conſiderantur qualitas corporis, actiones & excremēta. Qualitas ſpectari debet in colore, figura & mole totius, ſed præſertim faciei. Actiones tres ſunt naturalis, vitalis, animalis. Naturalis in coctione lucet maxime. Vitalis in pulſu & reſpiratione. Animalis triplex eſt, motrix, ſenſifica, interna, externa, & princeps, vt imaginatio, memoria, ratiocinatio. Excremēta, alia ſunt vniuerſalia, vt vrinæ, deiectiones, ſudor, vomitus: Alia particularia cerebri, oculorū auriū, Thoracis, vētriculi, inteſtinorū, renū, veſicæ, vteri, &c. Ex his omnibus prognoſtica ſigna petenda ſunt.

In morbo 4. conſideranda.

In ægro quæ ſpectanda.

Tabula ſignorum omniū prognoſticon capita cōtinens.

Signa omnia prognoſtica ex duobus petēda ſunt, nempe ex

- *Morbo, in quo tria ſpectanda ſunt*
  1. *Species, quam demonſtrant ſigna pathognomonica.*
  2. *Magnitudo; quam indicant ſuperuenientia*
  3. *Motus & mores, quos apparentia.*
- *Ægrotantis natura, in qua tria conſiderantur.*
  - *Qualitas corporis qua cernitur in*
    - *Colore*
      - *Naturali*
      - *Non naturali*
    - *Figura*
      - *Simili*
      - *Diſſimili*
    - *Mole*
      - *Craſſiore*
      - *Tenuiore*
  - *Actiones res ſunt*
    - *Animalis triplex*
      - *Motrix*
      - *Senſifica*
      - *Princeps*
    - *Vitalis qua in duōbus conſpicua eſt*
      - *Pulſu*
      - *Reſpiratione*
    - *Naturalis qua in coctione potiſſimum lucet*
  - *Excrementa*
    - *Vniuerſalia*
      - *Vrina*
      - *Deiectiones*
      - *Sudores*
      - *Vomitus*
    - *Particularia*
      - *Capitis*
      - *Thoracis*
      - *Ventris*
      - *Renum &c.*

Quænam ex morbi natura prognoſtica petenda ſint.

CAP. III.

VT præcipuum diagnoſeos caput circa morbi dignotionem verſatur, & vt princeps indicatio θεραπευτικὴ ex morbi natura petenda eſt (indicat quippe morbus ſui ablationem per contraria) ita omnis fere præſagii vis pendet ex dignotione exacta morbi, in quo euentus quæritur. In morbo hæc ſpectanda ſunt, ſpecies, magnitudo, mores & motus. Speciem detegũt ſigna propria, παθογνωμονικὰ dicũt Græci & ἀχώριστα, Magnitudinem ἐπιγινόμενα, id eſt, ſuperuenientia; mores & motum ἐπιφαινόμενα, id eſt apparentia. Illuſtremus hæc pleuritidis vnius exemplo. Pleuritidis ſigna pathognomonica ſunt lateris dolor pungens, dolor ob intemperiem & diſtentionem, pungens ratione membranæ, quæ eſt exquiſitiſſimi ſenſus. Difficultas ſpirandi, tũ quia ab inflãmatione augetur vſus reſpirationis, tum quia organorum reſpirationi dicatorum adeſt anguſtia. Pulſus durus & inæqualis ſerræ modo ta

In morbo tria conſideranda.

Pathognomonica ſigna pleuritidis

ctum feriens, durus ratione inflammationis & partus obſeſſæ, quæ membranea duraq; eſt, inæqualis ob inæqualē arteriarum intemperiem. Febris continua eaque acuta propter cordis viciniam, Tuſſis exſudante ſero in pulmones. Hæc ſigna morbi ſpeciem, inflammationē ſcilicet lateris neceſſario indicant. Magnitudinem vero pleuritidis indicāt ſigna ἐπιγενόμενα, id eſt, ſymptomata ſuperuenientia, quæ per humoris propagationem fieri ſolent, eiuſmodi ſunt in pleuritide phrenitis, alui fluxus, ortopnœa, faciei & oculorum rubor, maculæ per thoracem erumpentes, dorſi & ſcapularum rubor, omnia hæc pleuritidis maximæ & inſanabilis ſigna ſunt. Motum & mores pleuritidis denuntiant ἐπιφαινόμενα, quæ humoris morbifici qualitatem malignā detegunt, proindeque morbi longitudinem, aut breuitatem, talia in ſputis & linguæ colore conſideranda ſunt. Sputum (inquit Hippoc. Aphor. 12. ſect. 1. αὐτίκα ἢ ἐπιφαίνηται ἀρχομένου βραχύνει, ἢν δὲ ὕστερον ἐπιφαίνηται μηκύνει, id eſt, ſi ſtatim

Epigenomena.

Epiphanomena.

tim in pleuritide appareat, breuiorem morbum arguit, ſi veró poſtea, longiorẽ. De linguæ colore hæc etiã ſcripſit Hippoc. Quibus pleuriticis continuo lingua bile fucata eſt, ſeptimo die iudicantur, ſubliuida autem bulla cõtinuo in lingua humeſcens, difficulter exſolutum iri morbum oſtendit. Quæ in pleuritide obſeruauimus, in reliquis omnibus morbis acutis ſpectare debet medicus. Ergo ex his tribus, ſpecie morbi, eiuſdem magnitudine & motu, moribuſq; prognoſtica ſigna peti poſſunt. Si ſpeciem morbi conſideret Medicus, ſalutarem aut lethalem affectũ præſagiet. Sunt enim morbi quidam in ſua ſpecie inſanabiles. Sic apud Hip. Aphór. 42. ſect. 2. ſoluere apoplexiam fortem impoſſibile, debilem vero non facile. Sic apud Gal. omnis intemperies æqualisq́, eſt inſanabilis, appello æqualem intemperiem eã, in qua tẽperamentum nõ amplius immutatur, ſed alteratum omnino & immutatum eſt. Hæc duplex, vniuerſalis, vt hectica tertii gradus & elephantiaſis & particula-

Morbi quidam in ſua ſpecie lethales

Intemperies æqualis æqua

Cur inſanabilis.

ris vt gangræna. Eſt autem ideo inſanabilis, quia ex Ariſtotelis doctrina in Metaphyſicis ſanitas non niſi ex ſanitate, at in æquali ea intemperie ſanitatis nulla ſuperſunt veſtigia: adde quod a priuatione habitus denuo comparari non poteſt, hic autem alienatio eſt temperamenti. Hippoc. libro de vulneribus capitis, ex vulneris ſpecie præcipua ſumit prognoſtica, rimas occultas periculoſas eſſe vult, ſed quintā ſpeciem fracturæ, quam recētiores ἀπήχημα vocant, periculoſiſſimam ſcribit & ideo calamitatem vocat. Ex ſuperuenientibus ſignis (ἐπιγινόμενα dicunt) prognoſtica peti poſſunt: Quoties enim hæc ſuperueniunt morbi magnitudinem denuntiant. Sic in pleuritide & peripneumonia alui fluxus ſuperueniens malum, Aphor. 16. ſect. 6 ſic in angina capitis dolor prægrandis & fecū iniuſſa excretio deſperatam anginam prænūtiāt: fit enim dolor per expreſſionem ſeri in iugulares venas & carotides arterias, quæ prorepunt ad caput. Excretio autem fecum iniuſſa, fit a for

Ex ſuperuenientibus quæ progn. peti poſſunt

ti laryngis obſtructione,vnde fumidus vapor cum liberum non habeat exitũ, diaphragma & muſculos abdominis comprimit: ſic in hepatiti ſingultus ſu perueniens malum. Ex epiphænomenis & apparentibus ſignis,maxima ſalu tis & mortis,celeritatis & tarditatis,ſecuritatis & periculi petuntur indicia, Talia ſunt cruditatis & coctionis ſigna ſic ſputũ in pleuritide, breuiorem aut longiorem morbum prænuntiat,deiectiones in morbis aluinis, vrinæ in hepatis & venarum affectibus, ſed de his lib.1.ſatis fuſe diſputauimus. *Prognoſtica ex epiphanomenis.*

Prognoſtica ex Ægrotantis natura petenda, ac primum ex qualitate corporis

CAP. IV.

IN ægris tria ſpectare debet Medicus, qualitatẽ corporis,actiones & excrementa. Qualitatem habitumue conſiderat Hippoc.in colore,figura & mole totius, ſed præſertim faciei, quod hæc prima omnium ſeſe det in cõſpectum Medici.Faciei color multiplex eſſe poteſt, ſed triplicem præcipue obſeruat Hippoc.rubrum,liuidum,nigrum:Ru *Tria in ægro ſpectanda.* *Faciei color multiplex.*

Rubor triplex bor faciei non refluus, vt in his qui verecundia erubeſcunt, ſed aliquantulũ ſtabilis, (προσώπου ἐξέρυθρον vocat in prorrhetico) triplex eſt, Naturalis iſque cũ decore, laudabilis eſt: Non naturalis, apparet ad futuram hæmorrhagiã criticam, & cõtra naturam faciem vultuoſam appellat in Coacis & aſpectu terribilem, quam lethalem iudicat, phrenitidem enim aut conuulſionem prænuntiat ab incendio cerebri. *Liuidus color* Liuidus color perpetuo lethalis, tum in ſolidis partibus, tum in excremenis, prog. nona ſect. 1. oculorum venæ liuentes peſſimæ. Prognoſi vndecima eiuſdem ſectio. palpebra liueſcẽs lethalis. Aphor. 68. Coacarum, Quæ liuent in febribus, mortem in propinquo eſſe ſignificãt. Eodem lib. lingua liuida mortifera eſt. Niger color idem fere minatur periculũ, peius tamen eſt partes liuere quã nigreſcere, quia fit interdum nigredo per decubitum humoris atri, ſic ſæpe vrinæ nigræ funduntur, at liuor natiui caloris extinctionẽ perpetuo arguit.

Figura faciei duplex eſt, aut ſimilis, aut

aut diſſimilis. Quæ ſimilis eſt ſanorum, *Figura*
maxime vero ſibi ipſi, laudatur Apho. *faciei du-*
4. ſect. 1. prognoſt. Diſſimilis aut eſt de- *plex.* *Similis.*
prauata, aut omnino a ſe mutata & pe- *Diſſimilis*
ne emortua. Deprauata cernitur in *duplex* *Deprauata.*
oculorum & narium peruerſione, de
qua aphor. 49. ſect. 4. In febre non in-
termittente ſi labrum, aut ſupercilium
aut oculus, aut naſus peruertantur, in
propinquo mors eſt. Quæ omnino a ſe
mutata eſt deſcribitur in initio progn.
(προσώπου διαφθορὰν vocat in Coacis, a- *Cadauerosa.*
libi faciem cadaueroſam.) Eſt autem *Moles faciei.*
eiuſmodi. Nares acutæ, oculi concaui,
collapſa tempora, aures frigidæ & cõ-
tractæ. cutis circa frontem dura, calor
totius faciei niger, aut liuidus.

Moles in craſſitie & tenuitate ſpe-
ctãda eſt. Aphor. 28. ſect 2. Febricitã-
tiũ nõ omnino leuiter corpus ꝑmane-
re, & nihil minui, vel etiã plus quam ra
tio poſtulat cõtabeſcere malum. Il-
lud enim morbi longitudinem, hoc
maximam imbecillitatẽ ſignificat. In
Coacis prænotionibus, facies ex tu-
meſcente reſidens ſalutaris: Et ſectio-

Partis affectæ ſigna tia,præſtantia,ſitu & ſenſu. Affectarum partium ſigna ex quinq; velut fontibus haurienda putat Gale.actione læſa,ſitu partis,doloris ꝓprietate, excretis & accidentibus propriis. Qui affectũ & partẽ affectam præclare nouerit,multũ in re medica ille profecerit, ſed ignorata *Cauſarũ cognitio neceſſeria ad curationem* morbi cauſa, quomodo curationẽ aggredietur? Cauſæ enim cõiunctæ debetur curatio, vt antecedenti præcautio. Morbũ ergo, partem affectã & cauſam morbificã inquirere debet Medicus, ſi in Diagnoſi velit excellere. Ego hic dignoſcẽdorum & curandorũ affectuũ methodũ præſcribere nõ inſtitui, alterius ſunt hæc & lõgioris cõtẽplationis: ea tãtum quæ ad prognoſin & acutorũ morborũ criſes ſpectãt,his lib.inquirere cõſilium eſt. Quomodo igitur in ꝓgnoſi debeat ſe exercere Medicus, & nõ modo criſeos,ſed etiã totius morbi euentũ præſentire,breui,facili ac Hippocratica methodo aperiamus.

Prognoſeos vtilitas & a quibus prognoſtica omnia ſigna petenda ſint.

CAP. II.

VT nauis peritus ille dicitur gubernator, qui imminentes ventorum tempeſtates tanquam e ſpecula præuidens in tutum & tranquillum portum ſe recipit. Ita prudētis expertique Medici nomen is meretur, qui morborum exitus & criſes præſentiens, aut vnde vitæ impēdet periculū indicat, aut certam ſalutis ſpem pollicetur. Quiſquis futuros morbi euentus bene prædixerit, is vulgi & adſtantium calumniā vitabit. Maximā de eo omnes concipiēt opinionem, remediorum denique dignitatem is conſeruabit: Non ſunt enim temere profananda remedia, quæ multis fuere p̄ſidio, & deſperatis medicinam facere vetat Hip. Qui aliter fecerit, in ancipiti verſabitur perpetuo & leui momēto huc illud diſtrahetur, nauis inſtar, quæ inter fluctus ſine clauo iactatur. Propterea initio Prognoſt. hæc ſcripſit admirandus Hippocrates τὸν ἰητρὸν δοκέει μοὶ ἄριστον εἶναι πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν, id eſt, Medicum prouidentiæ operam dare optimum eſſe mihi videtur. Verū in præſagiendi hac arte mul- *Vtilitas progn.*

Fallax interdũ ars præſagiendi.

Cur non ſint certæ prædictiones in acutis morbis.

ta ſæpe obuerſantur fallacia: Nam dũ furit humor habetque ὀργασμὸν, nihil tuto prædici poteſt, quia ex cõmigratione ad locum nobiliorem leuis morbus ingraueſcit, ex tãrſitu ad ignobiliorem ſanatur grauiſſimus: Quoniã v. frequẽs eſt in acutis morbis ille humorũ ὀργασμὸς, ideo dixit Hip. aphor. 19. ſect. 2. Acutorũ morborũ nõ omnino certas eſſe prædictiones, neq; mortis neq; ſalutis. Monſtra (inquit Auerrhoes) ſuperant vniuerſam præſagiendi artem: At in morborũ ſolutionibus monſtra ſæpe contingunt. Prudens ergo ſit Medicus in præſagiendo, nec præceps ſit aut temerarium eius iudicium. Gal. in prædicendo ſe nunquam deceptum fuiſſe gloriatur, quod ſemper ſine feſtinatione diligentiam & ſine tarditate grauitatem adhibuerit. Prædicendi hãc artẽ primus omniũ, quorũ memoria ad nos peruenit Hip. diuino afflatus numine ita expoſuit, vt nihil omnino deſiderari poſſit. Ego quæ ſparſim ab eo sũt tradita, hic in epilogũ & certã ſummã colligã, facili hac methodo.

Pro

Vnde petēda ſunt ſigna prognoſtica.

Prognoſtica omnia ſigna e duobus velut fontibus haurienda ſunt, morbo ſcilicet, in quo euentus quæritur, & ægrotantis natura. In morbo tria ſpectāda ſunt ſpecies ſeu idea, magnitudo, motus & mores.

In morbo 4. conſideranda.

Speciem indicant ſigna propria pathognomica dicta: magnitudinem ἐπιγινόμενα, id eſt, ſuperuenientia, motum & mores, ἐπιφαινόμενα, id eſt, apparentia.

In ægro quæ ſpectanda.

In ægro tria conſiderantur qualitas corporis, actiones & excremēta. Qualitas ſpectari debet in colore, figura & mole totius, ſed præſertim faciei. Actiones tres ſunt naturalis, vitalis, animalis. Naturalis in coctione lucet maxime. Vitalis in pulſu & reſpiratione. Animalis triplex eſt, motrix, ſenſifica, interna, externa, & princeps, vt imaginatio, memoria, ratiocinatio. Excremēta, alia ſunt vniuerſalia, vt vrinæ, deiectiones, ſudor, vomitus: Alia particularia cerebri, oculorũ auriũ, Thoracis, vētriculi, inteſtinorũ, renũ, veſicæ, vteri, &c. Ex his omnibus prognoſtica ſigna petenda ſunt.

Tabula ſignorum omniũ prognoſticorũ capita cōtinens.

Quænam ex morbi natura prognoſtica petenda ſint.

CAP. III.

VT præcipuum diagnoſeos caput circa morbi dignotionem verſatur, & vt princeps indicatio θεραπευτικὴ ex morbi natura petenda eſt (indicat quippe morbus ſui ablationem per contraria) ita omnis fere præſagii vis pendet ex dignotione exacta morbi, in quo euentus quæritur. In morbo hæc ſpectanda ſunt, ſpecies, magnitudo, mores & motus. Speciem detegũt ſigna propria, παθογνωμονικὰ dicũt Græci & ἀχώριστα, Magnitudinem ἐπιγινόμενα, id eſt, ſuperuenientia; mores & motum ἐπιφαινόμενα, id eſt apparentia. Illuſtremus hæc pleuritidis vnius exemplo. Pleuritidis ſigna pathognomonica ſunt lateris dolor pungens, dolor ob intemperiem & diſtentionem, pungens ratione membranæ, quæ eſt exquiſitiſſimi ſenſus. Difficultas ſpirandi, tũ quia ab inflãmatione augetur vſus reſpirationis, tum quia organorum reſpirationi dicatorum adeſt anguſtia. Pulſus durus & inæqualis ſerræ modo ta

In morbo tria conſiderada.

Pathognomonica ſigna pleuritidis

ctum feriens, durus ratione inflammationis & partus obſeſſæ, quæ membranea duraq; eſt, inæqualis ob inæqualẽ arteriarum intemperiem. Febris continua eaque acuta propter cordis viciniam, Tuſſis exſudante ſero in pulmones. Hæc ſigna morbi ſpeciem, inflammationẽ ſcilicet lateris neceſſario indicant. Magnitudinem vero pleuritidis indicāt ſigna ἐπιγενόμενα, id eſt, ſymptomata ſuperuenientia, quæ per humoris propagationem fieri ſolent, eiuſmodi ſunt in pleuritide phrenitis, alui fluxus, ortopnœa, faciei & oculorum rubor, maculæ per thoracem erumpentes, dorſi & ſcapularum rubor, omnia hæc pleuritidis maximæ & inſanabilis ſigna ſunt. Motum & mores pleuritidis denuntiant ἐπιφαινόμενα, quæ humoris morbifici qualitatem malignã detegunt, proindeque morbi longitudinem, aut breuitatem, talia in ſputis & linguæ colore conſideranda ſunt. Sputum (inquit Hippoc. Aphor. 12. ſect. 1. ἀυτίκα ἢ ἐπιφαίνηται ἀρχομένου βραχύνει, ἢν δὲ ὕστερον ἐπιφαίνηται μηκύνει, id eſt, ſi ſtatim

Epigenomena.

Epiphanomena.

tim in pleuritide appareat, breuiorem morbum arguit, ſi verò poſtea, longiorē. De linguæ colore hæc etiā ſcripſit Hippoc. Quibus pleuriticis continuo lingua bile fucata eſt, ſeptimo die iudicantur, ſubliuida autem bulla cōtinuo in lingua humeſcens, difficulter exſolutum iri morbum oſtendit. Quæ in pleuritide obſeruauimus, in reliquis omnibus morbis acutis ſpectare debet medicus. Ergo ex his tribus, ſpecie morbi, eiuſdem magnitudine & motu, moribuſq; prognoſtica ſigna peti poſſunt. Si ſpeciem morbi conſideret Medicus, ſalutarem aut lethalem affectū præſagiet: Sunt enim morbi quidam in ſua ſpecie inſanabiles. Sic apud Hip. Aphor. 42. ſect. 2. ſoluere apoplexiam fortem impoſſibile, debilem vero non facile. Sic apud Gal. omnis intemperies æqualis, eſt inſanabilis, appello æqualem intemperiem eā, in qua tēperamentum nō amplius immutatur, ſed alteratum omnino & immutatum eſt. Hæc duplex, vniuerſalis, vt hectica tertij gradus & elephantiaſis & particula-

Morbi quidam in ſua ſpecie lethales

Intemperies æqualis aqua

Cur inſanabilis.

ris vt gangræna. Eſt autem ideo inſanabilis, quia ex Ariſtotelis doctrina in Metaphyſicis ſanitas non niſi ex ſanitate, at in æquali ea intemperie ſanitatis nulla ſuperſunt veſtigia: adde quod a priuatione habitus denuo comparari non poteſt, hic autem alienatio eſt temperamenti. Hippoc. libro de vulneribus capitis, ex vulneris ſpecie præcipua ſumit prognoſtica, rimas occultas periculoſas eſſe vult, ſed quintã ſpeciem fracturæ, quam recẽtiores ἀπήχημα vocant, periculoſiſſimam ſcribit & ideo calamitatem vocat. Ex ſuperuenientibus ſignis (ἐπιγινόμενα dicunt) prognoſtica peti poſſunt: Quoties enim hæc ſuperueniunt morbi magnitudinem denuntiant. Sic in pleuritide & peripneumonia alui fluxus ſuperueniens malum, Aphor. 16. ſect. 6 ſic in angina capitis dolor prægrandis & fecũ iniuſſa excretio deſperatam anginam prænũtiãt: fit enim dolor per expreſſionem ſeri in iugulares venas & carotides arterias, quæ prorepunt ad caput. Excretio autem fecum iniuſſa, fit a forti la-

Ex ſuperuenientibus quæ progn. peti poſſunt

ti laryngis obſtructione,vnde fumidus vapor cum liberum non habeat exitũ, diaphragma & muſculos abdominis comprimit: ſic in hepatiti ſingultus ſu perueniens malum. Ex epiphænomenis & apparentibus ſignis, maxima ſalu tis & mortis, celeritatis & tarditatis, ſecuritatis & periculi petuntur indicia, Talia ſunt cruditatis & coctionis ſigna ſic ſputũ in pleuritide, breuiorem aut longiorem morbum prænuntiat, deiectiones in morbis aluinis, vrinæ in hepatis & venarum affectibus, ſed de his lib.1. ſatis fuſe diſputauimus.

Prognoſtica ex epiphanomenis.

Prognoſtica ex Ægrotantis natura petenda, ac primum ex qualitate corporis

CAP. IV.

IN ægris tria ſpectare debet Medicus, qualitatẽ corporis, actiones & excrementa. Qualitatem habitumue conſiderat Hippoc. in colore, figura & mole totius, ſed præſertim faciei, quod hæc prima omnium ſeſe det in cõſpectum Medici. Faciei color multiplex eſſe poteſt, ſed triplicem præcipue obſeruat Hippoc. rubrum, liuidum, nigrum: Ru

Tria in ægro ſpectanda.

Faciei color multiplex.

Rubor triplex bor faciei non refluus, vt in his qui verecundia erubeſcunt, ſed aliquantulũ ſtabilis, (προσώπου ἐξέρυθρον vocat in prorrhetico) triplex eſt, Naturalis iſque cũ decore, laudabilis eſt : Non naturalis, apparet ad futuram hæmorrhagiã criticam, & cõtra naturam faciem vultuoſam appellat in Coacis & aſpectu terribilem, quam lethalem iudicat, phrenitidem enim aut conuulſionem prænuntiat ab incendio cerebri. *Liuidus color* Liuidus color perpetuo lethalis, tum in ſolidis partibus, tum in excremenis, prog. no na ſect. 1. oculorum venæ liuentes peſſimæ. Prognoſi vndecima eiuſdem ſectio. palpebra liueſcẽs lethalis. Aphor. 68. Coacarum, Quæ liuent in febribus, mortem in propinquo eſſe ſignificãt. Eodem lib. lingua liuida mortifera eſt. Niger color idem fere minatur periculũ, peius tamen eſt partes liuere quã nigreſcere, quia fit interdum nigredo per decubitum humoris atri, ſic ſæpe vrinæ nigræ funduntur, at liuor natiui caloris extinctionẽ perpetuo arguit.

Figura faciei duplex eſt, aut ſimilis,

aut

Figura faciei duplex.
Similis.
Diſſimilis duplex
Deprauata.

aut diſſimilis. Quæ ſimilis eſt ſanorum, maxime vero ſibi ipſi, laudatur Apho. 4. ſect. 1. prognoſt. Diſſimilis aut eſt deprauata, aut omnino a ſe mutata & pene emortua. Deprauata cernitur in oculorum & narium peruerſione, de qua aphor. 49. ſect. 4. In febre non intermittente ſi labrum, aut ſupercilium aut oculus, aut naſus peruertantur, in propinquo mors eſt. Quæ omnino a ſe mutata eſt deſcribitur in initio progn. (πρόσωπον διαφθορὴν vocat in Coacis, alibi faciem cadaueroſam.) Eſt autem eiuſmodi. Nares acutæ, oculi concaui, collapſa tempora, aures frigidæ & cōtractæ. cutis circa frontem dura, calor totius faciei niger, aut liuidus.

Cadauerosa.
Moles faciei.

Moles in craſſitie & tenuitate ſpectāda eſt. Aphor. 28. ſect 2. Febricitātiū nō omnino leuiter corpus pmanere, & nihil minui, vel etiā plus quam ratio poſtulat cōtabeſcere malum. Illud enim morbi longitudinem, hoc maximam imbecillitatē ſignificat. In Coacis prænotionibus, facies ex tumeſcente reſidens ſalutaris: Et ſectio-

ne quinta libri ſecundi Epide. Sic cui febricitanti facies die critico extenuetur, ſequenti die ſoluetur omnino morbus.

Prognoſtica ex actionibus petenda ac primum quæ ex animalibus actionibus.

CAP. V.

EXplorata corporis qualitate (quia hæc prima omnium ſeſe dat in cōſpectum) actiones omnes percurrere debet Medicus. Actionū aliæ ſunt animales, aliæ vitales, aliæ naturales. Animales a Gal. ita diſtinguūtur vt aliæ ſint κινητικαὶ, id eſt, motrices, aliæ αἰσθητικαὶ id eſt, ſenſificæ, aliæ ἡγεμονικαὶ, id eſt, principes. Sentiens facultas duplex, interna, cuius obiectum commune eſt, (Philoſophi ſenſum communem vocant, quod ad eum tanquam cenſorem & iudicem externorum ſenſuum ſpectra ferantur) & externa; cuius obiectū ſingulare eſt. Principes facultates tres ſunt, imaginatio, quæ ſpectra ab omni materiæ contagio libera concipit, ratiocinatio, quæ vniuerſalium rerum ideas ſpeculatur, & memoria, quæ notionum

Animalium facultatum diſtinctio.

num omnium communis arcula ſingu la ſeruat & condit. Ab his omnibus ꝓgnoſt. ſigna eruuntur. Atque vt a motrice aggrediar:

Motrix facultas vel debilis eſt, vel deprauata. Debilitatis ſigna in decubitu *Motricis* & tremore lucent. Decubitus aut na- *progno-* turalis eſt, aut contra naturam. Natu- *ſtica.* *Decubi-* ralis & ſanorum ſimilis is eſt, qui fit in *tus diffe* alterutrum latus, manibus, pedibus *rentia.* cruribuſque modice reflexis, quæ figura media eſt, hunc laudat Hippoc. 1. ꝓgnoſt. Optimi (inquit) ſunt decubitus qui ſanorum ſimiles exſiſtũt, & aphor. 6. ſect, 2. Prognoſt. Conuerti facile cõuenit ægrotum, & in attollendo ſeleuẽ eſſe. Decubitus contra naturam, aut pronus eſt, aut ſupinus. Pronus delirii ſignum eſt, mòdo torminum, aut conſuetudinis & mollitiei nulla ſit excuſatio aphor. 18 ſect. 1. progn. Supinus peior eſt, quia maxima motricis imbecillitatem arguit: Quod ſi prolabatur in pedes (ἔρρῖψιν vocat Hippoc.) peſſimum Aphor. 14 ſect. 1. progn. Signum eſt enim emortuæ & exſtinctæ omnino fa- *Tremor*

cultatis. Tremor ſymptoma eſt etiam imbecillioris motricis facultatis, ſed ille tantum lethalis eſt qui ab exhauſto fit: ſic acute febricitantes & phrenitici fere omnes, tandem tremuli moriuntur. Deprauati motus voluntarii ſymptoma eſt conuulſio vniuerſi corporis, aut partiũ. Cõuulſio vniuerſi corporis ſi ſit ab in anitione, lethalis. Aphoriſ.3. ſectione quinta. Cõuulſio particularis periculo non vacat: ſic temporalium muſculorum conuulſio, quæ dentium ſtridore denuntiatur praua eſt progn. 20.ſect.1. Dẽtibus ſtridere in febribus, ſi cui a puero familiare non ſit, furioſum eſt & lethale, & aph.60. Coacarũ, Qui ad manũ exſiliũt maleſe habent.

Deprauata motricis ſymptomata.

Senſifica facultas duplex eſt, interna & externa. Internæ prognoſtica petuntur ex ἀναισθησία id eſt, ſenſus vacuitate irritatis ſenſibus. ſic in dolorificis cauſis non dolere peſſimum, aphor.6. ſect.2. Quicunque dolentes dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat, id eſt, ſenſus communis: Tria enim ad dolorem requiruntur, agens, patiens & diiudicans, agens obiectum eſt dolorifi-

Senſificæ facultatis Progn.

Sentiens interna.

Tria ad dolorẽ requirũtur

cũm,intemperies & ſolutio continui, patiens pars eſt ſenſibilis, diiudicans, ſenſus eſt communis, qui in cerebro ꝓ tribunali ſedens, ante ſe poſitas & ad pedes genuaque iacentes rerum imagines contemplatur. In ſitifera cauſa non ſitire,malum: Aphor.59. Coacarũ ſitis,quæ præter rationẽ in acuto morbo ſedatur omnino mala. Sic phrenitici βραχυπόται,id eſt,parum & raro bibentes,tandem tremuli fiunt, aut conuelluntur. Externæ facultatis ſentientis ſigna prognoſtica, in ſingulis αἰσθητηρίοις, id eſt, ſenſuum organis, apparent,vt oculis,auribus,lingua. Aphor. 49.ſect.4. Si cui in febre acuta videndi vis,audiendiue pereat ægro iam debili exſiſtẽte,in propinquo mors eſt, & in Coacis prænotionibus: In acuta febre aures obſurdeſcere furioſum. *Sentiens externa*

Principum facultatum prognoſtica in mentis conſtantia,aut inconſtantia, morum ſimilitudine, aut diſſimilitudine lucent. Aphor 33. ſect.2. In quouis morbo mente conſtare & bene ſe habere ad illa,quæ offeruntur bonum: *Principũ facultatũ progno.*

contra vero malum. Aphor. 110. Coacarum. Quæ circa res neceſſarias verſantur deliria, peſſima, aphor. 52. eiuſdem operis. Moderati hominis proterua reſponſa, malum denuntiant, & Aphor. 48. præter conſuetudinem quid facere malum eſt & dementiæ proximum.

Somnus quid.

Prognoſtica ea ex ſomno.

Ad animales facultates refert Hip. ſomnum & vigiliam, neque id immerito. Somnus enim definitur ab Ariſtotele ἠρεμία τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, id eſt, quies primi ſenſorii, & a Gal. facultatum animalium quies. In progn. interdiu vigilare, noctu dormire bonum, at neq; noctu, neque interdiu dormire malũ, Aphor. 1. ſect. 2. In quo morbo ſomnus laborem facit mortiferum, Aphor. 2. Vbi ſomnus delirium ſedat bonum. Aphor. 133. Coacarum, ſomni profundi nec turbulenti firmam & ſtabilem criſin ſignificant.

Prognoſtica quæ ex vitali facultate petuntur.

CAP. VI.

Vitalis facultas ſpirituum procreatrix, in ſanguineis & perfectis animalibus, duobus indiget ad ſui conſeruationem,

uationem,pulſu, & reſpiratione; Ex
his ergo prognoſt. ſigna eruenda ſunt.
De prænotione ex pulſibus. Hippoc.
ne verbum quidem vllum in prog.nō
tamen eam videtur omnino ignoraſ-
ſe.Nam libello de alimento, de humo-
ribus & ſecūdo de morbis, pulſus mor- *Pulſum non ignorauit Hippoc.*
bi & ſanitatis ſigna eſſe vult. Herophi-
lus arteriarum pulſus morborum indi-
ces miro artificio expreſſit.Gal.modu- *Gale. in pulſuū doctrina excelluit.*
los omnes & quaſi metricas leges, nec
non rationem prænoſcendi libris de-
cem & ſeptem ita accurate expoſuit, vt
ſeipſum ea in re viciſſe videatur.Celſus
pulſui tanquā fallaciſſimæ rei fidendū
non eſſe ſcribit, & ſane(ſi verum ama-
mus) fallit ſæpe arteria,niſi ratio ſum-
ma prius adhibeatur quam præſagium
edas. Sunt peculiares quorundam na- *Pulſus ſæpe fallit*
turæ,in quibus ſæpe obſcurus alias nul-
lus omnino percipitur pulſus. Multa
ſunt quæ momento pulſum immutant
vt omnia animi pathemata.Nihil ergo
de pulſu ſtatuendum, antequam exter
narum cauſarum vis deferbuerit , o-
mniſque ſedata ſit corporis perturba-

tio. Priuſquam de pulſu certum edat præſagium Medicus, cauſas omnes alteratas percurrat animoq; perluſtret: Eiuſmodi autem trium ſunt generum, Naturales, non naturales, & præter naturam. Ad naturales refero ſexum, ætatem, temperiem, habitum corporis, anni tempus. Non naturales aut ſunt neceſſariæ, vt aer, cibi & potus, ſomnus & vigilia', motus & quies, affectus animi, aut nō neceſſariæ, vt balnea, venus cæteraque id genus. Hæc omnia pulſum immutāt varie, prout facultatem validam, vel imbecillam reddūt, vſum augent, vel minuunt, arteriam duriorem, vel molliorem reddunt: Sunt enim tres tantum pulſuum continentes cauſæ, efficiens facultas vitalis, finalis (vſum vocat Gal.) nutritio, temperatio, expurgatio & inſtrumētaria, arteria ſcilicet. Ex pulſu ſalutis & mortis certiſſima petūtur indicia. Pulſu enim conſtante nemo interire poteſt, ſolus hic vitæ & cordis fidelis eſt nuntius. Ergo ſolus hic virium & facultatum vitalium index erit. Pulſus magnus vehemens

Quæ obſeruare debet medicus antequā de pulſu præſagium edat.

Pulſuum cauſæ cōtinentes tres

Pulſus vires indicat.

mẽs, validus ſecuritatẽ perpetuo pollicetur, languidus vero, debilis & paruus imbecillæ facultatis eſt nuntius. Inæqualitas pulſus ſemper damnatur ſi perſeueret. Intermiſſio iuuenibus periculoſiſſima, repentinam quippe illis mortem minatur, niſi ex arteriarum obſtructione & oppreſſione fiat, minus pueris, minime ſenibus. Reliqua ex Gal. ſcriptis repete.

Reſpiratio cum ad vitalis facultatis ſubſidium ſit comparata, eius etiam robur atque conſtãtiam oſtendit. De reſpiratione multa Hip. in progn. & epid. Aphor. 24. ſect. 1. prog. Reſpiratio facilis & libera in omnibus morbis acutis præclare ſemper ad ſalutem apparet & facit. Aphor. 23. eiuſdem ſect. Reſpiratio frequẽs & parua, aut dolorem, aut inflammationem partium diaphragmate ſuperiorum denotat. Reſpiratio magna & ex lõgis interuallis ſignũ eſt delirii. Reſpiratio parua, minutula & rara, interitus iãiam futuri certiſſimũ eſt indiciũ. Reſpiratio frigida e naribus & ore ducta, pernitioſa eſt.

Prognoſt. reſpirationis

Prognoſtica quæ ex facultate naturali petuntur.

CAP. VII.

NAturalis facultatis prog. ex coctione primum petenda ſunt; coctionis autem ſigna in vrinis & deiectionibus maxime ſunt conſpicua, de quibus ſequēti cap. diſputabitur. Sed inter cætera naturalis œconomiæ bonā aut malā διάθεσιν demōſtrāt hypochōdria. Maxima ſane ex hypochōdriis ſalutis aut mortis petuntur indicia: Nulla fere in arte medica prognoſis recte inſtituitur, quæ hypochondriorum contactū non admittat. Hypochondrium (ait Hip. aphor. 26. ſect. 1. Progn.) optimū eſt, ἀνώδυνον τε ἐὸν καὶ μαλθακὸν καὶ ὁμαλὸν id eſt, doloris expers, molle & æquale. Contra inæquale & dolorificum peſſimum. Inæqualitas porro hypochōdriorum triplex a Gal. obſeruatur, in qualite ſcilicet, in quantitate, & in conſiſtentia. Qualitatis inæqualitas cernitur cum calent ea, reliquis partibus algentibus: De ea inæqualitate loquitur Hippoc. aphor. 4. ſect 2. progn. Caput frigere, manus, & pedes, vētre co-

Hypochōdria naturalis œconomiæ diſpoſitionē indicant.

Hypochōdrium naturaliter conſtitutum

Inæqualitas triplex.

ſtiſq; calentibus, malũ, optimũ vero eſt totum corpus æqualiter calidum eſſe ac molle. Quantitatis inæqualitas duplex eſt, diſtẽtio ſcilicet & contractio. Diſtentionis cauſa triplex, inflammatio, inflatio a flatulento ſpiritu, & ſcirrhus. Contractio nunquam fit proprio vitio hypochõdriorum, ſed alieno, vt a diaphragmatis inflammatione: Diaphragma enim inferiore parte tegitur peritonæo, quod viſcera omnia & partes in ventre inferiore contentas inſtar ſácci complectitur: itaque dum retrahitur ab inflãmatione diaphragma, trahit ſecum peritonæum, & cum eo naturalia omnia organa, hinc hypochondriorum intro ſurſum retractio.

Diſtentionis cauſa triplex.

Cõtractio hypochondrii.

Prognoſtica ex excrementis petenda vniuerſalibus, ac primum ex ſudore.

CAP. VIII.

TErtius ſupereſt ſignorum prognoſticon fons ab excrementis hauriendus. Excrementa alia ſunt vniuerſalia, alia particularia. Vniuerſalia quatuor ſunt, ſudores, vrinæ, deiectiones, vomitus. In ſudore quinque ſpectanda

In ſudore quinque ſpectãda

ſunt quantitas, qualitas, tempus, excernendi modus & locus. De quantitate hæc prima lex ſanciatur. Vt nihil paucum eſt criticum, ita quod nimium eſt damnatur. Quod enim paucũ excernitur, aut malignos & multos humores naturæ dominatu regi non poſſe, aut ſummam naturæ fatiſcentis exſolutionem denuntiat. Apho. 1. Coaca. Qui ex rigore perfrigidi, exiguo ſudore madent, vt ſe collegerint moriuntur Aphor. 43. eiuſdem operis. οἱ ἐφιδρῶντες ἐν πυρετῷ κακοήθεες, id eſt, qui leuiter exſudant in febre, maligne habent. Qualitatem ſudoris conſiderat Hippoc. in calore & frigore. Debet ſalutaris & criticus ſudor calidus eſſe, non frigidus. Aphor. 37 ſect. 4. Frigidi ſudores cum acuta febre mortem, cum mitiori autẽ morbi longitudinem ſignificãt. Eſt enim frigus duplex, aliud priuatiuum, alterum poſitiuum; Illud fit per abſentiam natiui caloris ab interceptione, retractione, inopia; Interceptio obſtructionem, retractio phlegmonem, inopia exhauſtum indicat, quorum quod

Quãtitas

Qualitas ſudoris

Frigus duplex, priuatiuum & poſitiuum

libet peſſimum eſt. Poſitiuum frigus fit per præſentiam humoris frigidi, pituitæ ſcilicet acidæ, aut vitreæ, quæ cum difficile excutiatur, longitudinem arguit morbi. Tertio requiritur tempus ſudoris, id eſt, dies criticus: Qui enim aliis diebus erumpunt, ſuſpecti eſſe ſolent. Apor. 36. ſect. 4. Sudores febricitãtibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, decimoquarto, &c. Qui vero non ita fiunt, laborem, & morbi longitudinem, & recidiuas ſignificant. Excernẽdi modus maxime etiam ſpectãdus eſt. Debet confertim, non ſenſim & paulatim erumpere ſudor, qui enim ſenſim ſtillat ab exſolutione eſt, qui cõfertim ab excretione. Poſtremo locum ſudoris conſiderat Hippoc. Bonus ille eſt qui per totum corpus effluit, prauus autem, quo caput tantũ, ceruix & claiculæ roris inſtar exſudãt. Hæc omnia vnico Aphor. cõplexus eſt mirus Hip. ſect. 1. ꝓgn. his verbis. Sudores optimi ſunt in omnibus morbis acutis, qui diebus criticis contingunt: Boni etiam

Tẽpus ſudoris.

Excernendi modus

Locus.

ſunt,qui per totum corpus fiunt. Peſſimi autem ſunt frigidi, & qui tantum circa caput, faciem & ceruicem exudant. Hi enim cum acuta quidem febre mortem, cum mitiore vero longitudinem morbi prænuntiant.

Prognoſtica vrinarum.

CAP. IX.

EX vrinis certiſſima coctionis & cruditatis, ſalutis & mortis petuntur indicia: coctionis quidem & cruditatis primo & p ſe, qa vrina hepatis & venarũ eſt excremẽtũ, ſalutis & mortis p accidẽs. *Duo in vrinis obſeruãda* In vrinis duo obſeruare debet Medicus, liquorẽ & contẽta. In liquore tria ſpectanda ſunt, ſubſtantia, *Subſtãtia vrinarũ* quantitas & qualitas. Subſtantia aut tenuis eſt, aut craſſa, aut mediocris, eaq; vel perſpicua, vel turbulenta. Vrina tenuis vel eſt cum febre, vel ſine febre. *Tenuis vrina quid indicet* Quæ ſine febre, meatuum tantum vrinæ dicatorum, aut hepatis, lienis, & viſcerum obſtructionem arguit, nõnunquam etiam paroxyſmum epilepticũ minatur iis, qui morbo obnoxii ſunt. Quæ eſt cum febre, cruditatem in vniuerſum

uerſum arguit, & ſi ſumma adſit viriũ imbecillitas mortem, aut periculum ingẽs minatur ſin autem conſtent vires, morbi lõgitudinem, aut abſceſſum imis in partibus prænuntiat. Craſſa vrina talis eſt, aut μετρίως, id eſt, moderate aut ὑπερβολικῶς, id eſt, in exceſſu. Quæ moderate craſſa eſt laudatur, arguit enim caloris natiui robur, cuius imperio τὰ ὁμογενῆ congregantur, quæ craſſiſſima eſt, dolores, abſceſſus prauos, morbi longitudinem, recidiuas prænuntiat, quia aut propter nimium calorem, aut propter immodicum frigus aut ob partium diuerſæ naturæ confuſionem talis euaſit. Vrinæ perturbatæ in febre acuta cum virium robore diuturnitatem, cum imbecillitate mortẽ ſignificant: quod ſi perturbatæ mingantur, & tales remaneant, ſintque iumẽtorum ſimiles, dolorem capitis, delirium, conuulſionem præſagiunt.

Craſſa vrina quid indicet.

Vrina perturbata

Prognoſtica ex vrinarum quantitate hæc ſunto. Copioſa vrina ſi ab euidente cauſa non fiat, aut a naturæ motu, (vt in perirrhœa critica contingit)

Prognoſtica ex quãtitate vrinæ.

Copioſa vrina quid indi

ſemper praua eſt, & vt ſignum, & vt cau ſa, vt ſignum, quia vel humoris crudi abundantiam, vel renum calidiorem intemperiem, aut eorundem exſolutionem, aut denique totius corporis col liquationem indicat, vt cauſa. quia vires deiicit, ſpiritus natiuumque calorē diſſoluit. *Pauca vrina.* Pauca vrina ſine febre, aut meatuum vrinariorum obſtructionē, aut excretricis & ſecretricis renum facultatis imbecillitatem arguit: Cum febre acuta, ſi nulla ſit excuſatio ſudoris critici mox erupturi, aut maximum indicat incendium ſerum exhauriens, aut ſeroſi humoris tranſlationem ſymptomaticam ad ſuperiores partes, vtraque cauſa lethalis eſt.

Qualitas vrinarũ. Qualitas vrinarum in colore potiſſimum & odore ſpectanda eſt. Colores aut extremi ſunt, aut medii: extremi duo, albus & niger. Intermedii quamplures. *Alba vrina quid indicet.* Albus color ſine febre nihil lethale præ ſe fert, cum febre, periculoſus eſt, quia vel ſummam natiui caloris imbecillitatem oſtendit, vel vniuerſæ bilis tranſlationem ad caput, vel magnum

gnum hepatis incendium, quo ſanguis vna cum bile abſorbetur. Vrinæ nigræ ſi tales ſint generatione perpetuo ſunt lethales, quia aut natiui caloris exſtinctionem denotant, aut maximũ incendium omnia torrefaciens: Si tales ſint permiſtione humoris atri, ſalutares aliquando & criticæ eſſe poſſunt. legite quæ de albis & nigris vrinis fuſius annotauimus cap. 8 lib. 1. Vrina prærubra ſi talis ſit ab inflammatione feri, initio morbi longitudinem arguit, in ſtatu vero mortem: ſi rubra ſit bilis per miſtione, aut hepatis inflammationẽ denotat, aut ductuum veſiculæ felleæ obſtructionem: ſi talis ſit permiſtione ſanguinis (cruentam vocant) aut eſt ab vniuerſo corpore, aut a renibus & veſica: Ab vniuerſo corpore ob plethorã, vel ſuppreſſionem ſolemnis vacuationis, vt menſium, hæmorrhoidum. Si a renibus, id per anaſtomoſin, diapedeſin & diæreſin contingere poteſt, ab eroſione & ruptione periculoſa eſt. Atque hæc ſunt quæ in liquore obſeruare debet Medicus. Quæ autem in

Nigra.

Rubra vrina multiplex.

tentis luceãt,& quæ ex his prognoſtica peti poſſint, capite nono lib. 1. expoſuimus,quæ hic repetere non lubet.

Prognoſtica ex deiectionibus & vemitionibus petenda.

CAP. X.

In deiectionibus 5. obſeruãda

IN deiectionibus, quas διαχωρήματα aut ὑποχωρήματα appellare ſolet Hip. quinq; obſeruare debet Medicus,ſubſtantiam,qualitatem, quantitatem, tẽpus,& excernendi modum.

Subſtantia.

Si ſubſtantiam ſpectes,optimum eſt(ait Hippoc. aphor 13.ſect.2.progn.) excrementum alui molle,cohærens & moderate craſſum.ſubiungit poſtea aphor. 16.omne excrementum craſſeſcere debet eunte ad iudicationem morbo. Contra a-

Qualitas

quoſum valde & liquidũ prauum.Qualitas in colore & odore conſideranda eſt. De varietate & prognoſi colorum in deiectionibus,hoc protulit edictum aphor.20.21.22.23 ſect. 2.progn.Albũ excrementum aut viride,aut vehemẽter rufum,aut ſpumoſum, prauum eſt: His vero magis lethalia fuerint nigra, aut pinguia, aut liuida, aut æruginoſa. In Coac. prænot. ſi cui febricitanti bi-

lis

liſ atra ſurſum deorſumue exeat letha-
le. Excrementa κάκοδμα, id eſt, male o-
lentia damnantur. Quantitatē & tem- *Quātitas & tēpus*
pus deſignauit Hippoc. eadem ſect. A-
phor. 13. Copia cibo ingeſto proporti-
one reſpōdere debet, & apho. 15. Quin
& pro copia ingeſtorū egerere opor-
tet bis aut ter in die, noctu vero ſemel,
ſed plura mane, quemadmodum con-
ſuetū eſt homini. Poſtremo excernēdi *Excernendi modus*
modus cōſiderādus eſt. Debet nō mul-
tū & ſæpe excerni, quia periculū eſt ne
in animi deliquium incidat: frequens
enim & plurima vacuatio eſt periculo-
ſa: Nec ſæpe & parum, fatigatur enim
(ait Hippoc. Aphor. 19. ſect. 2. progn.)
homo ſi frequenter ſurgere cogatur
& vigilias vtique contraxerit. Hoc idē
in coacis breuius ſcriptum legitur. De-
iectio, quæ multū ac ſæpe mouetur aut
ſæpe ac parum praua eſt; hæc enim vi-
gilias, illa autem virium exſolutionem
forte intulerit.

Vomitionis eadem fere eſt ratio quæ
deiectionum. Vomitus ille apud Hip-
laudatur, qui pituitam exhibet accu-

rate mixtam cum bile, qui neque admodum craſſus, neq; multus: Vomitus autem porraceus, niger ac liuidus peſſimus. Eſt etiam lethalis rubor vomitus, maximeque ſi ægre vomatur. Si vero omnes colores idem homo vomit, valde pernitioſum hoc eſt. Atque hæc ſunt excrementa vniuerſalia, ſeu communia, quæ in quibuſque morbis communiter apparent, eoſque ſoluũt. Particularia cerebri, oculorum, auriũ, thoracis, ventriculi, inteſtinorum, renum, vteri excrementa, in particularibus morbis deſcribenda ſunt. Nos generalem tantum hic methodum præſcribimus, proptereaque præcipua tãtum prognoſeos capita, quæ ex morbi ſpecie, magnitudine, motu, & ægrotãtis natura, qualitate ſcilicet, actionibus & excremẽtis peti poſſunt perſtrinximus. Reliqua ex Hippoc. progn. prorrhetico & Coac. repetenda ſunt.

FINIS

INDEX RERVM ET VERBORVM, QVÆ IN HOC opere continentur, copioſiſſimus.

A

ABſceſſus legitimi cõditiones. 20. cauſæ duæ 72. ſignificationes quinq; 73 duplex. 73 per excretionem qui. 73.
Abſceſſus propria ſignificatio. 74. ſigna vniuerſalia. 74. 75. ſigna particularia. 77.
Abſceſſus legitimi conditiones apud Hip. 86. 87. 88. 89.
Actiones naturales. 92. vitales. 93.
Actionum differentiæ. 260 animalium diuiſio. 260
Acutorum morborum diuiſio. 10. differentiæ. 136
Acutus morbus quid. 135
Acuti ex decidentia qui 137 reuera morbi intra decimumquartum diem iudicantur. 137. 138.
Ægri natura ſpeciem criſis demonſtrat. 55.
In Ægro tria ſpectanda. 257. 258.
Æger quomodo errores committit. 147.
Affectus ſigna ex quatuor petenda. 247
Ἀμβλυωγμὸς quid & eius cauſa. 59.
Animalis facultas triplex 92
Animalium facultatum diſtinctio. 260
Arterias venas appellare ſolet Hippoc. 58
Ariſtotelis locus de ternario explicatur. 179.
Aſtra non eſſe malefica 198. omnia calefacere. 199. 200.
Aſtrologia diuinatrix damnatur. 182. 183. 194.
Aſtra nullam habent neceſſitatem in homines. 197

B

Bardezanes Syri elegans contra ſtellarum influxus argumentum. 197.

C

Cardiogmus vnde. 64.
Catonis contra aruſpices præclarum dictum. 192.
Cauſæ criticorum dierum neceſſario ſtatuẽdæ. 167.
Cauſæ naturã cogẽtes. 243.
Cauſas negare eſt ſciẽtiam omnem tollere 168.
Cauſa duplex dierum criticorum. 232.
Cauſarum cognitio ad curationẽ neceſſaria. 243.
Circuituum tres ordines. 107. 108
Climactericus annus. 127.
Coctio diem indicat criſis. 22.
Coctio celeritatem & ſecuritatẽ criſis denũtiat. 23.
Coctiones ſemper expetẽdæ. ibid.
Coctio perfecta debet eſſe cõtinua & vniuerſalis. 25.
Coctio continua quid ſit & quid indicet. 25. vniuerſalis quid. 25. 26.
Cœlum vniuerſalis eſt cauſa. 195. agit tãtum motu & lumine 201. 202.
Cognitio criſis ad victum inſtituendũ neceſſaria. 2
Cognitio criſis ad prognoſin vtilis. 2.
Contentorum quæ aliunde adueniunt cauſæ. 43.
Contentum quid. 38.
Contentorum duplex genus. 38.
Conuulſio ſymptoma deprauati motus 262
Criſes cur imperfectæ. 54
Criſis acceptiones variæ. 5.
Criſis iudicium ſonat. 5.
Criſis & fori cõparatio 5.
Criſ. ſecretionẽ denotat 5 6.
Criſin indicantiã ſigna. 52
Criſis excretio eſt. 6. certamen ſignificat. 6.
Criſis omnem morbi ſolutionem ſignificat. 7.
Criſis pro omni violento motu vſurpatur. 7.
Criſis pro morbi temporibus ſumitur 8. Pro perturbatione critica vſurpatur. 8. Pro euacuatione ſumit Hip. 8 Simpliciter dicta de bona intelligitur. 8 Aliquãdo interitum ſignificat. 9.
Criſis q d ſit proprie 4. 5. 9
Criſis quatuor differentiæ apud Hipp. 12. Quatuor fit modis apud Galenum 12 Perfecta & imperfecta quæ, 13, 14.
Criſis fida & infida quę. 13.
Criſis manifeſta & obſcura. 13.
Criſis periculoſa & ſine pericu

periculo. 13.
Criſis bona & mala. 14. perfecta & imperfecta duplex. 14. perfectæ quinq; conditiones.10. 26 14. 15 16, manifeſta q dici debeat.13.cui diei attribuenda.120 perfectæ notæ.123 ſpecies duplex. 53. 54.
Criſes tribus modis contingunt. 125.
ad Criſin perfectam duo requiruntur. 52
Criſtallinus humor quæ interna ſunt externa indicat. 59.
Criticæ hiſtoriæ vtilitas & difficultas. 2.3.
Cruda quid denotēt.88.89
Curatio. 246.
Curādi ars nobiliſſima 246

D

Decimustertius & nonus decimus dies. 168.
Decimus & duodecimus, 163. Decimus quintus & decimusſextus. ibid. Decimusoctauus. ibid.
Decubitus naturalis qui. 261.contra naturam ſupinus. 261.
Deiectio quæ laudāda. 275
Deiectiones prauæ. ibid.
in Deiectionibus quinq; obſeruanda. 276.
Diæta varie inſtituēda pro diuerſis temporibus morbi. 1.
Diagnoſis circa tria verſatur. 246.
Diagnoſeos vtilitas .ibid.
Diarrheæ ſigna. 65.
Diebus imparibus qui mouētur morbi iiſdem iudicantur.50. criticis nō purgandum ex Hip.3.4.
in die critico tria ſpectanda. 120.
Dierum criticorum vis.15. 16.83.84.98,99. obſeruatio ſuperſtitioſa apud antiquos.96. differētiæ apud Hip.104. ordines duo apud Gal.105. perfecte iudicantium tres differentiæ.107. imperfecte & male iudicantium totidem.108 criticorum cauſa duplex.232
Dierum criticorum differentiæ veræ.ibid. tres ordines ſecundum Fracaſtorium. 219.
Dies Græcorum nefandi. 96.97. Romanorum atri.ibid. nautis ſuſpecti.97, Alcyonii.97.
Dies critici quomodo a medicis inuenti.97. eos agnouit Ariſtoteles.ibid
Dies medicus q d.99. naturalis.99.artificialis. 99. quomodo varii incipiant. ibid.
Dies naturalis partes

vndecim apud Romanos.100. quatuor apud medicos. 100. quæ reſpondent quatuor anni temporibus. 101.
Dies criticus quid. 101.
Dies pares qui. 102. prouocatorii. 153. decretorii impares qui. ibid. intercidentes. ibid. cur ſic dicti. ibid. eorum differentiæ apud Hipp. 102.
Dierum indicantium vis cur minuatur. 150.
Dierum tres circuitus. 106
Dies criticos aliter in Epi. aliter in progn. tradidit Hippoc. 102. 103. 104.
Dies vere critici & principes q. 107. indices q. 108 intercalares 109. vacui & medicinales qui & cur ita dicti. 110. 159. integri numerandi non ſunt. 143. vacui quomodo critici dici poſſint. 159.
Diuinatrix aſtrologorum reiicienda. 202.
Difficultas ſpirandi vnde 254. 255.
Diuturnitatis morbi cauſa duplex. 72.
Dolor capitis vnde. 58.
Dolor punctorius vnde. 250. 251. ad dolorem tria requiruntur. 262.

E

E directo quid. 83. 84.
Efficiens cauſa dierum criticorum duplex. 232
Efficiẽs & materialis quomodo ad criſes concurrunt. 234.
Empyicorum expurgatio per vrinas & per quas vias. 10. 68
Eneorema quid ſeu ſuſpẽſum. 38.
Epigenomena quæ. 254. ſigna quæ. 257. 254.
Erũpere ante tẽpus q d. 154
Excrementa vniuerſalia quatuor. 269.
Excretionis laudabilis notæ quatuor. 20. quatuor conditiones. 89. 83. 84. 85. 86. 87. 88. differẽtiæ. 53. ſigna vniuerſalia. ibid.
Excernendi modus. 277.

F

Facies cur rubet. 55.
Faciei color liuidus. 258. figura duplex. 259. cadaueroſa & Hippocratica. 259. moles. ibid. color multiplex. 257. 258
Facultates animales. 93.
Facultatum animaliũ diſtinctio. 260.
Ferrerii opinio de cauſis. 281.
Fœcundi dies impares dicuntur

cuntur Erotiano. 15. 16.
Fracaſtorii opinio de cauſis criticorum dierũ. 215
opinio conuellitur. 221
Frigus poſitiuum & priuatiuum. 270.
Furfuraceũ ſedimẽtũ. 44.

G

Galeni opinio de cauſis criticorum dierum. 221.
Galenus in pulſuum doctrina excelluit. 265.
Galeni menſis medicinalis. 230.

H

Hæmorrhoidale profluuium. 70.
Hæmorrhoides ſoluũt affectus melãcholicos. 70 71. externæ internæ. ibid
Hæmorrhagiæ ſigna. 56.
Hepatitis ꝓpria criſis. 222
Hippocratis auctoritas de aſtrorum viribus. 192.
locus emendatus. 10.
de ſeptenario multa. 226
Hippocrates de numeris qd ſentiat. ibid qd de criticorũ dierũ cauſis ſentiat. 225. ſola experientia cõtentus fuit in cauſis dierũ criticorũ. 226
Humor peccans excerni debet, 80. coquẽdus, ibid
Humoris quantitas in excernendo. ibid.
Humorum motus vnde cur hic pari ille, impari moueatur. 236. 237.
Hypochondria naturalis œconomiæ diſpoſitionem indicant. 263.
Hypochondriorũ diſtentionis cauſa triplex. 269.
Hypochondrii contractio 269.
Hypochondrium naturaliter conſtitutum. 268.
eorum inæquahtas triplex. ibid.
Hypochondrii diſtẽtio. 60
Hypoſtaſis quid 38. celerẽ criſin oſtendit. 38.
Hypoſtaſeos laudabilis notæ quatuor. 38. alba quid indicet. 39. læuis. 39. rubra bona. 41. æqualitas vnde & quotuplex. 39. 40. inæqualitas triplex 42. craſſities quid denotet. 40. nigra cum febre acuta lethalis. 41. aſpera praua. 42

I

Impares numeri cur potius critici. 173.
Imparibus diebus cur iudicentur morbi ratio ex Hippoc. 227.
qui purgantur male ſe habent. 227.
Influentiæ reiiciuntur. 129
Intercidentium dierum

cauſæ. 142,

Intercidentes in acutis tãtum cur reperiãtur.244

Intemperies æqualis quæ & cur inſanabilis. 255.

Indicantium vis cur minuatur. 150

Indices dies qui. 153.

Indices dies. 145.

Intercalares dies qui. 153.

Intercidentes cur dicti.153,

Intercidentium criſes cur imperfectæ.154. dierum cauſa., 242.

Iouis morbi. 187.

Iſocratis dictum. 198,

L

Lamineũ ſedimentum.44

Lipyria febris ſoluit choleram morbum. 223.

Loca conferentia quæ, 83. ordinaria & naturæ familiaria quæ. 85.

Ludouici Dureti doctiſſima in Hippo. coacas cõmentaria. 34.

Lunæ morbi.187. vires in inferiora.204. imperiũ in humida corpora.205. vim omnem accipit a Sole.206. configurationes variæ.206. ſola non eſt cauſa dierum criticorum. 210.211.

Lunæ omnes affectus a lumine ſunt & motu.213. 21E.

M

Marmariges quid. 59.

Martis morbi. 187.

Materialis cauſa dierum criticorum. 232.

Medicus quid obſeruare debeat, antequam de pulſu præſagium edat. 266. quomodo peccet. 147.

Menſis lunaris ſine horis appendicibus.144. lunaris perfectionis a Io-ſepho Scaligero obſeruatũs cum horis appendicibus,144. lunaris triplex. 229. coniunctionis, peragrationis & apparitionis quid. 229.

Menſtrua vacuatio quid commodi afferat. 70. eius ſigna. 70.

Mercurii morbi. 187, in morbo tria conſiderãda. 50

Morbi quidam in ſua ſpecie lethales. 255. lõgi paribus diebus cur iudicantur.183. peculiares planetarũ.186.187

Morbi ſingulorum ſignorum zodiaci. 188.

cur diebus imparibus iudicentur. 227.

Morbi ſpeciẽ quæ indicent ſigna.251.252. magnitudinem indicantia. ibid.

Morbi motum & mores indicantia. ibid.
Motricis facultatis progno ſtica. 261. deprauatæ ſymptomata. 262.
Motus morbi indicat criſis ſpeciem. 50. 54. humorũ. 235. natura in fine velocior. 240

N

Natura criſes molitur. 11.
Naturæ prouidentia. 11.
Natura ſi debilis iuuanda.
Naturæ motus certi. 166. miracula. 166. mirabiles proprietates. 233. leges. 233.
Naturam magam vocat Syneſius. 233.
Natura ſi erret vnde id fiat. 234.
Naturales actiones quæ. 92
Nonus dies. 157.
Nubes quid. 38.
Numerorum vires. 169. pares impares. 170.
Numerus par fœmina, impar maſcuuls. ibid
Numeros celebrauit Plato 170.
Numeris quid tribuat Ariſtoteles. 171. quid Hip. ibid. impares cur potius critici. 173. iis nulla vis agendi. 174
Numerus non eſt ens per ſe. 175. 177. non eſt ens reale 178

O

Oculorum hebetudo vnde. 59.
Octauus dies. 162.
Officium medici. 167
Occulta in natura multa. 167.
Ordo in rebus triplex. 169

P

Paritas & imparitas criſis vnde. 235.
Pars affecta ſpeciem excretionis indicat. 55
Partis abſceſſus recipientis conditiones. 87
Partis affectæ ſigna. 148.
Partus duplex naturalis & non naturalis. 118
Paucũ omne damnatur. 81 paucũ nihil criticũ. ibid.
Peracutorum morborum terminus 10. 11.
Peracuti morbi vnica die abſoluũt criſin. 121. 122
Periodi humorum cauſa, 236.
Planetarũ duo genera. 184
Planetæ qui benefici & malefici. 185. 186.
Planetarum morbi particulares. 187. 188.
Pleuritidis pathognomonica ſigna. 253.
Plinius contra numerorũ vanitatem. 176.

Præſagiendi ars fallax interdum. 250.
Prædictiones acutorum cur incertæ. 250
Principes facultates tres. 260. 261.
Principium morbi quomodo in criſi eſt numerandũ. 115. morbi quid & quot ſint principii acceptiones. 112. an a die partus numerari debeat. 115. in vulneribus a die vulneris computandum. 119. Principum facultatum prognoſtica. 263.
Prognoſis quid indicet. 246. præſtantia & vtilitas. 246. 249.
Prognoſtica ſigna e duobus fontibus haurienda. 251.
Pulſus durus vnde. 254. 255. arteriarũ vnde. 58. ſæpe fallit. 265. vires indicat. 266.
Pulſuum doctrinam non ignorauit Hippoc. 265 in hac Galenus excelluit. ibid. cauſæ alterãtes. cauſæ continentes tres 266.
Pultaceum ſedimentũ. 44
Pythagoræ auctoritas. 169
Pythagoræorum error in numerorũ viribus. 175.

Q

Qualitas corporis in quibus cernitur. 91.
Quadrageſimus. 163. terminus omniũ acutorum. 163.
Quarti diei dignitas in indicando. 146.
Quartus dies quomodo per ſe index. 146.
Quartus ſextum diem indicat. 148. dies etiam decretorius eſt. 149.
Quaternarii dignitas. 172.
Quartus cur ſeptimi index ſit. 241.
Quartidecimi diei dignitas. 131.
Quintus dies. 157.
Quartusdecimus dies an ſit par vel impar. 131.

R

Recidiua cum priore morbo eſt iungenda. 119
Relapſus cauſæ tres apud Hippocratem. 243.
Reſpirationis progn. 267
Rigoris cauſa. 62
Rubor faciei vnde. 58. faciei duplex. 258.

S

Saturni morbi. 187
Sẽtiẽs facultas duplex 260
Sentientis internæ & externæ progno. 262. 263
Septenarii vere critici. 123
Septe-

Septenarii & quaternarii ſunt critici.172. cur ſoli perfectè critici.237.piæ·ſtātia.125.principes ſunt decretorii.123. vires & obſeruationes Medicæ & Philoſophicæ, 126.
Septenariis quomodo vita noſtra diſpenſetur. 126.
Septenariæ criſis ſecuritas, & diuinitas. 128.
Septenarium pro deliciis cur elegit natura.180.237.
Septenarius Deo gratus, ibid
Septimus dies primus dignitate & viribus. 123.
Septimo die qui mortui ſunt. 129
Septimus dies index vigeſimi. 151
Septimusdecimus cur potius index ſtatuendus q̃ decimusoctauus.152. minus indicat quam vndecimus. 152.
Sextus dies tyrannus. 159. 160.in ſanguineis morbis criticus. 162,
Sexti diei malignitas. 160.
Sexto die duo perfectè in Epid. iudicantur. 161,
Signa antecedentia quæ & quod, 19.20, comitantia.20.52. conſequentia criſim,ibid. inſtantem indicantia.52. Vniuerſalia ex quibus petenda.53
Signorum Zodiaci morbi 112. criticorũ dignitas. 19.criticorũ diuiſio. 19.
Solis morbi.187. Solis vires & effectus mirabiles. 203.
Somn⁹ profundus nec turbulentus firmam criſin denuntiat. 94.
Somnus quid & eius prognoſtica. 264.
Somnia naturalia. 62
Subſtillum ſanguinis prauum. 81.
Stellarum influxus, 197.
Sudatiuncula dãnatur. 81.
Sudor qui ſalutaris. 61.
Sudoris critici ſigna d uo, 61.alia ſigna 63,quantitas.270. qualitas. 270
iu ſudore quinque ſpectanda. 269.
Sudoris tempus.271.locus. 271.
Sputatio vnde, 61.64
ex ſuperuenientibus quæ prognoſtica peti poſſunt. 235.

T

Tarditas & celeritas criſeos vnde. 235.
Tempora critica tria ſunt, 121.
Terminus in quẽ deſinit 11.a quo incipit criſis.10 per quem. 11
Ternarius numerus natu·

ræ lex quomodo. 178.
Tertius dies cur criticus. 136
Tremor cuius facultatis ſymptoma. 262
Thoracis affectus per vrinam indicantur. 67

V

Vacuatio immodica periculoſa.82. mẽſtrua pluresab interitu vindicauit. 50
Veneris morbi 187
Viceſimus dies acutorũ terminus. 163
Vicenarii omnes critici a 40. vſque ad. 100.164
Vigeſimus dies cur potius criticus quã vigeſimus primus. 141
Vitalis facultas,in q̃bus ſuccat.93.quid. 264
Vndecimus dies cõtẽplabilis,150.etiã criticus.151
Vomitus exigui peſſimi, 82.laudabilis q̃ quiſitem prauus, 278. porraceus ibid.
Vomitionis ſigna 63
Vrinarũ dignotio q̃ ſit vtilis.27.tenuiũ differẽtiæ & cauſæ.30,turbidarũ tria genera,30, nigrarũ diſtinctio,39, in Vrinis duo obſeruanda liquor & contentum, 27,172
Vrina tenuis q̃d indicet, 28.alba q̃d indicet, 33
Vrinæ craſſæ quid denotẽt 30.craſſiſſimæ quid arguãt,40, perturbatæ q̃d denotẽt, 44,273,Vrinæ nigræ q̃d indicẽt 35,generatione cur lethales, ibid permixtione ſalutares 37 iumẽtorum ſimiles q̃d prænũtiẽt,31, prærubræ 37,pingues, 43
Vrinã immutãtia,47, in inſpiciendis cautio 46
Vrina quomodo inſpicienda,46. quid, 66
Vrinæ liquorẽ & cõtẽta quæ immutare ſoleãt.47. 66. ſuppreſſio critica 91 triplex materia, 66. pfluuiũ criticũ,66, pgnoſtica,272. 273 ſubſtantia copia q̃d arguat, 274 paucitas q̃d arguat. ibi, profluuii ſigna,69.in vrinis duo obſeruãda 272
Vrina alba,& nigra q̃d ſignificent, 272. rubra multiplex 274

FINIS

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

284
F.V.

RESTAURO DEL LIBRO
di LELLI MARIO